

RAPPORT

Evaluatie ANBI- en SBBI-regelingen

73068 - 31 maart 2025

Il Shik Sloover, Kirsten Schaafstra, Rosanne van Seben, Milan Terwisscha

Inhoudsopgave

Managementsamenvatting	4
1. Inleiding, doel- en vraagstelling.....	4
Hoofdstuk 1.....	9
Inleiding.....	9
1.1 Aanleiding.....	9
1.2 Doelstelling en onderzoeksvragen	10
1.3 Reikwijdte van de evaluatie	11
1.4 Onderzoeksaanpak	12
1.5 Leeswijzer	14
Hoofdstuk 2.....	15
De ANBI- en SBBI-regeling	15
2.1 Introductie (culturele) ANBI en (steunstichting) SBBI	15
2.2 Algemeen nut beogende instelling (ANBI).....	16
2.3 Sociaal belang behartigende instelling (SBBI).....	17
2.4 Ontwikkeling ANBI- en SBBI-regelingen.....	18
2.5 Beleidstheorie.....	21
Hoofdstuk 3.....	23
Sectorale afspraken en internationale vergelijking	23
3.1 Sectorale afspraken	23
3.2 Internationale context.....	26
Hoofdstuk 4.....	35
Uitvoering van de ANBI-regeling	35
4.1 De ANBI-regeling in cijfers	35
4.2 Oriënteren en aanvragen	39
4.3 ‘Door de poort’: instellingen met de ANBI-status	48
4.4 Verlies ANBI-status: gevolgen en toezicht op ex-ANBI’s	60
4.5 Maatschappelijk draagvlak ANBI-regeling	68
Hoofdstuk 5.....	70
Uitvoering van de SBBI-regeling	70
5.1 De SBBI-regeling in cijfers.....	70
5.2 Oriënteren en aanvragen	70
5.3 De steunstichting SBBI	71
5.4 Maatschappelijk draagvlak SBBI-regelingen	72
Hoofdstuk 6.....	73
Synthese deelvragen onderzoek.....	73
6.1 Terugkijken	73

6.2	Vooruitkijken	76
Hoofdstuk 7	80	
Conclusies en aanbevelingen.....	80	
7.1	Doeltreffendheid en doelmatigheid van de (culturele) ANBI-regeling	80
7.2	Doeltreffendheid en doelmatigheid van de (steunstichting) SBBI-regeling	82
Bijlagen	84	
Bijlage 1. Interviewleidraden	85	
Bijlage 2. Geraadpleegde documenten	91	
Bijlage 3. Internationale vergelijking	95	
Bijlage 4. ANBI- en SBBI-enquête	98	
Bijlage 5. Resultaten ANBI- en SBBI-enquête	104	
Bijlage 6. ANBI-enquête	117	
Bijlage 7. Resultaten ANBI-enquête	121	
Bijlage 8. Vragen panel-onderzoek.....	128	
Bijlage 9. Resultaten panelonderzoek	130	
Bijlage 10. Overzicht gesprekspartners	133	
Bijlage 11. Overzicht deelnemers validatiesessie	134	
Bijlage 12. Vragenlijstanalyse	135	
Bijlage 13. Cijfermatige informatie ANBI-registratie	140	

Managementsamenvatting

1. Inleiding, doel- en vraagstelling

Particuliere filantropie speelt een cruciale rol in de Nederlandse samenleving; in 2022 werd € 5,3 miljard gedoneerd aan goede doelen. Dit vertegenwoordigt 0,62% van het bruto binnenlands product. Mede als erkenning voor deze belangrijke rol van particuliere filantropie introduceerde de overheid vrijstellingen in de erf- en schenkbelasting en de giftenaftrek in fiscale wetgeving. Al in 1917 werd daar de term instelling van 'algemeen maatschappelijk belang' aan gekoppeld. Door introductie van die term werd bepaald dat bepaalde erfenissen en schenkingen aan specifieke instellingen waren vrijgesteld en later welke giften voor aftrek in aanmerking kwamen; de ANBI was geboren. Weer later werd het gebruik van het begrip uitgebreid door toegang tot andere fiscale faciliteiten aan de kwalificatie van een instelling als ANBI te verbinden.

In aanvulling op de ANBI-wetgeving werd in 2010 de 'sociaal belang behartigende instelling' (SBBI) geïntroduceerd. Ook deze instellingen kregen toegang tot bepaalde fiscale voordelen. Daarmee markeerde de wetgever het belang van sociale organisaties, zoals buurt-, amateursport- en muziekverenigingen. Dit vanwege de verwachting dat dergelijke organisaties bijdragen aan een gezonde en veerkrachtige samenleving, maatschappelijke cohesie en individuele ontplooiing. Samen met de invoering van de SBBI werd de steunstichting SBBI geïntroduceerd, een stichting die speciaal wordt opgericht om geld in te zamelen ter ondersteuning van een SBBI op het gebied van sport en muziek. Tegelijk met de invoering van de SBBI en de steunstichting SBBI werd in 2012 ook een aparte status voor culturele instellingen, zoals theatergroepen, schouwburgen, bibliotheken, filmhuizen en (pop)podia, in het leven geroepen: de culturele ANBI.

Begin 2017 werd de laatste evaluatie van de ANBI- en SBBI-regeling gepubliceerd. Hierin werden verschillende aanbevelingen gedaan om de uitvoeringspraktijk rondom ANBI's en SBBI's te verbeteren. Deze aanbevelingen richtten zich onder meer op aanscherping van de integriteitstoets en op automatische toekenning van de ANBI-status voor overheidsinstellingen. Bovendien is over de jaren heen de ANBI- en SBBI-wetgeving uitgebreid en aangepast. Met het oog op de vraag hoe opvolging is gegeven aan deze aanbevelingen en de gedane uitbreidingen en aanpassingen, heeft het Ministerie van Financiën Berenschot gevraagd een evaluatie van de ANBI- en SBBI-regelingen uit te voeren over de periode 2016 tot en met 2023. Een begeleidingscommissie, bestaande uit een vertegenwoordiging vanuit het Ministerie van Financiën, het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen, het Ministerie van Justitie en Veiligheid, de Belastingdienst en een wetenschappelijk expert op het onderzoeksgebied, zag toe op het onderzoek.

Het doel van deze evaluatie is het in kaart brengen van de *doeltreffendheid* en *doelmatigheid* van de ANBI- en SBBI-regelingen. Hierbij worden 'doeltreffend' en 'doelmatig' voor de evaluatie van de regelingen als volgt gedefinieerd:

- *Doeltreffend* betekent dat instellingen die het algemeen nut beogen (en ook realiseren) dan wel een sociaal belang behartigen daadwerkelijk als zodanig erkend worden en, omgekeerd, dat instellingen die niet aan de voorwaarden voldoen, niet voor de ANBI- dan wel SBBI-regeling in aanmerking komen.
- *Doelmatig* houdt in dat dit doel bereikt wordt tegen aanvaardbare kosten.

Voor wat betreft de ANBI-status valt het doorlopend voldoen aan de eisen van de regeling, en daarmee de fase ná het ontvangen van de ANBI-beschikking, ook onder doeltreffendheid en

doelmatigheid. Onderdeel van de huidige evaluatie is onder meer het inventariseren van het effect van de verbeteringen die zijn doorgevoerd naar aanleiding van de vorige evaluatie en enkele aanbevelingen uit eerdere onderzoeken. Opgemerkt wordt dat bij de SBBI's er geen sprake is van *erkenning* of *status* zoals dat bij een ANBI wel het geval is. Of een instelling aangemerkt kan worden als SBBI, wordt beoordeeld op het moment dat een instelling een beroep doet op de SBBI-regeling in de aangifte.

Voor een toelichting op de onderzoeksaanpak wordt verwezen naar paragraaf 1.4 van dit onderzoek.

2. Onderzoeksresultaten

Bevindingen uit de deelvragen

De kern van de evaluatie bestaat uit de beoordeling of de ANBI- en SBBI-regelingen doeltreffend en doelmatig zijn. Naast de onderzoeksvragen over de doeltreffendheid en doelmatigheid van de ANBI- en SBBI-regelingen is een aantal deelvragen geformuleerd over diverse onderwerpen. Het gaat onder meer om het doelbereik van de regelingen (bijvoorbeeld het aantal ANBI's, in welke sectoren en de verschillende soorten en maten van ANBI's), het gebruik van de regelingen (aanvragen en toekenningen), het effect van doorgevoerde wijzigingen in de regelingen, specifieke vragen over inhoudelijke thema's (onder meer over de groepsbeschikking, de informatieplicht en het bestedingscriterium) en het draagvlak voor de ANBI- en SBBI-regelingen. De volgende opsomming bevat op hoofdlijnen de belangrijkste uitkomsten van deze deelvragen:

- De Belastingdienst houdt weliswaar gegevens bij in de daarvoor bestemde systemen over de (culturele) ANBI's, maar deze gegevens zijn in de huidige vorm niet bruikbaar als management- of sturingsinformatie. Het gaat bijvoorbeeld om het aantal ANBI's op jaarbasis en de sectoren, maar deze gegevens zijn dynamisch van aard omdat achteraf een ANBI-status (met terugwerkende kracht) kan worden ingetrokken. Dit heeft invloed op de aantallen ANBI's in het ANBI-register. Voor de SBBI worden helemaal geen aantallen bijgehouden omdat in de belastingaangifte geen uitsplitsing wordt gemaakt in ANBI en SBBI. Voor de steunstichting SBBI wordt het doelbereik wel bijgehouden; hier gaat het jaarlijks echter om slechts enkele aanvragen.
- Diverse inhoudelijke bepalingen/regelingen lijken op zich niet doeltreffend uit te pakken in de praktijk (onder meer de integriteitstoets en het niet meer automatisch toekennen van de ANBI-status voor buitenlandse publiekrechtelijke lichamen). De toepassing en werking van deze regels leiden bijvoorbeeld tot meer administratieve lasten, zowel voor de Belastingdienst als de instellingen of het effect van de regelingen is niet meetbaar.
- Voor enkele regelingen zijn alternatieven mogelijk die wellicht doeltreffender zijn. Nader onderzoek zal moeten uitwijzen of dit effect in de praktijk kan worden behaald. Denk aan alternatieven voor een afrekenverplichting en het bestedingscriterium ('anti-oppoteis').
- Uit de sectorale vergelijking blijkt dat als de Belastingdienst samenwerkt met een brancheorganisatie in de vorm van convenanten of zelfregulering, waarbij de Belastingdienst verantwoordelijk blijft voor het aanwijzen (door middel van een beschikking) en toezicht houden, dit de administratieve last juist lijkt te verminderen.
- Uit de internationale vergelijking van negen landen komt naar voren dat een stelsel voor algemeen beogende c.q. sociaal belang behartigende instellingen in de praktijk op verschillende manieren kan worden ingericht. Daardoor is het niet mogelijk om een dergelijk stelsel direct over te nemen voor de Nederlandse situatie zonder de context te kennen. Wel kan hieruit inspiratie worden gehaald, bijvoorbeeld dat een instelling automatisch uit het register wordt gehaald als een bepaald aantal jaren niet wordt voldaan aan gegeven eisen, of dat instellingen jaarlijks een zeker bedrag moeten besteden aan het algemeen nut.

- In het onderzoek hebben wij niet kunnen vaststellen in welke mate er sprake is van misbruik of oneigenlijk gebruik van de ANBI- en SBBI-regelingen; de Belastingdienst houdt dit niet bij. Wel zijn verschillende cases aan de onderzoekers toegelicht en wordt melding hiervan gemaakt in diverse (recente) onderzoeken, echter zonder een totaal cijfermatig overzicht van het misbruik/oneigenlijk gebruik.
- De Belastingdienst heeft weinig inzicht in de ANBI's als deze eenmaal in het ANBI-register zijn opgenomen. Er is geen zicht op de omvang van deze instellingen (bijvoorbeeld financiële omvang of aantal medewerkers) en of de instellingen *actief* of *slapend* zijn. Uit het onderzoek blijkt dat de Belastingdienst daarnaast weinig toezicht houdt op de instellingen. De Belastingdienst geeft aan dat de ANBI's een tijd 'buiten beeld' zijn als ze eenmaal een ANBI zijn, totdat er een risicogerichte controle plaatsvindt of als de Belastingdienst signalen krijgt over een ANBI. De instellingen worden niet jaarlijks getoetst, maar periodiek eens in de zoveel jaren.
- De meerderheid (52%) uit het panelonderzoek geeft aan dat zij in het algemeen vóór belastingvoordelen zijn voor instellingen die zich inzetten voor de maatschappij. Een kwart van de respondenten zou eerder geld geven aan een instelling met een ANBI-status.

Conclusie doeltreffendheid ANBI-regeling

Er kan geen harde conclusie worden getrokken over de vraag of de ANBI-regeling daadwerkelijk doeltreffend is. Dat geldt voor wat betreft doeltreffendheid van het erkennen van instellingen. Ook aangaande de fase ná het ontvangen van de ANBI-beschikking en daarmee de vraag of instellingen die de ANBI-status hebben als zodanig aangemerkt blijven, kan gelet op de beperktheid van data en het relatief geringe toezicht, geen uitspraak worden gedaan over doeltreffendheid.

De aanvraagfase

De aanvraagfase betreft de fase waarin een instelling een aanvraag doet om aangemerkt te worden als een algemeen nut beogende instelling. Uit de gesprekken komt het beeld naar voren dat de ANBI-regeling voor wat betreft de aanvraagfase als doeltreffend wordt beschouwd. Uit het onderzoek volgt namelijk dat instellingen die het algemeen nut beogen ook daadwerkelijk door de inspecteur aangemerkt worden als een algemeen nut beogende instelling. Uit het vragenlijstonderzoek blijkt verder dat de ANBI-regeling breed bekend is en instellingen die in aanmerking komen, weten de weg naar de aanvraagprocedure te vinden en zien weinig reden om geen aanvraag in te dienen. Een kanttekening is echter dat deze bevindingen zijn gebaseerd op een relatief klein aantal respondenten en niet generaliseerbaar zijn naar de hele populatie aan instellingen die in aanmerking komen voor de ANBI-status. Daarnaast constateren we dat instellingen ook andere redenen kunnen hebben om de ANBI-status aan te vragen, bijvoorbeeld omdat de ANBI-status als keurmerk wordt gezien. Er kunnen echter geen conclusies worden getrokken omdat harde cijfers/data ontbreken over bijvoorbeeld het aantal instellingen dat het algemeen nut beoogt en gebaat zou kunnen zijn bij een ANBI-status, maar geen aanvraag indient. Zo is bijvoorbeeld aangegeven dat kleinere organisaties opzien tegen de administratieve lasten rond de ANBI-status.

Erkende ANBI's

In de fase na toekenning van de ANBI-status is er weinig tot geen zicht op de mate van doeltreffendheid. Na het ontvangen van de ANBI-beschikking is er weinig (toe)zicht vanuit de Belastingdienst op de instellingen en hun activiteiten als ze eenmaal in het ANBI-register zitten. De Belastingdienst registreert in de systemen niet op detailniveau, waardoor relevante data ontbreken en er bijvoorbeeld weinig zicht is op het aantal ANBI's dat daadwerkelijk actief of juist slapend is. Daardoor is eveneens onbekend welke verschillende soorten en maten van ANBI's er zijn en in

hoeverre er 'onterecht' gebruik van de regeling wordt gemaakt. In de fase na ontvangst van de ANBI-status is er weinig zicht op of de instellingen blijvend voldoen aan de eisen uit de Awr en de Uitvoeringsregeling Awr. Uit paragraaf 3.1 (sectorale vergelijking) blijkt echter wel dat er meer inzicht is te verkrijgen van instellingen die een Erkend Doel (CBF) zijn en blijven, dan wel via bijvoorbeeld zelfregulering en codes het toezicht hebben geregeld. In deze situaties van zelfregulering en codes wordt echter niet direct getoetst op de ANBI-eisen.

Conclusie doelmatigheid ANBI-regeling

Er is maar een zeer beperkt beeld van de doeltreffendheid van de ANBI-regeling. Op basis van het beschikbare onderzoeksmateriaal is het op dit moment dan ook niet mogelijk uitspraken te doen over de doelmatigheid van de regeling. Er kan namelijk alleen sprake zijn van doelmatigheid als er inzicht is in de mate van doeltreffendheid.

Hoewel er weinig vergelijkingsmateriaal beschikbaar is, komt uit een zeer ruwe analyse overigens wel naar voren dat het ANBI-team relatief weinig fte omvat en de uitvoeringskosten laag zijn ten opzichte van Engeland en Wales. Uit het onderzoek is verder niet gebleken wat aanvaardbare kosten zijn om het doel van de regelingen te bereiken. Verder valt op dat er relatief weinig fte op het gebied van toezicht op instellingen beschikbaar is als zij eenmaal 'door de poort' zijn. Dit in tegenstelling tot de verwachting dat er juist meer fte hiervoor beschikbaar zou zijn omdat "instellingen die het algemeen nut beogen (en ook realiseren) daadwerkelijk als zodanig erkend blijven en, omgekeerd, dat instellingen die niet aan de voorwaarden voldoen, niet voor de ANBI-regeling in aanmerking komen" (doeltreffendheid).

Aanbevelingen ANBI-regeling

Uit het onderzoek volgt dat er geen harde conclusie kan worden getrokken over de vraag of de ANBI-regeling daadwerkelijk doeltreffend en doelmatig is. Daarom wordt als eerste aanbevolen meer zicht te verkrijgen op de gegevens die de Belastingdienst nodig heeft. Een portal of een andere wijze van digitalisering die de taakuitvoering voor het ANBI-team ondersteunt, zou een goede aanzet hiervoor zijn. Het gaat dan om gegevens rond het moment van toekenning én daarna als een instelling de ANBI-status heeft. We adviseren nader te onderzoeken welke databronnen de Belastingdienst kan gebruiken om bijvoorbeeld te achterhalen of instellingen daadwerkelijk actief of juist slapend zijn, welke verschillende soorten en maten van ANBI's er zijn en in hoeverre er misbruik/oneigenlijk gebruik wordt gemaakt van de regeling. Mogelijk relevante informatie zou ook deels gehaald kunnen worden uit reeds bestaande informatiebronnen/databases die ingezet worden voor toezicht door andere partijen (vergelijk bijvoorbeeld het toezicht bij CBF, FIN of waar het toezicht al elders is geregeld in sectorale regelgeving) of andere doelen (bijvoorbeeld transparantie en verantwoording). Daarnaast zou in het kader van doeltreffendheid en doelmatigheid meer ingezet kunnen worden op vormen van sectorale regelgeving, codes en zelfregulering, naast de eigen toezichtactiviteiten van de Belastingdienst. Dit verlicht, zo blijkt uit ons onderzoek, de toezichtlast van de Belastingdienst, en ook de lasten voor de instellingen.

Conclusie doeltreffendheid SBBI-regeling

Gezien het zeer beperkte zicht op de mate waarin er gebruik wordt gemaakt van de (steunstichting) SBBI-regeling, kan er geen harde uitspraak worden gedaan over de doeltreffendheid en doelmatigheid van de regeling. Wel heerst breed het beeld dat in zeer beperkte mate gebruik wordt gemaakt van de regeling, wat mogelijk pleit voor een beperkte mate van doeltreffendheid. Daartegenover staat tegelijkertijd de relatief beperkte inzet op de regeling vanuit de Belastingdienst, wat bij enig doelbereik pleit voor doelmatigheid, maar daadwerkelijke conclusies kunnen hier niet aan verbonden worden.

Doeltreffendheid SBBI

Ook bij de SBBI-regeling gaat doeltreffendheid over de vraag of instellingen die het sociaal belang behartigen daadwerkelijk in aanmerking komen voor de SBBI-regeling. Er is echter vrijwel geen zicht op de mate waarin er gebruik wordt gemaakt van de SBBI-regeling. Cijfers of een register ontbreken en het valt niet vast te stellen hoeveel instellingen een beroep op de SBBI-regeling hebben gedaan. Wel leeft het beeld dat er weinig gebruik wordt gemaakt van de regeling. Ook de beperkte bekendheid onder zowel het bredere publiek als de doelgroep lijkt erop te wijzen dat er weinig gebruikt wordt gemaakt van de regeling door instellingen die daar mogelijk wel voor in aanmerking komen. Vanuit dat oogpunt kan geconcludeerd worden dat de regeling weinig doeltreffend is, puur omdat er weinig gebruik van wordt gemaakt. Op het moment dat een instelling eenmaal onder de SBBI-regeling valt, kan wél vrij zeker worden gesteld dat het daadwerkelijk de juiste instellingen zijn. Dit pleit voor enige mate van doeltreffendheid, maar zonder gegevens over de aantallen kan niet bepaald worden hoe doeltreffend de regeling precies is.

Conclusie doelmatigheid (steunstichting) SBBI-regeling

Uit het onderzoek blijkt dat de uitvoering van de SBBI-regeling slechts met een beperkte inzet van de Belastingdienst gepaard gaat. In die zin zou geconcludeerd worden dat de regeling doelmatig is, puur omdat het weinig middelen kost. Omdat er weinig zicht is op de mate waarin de doelen bereikt worden, is echter lastig te zeggen of daarmee ook daadwerkelijk sprake is van doelmatigheid.

Bovenstaande geldt in nog veel sterkere mate voor de steunstichting SBBI-regeling. Uit de cijfers blijkt dat in zeer beperkte mate gebruik wordt gemaakt van de mogelijkheid tot het oprichten van een steunstichting SBBI. Dit wijst erop dat de regeling voor steunstichtingen niet doelmatig noch doeltreffend is.

Aanbevelingen SBBI-regeling

Allereerst bevelen we aan om data over het doelbereik van de SBBI-regeling helder te krijgen, zodat een analyse kan worden gemaakt van de doeltreffendheid en doelmatigheid. Op basis van zo'n analyse kan inzicht worden gekregen of en zo ja waar de SBBI-regeling verbeterd kan worden. Vervolgens kan worden bepaald of het gebruik van de SBBI-regeling gestimuleerd zou moeten worden, gelet op de huidige beperkte bekendheid met de regeling, door het creëren van bekendheid. Tegelijkertijd verdient het aanbeveling daarbij te onderzoeken of meer bekendheid, (naar verwachting) ook daadwerkelijk gepaard zal gaan met toenemend gebruik van de regeling.

Inleiding

In dit hoofdstuk beschrijven we de aanleiding voor dit onderzoek en zetten we de doelstellingen en onderzoeksvragen uiteen. Vervolgens geven we een toelichting op de onderzoeksaanpak en de activiteiten die we in dit kader hebben uitgevoerd. Het hoofdstuk eindigt met een leeswijzer.

1.1 Aanleiding

Particuliere filantropie speelt een cruciale rol in de Nederlandse samenleving; in 2022 werd € 5,3 miljard gedoneerd aan goede doelen.¹ Dit vertegenwoordigt 0,62% van het bruto binnenlands product. Mede als erkenning voor deze belangrijke rol van particuliere filantropie, introduceerde de overheid vrijstellingen in de erf- en schenkbelasting en de giftenaftrek in fiscale wetgeving. Al in 1917 werd daar de term instelling van 'algemeen maatschappelijk belang' aan gekoppeld.² Door introductie van die term werd bepaald dat bepaalde erfenissen en schenkingen aan specifieke instellingen waren vrijgesteld en later welke giften voor aftrek in aanmerking kwamen; de ANBI was geboren. Weer later werd het gebruik van het begrip uitgebreid door de toegang tot andere fiscale faciliteiten aan de kwalificatie van een instelling als ANBI te verbinden.

In aanvulling op de ANBI-wetgeving, werd in 2010 de 'sociaal belang behartigende instelling' (SBBI) geïntroduceerd. Ook deze instellingen kregen toegang tot bepaalde fiscale voordelen. Daarmee markeerde de wetgever het belang van sociale organisaties, zoals buurt-, amateursport- en muziekverenigingen. Dit vanwege de verwachting dat dergelijke organisaties bijdragen aan een gezonde en veerkrachtige samenleving, maatschappelijke cohesie en individuele ontplooiing.³ Samen met de invoering van de SBBI werd de steunstichting SBBI geïntroduceerd, een stichting die speciaal wordt opgericht om geld in te zamelen ter ondersteuning van een SBBI op het gebied van sport en muziek. Tegelijk met de invoering van de SBBI en de steunstichting SBBI werd er in 2012 ook een aparte status voor culturele instellingen, zoals theatergroepen, schouwburgen, bibliotheken, filmhuizen en (pop)podia, in het leven geroepen: de culturele ANBI.

Begin 2017 werd de laatste evaluatie van ANBI- en SBBI-regeling gepubliceerd.⁴ Hierin werden verschillende aanbevelingen gedaan om de uitvoeringspraktijk rondom ANBI's en SBBI's te verbeteren. Deze aanbevelingen richtten zich onder meer op aanscherping van de integriteitstoets en op automatische toekenning van de ANBI-status voor overheidsinstellingen. Bovendien is over de jaren heen de ANBI- en SBBI-wetgeving uitgebreid en aangepast. Met het oog op de vraag hoe opvolging is gegeven aan deze aanbevelingen en de gedane uitbreidingen en aanpassingen, heeft het ministerie van Financiën Berenschot gevraagd een evaluatie van de ANBI- en SBBI-regeling uit te voeren.

¹ Tweejaarlijks onderzoek 'Geven in Nederland' (juni 2024), Centrum voor Filantropische Studies.

² Wet van 20 januari 1917 met betrekking tot een vrijstelling in de Successiewet, *Stb.* 1917/189.

³ *Kamerstukken II* 2011/12, 33 006, 3, p. 9.

⁴ Evaluatie van de praktijk rondom ANBI's en SBBI's (januari 2017), Ministerie van Financiën.

1.2 Doelstelling en onderzoeksvragen

Doelstelling van de evaluatie

Het doel van de evaluatie is het in kaart brengen van de doeltreffendheid en doelmatigheid van de ANBI- en (steunstichting) SBBI-regeling. Hierbij worden 'doeltreffend' en 'doelmatig' voor de huidige evaluatie van de regelingen als volgt gedefinieerd:

- *Doeltreffend* betekent dat instellingen die het algemeen nut beogen (en ook realiseren) dan wel een sociaal belang behartigen daadwerkelijk als zodanig erkend worden en, omgekeerd, dat instellingen die niet aan de voorwaarden voldoen, niet voor de ANBI- dan wel SBBI-regeling in aanmerking komen.
- *Doelmatig* houdt in dat dit doel bereikt wordt tegen aanvaardbare kosten.

Voor wat betreft de ANBI-status valt het doorlopend voldoen aan de eisen van de regeling, en daarmee de fase ná het ontvangen van de ANBI-beschikking, ook onder doeltreffendheid en doelmatigheid. Onderdeel van de huidige evaluatie is tevens het inventariseren van het effect van de verbeteringen die zijn doorgevoerd naar aanleiding van de vorige evaluatie en enkele aanbevelingen uit eerdere onderzoeken. Daarnaast richten wij ons met de huidige evaluatie op het formuleren van aanbevelingen om de regelingen, waar relevant, in de toekomst doelmatiger en doeltreffender te maken.

Bij de SBBI's is er geen sprake van *erkenning* of *status* zoals dat bij een ANBI wel het geval is. Of een instelling aangemerkt kan worden als SBBI, wordt beoordeeld op het moment dat een instelling een beroep doet op de SBBI-regeling in de aangifte. Voor de leesbaarheid hanteren we in het rapport voor de SBBI ook de termen 'erkenning' en 'status', net als bij de bovenstaande begrippen doeltreffendheid en doelmatigheid. In hoofdstuk 2 is een nadere toelichting opgenomen op de verschillende voorwaarden rond de ANBI- en SBBI-regelingen.

Onderzoeksvragen

Naast de onderzoeksvragen over de doeltreffendheid en doelmatigheid van de ANBI- en SBBI-regeling is een aantal deelvragen geformuleerd over diverse onderwerpen. Hierbij maken we onderscheid tussen terugkijken (evalueren) en vooruitkijken (het formuleren van aanbevelingen). Tussen haakjes staat steeds aangegeven welke onderzoeksvraag wordt beantwoord. De onderzoeksvragen luiden als volgt:

Onderzoeksvragen

Terugkijken	1. Wat was het doelbereik van de ANBI- en SBBI-regelingen in de periode 2016-2023 (aantal ANBI's, in welke sectoren, hoeveel ANBI's hebben 'substance',⁵ etc.)? 2. Wat was de doeltreffendheid van de ANBI- en SBBI-regelingen in de periode 2016-2023? 3. Wat was de doelmatigheid van de ANBI- en SBBI-regelingen in de periode 2016-2023? 4. Hoe is het gebruik van de ANBI- en SBBI-regelingen in de periode 2016-2023 (aantal aanvragen en toekenningen)? 5. Wat is het effect van de verbeteringen die zijn doorgevoerd naar aanleiding van de vorige evaluatie (aanscherping integriteitstoets en automatische toekenning ANBI-status voor overheidsinstellingen)? 6. Wat zijn de voor- en nadelen van de huidige renseigneringsverplichting voor ex-ANBI's? 7. Wat zijn de voor- en nadelen van het geven van een groepsbeschikking ANBI op basis van bepaalde kenmerken? 8. Wat zijn de redenen dat de ANBI-status (niet) wordt aangevraagd? 9. Wat is de werking van het ANBI-loket op internet en wat is de behoefte daaraan bij de doelgroep? 10. Wat is het maatschappelijk draagvlak voor de ANBI- en SBBI-regelingen?
Vooruitkijken	11. Op welke manier kunnen de doeltreffendheid en doelmatigheid van de ANBI- en SBBI-regelingen worden verbeterd? 12. Kan het bestedingscriterium voor ANBI's worden aangescherpt en wat zijn de voor- en nadelen daarvan? 13. Wat voor andere mogelijkheden zijn er om te zorgen dat instellingen niet onterecht voordelen genieten van de ANBI-status? 14. Zijn er alternatieven mogelijk en wenselijk voor de renseigneringsverplichting voor ex-ANBI's? 15. Is het mogelijk om een afrekenverplichting in te voeren als een instelling de ANBI-status verliest en zo ja, hoe ziet zo'n afrekenverplichting eruit? Wat zijn de voor- en nadelen van zo'n afrekenverplichting? 16. Wat zijn de overeenkomsten en verschillen van de ANBI-regelgeving ten opzichte van (sectorale) regelgeving waarop elders toezicht is en hoe kan daar beter op worden ingespeeld? Het gaat hierbij niet zozeer om een vergelijking als wel dat er elders al toezicht en handhaving plaatsvinden. 17. Op welke wijze worden algemeen nuttige instellingen en organisaties die het sociaal belang behartigen erkend in andere landen? Wat is het doelbereik van die regeling(en) en welke leerpunten zijn er voor de Nederlandse regelgeving? 18. Welke verbeteringen van het ANBI-loket zouden er mogelijk zijn?

1.3 Reikwijdte van de evaluatie

In deze evaluatie kijken we terug naar de periode 2016 tot en met 2023.

Tijdens de uitvoering van dit evaluatieonderzoek heeft het Ministerie van Financiën een concept Beleidsbesluit ANBI ter consultatie voorgelegd aan stakeholders. Berenschot is geen stakeholder voor deze consultatie en heeft geen inzage gehad in de inhoud van het concept beleidsbesluit. Gelet op de 'terugkijkperiode' van onze evaluatie, valt het beleidsbesluit buiten de reikwijdte van de huidige evaluatie en heeft deze geen invloed gehad op de uitkomsten van de evaluatie.

⁵ Met 'substance' wordt bedoeld ANBI's die actief zijn (niet slapend). Doel van de vraag is om beter inzicht te krijgen in de verschillende soorten en maten van ANBI's. Dit loopt sterk uiteen van ANBI's met een miniem vermogen, ANBI's die primair als vrijwilligersorganisatie functioneren tot megagrote ANBI's met veel werknemers of groot vermogen.

1.4 Onderzoeksaanpak

We hebben gebruik gemaakt van een mix van kwantitatieve en kwalitatieve dataverzameling. Hierna lichten we onze onderzoeksmethoden toe.

Verkennde interviews

Het onderzoek startte met diverse verkennde interviews. Het doel hiervan was om een breed, algemeen beeld op te halen over de ANBI- en de SBBI-regeling met betrekking tot de werking van de regelingen, de context en uitvoeringsvraagstukken. Dit hielp om het evaluatiekader verder aan te scherpen, richting te geven aan de deskstudie en de dataverzameling in de volgende fases van het onderzoek voor te bereiden. Er is gesproken met betrokken sleutelfiguren op het gebied van de ANBI-regeling binnen het Ministerie van Financiën en de Belastingdienst, zoals beleidsmedewerkers, experts en het ANBI Expertisecentrum (hierna: ANBI-team) in Eindhoven. Waar nodig werden deze gesprekspartners in het uitgebreide kwalitatieve onderzoek opnieuw betrokken, zodat op punten het gesprek en de informatie verder konden worden uitgediept. Bijlage 1a geeft de interviewleidraad van de verkennde gesprekken weer.

Documentenstudie en aanscherping beleidstheorie

Na de verkennde interviews voerden we een uitgebreide documentenanalyse uit. Hierbij maakten we gebruik van relevante wetenschappelijke artikelen, eerdere rapporten over de ANBI- en SBBI-regeling vanuit het Ministerie van Financiën, alsook relevante documentatie uit de parlementaire geschiedenis, jurisprudentie en wet- en regelgeving. Op basis van de beschikbare documenten stelden we de beleidstheorie achter de ANBI- en SBBI-regelingen op, die we gebruikt hebben als evaluatiekader gedurende het onderzoek (zie hoofdstuk 2). Daarnaast diende de documentenstudie ter voorbereiding op het vragenlijst- en panelonderzoek en de interviews. Bijlage 2 bevat een overzicht van de geraadpleegde documenten.

Kwantitatieve analyse

We hebben diverse kwantitatieve analyses uitgevoerd. Hiertoe zijn vanuit het ANBI-team gegevens ontvangen over de interne organisatie (onder meer over de indeling van de organisatie en het aantal fte). Daarnaast zijn cijfers aangeleverd over het doelbereik en gebruik van de ANBI-regeling. Over deze cijfers is diverse malen afstemming geweest met het ANBI-team. Rond het doelbereik en het gebruik van de SBBI's is een aantal interviews gehouden met het Expertisecentrum Schenk- en Erfbelasting van de Belastingdienst. Voor de steunstichtingen SBBI maakten we gebruik van openbare data op de website van de Belastingdienst en is gesproken met een aantal vertegenwoordigers die betrokken zijn geweest bij deze steunstichtingen SBBI.

Sectorale afspraken en internationale vergelijking

Voortbouwend op de documentenstudie onderzochten we of er elders al toezicht en handhaving plaatsvinden en op welke wijze in sectorale afspraken toezicht en handhaving zijn geregeld. Bevindingen over deze afspraken, hoe elders toezicht is geregeld en hoe daar beter op kan worden ingespeeld, haalden we tevens op in (groeps)interviews.

Naast de sectorale vergelijking hebben we de ANBI- en SBBI-regelingen afgezet tegen wet- en regelgeving voor toekenning van een specifieke status aan maatschappelijke instellingen in andere landen. Op basis van kenmerken als rechtsstelsel, soort wetgeving en geografische locatie zijn hiervoor negen landen geselecteerd. Voor een nadere toelichting op de selectiemethode verwijzen wij naar bijlage 3. De vergelijking voerden we uit op basis van een documentenstudie. Daarnaast haalden we in enkele interviews met fiscaal experts beelden op over de internationale vergelijking van het Nederlandse stelsel.

Vragenlijst

Voor het in kaart brengen van ervaringen van ANBI's en SBBI's zelf met de regeling, hebben wij een vragenlijst uitgezet bij (ex-)ANBI's en SBBI's. Deze ANBI's en SBBI's wierven we via enkele branche-/koepelorganisaties en samenwerkingsverbanden (bijvoorbeeld via nieuwsbrieven), en op basis van openbaar beschikbare lijsten (bijvoorbeeld het ANBI-register) hebben we ANBI's en 'niet in koepels georganiseerde' instellingen en organisaties aangeschreven om deel te nemen aan de vragenlijst. Zo hebben wij een brede doelgroep benaderd, waarbij dus ook instellingen (die niet verenigd zijn in een grote brancheorganisatie) gerepresenteerd zijn.

De vragenlijst ging in op de reden om een ANBI-/SBBI-status aan te vragen, ervaringen van instellingen en organisaties met de ANBI-/SBBI-status, de toegevoegde waarde van de ANBI-/SBBI-status, financiële vragen over de regelingen en op het ANBI-loket. De vragenlijst werd door 512 organisaties ingevuld (zie bijlage 5). Daarnaast hebben we ook gericht een vragenlijst onder instellingen die een ANBI-status hebben (aangevraagd) uitgezet. Ten aanzien van de ANBI-regeling omvatte deze dezelfde vragen als de bredere vragenlijst. De vragenlijst werd door 289 organisaties ingevuld (zie bijlage 7).

Hoewel de resultaten uit het vragenlijstonderzoek waardevolle inzichten bieden, moet worden opgemerkt dat de bevindingen niet generaliseerbaar zijn naar het totale aantal instellingen. Dit geldt voor de gehele respons en daarmee zowel voor instellingen met een ANBI-/SBBI-status als voor het aantal instellingen dat een ANBI-/SBBI-status overweegt of daarvoor in aanmerking komt, maar een aanvraag juist niet overweegt. Dit gebrek aan representativiteit komt door het relatief geringe aantal respondenten in vergelijking met het daadwerkelijke aantal instellingen in deze categorieën. Daarmee geven de uitkomsten van de vragenlijsten vooral een algemeen, eerste beeld, maar zijn ze onvoldoende representatief en daarmee niet generaliseerbaar.

De resultaten van het vragenlijstonderzoek worden gepresenteerd in hoofdstuk 4 en 5. Voor een compleet overzicht van de beantwoording van de vragenlijsten, zie bijlage 4 tot en met 7 en bijlage 12.

Panelonderzoek

Op basis van een panelonderzoek⁶ hebben we de bekendheid van de ANBI- en SBBI-regeling onder de Nederlandse bevolking en het maatschappelijk draagvlak voor deze regelingen onderzocht. Hiervoor is een vragenlijst uitgezet via het Ipsos I&O Research Panel, een online access panel met circa 37.000 actieve leden die zijn geworven op basis van aselecte personen- en huishoudensteekproeven. Om *selectiebias* te voorkomen, waarbij alleen in onderzoek geïnteresseerde personen zich aanmelden, is zelfaanmelding niet mogelijk.

Het panel werd bevraagd over de mate van bekendheid met de ANBI- en SBBI-regeling, de mate van instemming met het idee dat organisaties die zich inzetten voor de maatschappij belastingvoordeel krijgen, en de bereidheid om geld te doneren aan en/of vrijwilligerswerk te doen voor een instelling met een ANBI-/SBBI-status. De vragenlijst werd uitgezet onder het gehele panel en leverde een respons op van 1.133 deelnemers (zie voor de vragen bijlage 8 en voor de antwoorden op de vragenlijst bijlage 9).

De resultaten van dit panelonderzoek worden gepresenteerd in paragraaf 4.5 en 5.4 'Maatschappelijk draagvlak'.

⁶ Het I&O Research Panel is gecertificeerd volgens ISO 20252:2019, appendix A voor access panels. De ISO-norm waarborgt de kwaliteit van het uitgevoerde onderzoek. Meer informatie op [I&O Research Panel - Representatief steekproefonderzoek - Ipsos I&O Publiek](#)

(Groeps)interviews

We hebben dertig (groeps)interviews gehouden met betrokkenen bij de regelingen. Een overzicht van de interviewpartners is te vinden in bijlage 10. De interviews vonden plaats aan de hand van een semigestructureerde interviewleidraad (zie bijlage 1b), wat respondenten de ruimte bood om zelf aanvullende inzichten in te brengen. Vooraf ontvingen geïnterviewden de interviewleidraad met daarin een korte duiding van de gespreksonderwerpen. Deze leidraad baseerden we op inzichten uit eerdere stappen van het onderzoek. Vragen hadden bijvoorbeeld betrekking op de verwachtingen en ervaringen van stakeholders ten aanzien van de ANBI- en SBBI-regelingen. Van de verdiepende gesprekken zijn beknopte gespreksverslagen aan geïnterviewden voorgelegd om feitelijke onjuistheden eruit te halen. De resultaten van de interviews komen aan bod in hoofdstuk 4 en 5.

Validatiesessie

Voor de validatie- en synthesesessie zijn alle gesprekspartners uit de vorige stap uitgenodigd. In deze sessie deelden we onze bevindingen op hoofdlijnen met de aanwezigen. Het doel was te horen of onze analyse herkenbaar, juist en volledig is. Wij hebben deelnemers gevraagd te reflecteren op de door ons gepresenteerde voorlopige onderzoeksuitkomsten. Deze reflectie hebben wij waar mogelijk en passend bij de reikwijdte van het onderzoek verwerkt. Voor een overzicht van de aanwezigen bij de validatiesessie, zie bijlage 11.

1.5 Leeswijzer

In hoofdstuk 2 geven we een introductie van de ANBI- en SBBI-regelingen. Vervolgens beschrijven we in hoofdstuk 3 de sectorale regelgeving alsook de internationale vergelijking van de regelingen. In hoofdstuk 4 en 5 gaan we in op de uitvoering van de ANBI- respectievelijk de SBBI-regeling. In hoofdstuk 6 presenteren we een synthese van de deelvragen van het onderzoek en hoofdstuk 7 bevat onze conclusies en aanbevelingen rond doeltreffendheid en doelmatigheid.

De ANBI- en SBBI-regeling

In dit hoofdstuk beschrijven we op hoofdlijnen de ANBI- en SBBI-regeling. Ook geven we in een tijdlijn de wijzigingen in de regeling in de voorgaande en huidige evaluatieperiode weer. We eindigen het hoofdstuk met een beschrijving van de beoogde beleidstheorie achter de regelingen.

2.1 Introductie (culturele) ANBI en (steunstichting) SBBI

Maatschappelijke initiatieven bestaan in veel verschillende vormen, van een aantal buurtbewoners dat informeel hulp biedt aan buurtgenoten tot internationale organisaties met honderden (betaalde) medewerkers. Het werk dat zij doen varieert van fondsenwerving voor medisch onderzoek tot het rondbrengen van maaltijden aan huis, van ontwikkelingswerk tot natuurbehoud en nog veel meer.

Maatschappelijke initiatieven kunnen in aanmerking komen voor belastingvoordelen, net als hun donateurs. Om te bepalen welke instellingen dat zijn, bevat de Algemene wet rijksbelastingen (Awr) verschillende categorieën van maatschappelijke instellingen. Per categorie bepaalt de Awr wat voor soort activiteiten een instelling mag en moet verrichten om binnen het begrip te vallen, welke rechtsvormen in aanmerking komen en welke financiële verplichtingen of voorwaarden er zijn. In totaal bevat de Awr vier (sub)definities van instellingen:

- De algemeen nut beogende instelling (artikel 5b Awr).
- De culturele algemeen nut beogende instelling (artikel 5b, lid 4, Awr).
- De sociaal belang behartigende instelling (artikel 5c Awr).
- De steunstichting SBBI (artikel 5d Awr).

De belastingfaciliteiten waarop deze instellingen en hun donateurs een beroep kunnen doen, zijn niet in de Awr geregeld, maar in aparte belastingwetten.⁷ Diverse belastingwetten bieden voordelen voor instellingen die aan bovengenoemde begrippen van de Awr voldoen. De Successiewet regelt bijvoorbeeld dat ANBI's en SBBI's vrijgesteld zijn van schenk- en erfbelasting wanneer zij schenkingen en erfenissen ontvangen die zijn bestemd voor het algemeen belang dan wel sociaal belang.⁸ Ook giften *door* een ANBI zijn vrijgesteld, wanneer deze worden gedaan in het algemeen belang.⁹ Particulieren en ondernemingen kunnen giften aan ANBI's en steunstichtingen SBBI van hun belastbaar inkomen aftrekken op grond van de Wet inkomstenbelasting en de Wet

⁷ De vraag of de belastingvoordelen doelmatig en doeltreffend zijn, is geen onderdeel van deze evaluatie maar van andere beleidsevaluaties. Met betrekking tot de giftenaftrek is recentelijk nog onderzoek gedaan door SEO. Zie ook Verheuvél et al. (2024). Geven en nemen: evaluatie giftenaftrek 2016-2021.

⁸ De wet stelt dit in negatieve zin, dat de vrijstelling enkel geldt "voor zover aan de verkrijging niet een opdracht is verbonden, welke aan de verkrijging het karakter ontnemt van te zijn geschied in het algemeen belang". Zie art. 32, lid 1, onderdeel 3 en 8 en art. 33 onderdeel 4 en 13 Successiewet. Dit geldt overigens ook voor de steunstichting SBBI, maar daar mag de opdracht bij een schenking niet in strijd zijn met de realisatie van de doelstelling van de steunstichting (zie art. 32, onderdeel 9 en art. 33 onderdeel 14 Successiewet).

⁹ Zie art. 33, onderdeel 10 Successiewet.

op de vennootschapsbelasting.¹⁰ Heel anders van aard maar ook verbonden met de begrippen in de Awr, is de teruggave van energiebelasting die is geregeld in de Wet belastingen op de milieugrondslag. Dit is slechts een handjevol van de regelingen die verbonden zijn met de begripsbepalingen van (culturele) ANBI en (steunstichting) SBBI.

Hieronder gaan we nader in op de begrippen (culturele) ANBI en (steunstichting) SBBI. De begrippen zelf zijn in de parlementaire geschiedenis, jurisprudentie en literatuur toegelicht en uitgewerkt. Met name de algemeen nut beogende instelling kent een lange historie. Het is onmogelijk, en valt buiten de reikwijdte van dit onderzoek, om alle nuances in kaart te brengen. Hieronder schetsen we daarom op hoofdlijnen de verschillende soorten instellingen die onder de regelingen vallen. Waar een nadere toelichting van een onderdeel van de regeling nodig is voor de evaluatie, gaan wij daar in hoofdstuk 4 en 5 nader op in. De belastingvoordelen die samenhangen met de ANBI- en SBBI-begrippen vallen buiten de reikwijdte van dit onderzoek.

2.2 Algemeen nut beogende instelling (ANBI)

De definitie van een 'algemeen nut beogende instelling' – ook wel bekend onder de afkorting ANBI – is opgenomen in artikel 5b Awr. Het belangrijkste kenmerk van een ANBI is dat deze uitsluitend of nagenoeg uitsluitend (dat wil zeggen ten minste 90%) het algemeen nut beoogt. Dit wordt in twee stappen getoetst. Eerst wordt onderzocht of het doel en de werkzaamheden van de instelling rechtstreeks gericht zijn op het algemeen belang. Wanneer het algemeen belang zijdelings wordt beoogd – of de werkzaamheden eventueel gunstige maatschappelijke (neven)effecten kunnen hebben maar niet het algemeen nut primair en rechtstreeks raken – voldoet een instelling niet. Vervolgens wordt kwantitatief getoetst in welke mate dat gebeurt: minimaal 90% van de activiteiten moet het algemeen belang dienen. Daarbij wordt met name getoetst aan de hand van de uitgaven van een instelling. Verder geldt dat wanneer het doel van een instelling gericht is op winst maken met haar *doelactiviteiten*, er geen sprake is van een algemeen belang.¹¹ ANBI's mogen overigens wel commerciële activiteiten uitvoeren. Dat onder de voorwaarde dat de daarmee gerealiseerde winsten binnen redelijke termijn geheel of nagenoeg geheel ten goede komen aan de algemeen nuttige doelstelling van de instelling.¹²

De ANBI-definitie in de Awr sluit een aantal rechtsvormen uit. Zo kunnen instellingen wier kapitaal in aandelen is verdeeld – zoals een naamloze vennootschap (nv) en besloten vennootschap (bv) – geen ANBI zijn. Ook coöperaties, onderlinge waarborgmaatschappijen of andere lichamen waarin bewijzen van deelgerechtigdheden worden uitgegeven, zijn uitgesloten. Verschillende publiekrechtelijke lichamen zijn automatisch aangemerkt als ANBI. Dat zijn de Staat, provincies, gemeenten en waterschappen – of daarmee vergelijkbare lichamen – in de Europese Unie (EU) of landen uit de Europese Economische Ruimte (EER). Daarnaast zijn de landen Aruba, Curaçao en Sint Maarten en de openbare lichamen Bonaire, Sint Eustatius en Saba, hun gemeenten, waterschappen en daarmee vergelijkbare lichamen automatisch aangemerkt als ANBI.

Om aan de ANBI-definitie te voldoen, moet het bestuur van een instelling aan integriteitsvereisten voldoen (de integriteitstoets) en moet de instelling zich houden aan een aantal voorwaarden en transparantieverplichtingen. Een aantal van deze verplichtingen is verder uitgewerkt in de Uitvoeringsregeling Awr 1994. Het gaat bijvoorbeeld om de grenzen aan het vermogen dat een

¹⁰ Voor particulieren zijn periodieke giften enkel aftrekbaar wanneer deze aan ANBI's of *verenigingen* worden geschonken, terwijl eenmalige giften door particulieren en giften door vennootschapsbelastingplichtige organisaties aftrekbaar zijn als deze aan ANBI's of steunstichtingen SBBI's zijn gedaan. Voor giften aan culturele ANBI's geldt een multiplier. Zie artikelen 6.33 tot 6.39a Wet inkomstenbelasting en art. 16 Wet op de vennootschapsbelasting.

¹¹ Overigens moet een instelling met commerciële activiteiten wel winst maken, zolang de winst uiteindelijk ten goede komt aan het algemeen belang.

¹² Zie art. 1b, lid 2 Uitvoeringsregeling Awr 1994.

instelling mag aanhouden¹³, de beheerskosten die een instelling mag maken en dat de instelling gegevens online moet publiceren – bijvoorbeeld over financiën, de samenstelling en beloning van haar bestuur, de hoofdlijnen van het beleidsplan en contactgegevens.

Uiteindelijk wordt een instelling die voldoet aan de voorwaarden, door de inspecteur bij voor bezwaar vatbare beschikking als ANBI aangemerkt. De wet biedt ook de mogelijkheid om gelijktijdig meerdere instellingen via één beschikking als ANBI aan te merken; een groepsbeschikking. Groepsbeschikkingen kunnen worden gegeven aan instellingen met dezelfde doelstelling die met elkaar verbonden zijn. De regelgeving geeft ook aan dat instellingen in een specifieke categorie moeten vallen.¹⁴ Denk aan religieuze instellingen, bibliotheken of EHBO-instellingen.¹⁵ Instellingen die zijn aangemerkt als ANBI (ook de instellingen met een groepsbeschikking) worden opgenomen in een register dat raadpleegbaar is.¹⁶

Een instelling die als ANBI is aangemerkt, kan op twee gronden de status verliezen. Ten eerste als blijkt dat de instelling niet (meer) aan de ANBI-voorwaarden voldoet. Ten tweede kan een instelling zelf verzoeken om niet meer als ANBI aangemerkt te worden. Voor voormalige ANBI's die bij het verlies van de status meer dan € 25.000 aan eigen vermogen bezitten, geldt een informatieplicht.¹⁷ Dat betekent dat zij jaarlijks informatie aan de Belastingdienst moeten verstrekken. Bijvoorbeeld over het verloop van hun ANBI-vermogen, maar ook een uitgesplitst overzicht van de schenkingen die de instelling heeft gedaan, voor welk bedrag en aan wie of welke instellingen.

2.2.1 Culturele ANBI

Naast de algemene ANBI-definitie bevat de Awr ook een definitie voor een culturele instelling. Dit is een specifieke categorie ANBI die zich ten minste voor 90% richt op cultuur. Om als culturele instelling aangemerkt te worden, moet de inspecteur hiertoe besluiten via een beschikking die vatbaar is voor bezwaar en beroep.

2.3 Sociaal belang behartigende instelling (SBBI)

De Awr bevat in artikel 5c het begrip sociaal belang behartigende instelling (SBBI). De definitie voor SBBI is minder uitgebreid dan het ANBI-begrip. In de basis beogen SBBI's een combinatie van particulier en sociaal belang. De term 'sociaal belang' is in de wet niet verder gecategoriseerd of toegelicht. In de ontstaansgeschiedenis van de wet wordt verwezen naar activiteiten die bijdragen aan een sterkere en gezondere samenleving of die saamhorigheid, solidariteit en betrokkenheid bevorderen.¹⁸ Als voorbeelden van activiteiten worden sporten, muziek maken, volksdansen en toneelspelen genoemd.

¹³ Zie art. 1b van de Uitvoeringsregeling Awr 1994.

¹⁴ Artikel 1e van de Uitvoeringsregeling Awr. De Belastingdienst stelt de voorwaarde van 'dezelfde doelstelling' zie https://download.belastingdienst.nl/belastingdienst/docs/toelichting_aanvr_beschik_anbi_ib0641t5pl.pdf. Geraadpleegd op 25 februari 2025.

¹⁵ ANBI. Interkerkelijk Contact in Overheidszaken (CIO) (website) geraadpleegd op 25 februari 2025 via <https://www.cioweb.nl/anbi/>; ANBI. Vereniging Openbare Bibliotheken (website) geraadpleegd op 25 februari 2025 op <https://www.debibliotheken.nl/informatie/anbi/>; Vos, H. (oktober 2024). *ANBI groepsbeschikking: Hoe verder?* EHBO Nederland. Geraadpleegd op 25 februari 2025 van <https://www.ehbonederland.nl/nieuws/anbi-groepsbeschikking-hoe-verder/>

¹⁶ Zie

https://www.belastingdienst.nl/wps/wcm/connect/bldcontentnl/themaoverstijgend/brochures_en_publicaties/op_en_data_anbi

¹⁷ Het gaat om instellingen die de ANBI-status verliezen op of na 1 januari 2013 en waarvan het ANBI-vermogen € 25.000 bedroeg ten tijde van het verlies van de status. Instellingen hoeven geen gegevens meer door te geven wanneer zij aan de start van het kalenderjaar minder dan € 25.000 ANBI-vermogen bezitten. Zie ook art. 10e Uitvoeringsbesluit Successiewet 1956, jo. artikel 75, lid 1 Successiewet 1956.

¹⁸ *Kamerstukken II 2008/09*, 31 930, 9, p. 59.

De Awr bepaalt dat een SBBI conform haar eigen regelgeving een sociaal belang moet behartigen. Daarnaast mag de instelling niet onderworpen zijn aan winstbelasting, of moet zij vrijgesteld zijn van belasting over haar winst. Ook mag het bestuur van de SBBI geen bovenmatige vergoedingen ontvangen.

De wettelijke regeling bevat geen mogelijkheid om als SBBI aangemerkt te worden via een aparte voor bezwaar vatbare beschikking. Daarom is er ook geen sprake van erkenning of SBBI-status zoals bij een ANBI wel het geval is. Of een instelling aangemerkt kan worden als SBBI, toetst de Belastingdienst pas bij het vaststellen van een aanslag schenk- of erfbelasting. Hiervoor moet bij de aangifte wel een beroep zijn gedaan op de faciliteit voor SBBI's.

2.3.1 Steunstichting SBBI

Het begrip steunstichting SBBI is vastgelegd in artikel 5d van de Awr en uitgewerkt in de Uitvoeringsregeling Awr 1994. De steunstichting SBBI is een tijdelijke organisatie die uitsluitend is opgericht om geld in te zamelen ten behoeve van een SBBI, bijvoorbeeld ter gelegenheid van een lustrum of voor een bijzondere investering. Alleen stichtingen die SBBI's op het gebied van sport of muziek ondersteunen, kunnen aangemerkt worden als steunstichting SBBI.¹⁹ Een stichting kan zich voor de periode van maximaal één kalenderjaar kwalificeren als steunstichting SBBI.

De statuten van een steunstichting SBBI moeten aan verschillende eisen voldoen. De gelden die ingezameld worden, moeten bijvoorbeeld een statutaire bestemming hebben als bijzondere investering of een lustrumviering. De ingezamelde gelden dienen verder in het jubileumjaar, het jaar ervoor of het jaar erna uitgegeven te worden. Daarnaast zijn er onder andere vereisten aan de administratie en mag het bestuur geen bovenmatige vergoeding krijgen. Verder mag een batig liquidatiesaldo niet in de eigen SBBI gestoken worden, maar moet dat worden besteed aan een ANBI.

2.4 Ontwikkeling ANBI- en SBBI-regelingen

Wijzigingen in de periode 2008-2016 en 2016-2023

In de vorige evaluatieperiode van 2008-2016 zijn diverse wijzigingen in de regelgeving doorgevoerd. In de onderzoeksperiode van deze evaluatie (2016-2023) betrof het slechts enkele aanpassingen. Om deze inzichtelijk te krijgen volgt hieronder een toelichting op hoofdlijnen. Voor de huidige evaluatieperiode gaan we in op de achtergrond van relevante wijzigingen, zodat we het effect van de wijzigingen kunnen toetsen.²⁰

¹⁹ De ondersteunde SBBI moet lid zijn van een landelijke, representatieve koepel op het gebied van sport of muziek.

²⁰ Voor een toelichting op de aanpassingen in de ANBI- en SBBI-regelingen in de voorgaande evaluatieperiode zie: Ministerie van Financiën, Evaluatie van de praktijk rondom ANBI's en SBBI's, januari 2017, p. 7 en p. 17-23 (bijlage bij Kamerstuk 34552, nr.77).

Figuur 1. Ontwikkelingen vanaf 2009 tot aan de evaluatieperiode (tot en met 2023)

Periode 2008-2016

De bepaling dat instellingen enkel een ANBI zijn wanneer zij als zodanig zijn aangemerkt bij beschikking van de inspecteur, is ingevoerd in 2008. In 2010 zijn de ANBI-criteria aangepast, onder andere met de invoering van het vereiste dat een instelling uitsluitend of nagenoeg uitsluitend (90%) het algemeen nut moet dienen (voorheen was dat 50%). Tegelijkertijd met deze aanscherping van het ANBI-begrip werd een regeling voor SBBI's ingevoerd plus de integriteitstoets. Daardoor komen instellingen niet (meer) in aanmerking voor de ANBI-status als een bestuurder, een feitelijk leidinggevende van de instelling of een gezichtsbepalend persoon van die instelling in de voorgaande vier jaren onherroepelijk is veroordeeld voor het plegen van een misdrijf als bedoeld in artikel 67, lid 1, van het Wetboek van Strafvordering.²¹ Het gaat dan om misdrijven zoals het aanzetten tot haat, geweld of gebruik van geweld.²²

Met de introductie van de Geefwet zijn in 2012 enkele grote wijzigingen in de ANBI- en SBBI-regelingen doorgevoerd. In dat jaar werden de begrippen van ANBI en SBBI overgebracht van de Wet inkomstenbelasting 2001 naar de Awr, respectievelijk artikel 5b en 5c. Daarnaast werd een limitatieve opsomming van 'algemeen nut' opgenomen. Ook werden instellingen met een in aandelen verdeeld kapitaal – zoals bv's en nv's – coöperaties, onderlinge waarborgmaatschappijen en andere lichamen waarin bewijzen van deelgerechtigdheid kunnen worden uitgegeven, expliciet uitgezonderd van de regeling. Ook werden de criteria voor de ANBI-status aangepast zodat commerciële activiteiten onder voorwaarden zijn toegestaan. De nieuwe ANBI-bepaling in de Awr bevatte ook een begrip van de culturele instelling om op die manier de culturele ANBI mogelijk te maken. Ten slotte werd met de Geefwet de regeling van de Steunstichting SBBI geïntroduceerd, in artikel 5d Awr. Eind 2012 vond – met terugwerkende kracht – uiteindelijk nog een andere

²¹ Zie ook voormalig art. 6.33, lid 4 Wet inkomstenbelasting.

²² Het moet gaan om misdrijven die in de hoedanigheid van bestuurder, feitelijk leidinggevende of gezichtsbepalend persoon van die instelling zijn gepleegd. Daarnaast moet het misdrijf een ernstige inbreuk op de rechtsorde opleveren. Dat wordt gezien in samenhang met de ANBI of andere door die persoon gepleegde misdrijven.

aanpassing in de ANBI-regeling plaats: naar aanleiding van een arrest van de Hoge Raad²³ werd volkshuisvesting toegevoegd aan de limitatieve lijst van algemeen nut doelen.²⁴

Een volgende wijziging in de periode tussen 2008 en 2016 betrof een aanscherping van de integriteitstoets en invoering van de publicatieplicht. De integriteitstoets werd aangepast zodat afwijzen of intrekken van de status mogelijk werd als de instelling zelf, een bestuurder, een feitelijk leidinggevende óf een gezichtsbepalend persoon van de instelling onherroepelijk is veroordeeld wegens het opzettelijk plegen van een misdrijf dat verband houdt met het in gevaar brengen van de algemene veiligheid van personen of goederen.²⁵ Bovendien moet het gaan om een misdrijf dat een ernstige inbreuk op de rechtsorde oplevert en waarbij een relatie met de ANBI is. De publicatieplicht werd in 2014 ingevoerd, waardoor ANBI's diverse gegevens via internet openbaar moeten maken. De uitwerking van deze verplichting werd neergelegd in de Uitvoeringsregeling Awr. Voor kerkelijke instellingen gold een overgangsperiode, daarvoor geldt de publicatieverplichting per 1 januari 2016. Ten slotte werd in 2015 een informatieplicht ingevoerd voor voormalige ANBI's. Deze werd opgenomen in artikel 10e Uitvoeringsbesluit Successiewet 1956 en had terugwerkende kracht tot en met 2013.²⁶

In de SBBI- en Steunstichting SBBI-regeling hebben tussen 2012 en 2016 geen wijzigingen plaatsgevonden.

Ontwikkelingen in de huidige evaluatieperiode (tot en met 2023)

In vergelijking met de voorgaande evaluatieperiode (2008-2016) is in de huidige evaluatieperiode (2016-2023) veel minder in wet- en regelgeving gewijzigd. In de SBBI- en Steunstichting SBBI-regeling hebben in het geheel geen aanpassingen plaatsgevonden. In de ANBI-regeling zijn enkel in 2021 wijzigingen doorgevoerd, alle het gevolg van moties of amendementen van Tweede Kamerleden. Het gaat in de eerste plaats om een aanpassing van de integriteitstoets, waardoor de inspecteur een Verklaring omtrent gedrag (VOG) kan eisen bij gerede twijfels over de integriteit.²⁷ De inspecteur kan de ANBI-status intrekken of weigeren als de VOG niet tijdig wordt verstrekt.²⁸ Daarnaast is het aantal misdrijven dat onder de integriteitstoets valt uitgebreid naar de artikelen 137c, lid 1, 137d, lid 1 en 266 van het Wetboek van Strafrecht. Daardoor kan de ANBI-status sinds 2021 ook ingetrokken of geweigerd worden bij veroordelingen voor (groeps)belediging, aanzetten tot haat, discriminatie of geweld. Deze wijziging was het gevolg van een motie van Tweede Kamerleden Omtzigt en Lodders. Hun voorstel was te onderzoeken hoe ervoor gezorgd kan worden dat organisaties die zich in 'hun doelstellingen, uitspraken en handelen' niet houden aan de Grondwet, het EVRM en internationaal recht de ANBI-status verliezen of deze niet toegekend krijgen.²⁹

Bovendien is in 2021 de publicatieverplichting aangepast, waardoor 'grote instellingen' vanaf dat moment verplicht zijn hiervoor een standaardformulier te gebruiken.³⁰ Deze aanpassing van de

²³ Hoge Raad 13 januari 2012, ECLI:NL:HR:2012:BQ0525.

²⁴ Dit is beperkt tot woningcorporaties omdat het uitsluitend instellingen betreft die zijn toegelaten op grond van artikel 19 van de Woningwet bij koninklijk besluit (voorheen artikel 70).

²⁵ Meer specifiek moet het gaan om het opzettelijk plegen van een misdrijf als bedoeld in artikel 67, eerste lid, van het Wetboek van Strafvordering, om een veroordeling door een Nederlandse rechter én moet het misdrijf zijn gepleegd in de hoedanigheid van bestuurder, feitelijk leidinggevende of gezichtsbepalend persoon van de instelling, er nog geen vier kalenderjaren zijn verstreken sinds de veroordeling, en het misdrijf moet gezien zijn aard of samenhang met andere door de algemeen nut beogende instelling of genoemde personen begane misdrijven een ernstige inbreuk op de rechtsorde opleveren.

²⁶ Zie art. 15a Uitvoeringsbesluit Successiewet 1956.

²⁷ Zie lid 8 van artikel 5b Awr (2021).

²⁸ Lid 9 van artikel 5b Awr (2021, nieuw). Het moet gaan om het verstrekken van de VOG op verzoek binnen een termijn van 16 weken.

²⁹ *Kamerstukken II* 2017-18, 34 785, nr. 92.

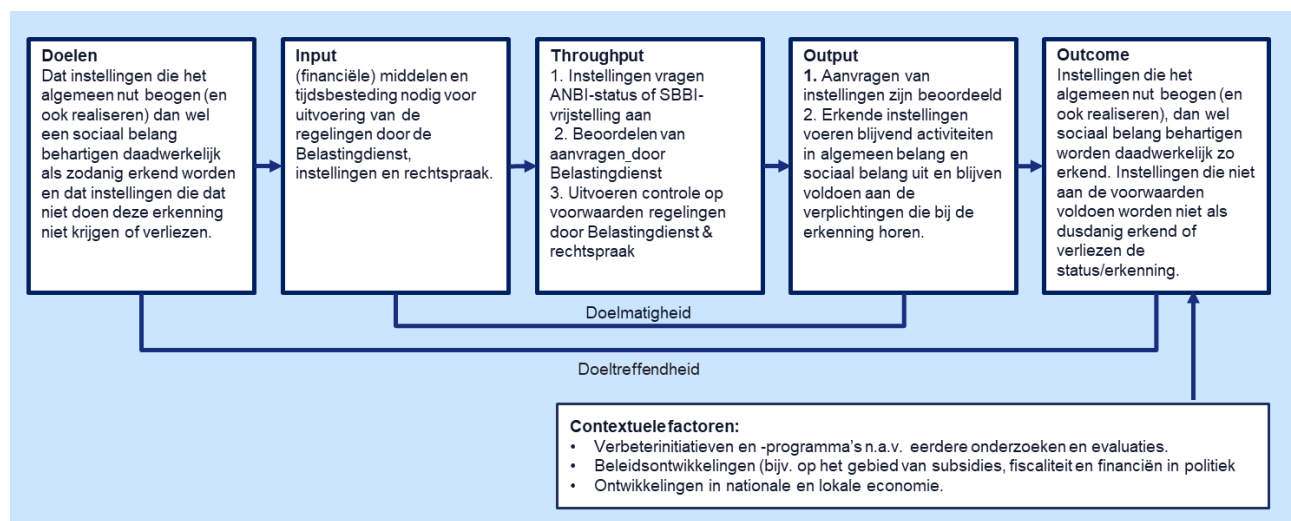
³⁰ Lid 10 artikel 5b Awr (2021). Een verdere specificering van de term 'grote instelling' is neergelegd in artikel 1a, lid 8, Uitvoeringsregeling Awr.

ANBI-regeling was eveneens het gevolg van een voorstel tot amendement door Tweede Kamerleden Omtzigt en Lodders.³¹ De reden was het belang dat indieners hechten aan financiële transparantie door instellingen die een 'fiscaal gunstige' positie krijgen. Een nadere toelichting op de doelstelling werd in het voorstel tot amendement niet gegeven.

Ten slotte is in 2021 de automatische toekenning van een ANBI-status aan publiekrechtelijke lichamen beperkt. Daardoor wordt de ANBI-status niet langer automatisch toegekend aan alle publiekrechtelijke lichamen waaraan krachtens de Grondwet verordenende bevoegdheid is verleend, maar is dat nader gespecificeerd tot de Nederlandse Staat, provincies, gemeenten en waterschappen of vergelijkbare lichamen in een EU-/EER-lidstaat. Voor publiekrechtelijke lichamen van landen buiten de EU/EER en het Koninkrijk geldt automatische toekenning in het geheel niet meer. Hierdoor moeten deze lichamen vanaf 2021 voldoen aan de ANBI-voorwaarden zoals de publicatieplicht en de integriteitstoets. De reden hiervoor was dat het 'voor de Belastingdienst lastig is om te toetsen' of er sprake is van een buitenlands lichaam dat krachtens de Grondwet verordenende bevoegdheid is verleend.³² De aanpassing werd voorafgegaan door Kamervragen en een motie waarbij Kamerleden vroegen om een wetsvoorstel om ANBI's inzage te laten geven in geldstromen die direct of indirect uit onvrije landen komen.³³

2.5 Beleidstheorie

In deze paragraaf beschrijven we de reconstructie van de beleidstheorie achter de ANBI- en SBBI-regelingen. In dit onderzoek is de beleidstheorie van de ANBI- en SBBI-regelingen gebruikt als analysekader. We gaan hierbij uit van de beleidstheorie ten tijde van invoering van de regelingen (zie figuur 2).

Figuur 2. Beleidstheorie achter de ANBI- en SBBI-regelingen

2.5.1 Beoogde doelen

Het beoogde doel van de ANBI-regeling werd in de vorige evaluatie (2016) geformuleerd als *“dat instellingen die het algemeen nut beogen dan wel een sociaal belang behartigen daadwerkelijk als zodanig erkend worden en, omgekeerd, dat instellingen die dat niet doen, niet voor een dergelijke status in aanmerking komen”*. De ANBI-regeling is ook op basis van de parlementaire geschiedenis

³¹ Kamerstukken II 2019/20, 35 437, nr. 11.

³² Kamerstukken II 2019/20, 35 437, nr. 3, p. 4.

³³ Kamerstukken II 2017/18, 34 785, nr. 95 en Aangangsel II 2017/18, 2269, p. 3-4.

gericht op het bieden van een generieke, landelijke erkenning van instellingen die niet op eigenbelang of privébelang zijn gericht.³⁴

Ten aanzien van de SBBI-regeling vonden we als doel: *“instellingen van groot belang voor een gezonde en veerkrachtige samenleving en een belangrijke bijdrage leveren aan de sociale cohesie van de maatschappij faciliteiten in de schenk en erfbelasting bieden.”*³⁵ Alhoewel dit een uitgebreidere omschrijving lijkt dan die van de ANBI-regeling, richten we ons in dit onderzoek voor zowel de ANBI-regeling als voor de SBBI-regeling op het doel dat de juiste instellingen (die aan de voorwaarden voldoen) worden erkend en ook erkend blijven, en dat de instellingen die niet aan de voorwaarden voldoen niet worden erkend. Daarmee zijn de regelingen niet gericht op het toetsen van de daadwerkelijk bijdrage aan het algemeen nut door de instellingen. Anders gezegd, de manier waarop de werkzaamheden van een instelling worden uitgevoerd en welk effect dat heeft of zou moeten hebben op de maatschappij worden niet inhoudelijk getoetst met deze regelingen en vallen buiten de reikwijdte van deze evaluatie.

2.5.2 Input, throughput, output en outcome

De input voor het (juist) uitvoeren van de regeling betreft alle (financiële) middelen die hierbij gebruikt worden. Bijvoorbeeld de inzet van het ANBI-team en andere (beleids)medewerkers rondom het uitvoeren van de ANBI- en SBBI-regelingen.

De throughput betreft de activiteiten die plaatsvinden in het kader van de regeling: het beoordelen van aanvragen van instellingen door (het ANBI-team van) de Belastingdienst, het uitvoeren van controles op de mate waarin instellingen voldoen aan de voorwaarden en eventuele rechtspraak, en ook activiteiten die instellingen uitvoeren om te blijven voldoen aan de voorwaarden voor de status.

De output is tweeledig. Allereerst dat het ANBI-team van de Belastingdienst (de juiste) instellingen aanmerkt als ANBI. En op de tweede plaats dat instellingen (blijvend) activiteiten uitvoeren in het algemeen en sociaal belang, en dat zij blijven voldoen aan de verplichtingen die bij de ANBI-status horen. Alle concrete resultaten en uitkomsten van activiteiten onder throughput, zoals beleidsplannen, financiële jaarverslagen en ingevulde standaardformulieren die ANBI's op hun websites publiceren, vallen eveneens onder output.

Outcome gaat over de mate waarin genoemde doelen bereikt worden. Oftewel: de mate waarin instellingen die het algemeen nut beogen dan wel sociaal belang behartigen daadwerkelijk als zodanig worden aangemerkt. En dat instellingen die niet aan de voorwaarden voldoen de ANBI-status of SBBI-regeling niet krijgen of verliezen.

2.5.3 Contextuele factoren

Naast input, throughput en output kunnen ook contextuele factoren effect hebben op de beoogde outcome. Relevante factoren zijn dan dat de juiste instellingen aangemerkt worden als ANBI of SBBI, verbeterinitiatieven naar aanleiding van de vorige evaluatie en eventuele andere initiatieven. Ook bepaalde beleidsontwikkelingen zijn relevant voor de outcome en hebben hier effect op.

³⁴ Kamerstukken II 2020/21, 35 437, nr. 20, p. 4.

³⁵ Kamerstukken II 2008/09, 31 930, 3, p. 16.

Sectorale afspraken en internationale vergelijking

Dit hoofdstuk start met een beschouwing van relevante sectorale afspraken. Hierbij gaan we in op afspraken tussen de Belastingdienst en andere partijen om het toezicht te organiseren en op vormen van zelfregulering. Daarnaast presenteren we een internationale vergelijking, waarbij we laten zien in hoeverre andere landen werken met het erkennen van instellingen als maatschappelijke organisatie alvorens zij gebruik kunnen maken van (fiscale) faciliteiten, het doelbereik (aantal instellingen met ANBI-beschikking) en overige opvallende zaken. Het doel van de internationale vergelijking is om waar mogelijk input te verzamelen voor de verdere ontwikkeling van de ANBI- en SBBI-regelingen in Nederland.

3.1 Sectorale afspraken

De ANBI wet- en regelgeving (zie paragraaf 2.2) bevat diverse eisen waaraan voldaan moet worden om in aanmerking te komen voor de ANBI-status. Daarnaast zijn er ook afspraken met sectorpartijen om het toezicht vorm te geven.³⁶ Dit betreft geen formele wet- of regelgeving, maar afspraken die bijvoorbeeld vastgelegd zijn in documenten tussen de Belastingdienst en andere partijen³⁷ en vormen van zelfregulering (onderzoeksvraag 16). In deze paragraaf komen deze sectorale afspraken/regelgeving en zelfregulering waarop elders toezicht en handhaving is, op hoofdlijnen aan bod.

3.1.1 CBF, Toezicht op goeddoen (CBF)

De Belastingdienst heeft in het convenant Erkenningsregeling Goede Doelen (2018) met Vereniging Goede Doelen Nederland, Nederland Filantropieland (inmiddels onderdeel van Goede Doelen Nederland) en het CBF afspraken vastgelegd. Partijen hebben een Erkenningsregeling³⁸ ontwikkeld die tot doel heeft het publieksvertrouwen in en de kwaliteit van goedbedoelenorganisaties te bevorderen. Dit moet tevens meer duidelijkheid verschaffen over de Erkenning in relatie tot de ANBI-status, namelijk dat de Erkenning dé standaard is voor kwaliteit en transparantie. Het CBF en de Belastingdienst maken een gezamenlijk aanvraagproces mogelijk voor organisaties die zowel de Erkenning als de ANBI-status willen verkrijgen: wanneer een organisatie erkend is op basis van de Erkenningsregeling, voldoet deze ook aan de eisen die aan een ANBI worden gesteld.³⁹ Met het convenant wordt onder meer invulling gegeven aan administratieve lastenverlichting voor

³⁶ De Belastingdienst is en blijft verantwoordelijk voor het aanwijzen van (door middel van het afgeven van een ANBI-beschikking) en voor het toezicht houden op ANBI's.

³⁷ De groepsbeschikking komt in paragraaf 4.3.3 aan bod.

³⁸ Bij een Erkenningsregeling wordt gecontroleerd of de activiteiten van een onderneming voldoen aan bepaalde voorwaarden. Als een onderneming hieraan voldoet, mag zij zich 'erkend' noemen. In dit geval gaat om de titel 'Erkend Goed Doel'.

³⁹ Zie artikel 5 van het Convenant Erkenningsregeling Goede Doelen (Gelijkwaardigheid normen ANBI en Erkenning).

organisaties die zowel een Erkenning als ANBI-status nastreven. Het CBF toetst vervolgens als onafhankelijke uitvoerende instantie of organisaties voldoen aan de normen van de Erkenningsregeling. In het convenant is opgenomen dat in de samenwerking tussen de Belastingdienst en het CBF informatie-uitwisseling plaatsvindt over gegevens die het CBF bij de Belastingdienst opvraagt inzake het ANBI-toetsingskader of het CBF-reglement. Het CBF informeert de Belastingdienst over organisaties met een ANBI-status indien het aanwijzingen heeft die op misstanden duiden en indien het een besluit neemt over de erkenningspositie van een organisatie. Het CBF ontvangt van de Belastingdienst een kopie van het resultaat van een door de Belastingdienst uitgevoerde integriteitstoets.⁴⁰

3.1.2 Interkerkelijk Contact in Overheidszaken (CIO)

De Belastingdienst heeft in 2017 een geactualiseerd convenant gesloten met het CIO. Het convenant is gericht op het vergroten van een correcte naleving van en effectief toezicht op de ANBI wet- en regelgeving en het zo veel mogelijk beperken van de administratieve lasten voor ANBI's die zijn verbonden aan de bij het CIO aangesloten kerkgenootschappen. Het CIO hanteert de notitie 'Goed bestuur in de kerken' als uitgangspunt voor de belangenbehartiging van kerkgenootschappen die beschikken over een groepsbeschikking in het kader van de regeling voor algemeen nut beogende instellingen, als bedoeld in artikel 5b, zesde lid, van de Awr. Het CIO is namens en voor de aangesloten kerkgenootschappen het eerste aanspreekpunt voor de Belastingdienst voor zaken als (toezicht op) de naleving van en handhaving op de uitvoering van de regeling voor algemeen nut beogende instellingen. Het CIO heeft de uitvoering neergelegd bij de stichting CIO-ANBI. Deze stichting draagt onder meer zorg voor het vaststellen van de naleving van ANBI-wet- en regelgeving door de kerkgenootschappen die zich committeren aan het convenant en aan het uit te voeren toezicht aan de hand van het Toetsingskader ANBI CIO. Het gaat onder meer om periodieke c.q. steekproefsgewijze controle en periodieke terugkoppeling aan de Belastingdienst. Dit aan de hand van op te stellen rapportageformats over de wijze waarop binnen elk kerkgenootschap het toezicht vorm en inhoud heeft gekregen. De Belastingdienst kan informatie uitwisselen met CIO, stichting CIO ANBI en groepsbeschikkinghouders.

3.1.3 Vereniging van Fondsen in Nederland (FIN)

De FIN is de branchevereniging van fondsen en foundations in de filantropie en heeft volgens de eigen website meer dan 365 leden. Deze leden hebben zich, als onderdeel van hun lidmaatschap, gecommitteerd aan naleving van de Code Goed Bestuur⁴¹ als stelsel voor zelfregulering. FIN-leden moeten jaarlijks een ondertekende 'Verklaring Naleving FIN Code Goed Bestuur' aan de FIN toesturen. Deze verklaring wordt inclusief hyperlinks naar bijbehorende documenten, openbaar op de 'MijnFIN'-pagina van het fonds op de website van de FIN gepubliceerd. Periodiek worden validatiechecks uitgevoerd op de naleving van de Code Goed Bestuur aan de hand van de jaarlijkse verklaring die het FIN-lid heeft ingediend en de bijbehorende documenten (onder andere uittreksel Handelsregister Kamer van Koophandel, statuten, bestuursverslag, staat van baten en lasten, begroting, beleidsplan en beloningsbeleid). Voor de inhoud van het beleidsplan wordt verwezen naar het ANBI-loket⁴² en voor de publicatie van de staat van baten en lasten mag ook de link worden gedeeld naar het Standaardformulier publicatieplicht ANBI.⁴³ Indien een lid niet voldoet of niet blijft voldoen aan de Code, kan de FIN op basis van de 'Procedure niet-naleving FIN Code Goed

⁴⁰ De informatie-uitwisseling van de Belastingdienst aan het CBF gaat via een machtiging; zie artikel 8 van het convenant en de machtiging in de bijlage van het convenant.

⁴¹ Deze Code is op 21 november 2024 door de leden akkoord bevonden en bevat zes principes die worden toegelicht en uitgewerkt. Het gaat bijvoorbeeld om beheer en inzet van middelen, vervulling maatschappelijke doelstelling en de verantwoording hierover.

⁴² Zie: <https://anbiloketbelastingdienst.nl/page/view/c1b185e8-32fa-4f17-adbd-7290731c0e16/beleidsplan>

⁴³ Zie: <https://nieuwsbrief.fondseninnederland.nl/code-goed-bestuur/documenten-bij-de-jaarlijkse-verklaring>

Bestuur' uiteindelijk het lid ontzetten uit het lidmaatschap.

3.1.4 Sectorale regelgeving waarop elders toezicht en handhaving is

Ook in andere sectoren wordt toezicht gehouden aan de hand van sectorale regelgeving. Op hoofdlijnen lichten we hieronder enkele voorbeelden toe.⁴⁴

In het onderwijs houdt de Inspectie van het Onderwijs periodiek en herhaald toezicht op grond van de Wet op het onderwijstoezicht. De taak van de Inspectie van het Onderwijs omvat onder meer het toezien op en bevorderen van de financiële rechtmatigheid door in ieder geval het verrichten van onderzoek naar a) de rechtmatige verkrijging van de bekostiging, b) de controlerapporten van de door het bestuur aangewezen accountant, c) de rechtmatigheid van de bestedingen en d) de rechtmatigheid van het financieel beheer, alsmede het toezien op en bevorderen van de financiële doelmatigheid en de financiële continuïteit van de bekostigde instellingen.⁴⁵ Dit toezicht wordt uitgevoerd aan de hand van diverse indicatoren, zoals informatie uit de jaarstukken, met inbegrip van het financieel jaarverslag. Onderwijsinstellingen hebben te maken met specifieke regelgeving per onderwijssoort (bijvoorbeeld van basisonderwijs tot hoger onderwijs). Voor het hoger onderwijs geldt bijvoorbeeld de Wet op het hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek, met verplichtingen als het hebben van een instellingsplan⁴⁶ (inclusief hoofdlijnen van het te voeren beleid en de te vervullen financiële voorwaarden) dat openbaar gemaakt moet zijn, verslaglegging⁴⁷ met een jaarrekening plus bijbehorende begroting en een verantwoording over de branchecode voor goed bestuur. In de Wet educatie en beroepsonderwijs⁴⁸ is bijvoorbeeld opgenomen dat jaarlijks een jaarrekening moet worden vastgesteld waaruit moet blijken dat sprake is van een rechtmatige en doelmatige aanwending van de rijksbijdrage en dat er een overzichtelijke informatieverzameling van de financiële gegevens is voor de minister. Ook is een bestuursverslag vereist, waarin het onderwijsbestuur verantwoording aflegt over de omgang met de branchecode voor goed bestuur.

In de zorgsector gaat het om vele en diverse sectoren⁴⁹ en in het kader van dit evaluatieonderzoek is het niet mogelijk om ze alle langs te lopen. We beperken ons tot enkele toelichtingen op hoofdlijnen. Het toezicht op de financiële bedrijfsvoering van zorgaanbieders verloopt via de jaarverantwoording⁵⁰, die jaarlijks uiterlijk 31 mei moet worden aangeleverd en een uitvraag betreft van het Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport. Deze uitvraag bestaat op hoofdlijnen uit vier onderdelen: 1) financiële verantwoording, 2) vragen over de bedrijfsvoering, 3) informatie die aan de financiële verantwoording moet worden toegevoegd in de vorm van documenten⁵¹, en 4) een bestuursverklaring. Bij documenten gaat het bijvoorbeeld om overige gegevens als bestuursverslag, verslag interne toezichthouder of accountantsverklaring. Bij de uitvraag wordt ook gebruik gemaakt van verschillende vragenlijsten, afhankelijk van de soort zorgaanbieder, omvang van de zorgaanbieder en rechtsvorm van de organisatie. Het gaat hierbij onder meer om identificerende gegevens als de KvK-gegevens, financieringsstromen en de grondslag ervan (Zorgverzekeringswet, Wet langdurige zorg of Jeugdwet), een controleverklaring van de accountant, een bestuursverslag (met onder meer het beleid van de organisatie), (gang van

⁴⁴ De onderzoeksvraag gaat volgens de verduidelijking in de Nota van Inlichtingen van het Ministerie van Financiën namelijk niet zozeer om een vergelijking als wel dat er elders al toezicht en handhaving plaatsvinden.

⁴⁵ Zie art. 3 van de Wet op het onderwijstoezicht. De inspectie bezoekt ten minste elke vier jaar een representatief aantal van de onder een bestuur ressorterende instellingen.

⁴⁶ Zie art. 2.2. van de Wet op het hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek.

⁴⁷ Zie art. 2.9 van de Wet op het hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek.

⁴⁸ Zie art. 2.5.3 en 2.5.4 van de Wet educatie en beroepsonderwijs.

⁴⁹ Zie voor een overzicht van sectoren: <https://www.igj.nl/zorgsectoren>

⁵⁰ De teksten in deze paragraaf zijn ontleend aan <https://www.jaarverantwoordingzorg.nl/>

⁵¹ Zie <https://www.jaarverantwoordingzorg.nl/over-de-jaarverantwoording>

zaken en verwachtingen van) de financiële ontwikkelingen, risicobeheer, toepassing en naleving gedragscodes (bijvoorbeeld de toepassing van de Governancecode Zorg) en zorgverlening aan het aantal patiënten. Het uitgangspunt is dat de jaarverantwoording in het geheel openbaar wordt gemaakt op <https://www.jaarverantwoordingzorg.nl> en wordt opgenomen in het Landelijk Register zorgaanbieders (LRZa). De openbare jaarverantwoording geeft informatie voor het risicogericht toezicht van bijvoorbeeld de Nederlandse Zorgautoriteit (NZa) en handhaving door de Inspectie Gezondheidszorg en Jeugd (IGJ).⁵²

3.1.5 Beelden uit de interviews over sectorale afspraken

Uit de (groeps)interviews volgt het beeld dat betrokken gesprekspartners een positief beeld hebben van de sectorale afspraken. Ze geven aan dat het opzoeken van samenwerking tussen de Belastingdienst en overkoepelende organisaties werk kan besparen bij beide, waardoor meer efficiëntie wordt behaald in de eigen werkzaamheden. Als voorbeeld wordt vaak het CBF aangehaald met de Erkenningregeling en de wijze van toezicht/controle die aansluit bij de ANBI-regelgeving. De erkenning wordt gezien als een goede vorm van zelfregulering die de kwaliteit van de instellingen vergroot. Dit versterkt volgens de gesprekspartners ook het publieks- en donateursvertrouwen. Een ander belangrijk punt van de samenwerking met de Belastingdienst is dat betrokken partijen de erkende instellingen c.q. instellingen die onder de sectorafspraken vallen, zelf periodiek controleren en samen met de Belastingdienst – ieder binnen de eigen kaders en verantwoordelijkheden – toezicht houden op deze partijen.

3.1.6 Analyse sectorale vergelijking

Onze bevinding rond sectorale regelgeving (onderzoeksvraag 16) is dat naast ANBI-regelgeving er op diverse manieren toezicht wordt gehouden op instellingen. Hiervoor is op hoofdlijnen een beeld gegeven van alternatieve vormen van toezicht. We constateren dat deze sectorale regelgeving en zelfregulering bepaalde overeenkomsten met de ANBI-regeling vertoont (bijvoorbeeld de KvK-info, beleidsplan, financieel overzicht/jaarrekening en jaarverslag). Omdat veel informatie al (verplicht dan wel wegens zelfregulering) openbaar wordt gemaakt, kan het hanteren van deze informatie de lastendruk voor zowel de Belastingdienst als ANBI-instellingen verlagen; het op meerdere plaatsen openbaren van gedeeltelijk dezelfde informatie is niet efficiënt. ANBI-eisen en sectorale afspraken/samenwerking en zelfregulering vertonen onderling ook verschillen die volgens ons te verklaren zijn door de specifieke regelgeving voor een bepaalde sector. Bij zelfregulering (zie voorbeeld van de FIN) is het zelf opleggen van transparantie, het openbaar verantwoorden afleggen en daarmee vertrouwen creëren een belangrijk thema. Het slotbeeld van de sectorale vergelijking is dat er sprake lijkt te zijn van een dubbeling van openbaar gemaakte/beschikbare informatie die is gebaseerd op sectorale regelgeving, afspraken en zelfregulering. En dat instellingen en de Belastingdienst hier last van hebben c.q. efficiënter gebruik kunnen maken van wat al beschikbaar is. Bovenstaande voorbeelden laten zien dat veel informatie al voorhanden is, maar niet centraal beschikbaar voor het ANBI-team. Nader onderzoek naar mogelijke doublures zou hier meer inzicht in kunnen geven.

3.2 Internationale context

Nederland staat verre van alleen in het aanbieden van (fiscale) voordelen aan maatschappelijke organisaties. Wereldwijd lijken er zelfs maar een paar landen te zijn die geen enkele vorm van

⁵² In de Wet marktordening gezondheidszorg (Wmg) is geregeld dat de NZa toezicht houdt op de openbaarmaking van de jaarverantwoording door zorgaanbieders. De IGJ is verantwoordelijk voor de handhaving op de jaarverantwoording van jeugdhulpaanbieders, gecertificeerde instellingen en Veilig Thuis-organisaties.

fiscale voordelen bieden aan maatschappelijke initiatieven.⁵³ In Nederland komen instellingen in aanmerking voor (fiscale) faciliteiten voor maatschappelijke instellingen wanneer zij zijn aangemerkt als (culturele) ANBI of wanneer er sprake is van een (steunstichting) SBBI. In het buitenland is een overheidserkenning als maatschappelijke organisatie vaak ook noodzakelijk om gebruik te kunnen maken van (fiscale) faciliteiten. Alle lidstaten van de EU hebben bijvoorbeeld enige vorm van juridische erkenning voor instellingen van algemeen of sociaal belang opgenomen in hun wetgeving.⁵⁴ Hieronder gaan we in op de toekenningsprocedures van zo'n status in diverse landen, de betrokken toezichthouders, de doelen die in aanmerking komen en de voorwaarden voor de regeling op hoofdlijnen. Daarnaast presenteren we enkele bevindingen uit de vergelijking die van belang zijn voor het beantwoorden van de onderzoeksvragen met betrekking tot het bestedingscriterium, de informatieplicht voor ex-ANBI's en alternatieven daarvoor, of die andere leerpunten bieden voor de regelingen. We reflecteren op de bevindingen bij de desbetreffende onderwerpen.

3.2.1 Erkenningsprocedure en doelbereik

Tabel 1 toont per land een overzicht van de soort wetgeving waarin de regeling voor het aanmerken van maatschappelijke instellingen primair is neergelegd, de hoofdlijnen van de toekenningsprocedure, de periode waarvoor de erkenning geldt en het doelbereik plus het aantal instellingen dat over een geldige toekenning van de status beschikt per 2023.

Tabel 1. Overzicht van rechtssystemen, erkenningsprocedures en doelbereik (aantal instellingen van algemeen of sociaal belang)

Land	Soort wetgeving	Erkenningsprocedure	Erkenningsperiode ⁵⁵	Aantal instellingen per 100.000 inwoners (2023) ⁵⁶
Nederland	Fiscaal	Vooraf, op aanvraag door de Belastingdienst	Geen tijdslimiet	249
België	Fiscaal	Vooraf, op aanvraag door de belastingautoriteit	Maximaal 6 jaar ⁵⁷	21
Denemarken	Fiscaal	Vooraf, op aanvraag door de belastingautoriteit	1 jaar ⁵⁸	23

⁵³ Zie bijvoorbeeld wereldwijd onderzoek naar 177 landen, waaruit bleek dat maar 9 landen (5%) geen vrijstellingen aanboden aan non-profitinstellingen: E. Quick, T.A. Kruse & A. Pickering, *Rules to give by: a global philanthropy legal environment index* Washington/New York/West Malling: Nexus/McDermott Will & Emery/Charities Aid Foundation 2014, p. 30. Meer recent onderzoek door de OECD onder 40 landen toont aan dat landen over de hele wereld belastingvoordelen aan filantropische initiatieven geven: OECD (2020), *Taxation and Philanthropy*, OECD Tax Policy Studies, No. 27, OECD Publishing, Paris, <https://doi.org/10.1787/df434a77-en>

⁵⁴ Fici, A.(2023), *Public benefit status and CMD systems for associations and non-profit organizations in the EU*, Study requested by the JURI Committee of the European Parliament, p. 115. <http://www.europarl.europa.eu/supporting-analyses> geraadpleegd op 18 oktober 2024.

⁵⁵ In alle landen is het behoud van erkenning verbonden aan het blijvend voldoen aan voorwaarden met betrekking tot inhoudelijke activiteiten, publicatie van gegevens en/of het indienen van aangiften. De erkenningsperiode die hier bedoeld wordt, houdt in dat een volledig nieuwe aanvraag moet worden ingediend.

⁵⁶ De genoemde bevolkingsaantallen zijn afgerond en gebaseerd op censussen uit 2023. De gegevens zijn afkomstig van VN Data Portal Population Division: <https://population.un.org/wpp/>

⁵⁷ De erkenningsperiodes zijn afhankelijk van het aantal aanvragen dat een instelling heeft gedaan en zijn in principe 2 jaar voor de eerste erkenning, 4 jaar voor de tweede erkenning en 6 jaar vanaf de derde erkenning. De erkenningsperiode voor individuele instellingen kan door de belastingdienst ingekort worden. Federale Overheidsdienst Financiën (website), 'Aanvraagprocedure' geraadpleegd op 30 december 2024 op <https://financien.belgium.be/nl/vzws/giften/aanvraagprocedure>

⁵⁸ Sectie 8A Ligningsloven en Fici, A. (2023), *Public benefit status and CMD systems for associations and non-profit organizations in the EU*, p. 33.

Land	Soort wetgeving	Erkenningsprocedure	Erkenningsperiode ⁵⁹	Aantal instellingen per 100.000 inwoners (2023) ⁵⁶
Duitsland	Fiscaal	Achteraf, door de belastingautoriteit bij belastingaanslag ⁵⁹	3 jaar ⁶⁰	657
Frankrijk	Rechtsvorm	Vooraf, op aanvraag door het Ministerie van Binnenlandse Zaken	Geen tijdslimiet ⁶¹	4
Italië	Sector-specifiek	Achteraf, op aanvraag bij het Ministerie van Arbeid en Sociaal Beleid	Geen tijdslimiet ⁶²	194
Slovenië	Sector-specifiek	Vooraf, op aanvraag bij het ministerie voor de sector waarin de instelling voornamelijk actief is	Geen tijdslimiet ⁶³	285
Verenigd Koninkrijk	Sector-specifiek	Door de belastingautoriteit op basis van erkenning door de nationale toezichthouder	Geen tijdslimiet ⁶⁴	294
Verenigde Staten	Fiscaal	Vooraf, op aanvraag door de belastingautoriteit en eventueel vervolgaanvraag bij desbetreffende staat	Geen federale tijdslimiet, ⁶⁵ per staat kan een limiet van toepassing zijn	552

In algemene zin bevindt het aantal instellingen per 100.000 inwoners in Nederland (249) zich in de middenmoot in vergelijking met deze landen. Eén verklarende factor voor het aantal instellingen is cultureel: filantropie en de vorm van maatschappelijke initiatieven verschillen per land. Hieronder geven wij weer welke elementen van belang zijn in buitenlandse regelingen. Daarmee laten wij ook mogelijke andere verklarende factoren zien voor de uiteenlopende aantallen instellingen per land en hoe het Nederlandse systeem zich hiertoe verhoudt.

Instelling die de erkenning uitgeeft

Alle onderzochte landen hanteren een zekere vorm van toetsing van het algemeen of sociaal belang dat een instelling nastreeft. Daarbij wordt gebruik gemaakt van één van de volgende drie methoden: 1) de belastingautoriteit is verantwoordelijk voor toekenning van de status als algemeen belang of sociaal belang instelling, 2) de procedure voor het toekennen van de status is een gedeelde verantwoordelijkheid van de belastingautoriteit en een autoriteit zoals een ministerie of onafhankelijke commissie, of 3) de verantwoordelijkheid ligt volledig bij een sectorspecifieke

⁵⁹ Indien een instelling aan de voorwaarden voldoet over de relevante periode, geeft de belastingdienst een kennisgeving van vrijstelling uit: *Freistellungsbescheid*. Nieuw opgerichte instellingen kunnen de belastingdienst wel verzoeken om vooraf statutaire compliance te verifiëren.

⁶⁰ Thöm, A. (2024). 'Philea Country report: Germany Legal Environment for Philanthropy in Europe 2024'. <https://philea.eu/wp-content/uploads/2024/11/Germany-Philea-2024-Legal-Environment-for-Philanthropy-in-Europe.pdf> geraadpleegd 2 januari 2025, p. 10.

⁶¹ Directorate of Legal and Administrative Information (Prime Minister), Ministry for Associative Life (1 januari 2023), 'Recognized Association of Public Utility (ARUP)' *Service Public* (website). Geraadpleegd op 2 januari 2025 op <https://www.service-public.fr/particuliers/vosdroits/F1131?lang=en>; Directorate of Legal and Administrative Information (Prime Minister), (1 januari 2024), 'Foundation recognized as being in the public interest (FRUP)' *Service Public* (website). Geraadpleegd op 2 januari 2025 op <https://www.service-public.fr/particuliers/vosdroits/F31023?lang=en>; Fici, A. (2023) *Public benefit status and CMD systems for associations and non-profit organizations in the EU*, p. 76-80.

⁶² Fici, A. (2023), *Public benefit status and CMD systems for associations and non-profit organizations in the EU*, Study requested by the JURI Committee of the European Parliament, p. 51-52.

⁶³ Fici, A. (2023) *Public benefit status and CMD systems for associations and non-profit organizations in the EU*, p. 74-76.

⁶⁴ Charities Act 2011 bevat geen tijdslimiet.

⁶⁵ IRS (website), 'Lifecycle of an exempt organization' geraadpleegd op 2 januari 2025 op <https://www.irs.gov/charities-non-profits/life-cycle-of-an-exempt-organization>

toezichthouder.⁶⁶ Daarbij sluit de instelling die de status uitgeeft vaak aan bij de soort wetgeving waarin de status van maatschappelijke instellingen is geregeld. In landen met fiscale wetgeving is veelal de desbetreffende belastingautoriteit verantwoordelijk voor het aanmerken van instellingen. Zo is in Nederland, België, Denemarken, Duitsland en de Verenigde Staten primair de belastingautoriteit aan zet bij toekenning van de status als algemeen belang of sociaal belang instelling. In landen met sectorspecifieke wetgeving zoals Italië en Slovenië zijn juist ministeries primair verantwoordelijk voor de erkenning van maatschappelijke initiatieven. Dit sluit aan bij de bredere insteek van de regelgeving met betrekking tot maatschappelijke instellingen.

Italië is in 2017 gestart met een algemene herziening van de wetgeving op maatschappelijke initiatieven. Was het eerder puur een fiscale status, nu is de juridische en fiscale status van maatschappelijke initiatieven geregeld in een separate wet. Deze wet onderscheidt zeven soorten maatschappelijke instellingen (één algemene categorie en zes subcategorieën) van vrijwilligersorganisaties tot *social enterprises* en filantropische entiteiten. De status van deze instellingen wordt formeel geregeld door inschrijving in een register door het Ministerie van Arbeid en Sociaal Beleid. De toegang tot fiscale faciliteiten hangt samen met de inschrijving in dit register, waarbij ook de soort faciliteit afhankelijk is van de categorie waartoe de instelling behoort.⁶⁷ Zo wordt onderscheid gemaakt tussen vrijwilligersorganisaties, verenigingen voor sociale promotie, sociale ondernemingen (inclusief 'sociale coöperaties'), filantropische entiteiten, 'associatieve netwerken', onderlinge hulpmaatschappijen en overige organisaties zoals particuliere entiteiten zonder winstoogmerk.⁶⁸ De fiscale voorwaarden zijn afhankelijk van die status maar ook van aanvullende voorwaarden. Zo wordt er voor alle categorieën instellingen onderscheid gemaakt tussen commerciële en niet-commerciële activiteiten en instellingen, afhankelijk van hun werkzaamheden en inkomstenprofiel. Dit geldt niet voor social enterprises. Niet-commerciële activiteiten zijn vrijgesteld van winstbelasting. Social enterprises zijn ook uitgezonderd van de giftenaftrek, terwijl de hoogte van de giftenaftrek voor andere entiteiten afhankelijk is van de categorie waarin zij vallen.⁶⁹ Opgemerkt moet worden dat het belastingregime in Italië nog aan goedkeuring van de Europese Commissie is onderworpen. Ook in het nieuwe Italiaanse systeem valt op dat er meer aandacht is voor de toegevoegde waarde van instellingen aan de maatschappij en dat status primair daarmee samenhangt.

In Slovenië wordt de erkenning van een maatschappelijk initiatief uitgegeven door het ministerie dat qua beleidsterrein verantwoordelijk is voor de werkzaamheden van de instelling. Bij meerdere soorten activiteiten op andere beleidsterreinen sondeert dat ministerie met andere betrokken ministeries. Bij het behandelen van een aanvraag kunnen ministeries advies vragen van een raad van experts.⁷⁰ Deze raad bestaat uit tien overheidsvertegenwoordigers, zeven vertegenwoordigers van non-gouvernementele organisaties (ngo's) en drie vertegenwoordigers van vrijwilligersorganisaties.⁷¹ Niet alle instellingen die als ngo worden erkend in Slovenië hebben toegang tot fiscale voordelen. De belastingplicht van instellingen is verbonden met hun winstoogmerk; net zoals andere verenigingen en stichtingen zijn ngo's in Slovenië vrijgesteld van

⁶⁶ OECD (2020), *Taxation and Philanthropy*, p. 42.

⁶⁷ Fici, A. (2023), *Public benefit status and CMD systems for associations and non-profit organizations in the EU*, Study requested by the JURI Committee of the European Parliament, p. 48.

⁶⁸ Ministero del Lavoro e delle Politiche Sociali (18 december 2023), 'The Third Sector Code' *Governo Italiano (website)*. Geraadpleegd op 2 januari 2025 op <https://www.lavoro.gov.it/en/single-digital-gateway/volunteering/third-sector-code>

⁶⁹ Fici, A. (2023), *Public benefit status and CMD systems for associations and non-profit organizations in the EU*, Study requested by the JURI Committee of the European Parliament, p. 51-52.

⁷⁰ Vertaald: De Raad van de regering van de Republiek Slovenië voor bevordering van de ontwikkeling van vrijwilligerswerk en vrijwilligers- en niet-gouvernementele organisaties

⁷¹ <https://www.gov.si/en/topics/non-governmental-organisations/>

belasting wanneer zij geen winstoogmerk hebben.⁷² Daardoor komt maar 22,7% van de entiteiten die erkend zijn als algemeen of sociaal belang instelling in aanmerking voor fiscale faciliteiten.⁷³

In het Verenigd Koninkrijk is sprake van sectorspecifieke wetgeving⁷⁴ en is de erkenning belegd bij een separate toezichthouder. Voor Engeland, Wales en Noord-Ierland is dat respectievelijk *Charity Commission for England & Wales* en de *Charity Commission for Northern Ireland*, terwijl in Schotland de *Scottish Charity Regulator* primair verantwoordelijk is voor de erkenning van instellingen. Om in aanmerking te komen voor fiscale voordelen, is daarnaast in meerdere landen een registratie bij de belastingautoriteit verplicht.

De status als algemeen of sociaal belang instelling in Frankrijk hangt samen met de rechtsvorm van een instelling als vereniging of stichting. Stichtingen en verenigingen kunnen een aanvraag indienen bij het Ministerie van Binnenlandse Zaken, om als algemeen belang instelling te worden aangemerkt. Instellingen moeten niet alleen voldoen aan aanvullende juridische vereisten, zoals een specifieke vorm van statuten, ze staan ook onder meer overheidstoezicht dan andere stichtingen en verenigingen.⁷⁵ Alhoewel het Franse Ministerie van Binnenlandse Zaken de aanvraag ontvangt, is het systeem van toekenning van de specifieke status in zekere mate vergelijkbaar met dat in Slovenië. Inhoudelijk betrokken ministeries worden om hun mening gevraagd met betrekking tot de erkenning. Op basis van deze input wordt de erkenning uiteindelijk voorbereid door de Franse Staatsraad, waarna de erkenning wordt geformaliseerd in een besluit dat wordt gepubliceerd in het Franse Staatsblad.

Register

Alle landen, behalve Duitsland, hanteren in de evaluatieperiode een openbaar register waarin de erkende instellingen zijn terug te vinden. Vanaf 2024 worden ook in Duitsland gegevens van instellingen die fiscale voordelen genieten online gepubliceerd.⁷⁶ In sommige landen is opname in het register de laatste stap van de toekenningsprocedure. De status van een instelling is daarmee niet alleen afhankelijk van een positieve beslissing, maar ook van daadwerkelijke inschrijving in het register. Voorbeelden daarvan zijn Italië en Denemarken.

3.2.2 Doelstelling in het algemeen of maatschappelijk belang

Niet alleen verschillen toekenningsprocedures van maatschappelijke instellingen per land, ook de basis van de regelingen en definitie van algemeen of sociaal belang kunnen verschillen. Nederland kent een limitatieve opsomming van algemeen nut en een open norm met betrekking tot sociaal belang. In andere landen wordt verschillend omgegaan met het onderscheid in doelstellingen van instellingen. In veel landen worden werkzaamheden die in Nederland niet onder algemeen maar onder sociaal belang vallen, wel aangemerkt als algemeen nuttig. Dit is met name het geval op het gebied van amateursport. België is daarin een opvallende uitzondering. Daar is amateursport uitgezonderd van de giftenaftrek die geldt voor algemeen nut beogende instellingen, maar bestaan er wel andere fiscale faciliteiten, bijvoorbeeld in de vennootschapsbelasting, voor instellingen op dat gebied. Nederland behoort anderzijds in de internationale vergelijking tot de minderheid op het gebied van erkenning van politieke partijen als algemeen nuttig. In België, Duitsland, Italië,

⁷² Koba, E. (2020) 'Legal Environment for Philanthropy in Europe: Slovenia country profile'. Dafne-EFC Philanthropy Advocacy.

⁷³ Republika Slovenija (2022). *AUDIT REPORT Efficiency of granting the status of a non-governmental organisation operating in the public interest in the field of sports, social protection, environmental protection, nature conservation and development of non-governmental organisations.*

⁷⁴ Charities Act 2011.

⁷⁵ Fici (2023), *Public benefit status and CMD systems for associations and non-profit organizations in the EU* p. 78.

⁷⁶ Bundesfinanzamt (geen datum), 'Zuwendungsempfängerregister', BZST (website), geraadpleegd op 24 december 2024 op <https://zer-poc.bzst.de/>

Slovenië, het Verenigd Koninkrijk en de Verenigde Staten zijn deze instellingen juist expliciet uitgesloten van erkenning als algemeen nuttig.

Tabel 2. Overzicht erkende algemeen belang categorieën (in groen)⁷⁷

	Nederland	België	Denemarken	Duitsland	Frankrijk	Italië	Slovenië	Verenigd Koninkrijk	Verenigde Staten
Welzijn									
Cultuur									
Onderwijs, wetenschap en onderzoek									
Natuur- en milieubescherming									
Gezondheidszorg									
Jeugd- en ouderenzorg									
Ontwikkelingssamenwerking									
Dierenwelzijn									
Religie, levensbeschouwing en spiritualiteit									
Bevordering van de democratische rechtsorde									
Politieke partijen									
Volkshuisvesting			*				**		
Financieel of op andere wijze ondersteunen van een ANBI									
Consumentenbescherming									
Amateursport									

* In 1990 uit belastingwetgeving verwijderd, opnieuw geïntroduceerd vanaf 2025

** Gegevens onbekend

3.2.3 Overige bevindingen

Vanwege de diverse rechtssystemen, bijzonderheden en uitzonderingen in de internationale regelingen doet een vergelijkend onderzoek geen recht aan alle nuances in de verschillende landen als het gaat om erkenning van algemeen nuttige en sociaal belang behartigende instellingen. Desalniettemin leveren verschillende elementen in de diverse regelingen van de door ons onderzochte landen leerpunten op voor het Nederlandse systeem. We lichten hieronder de leerpunten toe die betrekking hebben op de onderzoeksvragen 11 en 13: op welke manieren kunnen de doeltreffendheid en doelmatigheid van de ANBI- en SBBI-regelingen worden verbeterd en welke andere mogelijkheden zijn er om ervoor te zorgen dat instellingen niet onterecht voordelen van de ANBI-status genieten. Daarnaast staan wij stil bij leerpunten die betrekking hebben op de onderzoeksvragen met een fiscaaltechnisch aspect zoals het bestedingscriterium en een afrekenverplichting bij verlies van de ANBI-status (onderzoeksvragen 6, 12 en 15).

Beperking doelbereik

Frankrijk en Denemarken beperken het doelbereik van regelingen door numerieke eisen te stellen aan het aantal leden van de instelling, de doelgroep van de instelling en/of de omvang van hun

⁷⁷ OECD (2020), *Taxation and Philanthropy*, OECD Tax Policy Studies, No. 27, OECD Publishing, Paris, <https://doi.org/10.1787/df434a77-en>

financiële middelen. De Deense wetgeving beperkt het bereik bijvoorbeeld tot verenigingen die ten minste driehonderd betalende leden hebben. Daarbij moet de contributiebijdrage van de leden de normale administratiekosten van de instelling dekken. Ook moeten erkende instellingen in Denemarken hun fondsen gebruiken ten behoeve van een doelgroep die niet geografisch of op een andere manier beperkt is tot een bevolkingsniveau van minder dan 35.000.⁷⁸ Franse verenigingen moeten minimaal tweehonderd leden hebben en een jaarlijks budget van ten minste € 46.000 – waarvan subsidies minder dan de helft bedragen – om in aanmerking te komen.⁷⁹ Franse stichtingen worden daarentegen pas erkend als algemeen nut beogende instelling als zij opgericht worden als zodanig.⁸⁰ Opvallend is dat deze landen het kleinste aantal erkende instellingen hebben van alle landen in deze vergelijking. In combinatie met de hogere eisen aan de toekenningprocedure (ieder jaar een nieuwe toekenning in Denemarken en goedkeuring vanuit het Ministerie van Binnenlandse Zaken in Frankrijk) zorgen deze drempels voor een stevige beperking in het aantal instellingen dat in aanmerking komt voor de status als algemeen nut beogende of sociaal belang behartigende instelling.

Bestedingseisen en -beperkingen

In Duitsland en de Verenigde Staten zijn er verplichte bestedingstermijnen van inkomen door algemeen nut beogende instellingen. In Duitsland is dat in de basis twee jaar, maar er zijn aangepaste termijnen en uitzonderingen voor bijvoorbeeld vervangingsinvesteringen en het aanhouden van reserves voor een algemeen nuttige doelstelling.⁸¹ In de Verenigde Staten geldt een uitkeringsplicht voor erkende instellingen van 5% per jaar.⁸² Het gaat om 5% van de reële marktwaarde van hun activa. Die wordt berekend op grond van de gemiddelde waarde van de beleggingsactiva over een periode van twaalf maanden.⁸³ Sommige beleggingsactiva zijn overigens uitgezonderd, met name wanneer zij worden aangehouden voor algemeen nuttige doeleinden.⁸⁴ Daarnaast wordt rekening gehouden met heffingen zoals dividendbelasting en een algemene aftrek van 1,5% voor administratiekosten en lopende uitkeringen. De bestedingen die kwalificeren zijn het totale bedrag dat is uitgekeerd aan algemeen nut en andere kwalificerende instellingen⁸⁵ en uitgaven voor noodzakelijke bedrijfskosten. Instellingen die niet voldoen aan de uitkeringseis kunnen worden onderworpen aan een heffing van 30% tot 100% op het niet-uitgekeerde inkomen.⁸⁶ Met name de Amerikaanse regeling leidt al sinds de invoering tot discussies. Het gaat dan met name over de impact van een algemene bestedingseis op de sector en of instellingen niet te veel beperkt worden in hun activiteiten of duurzame voortbestaan. Aan de andere kant zijn critici van mening dat het uitkeringspercentage te laag is en dat meer fondsen naar algemeen nuttige doelstellingen zouden moeten gaan.⁸⁷

⁷⁸ Fici (2023), *Public benefit status and CMD systems for associations and non-profit organizations in the EU* p. 33.

⁷⁹ Fici (2023), *Public benefit status and CMD systems for associations and non-profit organizations in the EU* p. 77.

⁸⁰ Directorate of Legal and Administrative Information (Prime Minister), (1 januari 2024), 'Foundation recognized as being in the public interest (FRUP)' *Service Public* (website). Geraadpleegd op 2 januari 2025 op <https://www.service-public.fr/particuliers/vosdroits/F31023?lang=en>

⁸¹ Secties 55 jo. 62 van de Abgabenordnung (AO).

⁸² Section 4942 Internal Revenue Code.

⁸³ Salmon, J. (2023). *Private foundations and the 5 percent payout rule*. Philanthropy Roundtable. <https://prtc-dn.philanthropyroundtable.org/wp-content/uploads/2023/11/29142321/Private-Foundations-and-the-5-Percent-Payout-Rule.pdf>

⁸⁴ Denk aan kunstwerken in bezit van een instelling of panden in eigen gebruik voor activiteiten van de instelling zelf.

⁸⁵ Organisaties met een sociaal, religieus, educatief, liefdadig, wetenschappelijk, literair of sportief doel die onder de kwalificatie van sectie 501(c)(3) Internal Revenue Code vallen.

⁸⁶ Internal Revenue Service, 'Taxes on failure to distribute income' (25 april 2023). Geraadpleegd op 24 februari 2025 op <https://www.irs.gov/charities-non-profits/private-foundations/taxes-on-failure-to-distribute-income-private-foundations>

⁸⁷ Zie voor een overzicht van de discussie Salmon (2023). *Private foundations and the 5 percent payout rule*.

België heeft geen bestedingstermijn voor het inkomen, maar hanteert op andere wijze wel een gespecificeerde bestedingslimiet. Belgische instellingen mogen niet meer dan 20% van hun inkomen aan administratieve kosten of kosten van algemeen beheer uitgeven.⁸⁸

Periodiek toezicht en voorlopige toekenning van de status

De toekenning van de status als algemeen nuttige instelling is in Frankrijk en Slovenië beperkt tot instellingen die al minstens drie respectievelijk twee jaar actief zijn. Daarmee moeten instellingen aantonen dat zij zich aan de kaders van de algemeen-nut vereisten houden en dat zij voldoende duurzaam zijn. In Frankrijk geldt een uitzondering voor instellingen die een dusdanige financiële positie hebben dat het bestaan van de instelling voor ten minste drie volgende jaren gegarandeerd is. Daarnaast kent Slovenië periodiek toezicht op instellingen. Twee jaar na toekenning van de status voert het ministerie dat de toekenning heeft uitgegeven, een onderzoek uit naar de activiteiten van de instelling en naleving van de voorwaarden. Franse instellingen zijn verplicht jaarlijks hun financiële gegevens te delen met onder andere de Préfecture van hun regio en het Ministerie van Binnenlandse Zaken.

Een andere vorm van periodiek toezicht is te vinden in Duitsland, waar instellingen aangifteplichtig zijn voor hun jaarlijkse inkomen en uitgaven. De informatie is bedoeld voor toezicht en handhaving door de Duitse belastingautoriteit. Eenzelfde systeem geldt voor Amerikaanse instellingen. Er is overigens in Duitsland, in afwijking van de andere landen in deze vergelijking, geen publicatieplicht voor het algemene publiek.

Automatisering publicatieverplichtingen, gegevensverzameling en handhaving

Toezicht op algemeen nuttige instellingen (*charities*) is in het Verenigd Koninkrijk belegd bij verschillende nationale toezichthouders: de Charity Commissions voor Engeland & Wales, Noord-Ierland en Schotland. In hun toezicht maken de verschillende Charity Commissions gebruik van verplichte online aanlevering van informatie door instellingen. De informatieverplichting van instellingen betreffen onder andere hun vermogen, activiteiten en organisatie-inrichting.⁸⁹ Dit biedt de Commissions de mogelijkheid om te rapporteren over het totale vermogen waarop zij toezicht houden, hoeveel *trustees* en vrijwilligers betrokken zijn bij de instellingen, maar ook toezicht te houden op sectorbrede en instellingspecifieke inkomsten en uitgaven.⁹⁰ Uit onderzoek blijkt overigens dat deze informatieverzameling door Charity Commissions weliswaar de toezichtmogelijkheden voor de overheid vergroot, maar vooral ook grote administratieve lasten legt op de sector. Dit terwijl de opbrengsten voor de maatschappij beperkt lijken.⁹¹

In de Verenigde Staten is handhaving van de aangifte en publicatieplicht geautomatiseerd. De algemeen-nut status van instellingen die drie jaar op rij niet voldoen aan deze verplichting, wordt

⁸⁸ KB/WIB 92 en Fici (2023), *Public benefit status and CMD systems for associations and non-profit organizations in the EU* p. 29.

⁸⁹ Zie bijvoorbeeld Charity Commission for England & Wales (20 december 2024), 'Statutory guidance - The Charities (Annual Return) Regulations 2024', *Gov.uk* (website), geraadpleegd op 26 februari 2025 op <https://www.gov.uk/government/publications/charity-commission-annual-returns-regulations-2024/the-charities-annual-return-regulations-2024>

⁹⁰ Charity Commission for England & Wales (18 juli 2024), 'Charity Commission annual report and accounts 2023 to 2024', *Gov.uk* (website), geraadpleegd op 26 februari 2025 op <https://www.gov.uk/government/publications/charity-commission-annual-report-and-accounts-2023-to-2024/charity-commission-annual-report-and-accounts-2023-to-2024>;

Charity Commission for England & Wales (25 februari 2025), 'Sector overview', *Gov.uk* (website), geraadpleegd op 26 februari 2025 <https://register-of-charities.charitycommission.gov.uk/en/sector-data/sector-overview>

⁹¹ Wij verwijzen ook naar de bevindingen in Leijten, I., & Van Leijenhorst, H. (2022). *Toezicht op Algemeen Nut: Advies aan de staatssecretaris Fiscaliteit en Belastingdienst*. Bijlage bij Van Rij, M.L.A. (21 juni 2022). Aanbieding rapport Toezicht op Algemeen Nut [Kamerbrief], p. 39.

automatisch ingetrokken.⁹² Dit vermindert de administratieve lasten voor de toezichthouder, de Internal Revenue Service (IRS). Instellingen hebben na intrekking van hun status wel de mogelijkheid om opnieuw de status aan te vragen of het besluit van de IRS te betwisten.

⁹² IRS (website), 'Revoked? Reinstated? Learn more', geraadpleegd op 2 januari 2025 op <https://www.irs.gov/charities-non-profits/automatic-revocation-of-exemption>

Uitvoering van de ANBI-regeling

In dit hoofdstuk behandelen we de uitvoering van de ANBI-regeling. We beginnen met een analyse van het aantal ANBI's en de categorieën. Daarnaast presenteren we in paragraaf 4.1 de cijfers over de uitvoeringspraktijk bij de Belastingdienst. Vervolgens bespreken wij in paragraaf 4.2 onze bevindingen met betrekking tot de bekendheid van de regeling, de overwegingen van instellingen om de ANBI-status aan te vragen en de behandeling van aanvragen door de Belastingdienst. Bij de bespreking van de aanvraagprocedure staan we ook stil bij de effecten van de wijziging in automatische toekenning aan publiekrechtelijke lichamen. Vervolgens gaan we in paragraaf 4.3 in op de aspecten van de ANBI-regeling voor instellingen die de ANBI-status hebben ontvangen. We staan stil bij de ervaringen met en beelden bij de publicatieverplichting, het bestedingscriterium en de integriteitstoets. Ook behandelen wij het toezicht door de Belastingdienst, de waardering van de ANBI-status door instellingen en de informatievoorziening aan de instellingen. In paragraaf 4.4 komen de beëindiging van de ANBI-status en de informatieverplichting voor ex-ANBI's aan bod. Tot slot bespreken wij in paragraaf 4.5 het maatschappelijk draagvlak van de ANBI-regeling.

4.1 De ANBI-regeling in cijfers

4.1.1 Instellingen

Alle instellingen met een ANBI-status worden door de Belastingdienst in een register opgenomen. Aan het begin van de evaluatieperiode ging het om 42.003 instellingen.⁹³

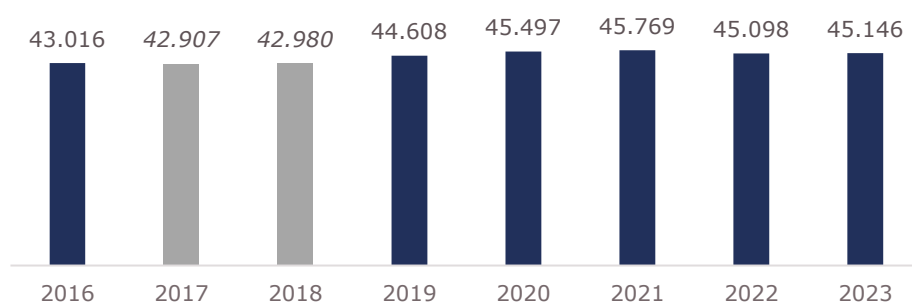
De cijfers met betrekking tot de periode 2017-2023 zijn minder eenvoudig te achterhalen. De Belastingdienst registreert niet periodiek hoeveel instellingen in het ANBI-bestand zijn opgenomen. Er zijn dus geen cijfers beschikbaar over het aantal ANBI's dat aan het eind – of begin – van ieder jaar in de evaluatieperiode in het register is opgenomen. De database van de Belastingdienst is daarentegen een dynamisch document, waarin op het moment van raadplegen aangegeven staat welke instellingen *op dat moment* een ANBI-beschikking hebben. Het aantal instellingen dat op één moment in het verleden geregistreerd was, is daaruit niet direct af te leiden. Zo kunnen ANBI-statussen met terugwerkende kracht worden ingetrokken. Daardoor kan het voorkomen dat instellingen die bij het raadplegen van de database zijn aangemerkt als ANBI, op een zeker moment in de toekomst, met terugwerkende kracht, niet meer aangemerkt zijn als ANBI. Ook kan het gebeuren dat zij in het register op een later moment een einddatum krijgen die met terugwerkende kracht in het verleden ligt.

Omdat niet periodiek wordt geregistreerd hoeveel ANBI's op enig moment zijn aangemerkt, moet het aantal voor de jaren 2017-2023 berekend worden. Hiertoe nemen we het aantal instellingen dat als ANBI geregistreerd staat in het openbare databestand op 22 januari 2025. Vervolgens berekenen we de aantallen ANBI's voor de jaren 2017 tot en met 2023 door het aantal ANBI's uit

⁹³ Ministerie van Financiën, 'Evaluatie van de praktijk rondom ANBI's en SBBI's', januari 2017, p. 15 (bijlage bij Kamerstuk 34552, nr.77).

het openbare bestand in 2025 te muteren met het aantal toekenningen en intrekkingen per jaar. Die mutaties zijn aan ons verstrekt door de Belastingdienst.⁹⁴

De resulterende berekening van het aantal ANBI's in het verleden is op deze manier met redelijke mate van zekerheid te maken tot en met 2019. Het ANBI-team geeft aan dat gegevens voor die tijd (deels) zijn verwijderd uit de systemen vanwege bewaartermijnen in de Archiefwet. De berekening van het aantal ANBI's voor 2017 en 2018 valt daarmee niet met zekerheid te maken. Duidelijk is dat het aantal geregistreerde intrekkingen over die jaren minstens zestien maal zo klein is als de jaren binnen de bezwaartermijn van de Archiefwet en dat de gegevens daardoor hoogstwaarschijnlijk geen correct beeld geven. De Belastingdienst meldt dat het aantal instellingen voor 2017 en 2018 waarschijnlijk hoger ligt dan de hieronder gepresenteerde aantallen (vanwege hun onzekerheid in grijs weergegeven), die gebaseerd zijn op de wel beschikbare gegevens. Overigens merken wij op dat de gegevens met betrekking tot 2016 zijn opgenomen in de vorige evaluatie en daarom hier wel vermeld worden. Dit alles leidt tot het volgende beeld:

Figuur 3. Aantal instellingen met ANBI-beschikking per einde jaar⁹⁵

Wij constateren dat de bovenstaande aantallen ANBI's afwijken van de aantallen die blijken uit uittreksels van het ANBI-bestand in het verleden.⁹⁶ Ook stellen we vast dat de Belastingdienst niet jaarlijks managementinformatie registreert met betrekking tot het aantal ANBI's in het bestand op dat moment, en dat daardoor op verschillende momenten andere informatie beschikbaar is over het aantal ANBI's dat in een gegeven jaar in het bestand stond. Uiteindelijk is dan ook niet met zekerheid te zeggen hoeveel instellingen per jaar van de evaluatie precies geregistreerd stonden als ANBI.

Categorieën

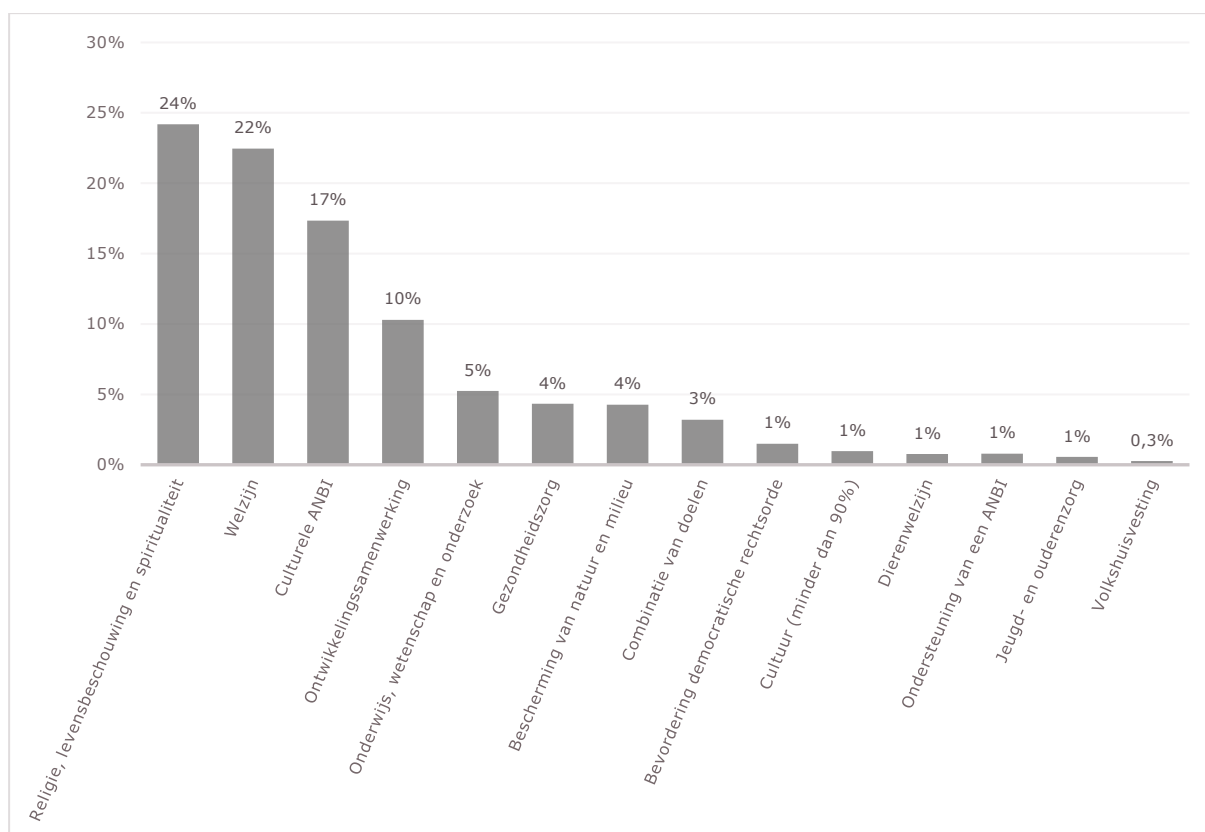
De Awr geeft een aantal categorieën van algemeen nut. Het ANBI-team registreert - voor intern gebruik - in welke categorie een instelling (het beste) valt. Het aantal instellingen per categorie moet, net als hierboven voor het aantal ANBI's geldt, worden berekend aan de hand van de gegevens en mutaties van het ANBI-team op een bepaald moment.⁹⁷ Maar ook voor deze gegevens geldt de beperkende werking van de Archiefwet en de dynamische aard van de gegevens per meetmoment waardoor niet met zekerheid gerapporteerd kan worden over het exacte aantal instellingen per categorie per jaar in de evaluatieperiode; daarom worden hieronder ter indicatie alleen over het jaar 2023 de aantallen per categorie weergegeven in percentages:

⁹⁴ Zie bijlage 13.

⁹⁵ De ANBI-status kan met terugwerkende kracht worden ingetrokken. De registratie van het aantal ANBI's dat hier gepresenteerd wordt, houdt rekening met het aantal instellingen dat eind 2023 in het systeem als erkende instelling te vinden was. Hieronder vallen enkele instellingen die vanaf 2024 een intrekkingbeschikking hebben ontvangen met terugwerkende kracht naar een datum in de evaluatieperiode.

⁹⁶ Zie bijvoorbeeld Bekkers, R., Koolen-Maas, S., & Schuyt, T. (red.) (2024). *Geven in Nederland 2024: Maatschappelijke betrokkenheid in kaart gebracht*. Utrecht: Uitgeverij de Graaff, p. 315.

⁹⁷ Het ANBI-team heeft d.d. 28 oktober 2024 een uitdraai gemaakt van de aantallen per categorie en aan onderzoekers verstrekt.

Figuur 4. Aantal ANBI-instellingen per geregistreerde categorie 2023⁹⁸

Uit de indicatieve cijfers blijkt dat de grootste geregistreerde categorie zijn de religieuze, levensbeschouwelijke en spirituele instellingen, welke ongeveer een kwart van het totaal aantal ANBI's bedragen. Deze instellingen vormen samen met instellingen in de categorie welzijn (ongeveer een vijfde), culturele instellingen (culturele ANBI, 17%) en instellingen met de categorie ontwikkelingssamenwerking (10%) circa driekwart van het totaal aantal ANBI's. De omvang van andere categorieën varieert van 0,3% tot 5%.

Substance instellingen in ANBI-register

Het ANBI-team van de Belastingdienst geeft aan niet separaat bij te houden wat de 'substance' is van de ANBI-instellingen (onderzoeksvraag 1). Omdat geen cijfers voorhanden zijn, kunnen wij niet aangeven wat de financiële en personele omvang van de instellingen in het ANBI-bestand is en welke instellingen actief zijn (niet slapend zijn). Overigens is elders⁹⁹ al een hoofdbeeld geschetst van de substance, op basis van steekproeven. Bij gebrek aan cijfers sluiten we aan bij dit hoofdbeeld.

4.1.2 De Belastingdienst

Het ANBI-team van de Belastingdienst dat zich bezighoudt met de ANBI-regelgeving bestaat uit twee teams met in totaal 42 medewerkers (35,7 fte). Medewerkers zijn relatief lang in dienst (enkel meer dan tien jaar met uitschieters ver daarboven) binnen dit team en een aantal

⁹⁸ De categorisering van algemeen nut is met de Geefwet in 2012 ingevoerd. Sindsdien worden de categorieën waarin de instellingen vallen door de Belastingdienst bijgehouden. Voor instellingen die in de periode tussen 2008 en 2012 zijn geregistreerd is geen categorie bepaald.

⁹⁹ Zie de Special | Maatschappelijke initiatieven in Nederland (in: Bekkers, R., Koolen-Maas, S., & Schuyt, T. (red.) (2024). *Geven in Nederland 2024: Maatschappelijke betrokkenheid in kaart gebracht*. Utrecht: Uitgeverij de Graaff. DOI: 10.17605/OSF.IO/G6VZC) waarin op basis van steekproeven een beeld is gegeven van de substance bij fondsenwervende instellingen en vermogensfondsen.

gesprekspartners uit het ANBI-team geeft aan dat hierdoor een collectief geheugen is geborgd en specialismes op peil worden gehouden.

Team 1 bestaat uit 25 medewerkers (18,9 fte) die met name de administratieve processen uitvoeren binnen het aanvraagproces.

Aantal medewerkers	Aantal fte	Werkzaamheden
8	5,5	Administratieve processen, zoals transparantiewerkzaamheden ¹⁰⁰ , consistent maken aanvragen ¹⁰¹ en diverse administratieve werkzaamheden ¹⁰²
6	4,6	Administratieve processen, waaronder toezicht publicatie en bijbehorende diverse administratieve werkzaamheden
11	8,8	ANBI-aanvraagproces
Totaal: 25	18,9	

Team 2 bestaat uit 17 medewerkers (16,8 fte) en neemt de zwaardere/complexere zaken op zich. Dit zijn meestal medewerkers die werkzaam zijn in het toezichtproces, zo wordt vanuit het ANBI-team aangegeven.

Aantal medewerkers	Aantal fte	Werkzaamheden
5	4,6	Bezwaar en overige werkzaamheden, zoals contactpersoon CIO en hoorgesprekken
5	5	Toezicht
2	2,1	Proces vooroverleg, contactpersoon zeer vermogende personen (ZVP) en contactpersoon CBF
2	2,1	Beroepszaken
2	2	Vaktechniek ¹⁰³
1	1	Product owner ANBI TV en OAR ¹⁰⁴
Totaal: 17	16,8	

De ruimte binnen de formatie zal binnenkort worden ingevuld; nu is er 35,7 fte werkzaam maar er is qua formatie ruimte tot 39 fte.

¹⁰⁰ Transparantiewerkzaamheden zijn controlewerkzaamheden gericht op het publiceren van de ANBI's op hun eigen website (publicatieplicht). Deze werkzaamheden worden gedaan door zes medewerkers (5,5 fte).

¹⁰¹ Controleren of de aanvraag volledig is en ervoor zorg dragen dat deze volledig wordt.

¹⁰² Dit betreft bijvoorbeeld administratieve werkzaamheden ten behoeve van ex-ANBI's.

¹⁰³ Het gaat om vaktechnische vragen van collega's uit het ANBI-team, bijvoorbeeld bij het aanvraagproces als de statuten niet duidelijk zijn op het punt van algemeen belang doelstelling van de instelling en vragen rondom toezicht.

¹⁰⁴ Dit zijn applicaties waar het ANBI-team mee werkt: systeem Werkstroom Applicatie Belastingen (WAB). Het Ondersteuning ANBI-regeling-systeem (OAR) wordt gebruikt om beschikkingen af te geven (beschikkingsbrief). Het ANBI-team geeft aan dat hiervoor ruim 0,75 fte wordt ingezet. Overige tijd wordt daar waar nodig gebruikt in bijvoorbeeld het toezicht of het behandelen van een bezwaar.

De kosten van het ANBI-team zijn als volgt:

Aantal fte	Personeelskosten	Overige overheadkosten
39	€ 3.595.000	€ 910.000

Wij hebben geen recente relevante informatie kunnen vinden over vergelijkbare belastingautoriteiten die zich toeleggen op algemeen nut instellingen zoals het ANBI-team. Wel hebben we van de Charity Commission for England & Wales cijfers aangetroffen¹⁰⁵, echter zonder verdere uitsplitsing naar werkzaamheden zoals hierboven bij het ANBI-team is opgenomen. Daar komt bij dat het stelsel waarin de Charity Commission acteert anders in elkaar zit dan de Nederlandse situatie. Als we desondanks een beeld proberen te schetsen, ziet de vergelijking er als volgt uit:

Land	Aantal fte	Aantal instellingen 2023	Aantal fte per instelling
Nederland	39 (huidige inzet: 35,7)	44.187	1.133 (1.238)
Engeland en Wales	471	169.684	360

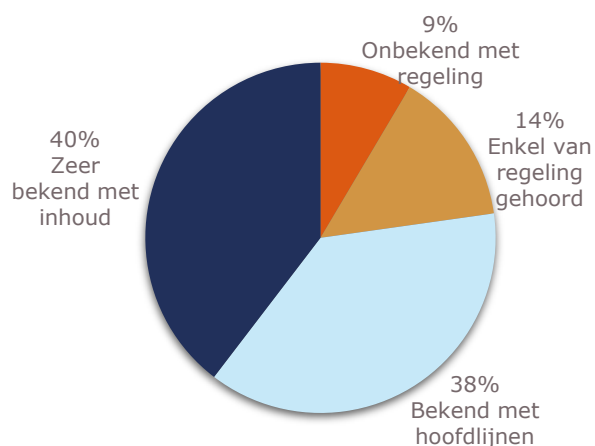
Uit bovenstaande ruwe vergelijking volgt dat in Nederland circa een factor 3 meer instellingen onder 1 fte vallen dan in Engeland en Wales samen. Grofweg zou dit kunnen inhouden dat in Nederland een ANBI-instelling minder vaak voor controle in aanmerking komt. Vanuit het ANBI-team is ook aangegeven dat er weinig toezichtcapaciteit is voor het aantal ANBI-instellingen en dat er niet veel toezicht plaatsvindt op jaarbasis (zie paragraaf 4.3 en verder). Aangegeven is dat 5 fte binnen het ANBI-team zich met intensief toezicht bezighoudt.

4.2 Oriënteren en aanvragen

4.2.1 Bekendheid met de regeling

Instellingen die de ANBI-status willen krijgen, moeten hiervoor zelf een aanvraag indienen bij de Belastingdienst. Daarom is een belangrijke eerste stap op weg naar de ANBI-status dat organisaties bekend zijn met de regeling. Uit het vragenlijstonderzoek blijkt dat veel vrijwilligers of medewerkers van instellingen op de hoogte zijn van de regeling. In totaal kent 78% van de respondenten uit het vragenlijstonderzoek de hoofdlijnen van de ANBI-regeling, onafhankelijk van de grootte van de organisatie waarvoor zij zich inzetten. Over de gehele linie zijn organisaties, van heel klein (0-5 medewerkers of vrijwilligers) tot groot (100+) in driekwart van de gevallen op hoofdlijnen bekend met de regeling. Slechts circa 10% is onbekend met de ANBI-regeling.

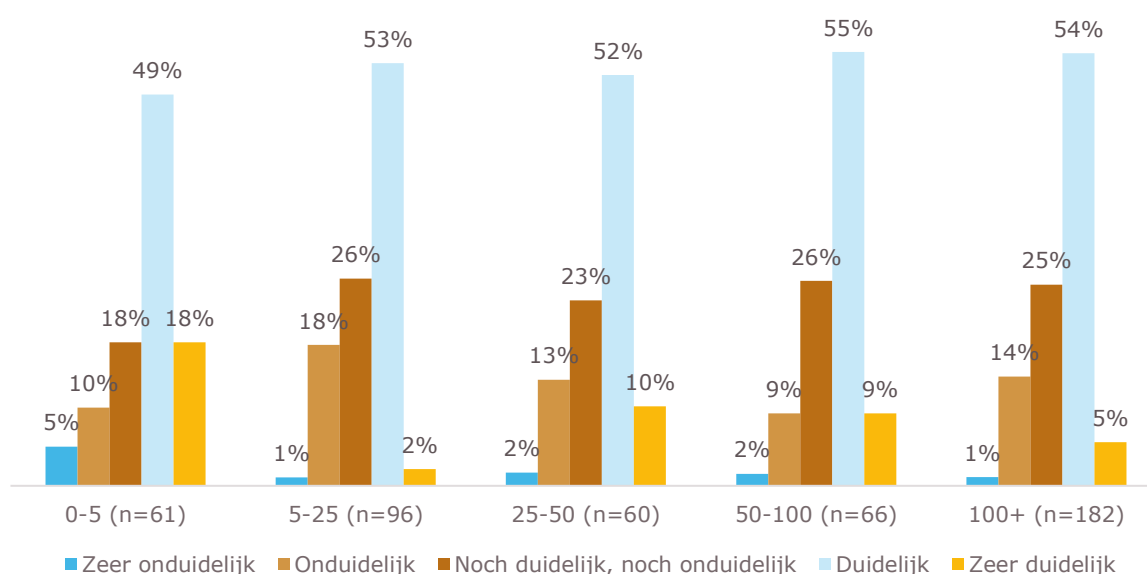
¹⁰⁵ Zie <https://www.gov.uk/government/publications/charity-commission-annual-report-and-accounts-2023-to-2024/charity-commission-annual-report-and-accounts-2023-to-2024#staff-report>

Figuur 5. Bekendheid met de ANBI-regeling

4.2.2 Uitkomsten vragenlijstonderzoek ANBI-voorwaarden

Meer dan de helft van de respondenten bij het vragenlijstonderzoek geeft aan dat zij de voorwaarden van de ANBI-regeling duidelijk vinden. Daarin lijkt er weinig onderscheid te zijn naar organisatiegrootte (van 0-5 tot 100+ personen) van de instellingen.

Figuur 6. Beoordeling duidelijkheid ANBI-criteria naar organisatiegrootte

4.2.3 Overwegingen om de ANBI-status aan te vragen

Redenen om aan te vragen

De instellingen die daadwerkelijk besluiten een ANBI-beschikking aan te vragen, doen dat om verschillende redenen (onderzoeksvraag 8). De belangrijkste reden, van toepassing op vier van de vijf instellingen uit het vragenlijstonderzoek, is dat de ANBI-status belastingvoordelen biedt voor hun donateurs. Deze reden wordt op de voet gevolgd door erkenning van de instelling als goed doel en de verbeterde mogelijkheden die de ANBI-status biedt op het gebied van fondsenwerving en financiering, zoals subsidies kunnen ontvangen. Minder dan de helft van de respondenten geeft

aan dat zij de ANBI-status aanvragen om hun doelstelling beter te kunnen bereiken. Ook belastingvoordelen voor de eigen organisatie zijn voor een derde van de respondenten reden om de ANBI-status aan te vragen. In de open antwoorden wordt letterlijk aangegeven dat een overweging voor het aanvragen van de ANBI-status is dat 'de administratie gemakkelijker is' en dat het 'vrijwilligers voor de organisatie voordelen biedt'. Wij vermoeden dat deze laatste opmerking (onterecht) op dezelfde regeling doelt als de verwijzing naar de ANBI-status als een 'vereiste van het UWV'.¹⁰⁶ Andere respondenten geven aan dat het de instelling dwingt tot nadenken over transparantie en goed bestuur. Verder werd genoemd dat de internationale uitstraling van de ANBI-status – dat wil zeggen, internationale instellingen en andere overheden hechten waarde aan toekenning van de status door een toezichthouder in het buitenland – het gemakkelijker maakt om in het buitenland activiteiten te verrichten en samen te werken met buitenlandse organisaties. De redenen waarom een instelling de ANBI-status aanvraagt, lijken beperkt samen te hangen met de omvang van de instelling.¹⁰⁷

Figuur 7. Redenen om de ANBI-status aan te vragen [n=442]

In de vragenlijst is respondenten ook gevraagd naar de positieve effecten van de ANBI-status voor hun organisatie in de dagelijkse praktijk. Het meest gerapporteerde antwoord was dat er belastingvoordelen voor donateurs zijn. In totaal gaf 68% van de instellingen aan dat zij het helemaal eens waren met de stelling dat de ANBI-status dit tot gevolg had. Dit antwoord werd gevolgd door de reputatie/status van de organisatie, erkenning van de organisatie als goed doel en dat het financiering en het ontvangen van subsidies makkelijker maakt.

In totaal hebben 39 instellingen met de culturele ANBI-status¹⁰⁸ de vragenlijsten ingevuld. Zij geven vaker dan de gehele populatie aan dat belastingvoordelen voor donateurs en financiering en fondswerving redenen zijn om de ANBI-status aan te vragen. Opvallend is verder dat zij ten opzichte van de totale populatie vaker aangeven dat het bijdraagt aan het bereiken van de doelstelling. Daarentegen geven zij minder vaak aan dat erkenning als goed doel of reputatie/status van de instelling redenen zijn om de ANBI-status aan te vragen.

¹⁰⁶ Tot 2019 was het voor werkzoekenden mogelijk om met behoud van uitkering vrijwilligerswerk te verrichten. Dat was onder de voorwaarde dat de instelling een ANBI of SBBI was. Deze regeling is in 2019 verruimd naar organisaties zonder winstoogmerk. Gelet op de verwijzingen naar het UWV nemen wij aan dat niet alle instellingen op de hoogte zijn van deze aanpassing. Zie besluit van 27 november 2018 tot wijziging van de Regeling vrijwilligerswerk in de WW, *Strct.* 2018/68157.

¹⁰⁷ Zie figuur in bijlage 12.

¹⁰⁸ In paragraaf 1.4 is een algemene kanttekening geplaatst over de resultaten c.q. representativiteit van het vragenlijstonderzoek. Deze kanttekening geldt ook voor culturele ANBI's, gelet op het lage aantal respondenten.

Figuur 8. Redenen om de ANBI-status aan te vragen voor culturele ANBI's [n=39]

De beelden uit de vragenlijst komen grotendeels overeen met de bevindingen uit de interviews. Wel zijn uit de gesprekken aanvullende bevindingen te halen. In vrijwel alle interviews werd het aanbieden van fiscale voordelen aan donateurs ook het meest genoemd als reden om de ANBI-status aan te vragen. Dit werd op de voet gevolgd door het gevoel dat de ANBI-status een keurmerk is. Veel gesprekspartners blijken deze twee elementen niet onafhankelijk van elkaar te zien, maar juist als elkaar versterkende factoren. Zij geven aan dat de ANBI-status belastingvoordelen biedt die aantrekkelijk zijn voor donateurs en dat helpt instellingen bij fondsenwerving. De ANBI-status geeft ook een zekere mate van vertrouwen aan donateurs over de instelling als goed doel. Bij instellingen bestaat het beeld dat dit voor donateurs ook een belangrijke overweging is om te geven. De ANBI-status als keurmerk helpt volgens instellingen ook bij het aanvragen van subsidies of andere soorten financiering en korting op de aanschaf van software. Overigens noemen gesprekspartners regelmatig, zij het in veel mindere mate, de belastingvoordelen voor henzelf. De voordelen voor donateurs lijken volgens hen belangrijker te zijn. Gesprekspartners die groepen ANBI's vertegenwoordigen, zoals brancheorganisaties en adviseurs van instellingen, geven aan dat dit ook kan voortkomen uit onbekendheid met deze aspecten van de ANBI-regeling.

Voor instellingen die geen fondsenwervende activiteiten uitvoeren, zijn bovenstaande overwegingen logischerwijs veel minder van toepassing. Toch geven ook deze instellingen in het merendeel van de gevallen aan dat de ANBI-status van toegevoegde waarde voor hen is. Dan wordt vaak genoemd dat het bijdraagt aan samenwerking met andere instellingen en aan de uitstraling van de instelling richting de bredere maatschappij. Daarin lijkt de drijfveer meer positief dan negatief te zijn: veel instellingen geven aan dat het *ontbreken* van de ANBI-status onterecht vragen zou kunnen oproepen over de kwaliteit of waarde van de doelen die zij nastreven. Deze reden om de ANBI-status aan te vragen, lijkt met name te spelen wanneer veel andere organisaties in dezelfde sector de ANBI-status al hebben. Alhoewel er voor een individuele instelling dan geen fiscale reden kan zijn om de status aan te vragen, wil zij dan wel graag een ANBI-status hebben. Zo kunnen zij zich meten met de standaard in de sector, en bestaat het gevoel dat zij aantonen dat het doel en het werk van de instelling waarde hebben.

Ook is in gesprekken vaak aangegeven dat subsidieverstrekkers (met name lokale overheden) de ANBI-status eisen als instellingen subsidie willen ontvangen. Diverse instellingen en koepel-/brancheorganisaties verklaren dat de fiscale voordelen voor de donateur of de eigen organisatie dan niet per se de aanleiding zijn om de ANBI-status aan te vragen, maar dat er eerder niet-fiscale redenen zijn – het kunnen ontvangen van subsidies – om ANBI te worden.

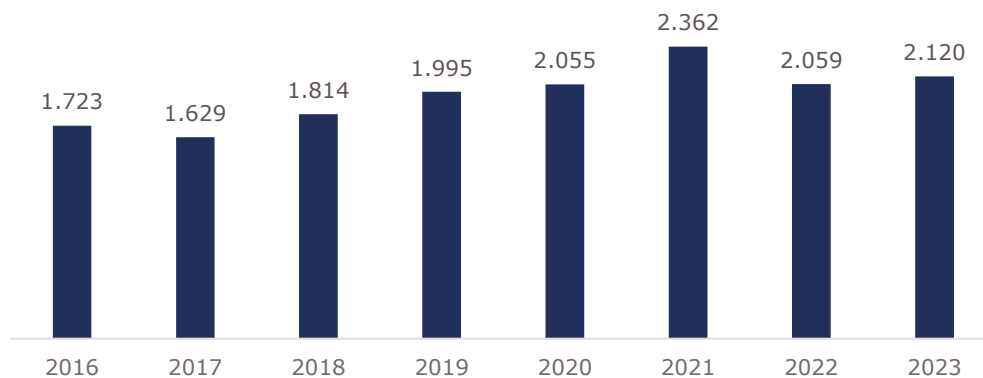
Redenen om niet aan te vragen

In het vragenlijstonderzoek hebben 39 instellingen aangegeven dat zij de ANBI-status niet hebben aangevraagd. Vanwege het geringe aantal respondenten geven wij hier de resultaten van het

vragenlijstonderzoek niet cijfermatig weer. Uit de ontvangen respons blijkt dat de belangrijkste reden dat instellingen de status *niet* aanvragen (onderzoeksvraag 8), is dat zij geen schenkingen of erfenissen ontvangen. Dit betreft een derde van de instellingen. Nog eens een vijfde verwacht dat zij niet aan de voorwaarden voldoen, en heeft daarom de ANBI-status niet aangevraagd. De impact van de regeling op de activiteiten van de instelling, bestuurdersbeloningen of administratieve lasten lijkt voor minder instellingen van belang. Dit laatste is opvallend omdat deze redenen wel regelmatig genoemd zijn in de gesprekken. Instellingen die geen schenkingen of legaten ontvangen, geven in de eerste plaats aan dat een belangrijke reden te vinden om de status niet aan te vragen. Daarnaast worden de administratieve lasten voor met name kleine instellingen in de gesprekken vaak genoemd als overweging om de status niet aan te vragen. Ook is aangegeven dat met name kleinere instellingen veelal draaien op de inzet van enkele vrijwilligers en dat deze instellingen ook al moeten voldoen aan allerlei andere wet- en regelgeving met bijbehorende administratieve lasten. Het beeld is vaak geschetst dat het voor deze kleinere instellingen überhaupt lastig is om aan alle regeltjes te voldoen en dat zij op fiscaal gebied nihil middelen hebben om (fiscale) expertise in te huren. In een enkel gesprek komt naar voren dat instellingen die lokaal geworteld zijn in bijvoorbeeld een buurt of kleine gemeente en geen landelijke uitstraling hebben, de meerwaarde van de ANBI-status niet zien en geen aanvraag doen. Zij ontvangen veelal een donatie van donateurs die sowieso zouden geven vanwege hun sterke verbondenheid met de instelling of het doel van de instelling. Het eventueel te behalen fiscale voordeel voor de donateurs speelt volgens hen in deze gevallen geen rol van betekenis.

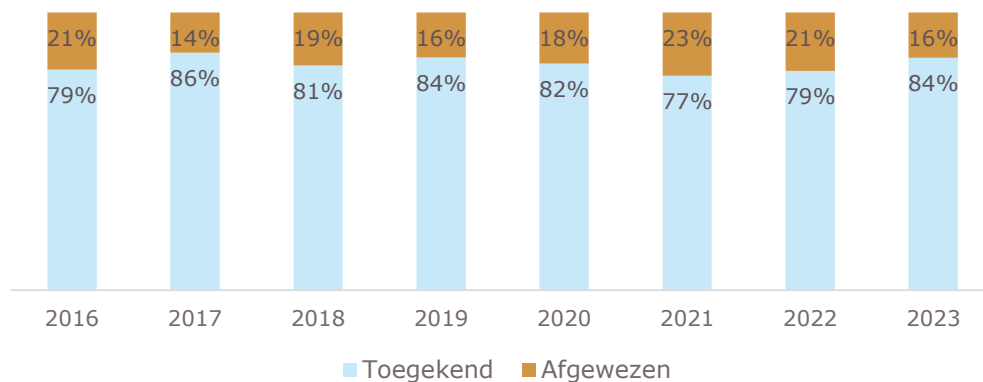
4.2.4 Het aanvraagproces

De Belastingdienst ontvangt ieder jaar nieuwe aanvragen van instellingen met betrekking tot de ANBI-status. Uit de gegevens vanaf 2016 blijkt dat het aantal aanvragen per jaar gestaag oploopt: van 1.723 in 2016 naar 2.120 in 2023. In 2021 is een opvallend hoog aantal aanvragen bij de Belastingdienst geregistreerd. Dit heeft mogelijk te maken met de datum van administratieve afwikkeling in systemen en niet zozeer met de datum van de beschikking. Wij verwijzen ook naar onze toelichting op de dynamische aard van de gegevens in paragraaf 4.1.1.

Figuur 9. Aantal door de Belastingdienst geregistreerde beslissingen op aanvragen per jaar

De grote meerderheid van de aanvragen voor de ANBI-status wordt door de Belastingdienst toegekend. In de evaluatieperiode varieert het toekenningspercentage tussen 77% en 86%.

Figuur 10. Toegekende en afgewezen ANBI-statussen per jaar ten opzichte van het aantal aanvragen

Beschrijving behandeling aanvraag Belastingdienst

Bij de Belastingdienst (ANBI-team in Eindhoven) komen alle ANBI-aanvragen binnen. Team 1 van het ANBI-team houdt zich bezig met de administratieve taken en handelt alle aanvragen af, inclusief de bezwaren tegen een intrekkingbeschikking bij het niet voldoen aan de publicatieplicht. Inhoudelijk complexe ANBI-aanvragen en ANBI-aanvragen van in het buitenland gevestigde instellingen worden door Team 2 overgenomen ter behandeling. Binnen Team 2 vallen de taken op het gebied van toezicht, bezwaar en beroep. Verder hebben binnen het ANBI-team enkele medewerkers een specifieke taak, bijvoorbeeld als accounthouder van vermogensfondsen of kerken.

Eén medewerker doet de voorselectie van de ANBI-aanvragen en verdeelt de aanvragen in het systeem Werkstroom Applicatie Belastingen (WAB). Het Ondersteuning ANBI-regeling-systeem (OAR) wordt gebruikt om beschikkingen af te geven (beschikkingsbrief). De verdeling van aanvragen vindt plaats op basis van de statutaire doelstellingen en de verwachte afhandelingstijd van de aanvraag. Door deze wijze van verdeling van aanvragen zijn medewerkers niet steeds met dezelfde soort aanvragen bezig. Hierdoor wordt volgens enkele gesprekspartners van het ANBI-team steeds scherpte gevraagd bij de afhandeling van dossiers, want ze moeten steeds de kennis op peil houden over bijvoorbeeld de ANBI-categorieën.

Aan de hand van een stroomschema wordt bepaald of een aanvraag voldoet aan alle wettelijke eisen (onder meer de Awr, beleidsplan, statutaire doelstellingen). Voor de beoordeling van het algemeen nut vereiste hanteert het ANBI-team een tweetrapstoets die aan de hand van de jurisprudentie is ontwikkeld.¹⁰⁹ Eerst vindt een kwalitatieve-inhoudelijke beoordeling plaats of de instelling direct het algemeen nut beoogt of een particulier belang. Dit behelst een toetsing van de statutaire doelstelling, in welke categorie het past en de beoogde werkzaamheden. Het ANBI-team geeft aan dat het vooraf lastig kan zijn om de categorieën te duiden en de in de aanvraag aangegeven werkzaamheden te toetsen, omdat er bij indiening van de aanvraag nog geen activiteiten zijn uitgevoerd. Vervolgens wordt kwantitatief getoetst: wordt het algemeen nut (nagenoeg) uitsluitend (90%) gediend? Bij het toetsen van de aanvragen werkt het ANBI-team standaard met het vierogenprincipe: aanvragen worden standaard aan een collega voorgelegd en samen besproken.

Bij onduidelijkheden wordt een brief gestuurd aan de aanvrager met aanvullende vragen. Als een aanvraag niet direct voldoet, stuurt het ANBI-team eerst een voornemen tot afwijzing. De

¹⁰⁹ HR 13-1-2012, zaaknr. 10/03464 ECLI:NL:HR:2012:bq0525.

aanvrager heeft dan de mogelijkheid tot een gesprek met de behandelaar vanuit het ANBI-team alvorens de aanvraag wordt toe- of afgewezen.

4.2.5 Automatische toekenning van de ANBI-status aan (buitenlandse) publiekrechtelijke lichamen

Tot 2021 bezaten de Staat, provincies, gemeenten, waterschappen en andere publiekrechtelijke lichamen waaraan krachtens de Grondwet verordenende bevoegdheid was verleend, van rechtswege de ANBI-status. Dit was geregeld in artikel 5b, lid 2, van de Awr. Vanaf 2021 is de formulering van deze bepaling aangepast. Daardoor is de automatische toekenning van de ANBI-status van toepassing op een beperktere groep publiekrechtelijke lichamen. Zo zijn de lichamen waaraan krachtens de Grondwet verordenende bevoegdheid is verleend, vanaf dat moment van automatische toekenning uitgesloten. Daarnaast geldt de automatische toekenning niet meer voor publiekrechtelijke lichamen in landen buiten de EU, de EER en het Koninkrijk. De bepaling heeft wel expliciet gemaakt dat publiekrechtelijke lichamen in de EU/EER die vergelijkbaar zijn met de genoemde lichamen, nog voor automatische toekenning in aanmerking komen. Deze aanpassingen zijn doorgevoerd naar aanleiding van de vorige evaluatie van de ANBI-regeling. In deze paragraaf staan wij stil bij het effect van deze aanpassing (onderzoeksvraag 5).

Cijfermatige impact

Het is onbekend in hoeverre aanpassing van de automatische toekenning van de ANBI-status effect heeft op het ANBI-bestand. Uit het ANBI-register blijkt niet dat buitenlandse publiekrechtelijke instellingen de ANBI-status hebben aangevraagd na 2021. Niet te achterhalen valt hoeveel buitenlandse publiekrechtelijke instellingen niet meer kwalificeerden na 2021, terwijl zij vóór 2021 gebruik maakten van de regelingen. Uit gesprekken leiden wij af dat de invloed van de aanpassing op de uitvoeringspraktijk bij de Belastingdienst beperkt lijkt. Dit is in lijn met de verwachtingen van de wetgever bij het voorstel tot aanpassing.¹¹⁰

Beelden bij de automatische toekenning van de ANBI-status aan (buitenlandse) publiekrechtelijke lichamen

Enkele gesprekspartners merken in positieve zin op dat de regeling door de aanpassing meer 'EU-proof' is geworden. Voorheen leek door de formulering van de wet de automatische toekenning niet te gelden voor buitenlandse overheidsinstellingen. De staatssecretaris was overigens van mening dat de bepaling wel van toepassing was op buitenlandse publiekrechtelijke lichamen en daardoor niet in strijd met het Europees recht.¹¹¹ In de wet is sinds 2021 in ieder geval expliciet opgenomen dat publiekrechtelijke lichamen in de EU en EER die vergelijkbaar zijn met de genoemde Nederlandse publiekrechtelijke lichamen, in aanmerking komen voor automatische toekenning. Daardoor is de formulering van de wet meer in lijn met EU-recht gebracht.

Uit gesprekken met experts en adviseurs halen wij verder het beeld op dat de aanpassing geen significant effect heeft op de dagelijkse praktijk. Er is brede consensus dat het wegvallen van de automatische toekenning maar op een beperkt aantal instellingen van toepassing is. Wel wordt vaak genoemd dat het aanpassen van de automatische toekenning voor buitenlandse publiekrechtelijke lichamen met name het gevolg lijkt van de politieke aandacht voor mogelijk misbruik van de ANBI-status en/of zorgen om mogelijk verdachte internationale geldstromen. Gesprekspartners geven aan dat zij deze problematiek in de praktijk zeer zelden tegenkomen. Het breed gedeelde beeld is dat de aandacht voor dit thema niet in verhouding lijkt te staan tot het aantal instellingen waarop dit van toepassing is en de omvang van mogelijk oneigenlijk gebruik of

¹¹⁰ Kamerstukken II 2019/20, 35437, nr. 3, p. 27 en Kamerstukken II 2019/20, 35437, nr. 7, p. 10 (NNV).

¹¹¹ Kamerstukken II 2012/13, 33 403, nr. 8, p. 21.

misbruik. In de beperkte literatuur wordt dit beeld herhaald¹¹² en eveneens opgemerkt dat het een verbetering betreft.¹¹³ Dat laatste wordt overigens niet nader toegelicht.

Analyse aanpassing automatische toekenning

Onze bevinding is dat de aanpassing van de automatische toekenning van de ANBI-status aan publiekrechtelijke lichamen in de praktijk, dat wil zeggen voor de Belastingdienst én voor instellingen, waarschijnlijk weinig effect heeft. Ook cijfermatig zien we niet of nauwelijks een toename in aanvragen van buitenlandse publiekrechtelijke instellingen. Niet te achterhalen valt hoeveel buitenlandse instellingen die voorafgaand aan de wijziging als ANBI-werden aangemerkt én van de voordelen gebruik maakten, nu niet meer in het ANBI-bestand voorkomen.

Wat betreft het toezicht op buitenlandse publiekrechtelijke ANBI's is het effect dat instellingen die niet meer automatisch als ANBI worden aangemerkt een beschikking moeten aanvragen om de ANBI-status te krijgen. Daardoor is vooraf een toetsing op de ANBI-voorwaarden door de Belastingdienst vereist. Na toekenning van de ANBI-status moeten deze instellingen nu aan de standaard ANBI-vereisten voldoen, zoals de bestedingseis maar ook de publicatieplicht. In theorie heeft deze aanpassing ervoor gezorgd dat de Belastingdienst beter toezicht kan houden op geldstromen van en naar het buitenland.

In de volgende paragraaf staan wij uitgebreid stil bij het toezicht van de Belastingdienst op instellingen met de ANBI-status. We volstaan hier met de bevinding dat uit ons onderzoek blijkt dat de Belastingdienst maar beperkt toezicht kan houden/houdt op instellingen die aangemerkt zijn als ANBI. Voor de publiekrechtelijke instellingen die niet meer binnen de automatische toekenning vallen, betekent dit dat zij technisch gezien onder het toezicht van de Belastingdienst vallen in de periode dat zij de ANBI-status hebben, maar dat zij waarschijnlijk maar zeer beperkt worden gecontroleerd in deze periode. Dit komt overeen met de behandeling van alle andere ANBI's in het ANBI-bestand die hun status krijgen door middel van een beschikking van de inspecteur.

Gelet op het geringe aantal instellingen dat geraakt wordt door deze bepaling en de beperkte toezichtcapaciteit bij de Belastingdienst, is het naar onze mening vooral een theoretisch voordeel dat de Belastingdienst toezicht kan houden op buitenlandse geldstromen. Aan de andere kant lijkt de aanpassing geen grote impact te hebben op de uitvoeringspraktijk. Daardoor is de regeling wat ons betreft uiteindelijk geen verbetering noch verslechtering. Wetstechnisch heeft de aanpassing van de formulering overigens wel bijgedragen aan compliance met het Europees recht.

4.2.6 Contact Belastingdienst, informatievoorziening en het ANBI-loket

Instellingen die zich oriënteren op een aanvraag of zich daarop voorbereiden, kunnen op verschillende manieren in contact komen met de Belastingdienst. Wij hebben de respondenten van het vragenlijstonderzoek en gesprekspartners gevraagd naar hun ervaringen met de online informatievoorziening (het ANBI-loket) en de behandeling van (vooroverleg op) aanvragen door de Belastingdienst.

Waardering contact met de Belastingdienst

In de vragenlijst geeft bijna de helft van de respondenten aan geen mening te hebben of niet te weten wat zij vinden van de informatievoorziening tijdens en voorafgaand aan de aanvraag. De andere helft van de respondenten is gelijkelijk verdeeld tussen 'neutraal' en 'goed'.

¹¹² Hemels merkt bijvoorbeeld op "Overigens waren er geen aanwijzingen dat het hier meer dan een theoretisch probleem betrof dat werd opgelost", zie *NDFR Artikelsgewijs commentaar*, aantekening 5.1 bij art. 5b Awr, geraadpleegd 25 februari 2025.

¹¹³ Redactie Vakstudie Nieuws (2020), commentaar op de Fiscale Verzamelwet 2021, *V-N* 2020/21.2

Over het algemeen zijn gesprekspartners positief over het contact met de Belastingdienst. De expertise van de Belastingdienst wordt gewaardeerd, evenals de bereidheid om in overleg te treden over de inhoud van de aanvraag. Gesprekspartners merken op dat de Belastingdienst binnen de mogelijkheden van zijn bevoegdheid met aanvragers meedenkt over hun aanvraag en om deze passend te maken. Enerzijds bestaat het beeld dat de werkwijze van de Belastingdienst erop gericht is om instellingen te wijzen op de vereisten en hen te laten voldoen aan de vereisten en niet op het afwijzen van aanvragen. Anderzijds geven diverse gesprekspartners aan dat zij moeite hebben met het aanvraagproces, omdat het soms lang duurt vanwege allerlei nieuwe en vervolgvragen en het soms niet meer helder is wat wanneer al dan niet voldoende is beantwoord richting de Belastingdienst. Een vaak genoemd discussiepunt met de Belastingdienst is de categorisering van activiteiten. Daarin geeft de Belastingdienst volgens veel gesprekspartners te veel (subjectief) invulling aan de bijdrage aan het algemeen nut van de voorgenomen activiteiten, terwijl het volgens hen gaat om een open norm. Vanuit de Belastingdienst wordt gesteld dat de invulling van deze open norm soms lastig is, mede ook omdat een duidelijk handvat in de toelichting van de wet ontbreekt en het begrip nog niet volledig uitgekristalliseerd is. Daarnaast geven enkele gesprekspartners buiten de Belastingdienst aan dat de wetgever niet heeft bepaald dat een instelling in een specifieke categorie moet vallen om in aanmerking te komen voor de ANBI-status, maar dat de wet een opsomming geeft van wat als algemeen nut wordt beschouwd. Het ANBI-team geeft aan soms te worstelen met de vaagheid van categorieën bij de beoordeling van aanvragen.

ANBI-loket¹¹⁴

Uit de twee enquêtes komt naar voren dat relatief weinig instellingen (10% versus 8%) gebruik maken van het ANBI-loket dat sinds april 2023 bestaat. De instellingen die het ANBI-loket weten te vinden en er gebruik van maken, melden dat ze het ANBI-loket eenvoudig kunnen vinden, dat de informatie op de website relevant is voor instellingen en dat de informatie duidelijk is.

Op de open vraag wat het ANBI-loket kan verbeteren, wordt vooral aangegeven dat het loket meer bekendheid moet krijgen, omdat niet duidelijk is waarvoor het ANBI-loket precies bedoeld is. Ook wordt het loket als moeilijk vindbaar ingeschat. Als instellingen het loket hebben gevonden, geven ze aan dat de informatie lastig vindbaar is, geschreven in moeilijke taal en niet praktijkgericht.

Uit de (groeps)interviews volgt een tweeledig beeld. Enkele geïnterviewden hadden niet eerder van het ANBI-loket vernomen en kijken eerder op de website van de Belastingdienst met vergelijkbare informatie of komen daarop uit bij het zoeken op internet. Anderen stellen dat het met name voor instellingen die (nog) niet bekend zijn met de ANBI-regelgeving een goede informatieplek is waar het allemaal bij elkaar staat en in begrijpelijke taal wordt uitgelegd. Grotere instellingen en instellingen die externe (fiscale) adviseurs inschakelen, maken vrijwel geen gebruik van het ANBI-loket omdat deze informatie voor hen minder relevant is als doelgroep. De voorgaande beelden sluiten ook aan bij de tekst op de webpagina's van het ANBI-loket: "De – met name – kleine en middelgrote aanvragers van een ANBI-status hebben behoefte aan praktische uitleg en instructies over de ANBI-eisen. Met het oog op die doelgroep is dit ANBI-loket opgezet. Je vindt hier praktische uitleg en kunt via een laagdrempelige manier contact opnemen met deskundigen. Het ANBI-loket is niet primair bedoeld voor de professionele adviseur van grote ANBI's (met vaak complexe structuren) en voor het indienen van vooroverleg."

Vanuit het ANBI-team is aangegeven dat de informatie over de regelgeving en het proces van de aanvraag aspirant-ANBI's goed op weg kan helpen. Het ANBI-loket wordt volgens hen maandelijks goed bezocht, mede naar aanleiding van de recente brief van het ANBI-team aan alle ANBI's over

¹¹⁴ Zie: <https://anbiloketbelastingdienst.nl/>

de transparantieverplichting. Indien er vragen worden gesteld via het ANBI-loket, kan het ANBI-team naar eigen zeggen daarop snel reageren (binnen een paar uur), waardoor vragenstellers snel verder op weg worden geholpen.

Onze bevinding is dat uit de enquêtes en de gesprekken geen eenduidig beeld naar voren komt over de werking van het ANBI-loket. Zo lopen de meningen over bijvoorbeeld de informatie van het ANBI-loket uiteen van duidelijk tot lastig vindbaar en van moeilijke tot begrijpelijke taal. Verbeteringen zouden onder meer kunnen zijn dat het ANBI-loket meer bekendheid krijgt en dat de informatie van het ANBI-loket meer aansluit bij de beoogde doelgroep van aspirant-ANBI's. Uit het onderzoek volgt namelijk dat grote(re) instellingen en instellingen met (fiscale) adviseurs geen gebruik ervan lijken te maken en dat de website van de Belastingdienst in enige mate een doublure lijkt te zijn.

4.3 'Door de poort': instellingen met de ANBI-status

Instellingen die een ANBI-beschikking hebben ontvangen, moeten doorlopend en periodiek aan specifieke vereisten voldoen. Deze voorwaarden zijn opgenomen in artikel 5b Awr en nader uitgewerkt in de artikelen 1a tot en met 1e Uitvoeringsregeling Awr. De vereisten variëren van de jaarlijkse verplichting om gegevens te publiceren op internet tot beperkingen op het vermogen dat instellingen mogen aanhouden. Door middel van literatuuronderzoek, een cijfermatige analyse, vragenlijstonderzoeken en (groeps)gesprekken hebben we in kaart gebracht wat deze vereisten in de praktijk betekenen voor de betrokken instellingen en het toezicht en handhaving door de Belastingdienst. Daarnaast hebben wij in ons onderzoek stilgestaan bij de voordelen van de ANBI-status voor instellingen in de praktijk en hun waardering ervan. In deze paragraaf lichten wij onze bevindingen op elk van deze punten nader toe.

4.3.1 Het bestedingscriterium ('anti-oppoteis')

Instellingen met een ANBI-status mogen niet onnodig vermogen oppotten. Meer specifiek mogen zij niet meer vermogen aanhouden dan "redelijkerwijs nodig is voor de continuïteit van de voorziene werkzaamheden voor de doelstelling van de instelling".¹¹⁵ Dit vereiste wordt het bestedingscriterium of de anti-oppoteis genoemd. Het bestedingscriterium is door de formulering een open norm. In deze paragraaf gaan wij in op de werking van het bestedingscriterium en mogelijkheden voor aanscherping ervan (onderzoeksvraag 12). Hiervoor hebben we een literatuurstudie gedaan en in gesprekken met instellingen, fiscaal experts en de Belastingdienst beelden opgehaald over de voordelen en knelpunten in de uitvoering van deze open norm. Ook hebben wij gevraagd naar mogelijke aanpassingen in de regeling en de gevolgen daarvan voor de praktijk.

Fiscale literatuur

De staatssecretaris heeft toegelicht dat er gekozen is voor een open norm voor het bestedingscriterium "omdat individuele ANBI's en hun concrete doelstellingen van elkaar kunnen verschillen en derhalve maatwerk geboden is".¹¹⁶ Daarbij wees hij op verschillen tussen bijvoorbeeld vermogensfondsen en fondsenwervende instellingen. Bij de wijziging van de Uitvoeringsregeling Awr van 19 juni 2012 heeft de staatssecretaris enkele kaders gegeven voor de invulling van het bestedingscriterium.¹¹⁷ Deze zijn niet bedoeld om een instelling alle inkomsten binnen het jaar van ontvangst te laten besteden. Daarnaast is het bestedingscriterium er niet op gericht om de continuïteit van algemeen nuttige activiteiten in gevaar te brengen. Instellingen

¹¹⁵ Artikel 1a, lid 1, onderdeel d jo. artikel 1b, lid 1 Uitvoeringsregeling Awr.

¹¹⁶ Besluit van de staatssecretaris van Financiën van 19 juni 2012, *Stcrt.* 2012, nr.12737, p. 12.

¹¹⁷ Idem.

mogen rekening houden met toekomstige rendementen en fluctuaties in inkomen. Wel moeten zij vermogensvorming motiveren “aan de hand van concrete voorgenomen activiteiten”, zoals gemotiveerd in het beleidsplan en de financiële administratie, binnen een redelijk tijdsbestek.

Hoe de open norm in de praktijk werkt en welke vragen deze oproept, is meerdere keren onderzocht en becommentarieerd in evaluaties, onderzoeken en de vakliteratuur. Centrale vraag hierbij is hoe het verbod op oppotten van vermogen zich verhoudt tot het borgen van de continuïteit van werkzaamheden door een ANBI. Onderdeel van deze vragen is de afbakening van het besteedbare vermogen. In de evaluatie van 2017 werd bijvoorbeeld al aangegeven dat de Belastingdienst bestudeert of en zo ja wanneer ANBI's, en met name vermogensfondsen, koersresultaten op beleggingen moeten rekenen tot het besteedbare vermogen. Daarnaast leefden er bij de Belastingdienst vragen in hoeverre vermogen door ANBI's mag worden aangehouden voor het opvangen van koersschommelingen.¹¹⁸

Uit de rapporten van een werkgroep van het Ministerie van Financiën en de SBF en een deskundigencommissie die in opdracht van de SBF verbeteropties voor ANBI-regelgeving en de giftenaftrek opstelde, blijkt ook de praktijk zoekende op de punten van tussentijdse waardering van vermogen, (ongerealiseerde) beleggingsrendementen en omgang met stamvermogens.¹¹⁹

Eén genoemde oplossing voor de vragen rond de open norm is het invoeren van meer concrete uitkeringspercentages of zelfs (beperkte) belastingplicht. Een werkgroep van het Ministerie van Financiën en SBF die werkte aan verbetervoorstellen voor de ANBI-regeling naar aanleiding van de vorige evaluatie, meldde als mogelijke verbeteroptie voor het bestedingscriterium dat ANBI's kunnen kiezen voor een vast uitkeringspercentage. Een soortgelijk voorstel wordt gedaan in het rapport 'Toezicht op Algemeen Nut' dat in 2022 in opdracht van het Ministerie van Financiën is opgesteld. Daarin stelt de commissie voor om de ANBI-regeling aan te passen met de eis dat jaarlijks een bepaald minimum aan activiteiten wordt verricht of een minimumbedrag aan het algemeen nut wordt besteed.¹²⁰ Daarbij noemt zij als nadeel dat instellingen waarvan het vermogen met name bestaat uit onroerende zaken of 'slapende instellingen' niet eenvoudig aan dit aangescherpte vereiste kunnen voldoen. De commissie ziet als voordeel dat ANBI's die over te grote reserves beschikken, meer activiteiten zullen gaan ontplooiën.

Van Bakel en De Wijkerslooth-Lhoëst pleiten juist voor het invoeren van een (beperkte) heffing over het vermogen van ANBI's.¹²¹ Van Bakels voorstel om de vennootschapsbelastingplicht voor stichtingen en verenigingen aan te passen, raakt ANBI's ook. Hij stelt bijvoorbeeld voor dat beleggingsinkomsten onder het inkomen zouden moeten vallen om het belastingvrij oppotten van vermogen te voorkomen. De Wijkerslooth-Lhoëst pleit niet voor een algemene heffing maar juist voor een heffing over overtollig vermogen. Dit als stok achter de deur om te voldoen aan het bestedingscriterium, terwijl het volgens haar tegelijkertijd recht blijft doen aan de uitvoeringspraktijk bij ANBI's. Daarover zegt zij: “[V]oor zover (de inkomsten uit) het vermogen nodig zijn voor de ANBI-werkzaamheden, is er immers een redelijke rechtvaardigingsgrond aanwezig om deze inkomsten niet te belasten.”

¹¹⁸ Ministerie van Financiën (2017). *Evaluatie van de praktijk rondom ANBI's en SBBI's*, p. 12.

¹¹⁹ Ministerie van Financiën (2019). *Rapport uitwerking verbeteropties giftenaftrek en ANBI-/SBBI-regeling* (werkgroep van Ministerie van Financiën en SBF); Rinnooy Kan, A. (2020). *Beter geven: dertien verbetervoorstellen voor vereenvoudiging en versterking van de giftenaftrek en de ANBI-regels* (in opdracht van de Samenwerkende Brancheorganisaties Filantropie (SBF)).

¹²⁰ Bekkers, R.H.F.P., Van Leijenhorst, G.J. en Leijten, A.E.M. (2022). *Toezicht op algemeen nut*. Bijlage bij *Kamerstukken II 2022/23*, 36107 nr. 9.

¹²¹ Van Bakel, M.M.J.F. 'Het vermogen van ANBI's: over fiscale oases en falend toezicht'. *FTV* 2020/4/15 en Wijkerslooth-Lhoëst, S.A.M. de (2020). 'De anti-oppoteis: handvatten voor een handleiding'. *FTV* 2020/21.

Andere auteurs sluiten liever aan bij de huidige regeling en zien verbeteropties in een nadere toelichting of juist versoepeling. Jansen is bijvoorbeeld van mening dat er geen doorslaggevende redenen zijn om het bestedingscriterium aan te scherpen met een minimumbestedingseis.¹²² Hij wijst erop dat ANBI's binnen de geldende kaders al actief moeten zijn (niet slapend) en dat zij niet onnodig vermogen mogen oppotten. Wanneer de regeling voorziet in een minimum van activiteiten of een minimumbestedingsbedrag, kan dat volgens hem leiden tot uitsluiting van de allerkleinste ANBI's. De Redactie van Vakstudie Nieuws wijst ook op de verscheidenheid in het ANBI-bestand. Hierdoor is volgens hen het invoeren van een minimumbestedingseis bijzonder lastig.¹²³

Sommige auteurs onderkennen dat het desondanks van belang kan zijn om vragen uit de praktijk te verminderen. Zij doen verschillende voorstellen voor meer verduidelijking. De Wijkerslooth-Lhoëst pleit er bijvoorbeeld voor om bij de invulling van het bestedingscriterium aan te sluiten bij de "overige reserves en de bestemmingsreserves" die uit het jaarverslag blijken. Als deze conform de richtlijnen worden vastgesteld en toegelicht, zou er volgens haar voldaan moeten zijn aan de eis dat vermogen wordt aangehouden voor uitgaven die voldoende bepaald en concreet zijn. Ook bestemmingsfondsen die door een schenker of erfflater zijn aangemerkt als vermogen dat in stand moet worden gehouden, zouden volgens haar niet onder de anti-oppoteis moeten vallen.¹²⁴

Een commissie van deskundigen, die in opdracht van de SBF verbetervoorstellen voor de ANBI-regeling en de giftenaftrek opstelde, heeft ten slotte een aantal concrete aanbevelingen gedaan voor de praktische invulling van het bestedingscriterium.¹²⁵ Ten eerste pleiten zij ervoor dat investeringen "waarmee het doel van de ANBI-activiteiten nagestreefd wordt en waarbij financieel rendement niet het hoofddoel is" niet onder het bestedingscriterium zouden moeten vallen. Zij vinden dat dit ook zou moeten gelden voor een doelinvestering in vermogenstitels (van ondernemingen). Hierdoor wordt volgens de commissie voorkomen dat jaarlijkse waardering van doelinvesteringen of een gedwongen verkoop van doelinvesteringen plaatsvindt. Zij zien dit als onwenselijk omdat dit enerzijds de continuïteit van de ANBI negatief kan beïnvloeden (gedwongen verkoop) of juist onnodige (administratieve) lasten oplevert in het geval van waardering. De commissie pleit er verder voor om vermogen in stand te houden dat het bestuur aanmerkt als stamvermogen, wanneer dit in lijn is met de doelstellingen van de ANBI en er een "goed plan" is voor het vermogen.

Cijfermatige informatie en informatievoorziening aan de Belastingdienst

Er is geen integrale aangifteplicht voor ANBI's. Dit betekent dat een instelling op grond van de ANBI-regeling zelf niet verplicht is jaarlijks aangifte te doen over al haar werkzaamheden, resultaten en vermogen. Wel is zij verplicht informatie daarover te publiceren op de eigen website. Bovendien kan een instelling voor verschillende belastingsoorten, zoals de vennootschapsbelasting, btw of loonbelasting (beperkt) belastingplichtig zijn en op grond daarvan aangifte moeten doen bij de Belastingdienst. Ook dienen instellingen die overheidssubsidie ontvangen vaak hun jaarrekeningen ter verantwoording te overleggen. Al met al is er dus op verschillende plaatsen informatie beschikbaar met betrekking tot de werkzaamheden, resultaten en het vermogen van een ANBI, maar worden die gegevens niet op één punt bij de Belastingdienst aangeleverd (zie ook paragraaf 3.1.6). Dat betekent dat de Belastingdienst geen integraal overzicht heeft van het vermogen dat instellingen aanhouden, besteden of werven. In het kader van deze evaluatie wil dat

¹²² Jansen, P.J.F. (2023). Noot bij 'Kamerbrief met kabinetsreactie op rapport *Toezicht op Algemeen Nut*'. NLFiscaal 2023/0116.

¹²³ "Kabinet verbetert toezicht op ANBI's met centraal digitaal aanleverpunt" (2023). *V-N* 2023/3.3. p. 16-17.

¹²⁴ Wijkerslooth-Lhoëst, S.A.M. (2020). 'De anti-oppoteis: handvatten voor een handleiding'. *FTV* 2020/21, p. 10.

¹²⁵ Rinnooy Kan, A. (2020). *Beter geven: dertien verbetervoorstellen voor vereenvoudiging en versterking van de giftenaftrek en de ANBI-regels* (in opdracht van de Samenwerkende Brancheorganisaties Filantropie (SBF)), p. 20.

ook zeggen dat er geen inzicht is in het totale vermogen dat ANBI's aanhouden, in de bestedingen en in de hoogte van een eventuele vermogensaanwas (onderzoeksvraag 1 met betrekking tot substance).

Beelden over het bestedingscriterium in de praktijk

In gesprekken wordt unaniem aangegeven dat de bestedingsnorm voor ANBI's een belangrijk onderdeel is van het goed functioneren van de regeling. De norm zorgt ervoor dat vermogen dat voor het algemeen nut is bestemd, daar ook daadwerkelijk aan wordt besteed. Uit gesprekken komt naar voren dat toepassing van het bestedingscriterium een veelvoorkomend aandachtspunt of knelpunt is in de praktijk. Het bestedingscriterium wordt het meest genoemd in combinatie met controle door de Belastingdienst. Hierin lijkt met name een verschil in interpretatie van het bestedingscriterium door de Belastingdienst en de praktijk tot discussies te leiden.

Bij het merendeel van de gesprekspartners leeft het beeld dat de Belastingdienst bij de invulling van het bestedingscriterium zelf beleid ontwikkelt of (ongepubliceerd) beleid toepast. Daarbij verwijzen deze gesprekspartners naar bestedingscriteria als percentages van het vermogen of van de inkomsten die de Belastingdienst als richtlijn of eis hanteert bij toezicht op het bestedingscriterium. Veel geïnterviewden blijken het gevoel te hebben dat interne richtlijnen of beleid van de Belastingdienst hieraan ten grondslag liggen, maar dat deze niet gepubliceerd zijn en/of bekend zijn bij het publiek. Uit onze gesprekken met de Belastingdienst is niet gebleken dat hiervan sprake is. Wel hebben ook zij vragen over de wijze waarop het bestedingscriterium het beste kan worden ingevuld en wat hiervoor passende handvatten zijn.

Gesprekspartners geven verschillende perspectieven op de knelpunten die het bestedingscriterium en de toezichtaanpak door de Belastingdienst naar hun mening oplevert in de praktijk. Vaak genoemd is dat de Belastingdienst bij de invulling van het bestedingscriterium een korte horizon hanteert, waardoor de continuïteit van de werkzaamheden op de middellange termijn in gevaar kan komen. Daarnaast vinden sommige gesprekspartners dat er weinig onderscheid in soorten instellingen wordt gehanteerd, terwijl de zeer uiteenlopende aard van instellingen binnen de ANBI-regeling volgens hen om een grotere differentiatie in criteria vraagt. Een ander genoemd knelpunt is dat de bewijslast over dit criterium bij de organisaties met een ANBI-status ligt, maar dat dit in de praktijk niet altijd lijkt te worden gevolgd.

De gesprekspartners zijn vrij gelijkmatig verdeeld over hun standpunten met betrekking tot oplossingsrichtingen voor aanscherping van het bestedingscriterium. Geen van hen is voorstander van het *wettelijk* vastleggen van bestedingsnormen. Ongeveer de helft geeft aan dat een beleidsmatige invulling van de bestedingseis wel tot meer duidelijkheid kan leiden voor instellingen en de Belastingdienst. Daarin vinden gesprekspartners het in de eerste plaats van belang dat er in ieder geval geen sprake is van informeel beleid, maar dat door de Belastingdienst gehanteerde richtlijnen – voor zover al bestaand – openbaar zouden moeten worden/zijn. Daarnaast wordt als voordeel genoemd dat het een gelijke informatiepositie en meer rechtszekerheid biedt voor alle instellingen. Het beeld is dat instellingen zonder adviseurs nu vaak minder kennis en handvatten hebben om het criterium in te vullen. Instellingen met (externe) adviseurs kunnen anderzijds ook profiteren van een meer concrete invulling van het criterium in de vorm van een beleidsbesluit. In enkele gesprekken is ook genoemd dat in andere landen zoals de Verenigde Staten een bestedingscriterium als percentage van het inkomen gehanteerd wordt.

De andere helft van de gesprekspartners geeft aan dat bij de invulling van het bestedingscriterium meer aandacht moet zijn voor de diversiteit van de praktijk. Zij zijn geen voorstander van een nadere concretisering van de bestedingseis, maar roepen op tot meer ruimte voor het verhaal en de argumentatie door de instelling. Zij wijzen erop dat het soort instellingen met een ANBI-status heel divers is, zowel in werkzaamheden, vermogensopbouw, organisatieomvang en horizon. Een

uniforme norm gaat volgens hen voorbij aan deze diversiteit. Zij zien daarbij de diversiteit van de ANBI-regeling juist als één van haar grootste krachten. Deze gesprekspartners geven aan dat het de uitvoeringspraktijk juist kan helpen als er expertise op het gebied van werkwijzen van filantropische instellingen wordt aangetrokken bij de Belastingdienst. Een andere regelmatig genoemde oplossing is om de werkzaamheden van de instelling en de argumentatie vanuit de instelling te hanteren als uitgangspunt bij discussies over bestedingen.

Bovenstaande heeft betrekking op een discussie over de vraag of een instelling wel of niet aan het bestedingscriterium voldoet. Gesprekspartners merken op dat zij in de praktijk ook voorbeelden zien van instellingen die onbedoeld daadwerkelijk niet meer voldoen aan het bestedingscriterium, mogelijk als gevolg van organisatieontwikkelingen. Zo kan het bijvoorbeeld voorkomen dat bij wisselingen in medewerkers of vrijwilligers kennis over de ANBI-regeling en bijbehorende voorwaarden verloren gaat. Daarnaast zijn de voorwaarden van de ANBI-regeling in het verleden regelmatig gewijzigd. Dit leidt tot verwarring bij instellingen en resulteert erin dat ze het zicht op de laatste stand van zaken kwijtraken. Vanwege de open norm van het bestedingscriterium is het voor instellingen niet altijd duidelijk aan welke vereisten zij precies moeten voldoen in dat kader. Bij gebrek aan een periodieke herinnering of controle op dit punt kunnen genoemde factoren ertoe leiden dat instellingen niet meer aan het bestedingscriterium voldoen. Ten slotte hebben gesprekspartners over het algemeen het beeld dat toezicht op het bestedingscriterium door de Belastingdienst niet gericht is op intrekking van de ANBI-status; hun beeld is dat de Belastingdienst juist erop gericht lijkt om te zorgen dat instellingen binnen het kader van de ANBI-regeling zo veel mogelijk vermogen laten toekomen aan het algemeen nut. Zij waarderen dit uitgangspunt, omdat het aansluit bij hun beeld van de doelstelling van de regeling.

Aanpak toezicht op het bestedingscriterium door de Belastingdienst

Uit gesprekken met de Belastingdienst komt het beeld naar voren dat de inspecteurs niet gericht zijn op het intrekken van de ANBI-status. Zij geven aan erop gericht te zijn dat geld dat is bedoeld voor het algemeen nut, daaraan ook besteed wordt. Ook bij de Belastingdienst leeft het beeld dat de open norm van het bestedingscriterium tot onzekerheid leidt. Zij geven aan dat een meer concrete invulling van het begrip kan helpen bij de uitvoeringspraktijk.

De Belastingdienst registreert niet centraal welke toezichtacties met name betrekking hadden op het bestedingscriterium of welke uitkomsten die toezichtacties hadden. Dit is in lijn met de handhavingspraktijk van het ANBI-team, waar het besluit om de ANBI-status te handhaven of in te trekken volgt uit een toetsing van alle feiten en omstandigheden, waar het bestedingscriterium onderdeel van is. Enkel op dossierniveau is te achterhalen welke feiten en omstandigheden tot de uitkomsten van de toezichtactie hebben geleid. In het kader van deze evaluatie betekent dit dat er geen cijfers bekend zijn met betrekking tot het aantal instellingen dat te maken heeft met toezicht op dit criterium.

Analyse van de huidige werking van het bestedingscriterium en mogelijke voor- en nadelen van aanpassingen in de regeling

Het bestedingscriterium is erop gericht het vermogen van ANBI's daadwerkelijk ten goede te laten komen aan het algemeen nut. De regeling is een open norm. Dat betekent dat de regeling goed aansluit bij de grote diversiteit van werkzaamheden en soorten instellingen in het ANBI-bestand. De open norm levert in de praktijk echter ook vragen en discussies op tussen de Belastingdienst en instellingen. Een aanpassing van de regeling moet ook op die schaal worden gezien: aan de ene kant de open norm die recht doet aan de pluriformiteit van het ANBI-bestand, aan de andere kant een meer concrete norm die meer duidelijkheid biedt, maar daardoor minder ruimte laat voor de grote diversiteit aan instellingen.

Ervaringen uit het buitenland laten zien dat procentuele bestedingseisen of vaste bestedingstermijnen discussies over bestedingen door algemeen nuttige instellingen niet uitbant. In de Verenigde Staten geldt bijvoorbeeld een uitkeringsplicht van 5% per jaar. Alhoewel dit vereiste de bestedingskracht van algemeen nuttige instellingen *gemiddeld gezien* niet significant lijkt te hebben beperkt, wordt ook daar al jaren gediscussieerd over de vraag of instellingen voldoende uitgeven aan algemeen nuttige doelstellingen en of er voldoende continuïteit mogelijk is in jaren met tegenvallende resultaten.¹²⁶ We merken overigens op dat het in het kader van dit onderzoek ook belangrijk is dat de uitkeringseis al bijna een halve eeuw bestaat in de Verenigde Staten. Daardoor kan worden aangenomen dat dit in de werkwijze en bedrijfsvoering van algemeen nuttige organisaties wordt meegenomen. Een uniforme bestedingseis in Nederland zou vanwege de grote aanpassing in wetgeving waarschijnlijk een veel groter – en mogelijk negatief – effect kunnen hebben. Dit zou nader onderzocht moeten worden.

In Duitsland wordt een alternatief systeem gehanteerd, waarbij instellingen moeten voldoen aan wettelijke termijnen waarbinnen inkomsten moeten worden besteed. In principe geldt hiervoor twee jaar. Het Duitse systeem werkt echter met een aantal uitzonderingen, waardoor bijvoorbeeld reserves voor de continuïteit van de bedrijfsvoering of voor vervangingsinvesteringen kunnen worden aangehouden.¹²⁷ Dit toont onzes inziens aan dat ook bij de invoering van termijnen recht gedaan moet worden aan de operationele uitdagingen van algemeen nuttige instellingen. Dit leidt tot nieuwe uitzonderingen en interpretatievragen (wat nodig is om de continuïteit van bedrijfsvoering te garanderen blijft in Duitsland een vraag) en lost daarmee vragen in de praktijk niet of nauwelijks op.

Als ervoor gekozen wordt meer kaders te scheppen en daarmee duidelijkheid te bieden aan de Belastingdienst en instellingen, zien wij dat bestaande standaarden uit de sector zekerheid kunnen bieden en toezicht en handhaving beter mogelijk maken. Wanneer instellingen bijvoorbeeld gebruik maken van de Richtlijnen voor de Jaarverslaggeving en daarbij toelichting geven op de aangehouden reserves, kan dat het startpunt zijn voor eventuele discussies met de Belastingdienst. Hierbij overwegen wij dat instellingen die actief zijn, ook tot doel zullen (moeten) hebben dat zij hun vermogen zo goed mogelijk inzetten voor het algemeen nut. Aangezien de ANBI-regeling nu geen inhoudelijke toetsing nastreeft, vinden wij het passend dat bij controles wordt aangesloten bij de verslaglegging en uitleg van instellingen zelf. Uiteraard kan er bij toezicht dan wel een redelijkheidstoets door de Belastingdienst worden aangelegd. Onze constatering is overigens dat de huidige regelgeving al voldoende handvatten biedt om 'slapende ANBI's', waar de commissie ANBI's naar verwijst in Toezicht op Algemeen Nut, aan te pakken. Het knelpunt in de praktijk lijkt niet te liggen bij de kaders in wet en beleidsbesluiten, maar met name bij het gebrek aan data die de Belastingdienst tot haar beschikking heeft om deze instellingen in beeld te krijgen en aan nadere controles te onderwerpen. Het ligt dan minder voor de hand om aanvullende *inhoudelijke aanpassingen* te doen in de regelgeving, maar eerder om in te zetten op informatievoorziening aan de Belastingdienst. Hierbij kan de aangekondigde portal de Belastingdienst helpen om instellingen te identificeren en beter toezicht te houden op instellingen die een bepaalde periode geen uitgaven hebben gedaan.

¹²⁶ Salmon, J. (2023). *Private foundations and the 5 percent payout rule*. Philanthropy Roundtable. <https://prtc-dn.philanthropyroundtable.org/wp-content/uploads/2023/11/29142321/Private-Foundations-and-the-5-Percent-Payout-Rule.pdf>

¹²⁷ Thöm, A. (2024). 'Philea Country report: Germany Legal Environment for Philanthropy in Europe 2024'. <https://philea.eu/wp-content/uploads/2024/11/Germany-Philea-2024-Legal-Environment-for-Philanthropy-in-Europe.pdf> geraadpleegd 2 januari 2025.

4.3.2 De integriteitseis

Een ANBI, haar bestuurders, feitelijk leidinggevend en gezichtsbepalende personen moeten aan integriteitsvereisten voldoen. In 2021 zijn hierin wijzigingen doorgevoerd en daarmee is het aantal misdrijven waarvoor de ANBI-status kan worden ingetrokken, uitgebreid. Daarnaast kan de Belastingdienst bij twijfels aan de integriteit van een instelling of een betrokken persoon vragen om een VOG. Deze aanpassingen zijn doorgevoerd naar aanleiding van de vorige evaluatie van de ANBI-regeling. Voor een nadere toelichting op de ontwikkelingen in de integriteitstoets verwijzen we naar paragraaf 2.4. Hieronder staan wij stil bij het effect van deze aanpassing (onderzoeksvraag 5).

Cijfermatige impact

De Belastingdienst geeft aan dat er geen gevallen bekend zijn van instellingen die hun ANBI-status hebben verloren enkel op grond van de integriteitstoets. Dit geldt zowel voor de periode voor als na 2021. Instellingen die gecontroleerd worden op de integriteitseis, worden ook gecontroleerd op andere ANBI-vereisten. Indien een ANBI-status wordt ingetrokken in het kader van deze controles, is de integriteitstoets daarbij niet doorslaggevend geweest. Andere bevindingen, zoals het niet voldoen aan de algemeen nuttige doelstelling, zijn in dat geval de reden voor intrekking. Geen van de geïnterviewden buiten de Belastingdienst heeft aangegeven dat zij te maken hebben gehad met controles op het integriteitsvereiste.

Beelden bij de aanpassingen in de integriteitseis

Diverse gesprekspartners spreken met betrekking tot het integriteitsvereiste van een zekere mate van symboolpolitiek. Het beeld is dat veel instellingen en de daarbij betrokken personen juist intrinsiek gemotiveerd zijn om zich in te zetten voor het doel dat zij nastreven. Gesprekspartners geven aan dat deze regelgeving bijzondere nadruk legt op mogelijk misbruik of oneigenlijk gebruik, terwijl daarover geen representatieve gegevens bekend zijn. Het beeld bij gesprekspartners is dat deze regelgeving is ingegeven door incidenten die de media en/of de politiek hebben gehaald. Zij zetten vraagtekens bij de toezichtlast van dit vereiste voor de Belastingdienst ten opzichte van de mogelijke opbrengsten.

Veel gesprekspartners vragen zich verder af in hoeverre instellingen en personen die opzettelijk misbruik wensen te maken van de regeling of niet-integere activiteiten willen uitvoeren, zich überhaupt vrijwillig zouden onderwerpen aan toezicht door de Belastingdienst. Enkele gesprekspartners refereren ook aan het inhoudelijk neutrale karakter van de regeling en de mogelijke inbreuk die een (verdere) aanpassing van de regeling daarop kan maken. Ook geven zij aan dat er geen intrekkingen op basis van het integriteitsvereiste lijken plaats te vinden. Hierin zien zij geen wijziging ten opzichte van de periode voor 2021. Ten slotte zijn gesprekspartners van mening dat er voldoende andere routes zijn om frauduleuze instellingen aan te pakken. Zij wijzen daarbij op het strafrecht of het ondernemingsrecht (Boek 2 BW).

De Belastingdienst geeft aan dat zij bij controles waar nodig samen optrekt met andere handhavingsinstanties, zoals het Openbaar Ministerie en de FIOD.

Analyse effect aanpassing integriteitstoets

De aangepaste integriteitstoets geeft de Belastingdienst meer mogelijkheden om de ANBI-status in te trekken van instellingen. De Belastingdienst voert ook andere controles uit en de enkele constatering dat niet wordt voldaan aan de integriteitstoets, leidt niet tot het intrekken van de ANBI-status. Uitbreiding van het aantal misdrijven waarvoor de ANBI-status kan worden ingetrokken heeft daardoor geen meetbaar effect.

Overigens is deze conclusie in lijn met de doelstelling van de ANBI-regeling en het organiseren van toezicht op deze instellingen. Als de ANBI-status wordt ingetrokken enkel op basis van de integriteitstoets, leidt dit tot onbedoelde en ongewenste gevolgen. Instellingen waarvan de ANBI-status wordt ingetrokken, hoeven niet meer te voldoen aan de ANBI-voorwaarden en vallen buiten het toezicht op ANBI's. Zij zijn slechts in bepaalde gevallen verplicht jaarlijks informatie te delen met de Belastingdienst over hun vermogen en de gedane schenkingen (zie voor een nadere toelichting paragraaf 4.4). Gezien het doel van de ANBI-regeling zou een andere sanctie voor het schenden van de integriteitseis meer voor de hand liggen. Wij denken daarbij bijvoorbeeld aan het vervangen van het bestuur van de instelling. In het Verenigd Koninkrijk (Engeland en Wales) heeft de toezichthouder met betrekking tot *charities* bijvoorbeeld de mogelijkheid om transacties van instellingen aan banden te leggen, *trustees* te verwijderen, te schorsen of aan te stellen of juist een interim-bestuurder aan te wijzen.¹²⁸ Wij wijzen er wel op dat het Britse systeem met betrekking tot toezicht op *charities* (met een sectorspecifieke toezichthouder) heel erg afwijkt van de Nederlandse inrichting van het toezicht op ANBI's. Daarom zouden wij er niet voor pleiten om dit soort bevoegdheden bij de Belastingdienst onder te brengen.

4.3.3 De groepsbeschikking

Onderdeel van de ANBI-regeling is de mogelijkheid om een groep van met elkaar verbonden instellingen door middel van één beschikking aan te wijzen als ANBI¹²⁹, de zogeheten groepsbeschikking. In deze paragraaf staan wij stil bij de manier waarop de groepsbeschikking in de praktijk wordt toegepast en wat de voor- en nadelen zijn van een groepsbeschikking (onderzoeksvraag 7).

Beelden met betrekking tot de groepsbeschikking

In het vragenlijstonderzoek hebben wij uitgevraagd of de instelling met een ANBI-status ook een groepsbeschikking heeft. Van de instellingen die de ANBI-status hebben, heeft respectievelijk 4% van de respondenten aangegeven dat ze beschikken over een groepsbeschikking. Gelet op het kleine aantal respondenten met een groepsbeschikking, achten wij een aparte analyse van de resultaten uit het vragenlijstonderzoek voor deze groep niet zinvol en presenteren wij deze daarom niet separaat.

In de interviews spraken wij met enkele instellingen die het 'hoofd' zijn van de groepsbeschikking voor aangesloten instellingen. Daarnaast interviewden we een aantal instellingen die geen gebruik maken van de groepsbeschikking. Gesprekspartners die instellingen vertegenwoordigen die zelf geen onderdeel zijn van een groep met een dergelijke beschikking, geven aan dat zij weinig bekend zijn met de regeling. Over het algemeen zijn zij wel op de hoogte van het bestaan van de mogelijkheid om een groepsbeschikking te ontvangen. Zij kennen echter niet de voorwaarden voor een groepsbeschikking, het te doorlopen proces en de overwegingen vanuit de Belastingdienst om wel of niet een groepsbeschikking te geven. Dit geldt ook voor de geïnterviewde adviseurs en academici. Bij deze groep bestaat geen uitgesproken positief of negatief beeld over de groepsbeschikking. Veel instellingen geven wel aan eventueel geïnteresseerd te zijn in een groepsbeschikking. Zij voorzien dat het centraal organiseren van de ANBI-registratie binnen een groep instellingen goed kan aansluiten bij bestaande controlemechanismen en communicatiekanalen.

¹²⁸ Zie Section 76 – 85 Charities Act 2011 en *Policy Paper: Where the Charity Commission takes enforcement action* (23 May 2013), geraadpleegd op 25 februari 2025 op <https://www.gov.uk/government/publications/where-the-charity-commission-takes-enforcement-action/where-the-charity-commission-takes-enforcement-action>

¹²⁹ Artikel 1e van de Uitvoeringsregeling Awr.

Instellingen die wel gebruik maken van de groepsbeschikking zijn hier heel positief over in de gesprekken. Binnen de instelling kan gebruik gemaakt worden van bestaande communicatiekanalen, zoals nieuwsbrieven, om op de hoogte te blijven van ontwikkelingen in de (ANBI-)wetgeving. Dit zorgt bij instellingen voor een beter overzicht van aanpassingen in wet- en regelgeving die op hen van toepassing is. Ook bieden deze kanalen de mogelijkheid om instellingen periodiek te wijzen op verplichtingen zoals de publicatieplicht. Wisselingen in personeel of vrijwilligers kunnen er namelijk toe leiden dat dit soort vereisten uit het zicht verdwijnen. Het inzetten van bekende communicatiekanalen waarin dit wordt genoemd, vergroot de kans dat instellingen aan de vereisten blijven voldoen. Ook wordt in positieve zin opgemerkt dat de groepsbeschikking de mogelijkheid geeft om controle door de Belastingdienst aan te laten haken bij bestaande toezichtmomenten en -mechanismen. Instellingen maken vaak al gebruik van een interne toezichthouder en deze kan dienen als voorportaal op de controle door de Belastingdienst. Dit maakt het stroomlijnen van toezicht aan beide kanten – instellingen en Belastingdienst – een stuk eenvoudiger. Instellingen waarderen de bundeling van toezichtwerkzaamheden ook omdat zij zo maar één keer een toezichthouder op bezoek krijgen in plaats van meerdere malen diverse instellingen van informatie en toelichting te moeten voorzien.

Analyse van de groepsbeschikking

De mogelijkheid om een groepsbeschikking aan te vragen, is bekend bij de meerderheid van de ANBI's. De voorwaarden waaraan de groepsbeschikking is gebonden, lijken echter niet bekend te zijn. Wij constateren dat het publiceren van beleid en de communicatie met betrekking tot de groepsbeschikking zeer gering is. Dat is opvallend, gelet op de positieve ervaringen van instellingen die aangesloten zijn bij een groepsbeschikking. Bovendien biedt de groepsbeschikking voor de Belastingdienst betere mogelijkheden voor informatieverzameling, toezicht en handhaving ten opzichte van alleenstaande ANBI's. Wij zien derhalve de voordelen én mogelijkheden van het hanteren van groepsbeschikkingen voor een bredere doelgroep. Daarvoor is het van belang dat er concreter beleid wordt opgesteld voor toepassing van de groepsbeschikking.

4.3.4 Publicatieverplichting

Instellingen met een ANBI-status zijn verplicht jaarlijks gegevens op hun website te publiceren. Het gaat om de naam van de instelling, doelstelling van de ANBI, hoofdlijnen van het beleidsplan, functie en namen van bestuurders, beloningsbeleid, jaarverslag en financiële verantwoording, contactgegevens en het fiscaal nummer of RSIN. Grote ANBI's zijn verplicht om aan de publicatieplicht te voldoen door het invullen en publiceren van een standaard PDF-formulier.¹³⁰

De publicatieverplichting is evident geen fiscaal-inhoudelijke voorwaarde van de ANBI-status. Gesprekspartners denken verschillend over de vraag of dergelijke niet-fiscale bepalingen bijdragen aan de ANBI-regeling. Sommige van hen wijzen erop dat het in positieve zin bijdraagt aan het vertrouwen van de maatschappij in instellingen. Deze gesprekspartners zijn veelal van mening dat de publicatieplicht weinig extra werk oplevert ten opzichte van het voordeel. Dit betreft met name grotere instellingen die ook op andere wijze al moeten voldoen aan publicatie- of transparantieverplichtingen. Denk aan sectorale codes of eisen van andere (nationale of internationale) organisaties waar ze lid van zijn.

Andere gesprekspartners zien deze bepaling als onnodige ballast in de ANBI-regeling. Zij wijzen op de extra druk die dit vereiste oplevert voor met name kleine instellingen. Bovendien stellen sommige gesprekspartners dat lang niet alle ANBI's fondsenwervende instellingen zijn en daarmee

¹³⁰ Een grote ANBI is a) een fondswervende instelling waarvan de totale baten in het betreffende boekjaar meer dan € 50.000 bedragen of b) een niet-fondswervende instelling waarvan de totale lasten in het betreffende boekjaar meer dan € 100.000 bedragen.

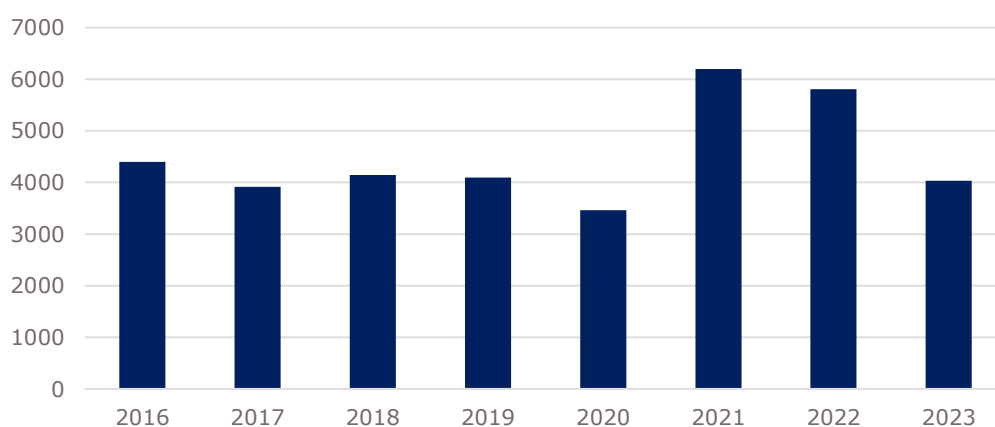
minder gebaat bij verplichtingen die bijdragen aan donateursvertrouwen. Daarbij geven meerdere gesprekspartners in overweging om de publicatieplicht uit de ANBI-regeling te halen. Donateursvertrouwen is belangrijk voor de sector en daarom vinden deze gesprekspartners dat het publiceren van gegevens die hieraan bijdragen, zou moeten worden overgelaten aan de sector zelf. Een aantal gesprekspartners wijst er daarnaast op dat enkele elementen van de publicatieverplichting een inbreuk op privacywetgeving kunnen zijn en dat uitzonderingen op de publicatieplicht soms willekeurig lijken.

Over het algemeen zijn gesprekspartners positief over de ontwikkeling van de standaard PDF-formulieren voor de publicatieplicht. Dit biedt meer zekerheid over de informatie die instellingen moeten publiceren. Wel geven ze aan dat de wijze van publiceren, door middel van de PDF-documenten, niet lijkt bij te dragen aan het toezicht dat de Belastingdienst uitvoert. Gegevens uit de PDF-documenten worden niet centraal verzameld bij de Belastingdienst en zijn vanwege hun format lastig controleerbaar, en de formulieren maken geen datagedreven controle mogelijk. In dat kader geven alle gesprekspartners aan uit te kijken naar de aangekondigde portal waarin informatie aan de Belastingdienst kan worden verstrekt. Daarbij maken ze wel regelmatig de kanttekening dat het informatie verzamelen om het informatie verzamelen niet het doel van de portal zou moeten zijn. Gesprekspartners zien het belang van de portal met name in het kader van risicogericht toezicht.

Toezicht op de publicatieverplichting door de Belastingdienst

De Belastingdienst houdt toezicht op naleving van de publicatieplicht door instellingen. Het toezicht op de publicatieplicht is niet gericht op een inhoudelijke toetsing van de activiteiten, het vermogen, de uitgaven of de werkzaamheden van een instelling. Medewerkers van de Belastingdienst die toezicht houden op de publicatieverplichting controleren enkel of de vereiste gegevens op de juiste wijze op de website zijn geplaatst.

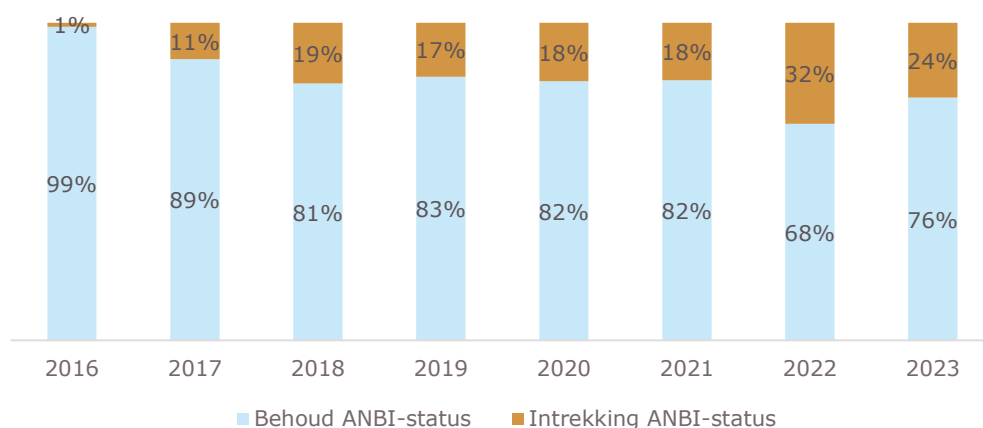
Instellingen worden door de Belastingdienst op basis van RSIN-nummer geselecteerd voor toezicht op de publicatieplicht. De werkwijze van de Belastingdienst houdt in dat ieder jaar een deel van het ANBI-bestand wordt gecontroleerd, waarbij gewerkt wordt van oude naar nieuwe RSIN-nummers. In totaal varieert het aantal toezichtacties op de publicatieplicht in de jaren van de evaluatieperiode van bijna 3.500 tot ruim 6.000 per jaar. Dit omvat alle administratieve acties die de Belastingdienst in het kader van toezicht op de publicatieplicht heeft verricht. Soms zijn dit meerdere acties die te maken hebben met één instelling. Er is niet meer informatie beschikbaar die het mogelijk maakt om te bepalen in hoeverre dit het geval is. Het aantal instellingen dat jaarlijks wordt gecontroleerd ligt volgens de Belastingdienst rond de 2.000. Op basis van het aantal geregistreerde toezichtacties is het beeld over de evaluatieperiode als volgt:

Figuur 11. Aantal toezichtacties op de publicatieverplichting per jaar

Als wij het aantal toezichtacties op de publicatieverplichting afzetten tegen het totaal aantal ANBI's, blijkt dat jaarlijks tussen de 10% en 14% van de instellingen in het ANBI-bestand worden gecontroleerd op de publicatieplicht. Daarmee wordt het merendeel van de instellingen in het ANBI-bestand over meerdere jaren niet gecontroleerd op deze verplichting.

Wanneer de Belastingdienst gebreken constateert in de naleving van de publicatieplicht, versturen zij een brief aan de desbetreffende instelling. Deze instelling krijgt drie weken om de ontbrekende gegevens alsnog op de juiste wijze te publiceren. Na reactie van de instelling dat de gegevens alsnog gepubliceerd zijn óf bij gebrek aan bericht na het verstrijken van de termijn, beoordeelt de Belastingdienst opnieuw of aan de publicatieplicht is voldaan. Indien er wederom of nog steeds gebreken worden geconstateerd, volgt een herinnering. De instelling krijgt opnieuw drie weken om de gegevens aan te vullen. Wanneer de instelling dan alsnog niet aan de publicatieplicht voldoet, trekt de Belastingdienst de ANBI-status in. In sommige gevallen is er in dit proces ook telefonisch contact tussen instelling en Belastingdienst. Uiteindelijk leidt toezicht op de publicatieplicht in de meeste jaren van de evaluatieperiode in ongeveer 20% tot 25% van de gevallen tot intrekking van de ANBI-status. Uitschieters zijn de jaren 2016 en 2022. Het lage aantal intrekkingen in 2016 is waarschijnlijk het gevolg van het verwijderen van gegevens uit de systemen van de Belastingdienst na afloop van termijnen in de Archiefwet (zie ook paragraaf 4.1.1). In 2021 en 2022 zijn waarschijnlijk veel nog in de systemen openstaande acties administratief afgewikkeld. Dit is vermoedelijk de reden dat in deze jaren een hoog aantal geregistreerde toezichtacties en intrekkingen in de systemen zijn opgenomen.

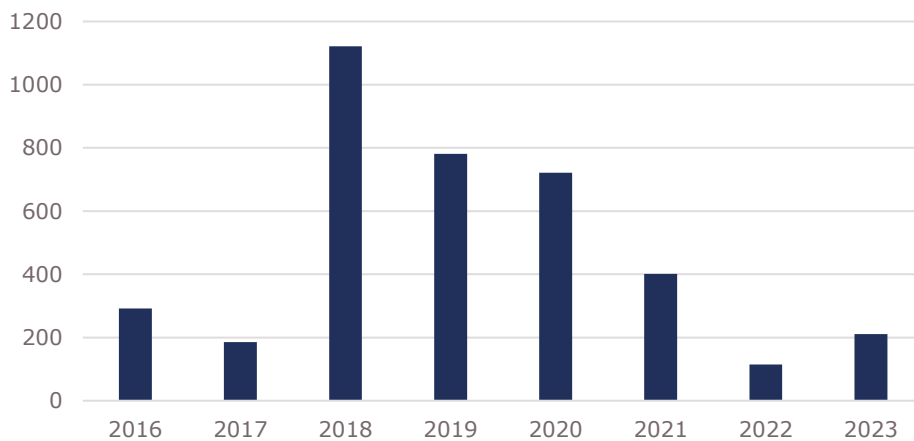

Figuur 12. Uitkomsten toezichtacties op de publicatieverplichting per jaar

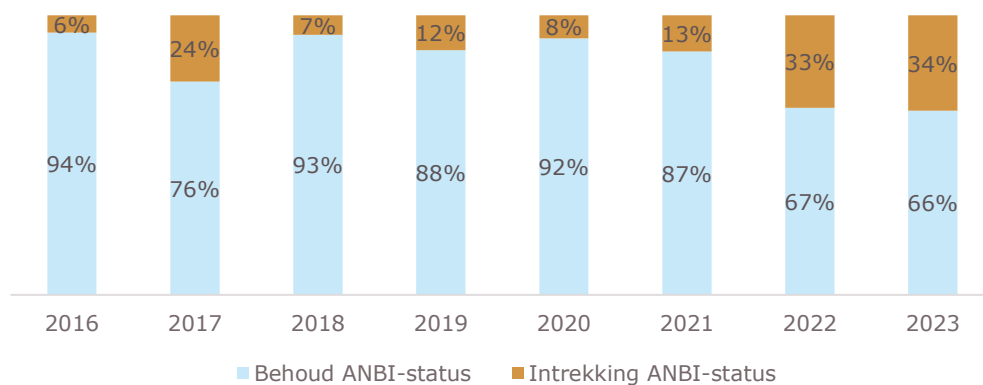
Overigens maken wij uit gesprekken met het ANBI-team op dat zij zelf proactief contact zoeken en onderhouden met aanvragers, maar ook met bestaande ANBI's. Buiten de evaluatieperiode, in 2024, merken wij op dat het ANBI-team aan alle ANBI's een brief heeft gestuurd met informatie over de publicatieplicht. Naar aanleiding van deze brief heeft het ANBI-team vele reacties ontvangen vanuit ANBI's waarbij bijvoorbeeld actuele website- en postadressen zijn doorgegeven.

4.3.5 Verder toezicht en handhaving door de Belastingdienst

Uit de aangeleverde gegevens van de Belastingdienst hebben we een overzicht gemaakt van het toezicht. Dit leidt tot een wisselend beeld van de omvang van de toezichtacties door Belastingdienst op de ANBI-eisen (niet zijnde de publicatieverplichting). Opvallend is het relatief lage aantal toezichtacties in 2022 en 2023 ten opzichte van de jaren ervoor. Tegelijkertijd is het aantal intrekkingen in 2022 en 2023 relatief het grootst. Een inhoudelijke oorzaak is niet te duiden.

Figuur 13. Aantal geregistreerde toezichtacties op overige ANBI-vereisten per jaar

Figuur 14. Uitkomsten toezichtacties op overige ANBI-voorwaarden per jaar

Toezicht en informatievoorziening aan de Belastingdienst

De informatievoorziening aan de Belastingdienst gaat op dit moment vooral via het aanleveren van formulieren en andere documenten bij controles en toezicht door de Belastingdienst. Ook vindt informatievoorziening plaats in (voor)overleggen met de Belastingdienst. Diverse gesprekspartners geven aan dat de Belastingdienst ook zogenaamde vragenbrieven stuurt als de Belastingdienst iets onduidelijk vindt. Diverse partijen geven aan dat er te veel gebruik wordt gemaakt van vragenbrieven. Soms lijkt het er volgens hen op dat de Belastingdienst zelf niet meer weet wat hij eerder al heeft (op)gevraagd via een vragenbrief of dat feiten of bepaalde aspecten waarover eerder consensus leek te zijn alsnog aan bod komen in een (opvolgende) vragenbrief en dat extra informatie hierover wordt opgevraagd. Partijen schetsen ook het beeld dat de Belastingdienst in enkele gevallen onnodig (door)procedeert terwijl de hoogste rechter in eerdere uitspraken al duidelijk een standpunt heeft ingenomen. De Belastingdienst stelt dat er sporadisch wordt geprocedeerd, maar dan vanuit het oogpunt om helderheid te krijgen over bepaalde begrippen of om precedentwerking te voorkomen bij andere categorieën.

Verder vragen veel gesprekspartners zich af of de werkwijze van de Belastingdienst voldoende efficiënt is omdat veel handmatig lijkt te gebeuren. Zij geven aan dat de beoogde portal een uitkomst kan zijn qua efficiëntie – ook voor de ANBI's zelf. Bij diverse gesprekspartners lijkt onduidelijkheid te bestaan over deze portal: gaat het om een online portal voor het uploaden van

verplichte documenten in het kader van de publicatieverplichting of kan de Belastingdienst deze portal (ook) zelf gebruiken voor het organiseren van het toezicht? Indien de portal er alleen is voor het uploaden van gegevens en deze vervolgens niet inhoudelijk worden gecontroleerd, leidt dit volgens gesprekspartners tot administratie last zonder meerwaarde. De Belastingdienst geeft overigens zelf aan dat het gaat om een portal voor het uploaden van gegevens.

Diverse gesprekspartners geven aan dat de Belastingdienst risicogericht toezicht houdt, maar dat onduidelijk is op basis van welke risico-inschatting.¹³¹ Enkelen schetsen het beeld dat er nihil misbruik of oneigenlijk gebruik wordt gemaakt van de regeling en vragen zich af welke risico's tot toezicht kunnen leiden. Daarbij stellen zij regelmatig, net als het ANBI-team, dat niet alle ANBI's jaarlijks getoetst worden, maar wel periodiek eens in de zo veel jaren. De Belastingdienst geeft aan dat de ANBI's een tijd 'buiten beeld' zijn als ze eenmaal ANBI zijn, totdat er een risicogerichte controle plaatsvindt of als de Belastingdienst signalen ontvangt over een ANBI. Diverse gesprekspartners verklaren dat het toezicht meer gestructureerd kan plaatsvinden in plaats van de in hun ogen ad-hoc manier van informatievergaring. Genoemde handelingsperspectieven zijn bijvoorbeeld het structureren als een forensisch onderzoek of een onderzoek met een due-diligence karakter (gestructureerd onderzoek naar thema's met mogelijk financieel-juridische risico's). Op deze wijze, zo geven zij aan, kan het toezicht in kwaliteit toenemen en is bijvoorbeeld het instrument van de vragenbrieven tot een minimum te beperken. Diverse gesprekspartners stellen ook dat de informatie die de Belastingdienst wél heeft, makkelijker doorzoekbaar moet zijn. Dat heeft volgens hen te maken met de huidige systemen die de Belastingdienst gebruikt; moderne tooling zoals artificial intelligence of verdere digitalisering van data zou dit kunnen vergemakkelijken. Dat stelt de Belastingdienst beter in staat risico's te filteren en werkzaamheden zodanig in te richten dat instellingen niet ten onrechte voordelen genieten van de ANBI-status.

4.4 Verlies ANBI-status: gevolgen en toezicht op ex-ANBI's

Instellingen kunnen op verschillende manieren de ANBI-status verliezen. Ten eerste kunnen zij zelf de Belastingdienst verzoeken om de ANBI-status te laten vervallen. Daarnaast kunnen ze, naar aanleiding van toezicht door de Belastingdienst, de status verliezen. Dat kan met terugwerkende kracht vanaf het moment dat een instelling niet meer aan de voorwaarden voor de ANBI-regeling voldoet. In de evaluatieperiode verloren in totaal 800 tot 2.300 instellingen jaarlijks de ANBI-status.¹³²

Instellingen waarvan de ANBI-status beëindigd is, zijn niet meer gehouden aan de voorwaarden die voor instellingen met ANBI-beschikking gelden. In sommige gevallen kan na beëindiging van de ANBI-status wel sprake zijn van een informatieverplichting. De inhoud van deze informatieverplichting, ook wel renseigneringsplicht genoemd, lichten we hieronder toe. Daarna gaan we in op de werking van de informatieverplichting in de praktijk.

4.4.1 Wat houdt de informatieverplichting in?

In de periode dat een instelling is aangemerkt als ANBI, zijn de legaten en giften die zij ontvangt vrijgesteld van erf- en schenkbelasting.¹³³ Daarnaast kunnen donateurs onder voorwaarden

¹³¹ Dit komt vrijwel overeen met de constatering op pagina 22 in: Bekkers, R., Leijten, I., & Van Leijenhorst, H. (2022). *Toezicht op Algemeen Nut: Advies aan de staatssecretaris Fiscaliteit en Belastingdienst*. Bijlage bij Van Rij, M.L.A. (21 juni 2022).

¹³² Gegevens gebaseerd op het openbare ANBI-register over de jaren 2020-2023. Vanwege de bewaartermijnen in de Archiefwet zijn de cijfers vóór 2020 niet met zekerheid vast te stellen. Het aantal intrekkingen op basis van het openbare register voor de jaren 2016-2018 bedroeg 42 in 2016, 41 in 2017, 41 in 2018 en 44 in 2019.

¹³³ Zolang aan deze verkrijging geen opdracht is verbonden die inbreuk maakt op het algemeen nuttige karakter van een schenking of erfenis. Zie artikel 32, onderdeel 3 en artikel 33, onderdeel 4 Successiewet 1956.

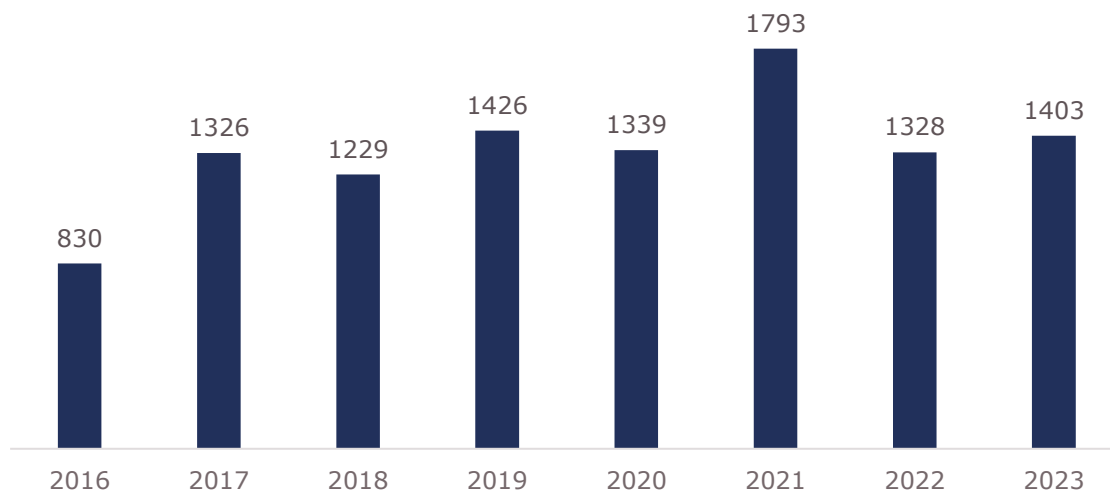
gebruik maken van de giftenaftrek. Dat betekent dat een instelling bij het opbouwen van vermogen gebruik kan maken van fiscale voordelen. Als een instelling geen ANBI-status meer heeft, kan (een deel van) dat vermogen nog aanwezig zijn bij de instelling. Wanneer de ANBI-status eindigt, vervallen echter ook de publicatie- en verantwoordingsverplichtingen voor de instelling. Zo hoeft zij bijvoorbeeld niet langer te voldoen aan de voorwaarde van ten minste 90% algemeen nut. Voormalige ANBI's zijn daarom verplicht om jaarlijks informatie te verstrekken aan de Belastingdienst om misbruik te voorkomen.¹³⁴

Deze renseigneringsplicht geldt voor ANBI's die bij het verlies van de ANBI-status een eigen vermogen hadden van € 25.000 of meer.¹³⁵ Dat wordt het ANBI-vermogen genoemd. Het ANBI-vermogen van een instelling wijzigt als er na het verlies van de ANBI-status uitgaven worden gedaan ter verwezenlijking van de algemeen nuttige doelstelling. De informatieplicht vervalt wanneer het ANBI-vermogen aan het begin van een kalenderjaar is afgenomen tot minder dan € 25.000. Voormalige ANBI's zijn niet verplicht om binnen een bepaalde termijn het vermogen af te bouwen.

4.4.2 Aantal ex-ANBI's en toezichtcijfers

Aantal voormalige ANBI's binnen de informatieplicht

In de evaluatieperiode ligt het aantal voormalige ANBI's dat informatieplichtig is in de meeste jaren rond de 1.300. Uitzonderingen hierop zijn 2016 en 2021 toen er 830 respectievelijk 1.793 informatieplichtige instellingen waren. Het lage aantal in 2016 is wellicht deels te verklaren door minder informatie in de systemen vanwege het verlopen van de bewaartermijnen uit de Archiefwet. Over het algemeen lijkt het aantal instellingen dat informatieplichtig is in de evaluatieperiode redelijk stabiel: over de gehele periode vanaf 2017 is geen significante toename of daling te zien.

Figuur 15. Aantal informatieplichtige voormalige ANBI's per jaar

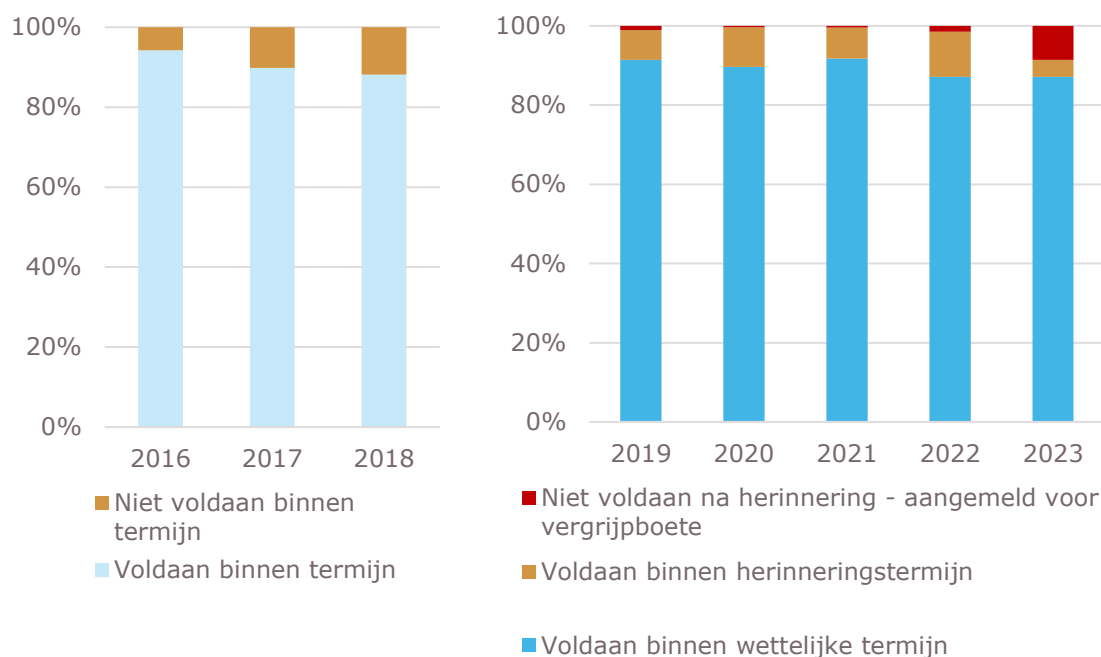
Niet te herleiden is echter in hoeverre en hoe lang deze instellingen al moeten voldoen aan de renseigneringsverplichting. Duidelijk is wel dat een aantal instellingen meerdere jaren aan de informatieverplichting moet voldoen. Het aantal intrekkingen van de ANBI-status per jaar ligt binnen de meeste jaren van de evaluatieperiode (2016-2023) immers lager dan het aantal informatieplichtige instellingen. In de evaluatie van 2017 werd aangegeven dat het aantal ex-

¹³⁴ Aldus de wetgever: "om zo de heffing van schenkbelasting in voorkomende gevallen te verzekeren", *Kamerstukken II 2013/14*, 33 753, nr. 5, p. 3-4.

¹³⁵ Dit geldt voor instellingen die de status verliezen na 1 januari 2013. Deze verplichting was daarom onverminderd van toepassing gedurende de gehele evaluatieperiode.

ANBI's jaarlijks groeit.¹³⁶ Op basis van het bovenstaande lijkt deze trend zich in ieder geval niet te hebben doorgezet.

Naleving van en toezicht op de informatieverplichting

Figuur 16. Naleving informatieplicht 2016-2018

Figuur 17. Naleving informatieplicht 2019-2023

Op basis van de cijfers blijkt dat het overgrote deel van de voormalige ANBI's de informatieverplichting binnen de termijnen naleeft: in de evaluatieperiode tussen de 87,1% en 94,2% per jaar. Tot en met 2018 is alleen het aantal instellingen geregistreerd dat (niet) tijdig voldoet aan de informatieverplichting. Vanaf 2019 is ook apart bijgehouden hoeveel instellingen na herinnering niet voldoen aan de verplichting en uiteindelijk zijn aangemeld voor een vergrijpboete. In de jaren 2019-2022 gaat het om 0,3% tot 1,4% van de informatieplichtige instellingen. Hoeveel instellingen in de jaren 2016-2018 zijn aangemeld voor een vergrijpboete, is niet bekend. Vanwege het verschil in geregistreerde gegevens hebben we deze twee perioden weergegeven in aparte grafieken.

Opvallend in 2023 is dat 120 van de instellingen die een herinnering ontvingen, niet hebben voldaan aan de informatieverplichting. Dit in tegenstelling tot de jaren ervoor, toen rond de 90% van de instellingen alsnog voldeed binnen de herinneringstermijn, gebeurde dit in 2023 slechts bij 33,7% van de instellingen. De reden hiervoor is onduidelijk. Daarnaast is niet bekend hoeveel van deze instellingen uiteindelijk zijn aangemeld voor de vergrijpboete.

4.4.3 De informatieplicht in de praktijk

Hieronder staan wij stil bij de werking van de huidige informatieplicht en schetsen we de stand van de discussie in de fiscale literatuur. Daarnaast hebben wij in het kader van dit onderzoek meerdere gesprekspartners gevraagd naar de werking van de informatieplicht in de praktijk. Die opgehaalde beelden lichten wij eveneens hieronder toe. Op deze manier schetsen wij de voor- en nadelen van de huidige informatieplicht voor ex-ANBI's (onderzoeksvraag 6).

¹³⁶ Ministerie van Financiën (2017). Evaluatie van de praktijk rondom ANBI's en SBBI's.

Fiscale literatuur

De informatieplicht is sinds de invoering in 2015 (met terugwerkende kracht naar 2013) verschillende keren becommentarieerd in fiscale literatuur. Verschillende auteurs hebben erop gewezen dat de huidige vormgeving van de regeling niet in alle situaties ervoor zorgt dat het voormalig ANBI-vermogen algemeen nuttig wordt aangewend.¹³⁷ Zo merken Hemels, Van Bakel, Stevens en De Wijkerslooth-Lhoëst op dat aangifteverplichtingen op grond van de Successiewet alleen gelden voor verkrijgingen van in Nederland gevestigde instellingen. Daardoor zou de informatieplicht niet gelden voor buitenlandse ex-ANBI's.¹³⁸ Hierdoor is de informatieplicht te omzeilen door de instelling naar het buitenland te verplaatsen. Het Ministerie van Financiën heeft dit knelpunt ook recentelijk nog benoemd in zijn onderzoek naar vermogen in familiestichtingen en in het rapport Toezicht op Algemeen Nut.¹³⁹ In beide onderzoeken wordt het risico gesignaleerd, maar wordt niet gekwantificeerd hoe vaak instellingen naar het buitenland verplaatst worden. Daarnaast hebben Stevens en Van Bakel erop gewezen dat ook de sanctie voor het schenden van de informatieplicht maar een beperkt toepassingsbereik heeft. Een boete is slechts verschuldigd als er sprake is van opzet of grove schuld bij het niet, niet tijdig, niet juist of niet volledig aanleveren van de gegevens.¹⁴⁰

Terwijl de informatieplicht volgens auteurs maar beperkte slagkracht biedt voor het afdwingen van algemeen nuttige bestedingen van vermogen door ex-ANBI's, geven velen van hen aan dat de regeling wel de uitvoeringslasten verhoogt bij zowel de Belastingdienst als de instellingen.¹⁴¹ Naast de benodigde verslaglegging en rapportage van vermogen en schenkingen in diverse categorieën, betekent de informatieplicht nog een extra lastenverzwaring voor instellingen met een afwijkend boekjaar omdat de informatieplicht aansluit bij kalenderjaren.¹⁴² Dat de informatieplicht voor een hogere administratieve last zou zorgen, werd voor invoering al als risico gesignaleerd.¹⁴³

Ten slotte zetten verschillende auteurs vraagtekens bij de vormgeving van de huidige informatieplicht, met name wanneer deze wordt vergeleken met andere (informatie)verplichtingen en handhavingsskaders voor stichtingen in het algemeen. De Wijkerslooth-Lhoëst en Van Bakel zijn van mening dat de redenen die in de parlementaire toelichting worden gegeven voor invoering van de informatieplicht – een controlemiddel voor de Belastingdienst zodat schenkbelasting wordt betaald én om schenkers waar nodig uit te nodigen voor het doen van aangifte – ook van belang zijn voor schenkers die geen ANBI-status hebben gehad. Ook Hemels vindt het onduidelijk waarom er door middel van de informatieplicht onderscheid wordt gemaakt tussen voormalige ANBI's en andere schenkers.¹⁴⁴ Daarbij wijzen alle auteurs er eveneens op dat een voormalige ANBI geen

¹³⁷ Hemels, S.J.C. 'Wijzigingen voor ANBI's per 1 januari 2014', *FBN* 2013/58; Stevens, S.A. en Bakel, M.M.J.F. van 'Modern (fiscaal) toezicht op algemeen nut beogende instellingen', *WFR* 2014/160; Bakel, M.M.J.F. 'Het vermogen van ANBI's: over fiscale oases en falend toezicht', *FTV* 2020/4-15.

¹³⁸ Hemels, *FBN* 2013/58; Stevens en Van Bakel *WFR* 2014/160; Bakel, M.M.F.J. van en Wijkerslooth-Lhoëst, S.A.M. de, *Instellingen van algemeen of sociaal belang* (FED Fiscale Brochures), Deventer: Wolters Kluwer 2020 (tweede druk); Hemels S.J.C., *NDFR Artikelsgewijs commentaar*, aantekening 29 bij art. 5b Awr, geraadpleegd 25 februari 2025.

¹³⁹ Ministerie van Financiën (2025). 'Fiscaal onderzoek naar het vermogen in familiestichtingen'. Bijlage bij Oostenbruggen, T. van (17 februari 2025). Rapport onderzoek naar het vermogen in familiestichtingen [Kamerbrief]. Geraadpleegd via <https://open.overheid.nl/documenten/a8123d9c-ecd6-42d4-bddd-e7879996d5c7/file>, p. 24; Bekkers, R., Leijten, I., & Van Leijhorst, H. (2022). Toezicht op Algemeen Nut: advies aan de staatssecretaris Fiscaliteit en Belastingdienst.

¹⁴⁰ Stevens, S.A. en Bakel, M.M.J.F. van 'Modern (fiscaal) toezicht op algemeen nut beogende instellingen', *WFR* 2014/160, zie ook Besluit van 20 november 2014 tot wijziging van het Uitvoeringsbesluit Successiewet 1956, *Stb.* 2014, 464.

¹⁴¹ Stevens en Van Bakel, *WFR* 2014/160; Wijkerslooth-Lhoëst, S.A.M. de, en Kopinsky, M. 'Recente ANBI-besluiten geen onverdeelde zegen?' *Vp-bulletin* 2015/7.

¹⁴² De Wijkerslooth-Lhoëst en Kopinsky, *Vp-bulletin* 2015/7.

¹⁴³ Zie Redactioneel commentaar *NTFR* 2014/2872.

¹⁴⁴ Bakel, van en Wijkerslooth-Lhoëst, de *Instellingen van algemeen of sociaal belang*; Hemels, *NDFR Artikelsgewijs commentaar*, aantekening 29 bij art. 5b Awr, geraadpleegd 25 februari 2025.

informatie hoeft te verstrekken over *ontvangen* schenkingen of erfenissen. Zij stellen dat de staatssecretaris in de toelichting heeft aangegeven dat dit niet noodzakelijk is vanwege de wettelijke aangifteverplichtingen die hierop al van toepassing zijn. Hemels, De Wijkerslooth-Lhoëst en Van Bakel merken op dat dit ook geldt voor begiftigden van voormalige ANBI's en dat dit daarom geen rechtvaardigingsgrond lijkt.¹⁴⁵ Samengevat stellen deze auteurs de vraag wat de toegevoegde waarde is van de huidige informatieplicht ten opzichte van reeds bestaande aangifte- en informatieverplichtingen die uit de wet voortvloeien en waarom er dan onderscheid wordt gemaakt tussen voormalige ANBI's en andere schenkers.

Beelden informatieverplichting

In verschillende gesprekken is de informatieverplichting voor voormalige ANBI's aan de orde gekomen. De beelden uit de praktijk komen veelal met elkaar overeen. De meeste gesprekspartners geven aan dat zij ervan op de hoogte zijn dat er een formulier ingevuld dient te worden om te voldoen aan de informatieplicht. Bijna alle gesprekspartners uit de praktijk, die te maken hebben gehad met de informatieverplichting, stellen echter ook dat vanuit hun perspectief er weinig tot geen toetsing lijkt te zijn op de informatie die zij aanleveren. Daarnaast zetten zij vraagtekens bij de informatie die wordt opgevraagd. Velen van hen geven aan dat dit voor controle ontoereikend lijkt. Ten slotte vragen gesprekspartners zich af in hoeverre misbruik door de huidige informatieverplichting wordt voorkomen. De renseigneringsverplichting is volgens hen relatief eenvoudig te omzeilen door instellingen naar het buitenland te verplaatsen. Daarnaast wijzen ze erop dat er al een aangifteplicht bestaat voor schenkingen boven de drempelbedragen.

Tot slot staan wij stil bij verschillende beelden die naar voren komen uit rapporten die betrekking hebben op toezicht op ex-ANBI's en de informatieverplichting. In een recent onderzoek (2025) naar het vermogen in familiestichtingen staat dat in "enkele gevallen" de ANBI-status op verzoek van de instelling wordt ingetrokken "kort nadat van fiscale voordelen gebruik is gemaakt". De Belastingdienst signaleert dit met name bij familiestichtingen.¹⁴⁶ Ook in onze gesprekken met de Belastingdienst kwamen voorbeelden naar voren van mogelijke constructies met de ANBI-status. De hierbij geuite zorg is dat het ANBI-vermogen vervolgens uit het zicht verdwijnt vanwege de mogelijkheden om de informatieplicht te omzeilen. Wij hebben geen nader inzicht gekregen in deze cases en kunnen daardoor geen beeld schetsen van hoe vaak het intrekken van de ANBI-status in deze context voorkomt, welke bedragen hiermee gemoeid zijn, noch in hoeverre instellingen dan daadwerkelijk naar het buitenland worden verplaatst.

4.4.4 Alternatieven voor de informatieverplichting

Hieronder belichten wij de mogelijkheden om de huidige informatieverplichting aan te passen (onderzoeksvraag 14). Daarbij gaan wij ook specifiek in op de mogelijkheid om een afrekenverplichting in te voeren op het moment dat instellingen de ANBI-status verliezen plus de voor- en nadelen daarvan (onderzoeksvraag 15). We doen dit aan de hand van een studie van de fiscale literatuur en de beelden die wij in gesprekken hebben opgehaald.

Fiscale literatuur

Op verschillende momenten hebben werkgroepen en auteurs stilgestaan bij alternatieven voor de informatieplicht.¹⁴⁷ Reeds voorafgaand aan de invoering van de informatieverplichting heeft de werkgroep-Molmaker (in 2000) voorgesteld om eenmalig schenkbelasting te heffen bij het verlies van de ANBI-status. Het belastbaar bedrag zou dan de vermogenstoename sinds het ontvangen

¹⁴⁵ Idem.

¹⁴⁶ Ministerie van Financiën, (2025) 'Fiscaal onderzoek naar het vermogen in familiestichtingen', p. 24.

¹⁴⁷ Zie voor een goed overzicht van alle ontwikkelingen en voorstellen Bakel, M.M.J.F. van (2020). 'Het vermogen van ANBI's: over fiscale oases en falend toezicht'. FTV 2020/4/15.

van de ANBI-status moeten zijn en het tarief het laagste tarief dat gold voor schenkingen tussen derden (destijds 35%).¹⁴⁸ Een vergelijkbaar voorstel is in 2006 gedaan door Stevens en De Wijkerslooth-Lhoëst. Zij stelden een heffing van 50% voor over de vermogenstoename van de instelling, waarbij bij het berekenen van het vermogen rekening moet worden gehouden met uitkeringen die de instelling heeft gedaan buiten het algemeen nut.¹⁴⁹ De Wijkerslooth-Lhoëst en Van Bakel pleiten niet voor een algemene eindheffing voor ANBI's, maar enkel voor een 'strafheffing' voor instellingen die de ANBI-status verliezen en die te kwader trouw waren. Dit voorstel doen zij omdat zij van mening zijn dat legitimatie voor het opleggen van een algemene afrekenverplichting voor ex-ANBI's ontbreekt. Zo kan het in hun ogen voorkomen dat instellingen geen ANBI-status meer willen vanwege de publicatieverplichtingen, maar zich in de periode als ANBI én na verlies van de ANBI "zich als ANBI [blijven] gedragen". Deze strafheffing zou moeten plaatsvinden tegen een vast percentage en over het totale fiscale voordeel.¹⁵⁰

Naar aanleiding van de vorige evaluatie giftenaftrek is naast invoering van een afrekenverplichting ook de mogelijkheid onderzocht om de informatieplicht zelf aan te passen. Zo heeft de gezamenlijke werkgroep van het Ministerie van Financiën en de SBF de optie verkend om het drempelbedrag voor de informatieplicht te verhogen. Zij schatten in dat het aantal voormalige ANBI's dat binnen de informatieplicht valt, daardoor vermindert met 25% bij een drempel van € 50.000 en met 60% bij een drempel van € 100.000. Dit biedt voordelen omdat de administratieve lasten voor instellingen en de Belastingdienst hierdoor afnemen. Deze aanpassing zou echter de mogelijkheden voor handhaving door de Belastingdienst beperken en geen oplossing bieden voor de onbeperkte termijn aan de informatieplicht. Daarmee is de mogelijk onbeperkte toename van het bestand aan ex-ANBI's niet opgelost.

Verder hebben verschillende auteurs stilgestaan bij de mogelijkheden om beter zicht te krijgen op geldstromen bij stichtingen in het algemeen, reflecties die ook van toepassing zijn op stichtingen die ANBI's zijn. Zo stelde Zwemmer in 2006 onder andere voor om een jaarlijkse aangifteplicht in te voeren voor stichtingen.¹⁵¹ Die zouden dan aangifte moeten doen over hun vermogen, inkomen, inbreng en hun uitkeringen. Daarnaast pleitte Zwemmer voor een vennootschapsbelastingplicht met een separaat tarief voor stichtingen zonder ANBI-status. Dit voorstel zou ook voor voormalig ANBI's kunnen gelden. Van Bakel heeft recentelijk opnieuw gepleit voor invoering van een algemene vennootschapsbelastingplicht voor stichtingen en verenigingen.¹⁵² Naast betere aansluiting tussen het draagkracht-, profijt- en neutraliteitsbeginsel van de belastingheffing van stichtingen en verenigingen biedt dit volgens Van Bakel betere toezichtmogelijkheden. Wel onderkent Van Bakel als nadeel dat dit een administratieve lastenverzwaring betekent voor verenigingen en stichtingen (waaronder (voormalig) ANBI's). Dit geeft de inspecteur echter meer inzicht in de geldstromen bij (voormalige) ANBI's, waardoor volgens Van Bakel handhaving wordt vereenvoudigd en naleving van wet- en regelgeving beter geborgd kan worden.

Een blik op buitenlandse regelingen levert ook alternatieven op voor de informatieplicht. In Duitsland zijn de bestedingen van algemeen nut beogende instellingen gebonden aan tijdslimieten. Deze gelden ook op het moment dat de instelling geen algemeen nut meer beoogt. In dat geval moeten reserves die worden aangehouden voor het nastreven van de doelstelling en voor

¹⁴⁸ Moltmaker, J.K. et al., *De warme, de koude en de dode hand – rapport van de werkgroep modernisering successiewetgeving* (in opdracht van het Ministerie van Financiën), Den Haag 2000.

¹⁴⁹ Stevens, S.A. en Wijkerslooth-Lhoëst, S.A.M. de (2006). 'Fiscale normen voor algemeen nut beogende instellingen', *WFR* 2006/113.

¹⁵⁰ Zowel de schenk- en erfbelasting die niet voldaan is vanwege toepassing van vrijstellingen als de gederfde inkomsten- en vennootschapsbelasting door toepassing van de giftenaftrek.

¹⁵¹ Zwemmer, J.W. *Geld stroomt langs de weg van de minste fiscale weerstand*, Amersfoort: Sdu 2006, p. 13 en p. 18 (ref. in Van Bakel (2020), *FTV* 2020/4/15).

¹⁵² Van Bakel (2020), *FTV* 2020/4/15.

vervangingsinvesteringen die ondersteunend zijn aan het algemeen nut, zo snel mogelijk worden geliquideerd en uitgegeven aan het algemeen nut.¹⁵³ Overige inkomsten uit algemeen nut moeten binnen de geldende termijnen voor het bestedingscriterium worden uitgegeven – dit is in de basis twee jaar.¹⁵⁴ Opgemerkt moet worden dat het Duitse systeem wel de mogelijkheid laat om het ingebrachte stamvermogen en schenkingen die zijn ingebracht zonder uitgaveverplichting, buiten deze verplichtingen te laten. Waar in het Duitse systeem de instelling blijft bestaan bij het verlies van de algemeen nut status, moet in Frankrijk de instelling het vermogen verplicht uitgeven aan een algemeen nuttig doel of een soortgelijke instelling.¹⁵⁵

Beelden over alternatieven informatieplicht

In enkele gesprekken waarin de knelpunten en denkbare alternatieven voor de informatieplicht zijn toegelicht, komt een divers beeld naar voren. Zoals hiervoor toegelicht, wijzen veel gesprekspartners erop dat de manier van renseignering, door middel van een PDF-document, de Belastingdienst nu weinig handvatten oplevert voor effectief toezicht. Over wijzigingen in het systeem denken gesprekspartners echter heel verschillend. Enkel van hen geven aan dat een informatieverplichting naar hun mening overbodig is en in zijn geheel afgeschaft kan worden, zonder alternatief. De overwegingen hierbij zijn dat er al verschillende andere verplichtingen bestaan voor instellingen, zoals een aangifte schenkbelasting, waardoor de instelling binnen het zicht van de Belastingdienst blijft. Voor instellingen die proberen belastingheffing te ontgaan is volgens deze gesprekspartners zowel die verplichting als de informatieverplichting relatief makkelijk te omzeilen. Daarbij vragen zij zich ook af in hoeverre er überhaupt sprake is van het doelbewust ontgaan van belasting door voormalige ANBI's en in hoeverre de inzet van het toezicht zich verhoudt tot het kleine aantal incidenten dat hiermee mogelijk wordt voorkomen.

Met de opmerking dat een afrekenverplichting voor sommigen voorstelbaar is maar door de meesten niet beschouwd wordt als toegevoegde waarde, constateren wij dat gesprekspartners twee verschillende benaderingen zien als een afrekenverplichting wel zou worden vormgegeven. Ten eerste een fiscale benadering, die inhoudt dat instellingen over het opgebouwde vermogen in één keer alsnog schenkbelasting voldoen. Deze vorm van afrekenverplichting heeft de voorkeur van slechts een enkele gesprekspartner, en dan vooral wanneer deze universeel van toepassing wordt. Hierbij noemen zij dat instellingen op verschillende manieren een ANBI-status kunnen verliezen. Bijvoorbeeld door zelf hun status op te geven, waaraan verschillende overwegingen ten grondslag kunnen liggen. Voor instellingen die met terugwerkende kracht of na toezicht door de Belastingdienst de status verliezen, vinden enkele gesprekspartners een afrekenverplichting meer verdedigbaar. Dit met name vanuit het oogpunt van het tegengaan van misbruik, waarop ook de huidige informatieverplichting gericht lijkt. Instellingen die zelf de ANBI-status wensen op te geven maar in het verleden wel aan de voorwaarden hebben voldaan, kunnen door een afrekenverplichting bijzonder hard geraakt worden. Dit vinden deze gesprekspartners disproportioneel ten opzichte van de voortdurende compliance van dergelijke instellingen. In dat geval vinden zij de tweede benadering – hieronder verder toegelicht – beter passen.

De tweede benadering focust op de maatschappelijke relevantie van de ANBI-regeling. De fiscale faciliteiten én voorwaarden van de ANBI zijn erop gericht om gelden ten goede te laten komen aan het algemeen nut. Vanuit dat perspectief hebben enkele gesprekspartners de voorkeur voor een afrekenverplichting die aansluit bij deze doelstelling. Dat betekent bijvoorbeeld dat instellingen binnen een periode van bijvoorbeeld drie tot vijf jaar het opgebouwde ANBI-vermogen moeten

¹⁵³ Sectie 62, lid 1 en 2 Abgabenordnung (AO).

¹⁵⁴ Secties 55 jo. 62 van de Abgabenordnung (AO).

¹⁵⁵ Fici, A. (2023), *Public benefit status and CMD systems for associations and non-profit organizations in the EU*, p. 78.

uitgeven aan algemeen nuttige doelstellingen. Op deze manier blijft de ANBI-regeling ook na intrekking van de ANBI-status ten goede komen aan het algemeen nut. Uiteindelijk is heffing van schenkbelasting immers nooit de doelstelling geweest van deze regeling.

4.4.5 Analyse informatieplicht ex-ANBI's

We zien dat de huidige informatieplicht bij de invoering zeer beperkt is onderbouwd. Daardoor lijkt onvoldoende aandacht te zijn besteed aan de positie die de informatieverplichting heeft met betrekking tot de hele regeling. Zo is onduidelijk wat de verantwoording is voor het opleggen van een separate informatieverplichting aan voormalige ANBI's. De doelstelling om de heffing van schenkbelasting te verzekeren, wordt op andere manieren al geborgd in de wet, en de informatieplicht lijkt maar beperkte aanvullende toezichtmogelijkheden te bieden. De regeling is met name niet effectief voor instellingen die doelbewust zich aan toezicht wensen te onttrekken. Daarmee is de regeling naar onze mening niet doeltreffend en doelmatig. Hieronder lichten we dit verder toe.

Auteurs en gesprekspartners wijzen erop dat er al aangifte- en informatieverplichtingen voor schenkers en begiftigden gelden en dat deze ook van toepassing zijn op voormalige ANBI's. Daarnaast bestaat bij stichtingen en verenigingen in het algemeen (breder dan voormalige ANBI's) hetzelfde risico dat schenk- en erfbelasting wordt ontgaan. Ook is de huidige informatieplicht eenvoudig te ontgaan door instellingen die zich aan dit aanvullende toezicht willen onttrekken, bijvoorbeeld naar het buitenland te verplaatsen. Daarmee vallen de instellingen waarop deze regeling écht gericht lijkt – instellingen die misbruik van de regeling wensen te maken – eenvoudig buiten het toezicht. Wij constateren tegelijkertijd dat de huidige informatieplicht leidt tot relatief hoge administratieve lasten voor de Belastingdienst en de instellingen.

De gevolgen van het verlies van de ANBI-status zijn het sluitstuk van de hele regeling. Wij concluderen dat dit sluitstuk nu gaten vertoont, waardoor het toezicht op (voormalige) ANBI's niet voldoende functioneert. Zo is het vanuit het oogpunt van toezicht nu beter om instellingen binnen de ANBI-regeling te behouden en daarmee uitgebreider te kunnen monitoren dan buiten de regeling. Bij gebrek aan financiële sancties bij het verlies van de ANBI-status in geval van oneigenlijk gebruik of misbruik, is het intrekken van de ANBI-status zelf maar heel beperkt effectief.

Wij zien verschillende aanpassingsmogelijkheden en alternatieven voor de huidige informatieplicht. De eerste optie is het invoeren van een beperkte heffing bij het verlies van de ANBI-status. Deze zou de vorm kunnen krijgen van een fiscale 'strafheffing', zoals schenkbelasting over het ANBI-vermogen. Alternatief voor een fiscale heffing zou een verplichte uitkering aan een andere ANBI of in het kader van het algemeen nut zijn. De strafheffing zou gelden voor instellingen waarvan de ANBI-status wordt ingetrokken naar aanleiding van toezicht door de Belastingdienst en waarbij sprake is van kwade trouw. Een strafheffing geeft de Belastingdienst meer handhavingsmogelijkheden als er sprake is van oneigenlijk gebruik en misbruik. Tegelijkertijd worden instellingen ontzien die zich aan wet- en regelgeving hebben gehouden en om andere redenen, zoals te hoge administratieve lasten, de ANBI-status willen laten vervallen. Het vermindert ook de administratieve last voor de Belastingdienst. Wat ons betreft heeft een niet-fiscale heffing, dat wil zeggen geen belastingheffing maar een verplichte uitkering aan het algemeen nut, de voorkeur als sanctie. Dit sluit onzes inziens beter aan bij de algemeen nuttige doelstelling waarmee de instelling het vermogen heeft verkregen.

Een tweede mogelijkheid is van toepassing op alle instellingen die de ANBI-status verliezen en daardoor meer ingrijpend van aard. In lijn met de Duitse regeling kan ervoor gekozen worden om

instellingen te verplichten het ANBI-vermogen aan algemeen nuttige doelstellingen te besteden binnen een termijn van een aantal jaar. Voordeel hiervan is dat de administratieve lasten bij zowel de Belastingdienst als de instelling worden beperkt tot een aantal jaar na het verlies van de status. Een ander voordeel van het Duitse systeem, met name ten opzichte van een verplichte liquidatie zoals in het Franse systeem, is dat de instelling wel kan blijven voortbestaan. Een instelling kan immers om verschillende redenen de ANBI-status verliezen, die lang niet alle te maken hebben met oneigenlijk gebruik of misbruik. Zo kan een instelling ervoor kiezen om de ANBI-status te laten vervallen als zij weinig fiscale voordelen geniet die aan de ANBI-status zijn verbonden, maar wel hoge administratieve lasten ervaart. Door een instelling toe te staan in dat geval voort te bestaan – en enkel verplicht de vermogensaan groei ten tijde van de ANBI-status te besteden – worden twee doelen bereikt. Ten eerste wordt het vermogen dat bestemd was voor het algemeen nut binnen afzienbare tijd aangewend. Dit is in de huidige regeling niet het geval, waardoor ANBI-vermogen lange tijd in een instelling aanwezig kan blijven. Ten tweede kan een instelling voortbestaan en daarmee maatschappelijke activiteiten blijven verrichten. Deze komen dan niet meer voor fiscale voordelen in aanmerking, maar kunnen desalniettemin waardevol zijn voor de samenleving in het algemeen.

Een laatste optie met verstrekkende gevolgen is het invoeren van een algemene belastingplicht voor stichtingen en verenigingen. Wij zien dat de knelpunten in het toezicht op voormalige ANBI's sterk overeenkomen met knelpunten die meer algemeen van toepassing zijn op alle stichtingen en verenigingen. Daarom zou een alternatief voor de informatieplicht gevonden kunnen worden in aanpassing van de fiscale behandeling van *alle* stichtingen en verenigen. Een algemene vennootschapsbelastingplicht, met objectvrijstellingen voor algemeen nuttige activiteiten zou bijvoorbeeld een optie kunnen zijn. Dit biedt voordelen met betrekking tot de informatievoorziening aan de Belastingdienst en daarmee de toezichtmogelijkheden. Een belangrijk nadeel van deze optie is dat deze nog grotere administratieve lasten oplegt aan instellingen, die vaak afhankelijk zijn van vrijwilligers en al aan veel andere wet- en regelgeving moeten voldoen. Ook voorzien wij discussies met betrekking tot de belastingplicht, zoals vragen met betrekking tot een fiscale openingsbalans, die overeenkomen met het invoeren van belastingplicht voor andere instellingen zoals gemeenten en woningcorporaties in het verleden. De ervaring leert dat het invoeren van belastingplicht nog jarenlang tot discussies leidt.¹⁵⁶

4.5 Maatschappelijk draagvlak ANBI-regeling

Het maatschappelijk draagvlak (onderzoeksvraag 10) voor de ANBI-regeling hebben we getoetst door een enquête uit te voeren (zie bijlage 9 voor de resultaten). Een ruime meerderheid (62%) geeft aan niet bekend te zijn met de ANBI-regeling, 16% heeft er weleens van gehoord, maar weet niet precies wat het inhoudt en bijna 22% weet wat de regeling inhoudt. Verder heeft 7% van alle respondenten ook weleens met de regeling te maken gehad. De meerderheid (52%) is voor het geven van belastingvoordeel aan instellingen die zich inzetten voor de maatschappij. Een kwart is niet voor en niet tegen en 13% is tegen. Tegenstanders zijn van mening dat de overheid niet voor hen kan bepalen aan wie ze hun donatie geven.

Een kwart van de respondenten (27%) zou eerder geld geven aan een instelling met een ANBI-status dan een instelling zonder die status. Een veelgenoemde reden daarbij is dat de schenking aftrekbaar is van de belasting (26 antwoorden). Ook is benoemd dat de ANBI- (en SBBI-)status de organisatie ook een bepaalde mate van betrouwbaarheid geeft (37 antwoorden), en een waarborg

¹⁵⁶ Zie bijvoorbeeld het uitgebreide aanbod aan VNG-handreikingen met betrekking tot de belastingplicht voor gemeenten en de vaststellingsovereenkomsten met woningcorporaties. Dit laatste heeft overigens zelfs tot jurisprudentie tot aan de Hoge Raad geleid: Arrest van de Hoge Raad van 22 november 2019, 18/01686, ECLI:NL:HR:2019:1837.

is voor het goed besteden van de middelen (25 antwoorden). Circa een derde (36%) van de respondenten geeft aan dat zij in het bepalen van al dan niet schenken, alleen kijken naar wat een instelling doet. Ook meldt bijna een derde (28%) niet te weten of een ANBI- of SBBI-status zou meespelen in hun geefgedrag. Een aantal respondenten geeft daarbij aan dat, wanneer zij geld willen geven aan een instelling, het hun niet uitmaakt of zij daar belastingvoordeel van kunnen krijgen. Ook wordt aangegeven dat sommige instellingen geen ANBI-status hebben, maar wel goed werk verrichten. In dit kader werd tevens benoemd dat het geen passende rol is van de overheid om te sturen op hoe mensen hun geld uitgeven. Veel respondenten vermelden hierbij overigens dat zij geen geld geven aan goede doelen. De redenen hiervoor lopen uiteen, waaronder dat ze überhaupt geen behoefte hebben om te doneren, maar ook dat het vertrouwen in goede doelen ontbreekt en dat het geld dan bij salarissen terecht komt.

Bijna 14% van de respondenten zou ook eerder vrijwilligerswerk doen voor een instelling met een ANBI- of SBBI-status dan voor een instelling die die status niet heeft. Bijna de helft van hen (45%) geeft aan in deze keuze alleen te kijken naar wat een instelling doet. Hierbij worden veelal dezelfde redenen genoemd als bij de keuze in geefgedrag, namelijk dat inhoud, doel en impact van de instelling doorslaggevend zijn voor hun keuze. Respondenten benadrukken dat het niet relevant is of een instelling een ANBI-/SBBI-status heeft; het gaat hun erom of de instelling goed werk verricht, transparant is en aansluit bij hun persoonlijke waarden of doelen.

De ANBI-status speelt dus voor meer mensen een rol in de keuze om al dan niet te doneren aan een instelling dan in de keuze om vrijwilligerswerk te doen bij een instelling. Opvallend is dat uit veel van de antwoorden blijkt dat respondenten uitgaan van een bepaalde mate van controle bij de besteding van het geld door organisaties met een ANBI-status. Dit impliceert dat het een soort keurmerk is, waarbij een controle hoort of de ontvangen donaties goed worden gebruikt. Hiermee voelt het voor respondenten rechtvaardiger.

Uitvoering van de SBBI-regeling

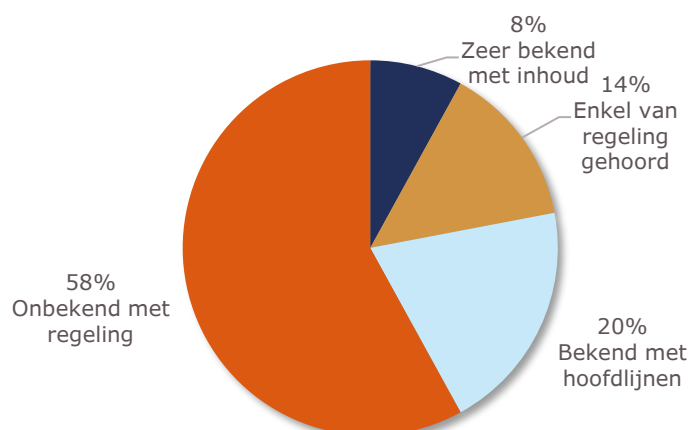
5.1 De SBBI-regeling in cijfers

In hoofdstuk 2 hebben we al aangegeven dat er voor SBBI's geen sprake is van een beschikking of status zoals bij ANBI's wel het geval is. Bij SBBI's gaat het om het moment dat de organisatie een schenking of erfenis ontvangt. Pas op dat moment kan zij aangifte schenkbelasting of erfbelasting doen bij de Belastingdienst. Een organisatie kan vooraf dus geen 'aanvraag SBBI' indienen zoals bij de ANBI wel mogelijk is. Er zijn volgens de Belastingdienst geen cijfers bekend over het aantal SBBI's, gebruik van de SBBI-regeling en de 'substance'. De Belastingdienst geeft aan dat deze informatie niet wordt bijgehouden omdat in de belastingaangifte geen uitsplitsing wordt gemaakt in ANBI en SBBI.

Uit de gesprekken met de Belastingdienst blijkt verder bij navraag binnen de Belastingdienst dat een ambtenaar gemiddeld circa drie uur besteedt aan de aanslag of het vooroverleg. Betrokken beoordelaars schetsen dat het op jaarbasis gaat om gemiddeld vijftig tot honderd vooroverleggen per jaar over de gehele periode tussen 2016 en 2023.

5.2 Oriënteren en aanvragen

5.2.1 Bekendheid met de regeling

Figuur 18. Bekendheid met de SBBI-regeling bij maatschappelijke organisaties

Uit de enquête volgt het beeld dat een groot deel van de respondenten onbekend is met de SBBI-regeling en dat slechts een klein percentage zeer bekend is met de inhoud ervan. Eenzelfde beeld komt nog sterker naar voren uit de gesprekken, met daarbij de nuancering dat vrijwel geen enkele gesprekspartner een idee heeft van het aantal aangiften inzake SBBI's en het aantal SBBI's op jaarbasis. De Belastingdienst bevestigt dat de SBBI-regeling in het algemeen vrij onbekend is bij de partijen waarvoor de regeling zou moeten gelden.

5.2.2 Overwegingen vanuit (potentiële) SBBI's

In de vragenlijst naar organisaties die overwegen om een beroep op de SBBI-regeling te doen, valt ten eerste op dat slechts 4 van de 512 respondenten aangeven dat ze een beroep op de SBBI-regeling hebben gedaan. De overweging om een beroep te doen op de SBBI-regeling is dat het bijdraagt aan het bereiken van het doel van de organisatie, dat het financieren en fondsenwerving makkelijker maakt, dat het de organisatie erkenning biedt en dat het mensen die aan de organisatie geven belastingvoordelen oplevert. In de praktijk zien organisaties die voldoen aan de SBBI-voorwaarden dat dit ook helpt bij het werven van vrijwilligers.

Uit enkele gesprekken volgt het beeld dat organisaties die onder de SBBI-regeling zouden kunnen vallen andere financieringsbronnen aanboren, bijvoorbeeld subsidies of sponsorovereenkomsten. Daarbij kan het bijvoorbeeld bij grote (sport)organisaties om substantiële bedragen gaan. Dit betreft echter geen schenkingen, waardoor deze instellingen niet onder de SBBI-regeling vallen.

5.2.3 Behandeling aanvragen door de Belastingdienst

De Belastingdienst geeft aan dat er geregeld vooroverleggen zijn over SBBI, omdat potentiële aanvragers graag zekerheid willen hebben of ze aanspraak kunnen maken op de SBBI-regeling. De SBBI-regeling is lastig te lezen voor de doelgroep, die bestaat uit stichtingen en verenigingen die veelal worden gerund door vrijwilligers en vrijwel niet worden bijgestaan door betaalde adviseurs/experts. Daarnaast is het lastig dat er op één moment (bij de aangifte) getoetst moet worden en dat op dat moment niet duidelijk is wat sociaal belang precies betekent.

De Belastingdienst kan onder voorwaarden een beoordeling geven, maar formeel volgt er pas een beoordeling na de aangifte. Bij een daadwerkelijke aangifte zien beoordelaars ook dat veel partijen 'het proberen', maar niet vooraf hebben geïnformeerd. Dit is voor beoordelaars vaak verloren energie, omdat veelal niet aan de voorwaarden wordt voldaan. Bij de beoordeling door de Belastingdienst wordt wel gekeken naar de geest van de regeling: gaat het om een sociaal belang?

In de vooroverleggen neemt de Belastingdienst een standpunt in, al dan niet met voorwaarden. Ook wordt in een vooroverleg sporadisch advies gegeven hoe mogelijk wel kan worden voldaan aan de voorwaarden (zoals het aanpassen van de statuten). De aanvragen en vooroverleggen voor de SBBI gaan volgens de Belastingdienst voornamelijk over kleine bedragen qua schenkingen, terwijl de behandelaars vanuit het Expertisecentrum Schenk- en Erfbelasting (S&E) van de Belastingdienst normaliter afwegingen maken voor substantieel hogere bedragen. De schaarse capaciteit bij S&E zou ook besteed kunnen worden aan andere activiteiten, die wellicht een groter financieel of fiscaal belang dienen; uitvoering van de SBBI-regeling is een klein onderdeel binnen S&E. Daarnaast is de beoordeling van de SBBI maatwerk en het kost relatief veel tijd voor de Belastingdienst ten opzichte van de opbrengsten. Aanvullend wordt aangegeven dat als wordt voldaan aan de voorwaarden voor SBBI, de gift oneindig groot kan zijn zonder dat belasting betaald hoeft te worden.

5.3 De steunstichting SBBI

5.3.1 De steunstichting SBBI in cijfers

Uit het openbare overzicht¹⁵⁷ van de Belastingdienst zijn de volgende cijfers bekend over het doelbereik per jaar. Daaruit blijkt evident dat het doelbereik zeer gering is, gelet op de aantallen.

¹⁵⁷ Zie het [overzicht steunstichtingen SBBI](#).

Tabel 3: Aantal steunstichtingen SBBI per jaar

2016 ¹⁵⁸	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
0	3	4	5	3	2	2	3

5.3.2 Ervaringen uit de praktijk

Uit de interviews met vertegenwoordigers van steunstichtingen SBBI blijkt dat het primair gaat om het eenmalig financieel ondersteunen van specifieke activiteiten (jubilea, eenmalige uitgave voor een unieke gelegenheid) in het kader van sport of muziek. Daarnaast wordt belang gehecht aan de fiscale voordelen (giftenaftrek) die een donateur heeft bij het doen van een gift. Als aanvullend argument wordt genoemd dat de (financiële) risico's van het organiseren van bijvoorbeeld een jubileum of uitgave niet bij de te ondersteunen stichting moet liggen en dat daarom een steunstichting wordt opgericht. Alle gesprekspartners geven aan dat de spelregels inzake de steunstichting SBBI vooraf niet per se bekend waren, maar dat veelal betrokken personen bij de te ondersteunen stichting er al ervaring mee hadden dan wel dat iemand uit die kring er iets vanaf weet en ze uiteindelijk bij een notaris uitkomen. De notaris is op de hoogte van de regels en draagt vervolgens zorg voor de juiste statuten. Het algemene beeld is dat de regels inzake de steunstichting SBBI niet als ingewikkeld worden ervaren en dat de doorlooptijden na melding bij de Belastingdienst geen aandachtspunt zijn.

Voor de steunstichting zelf is het complex om de activiteiten te plannen en donateurs betrokken te houden, zodat de gift er ook daadwerkelijk komt op het juiste moment. Dit heeft te maken met het feit dat de steunstichting het ingezamelde geld moet besteden in het jaar voor of na het jubileumjaar of in het jubileumjaar zelf, en dat het jaar van het inzamelen van geld door de steunstichting vooraf goed moet worden gekozen. Daarnaast werd aangegeven dat niet altijd duidelijk is of donateurs niet of minder zouden geven als zij geen fiscaal voordeel zouden hebben; degenen die een gift geven, hebben veelal al een (lange) relatie met de organisatie die door de steunstichting SBBI wordt ondersteund en zouden waarschijnlijk zonder het fiscale voordeel mogelijk toch ook een bedrag geven. Een ander punt van aandacht is het bemachtigen van een bankrekeningnummer. Vanwege de regels (onder meer toetsingsregels inzake anti-witwassen) die banken (moeten) hanteren, is dit een tijdrovende aangelegenheid. Verder werd genoemd dat in de statuten een ANBI moet worden opgenomen in het geval het geld niet volledig wordt besteed aan het doel; het kiezen van een (willekeurige) ANBI wordt als lastig gezien.

5.4 Maatschappelijk draagvlak SBBI-regelingen

Het maatschappelijk draagvlak voor de SBBI-regelingen (onderzoeksvraag 10) hebben we getoetst door een enquête uit te voeren aan de hand van een steekproef. De resultaten zijn te vinden in bijlage 9. De vragenlijst ziet op zowel de ANBI-status als organisaties die een SBBI zijn.

Voor de SBBI-regeling geeft een ruime meerderheid (91%) aan niet bekend te zijn met de SBBI-regeling. Daarnaast heeft 4% er weleens van gehoord, maar weet niet precies wat het inhoudt en 3% weet wat de regeling inhoudt. Van de totale groep aan respondenten heeft 2% ook weleens met de regeling te maken gehad. De meerderheid (52%) is vóór het geven van belastingvoordeel aan instellingen die zich inzetten voor het sociaal belang. Een kwart is niet voor en niet tegen en 13% is tegen.

¹⁵⁸ In 2016 waren er geen steunstichtingen SBBI's. Zie het overzicht van steunstichtingen op belastingdienst.nl en *Kamerstukken II 2019-20*, 35302, 73, p. 4.

Synthese deelvragen onderzoek

In de voorgaande hoofdstukken hebben wij stilgestaan bij de sectorale en internationale context van de ANBI- en SBBI-regelingen. Tevens hebben wij een beschrijving gegeven van de uitvoering van de regelingen, waarin we de positieve punten en de knelpunten ervan hebben uitgelicht. Eveneens zijn we ingegaan op de mogelijkheden om de regeling op punten aan te passen. Daarmee hebben wij de deelvragen van dit onderzoek beantwoord. Hieronder vatten wij onze bevindingen samen. De hoofdvraag van dit onderzoek – in kaart brengen of de (culturele) ANBI- en (steunstichting) SBBI-regeling doeltreffend en doelmatig zijn (onderzoeksvragen 2 en 3) – beantwoorden wij in het volgende hoofdstuk. Daar staan wij ook stil bij de mogelijkheden om de doeltreffendheid en doelmatigheid van de regelingen te verbeteren (onderzoeksvraag 11).

6.1 Terugkijken

Wat was het doelbereik van de ANBI- en SBBI-regelingen in de periode 2016-2023 (aantal ANBI's, in welke sectoren, hoeveel ANBI's hebben 'substance' etc.)?

ANBI's

Het totaal aantal ANBI's is tijdens de evaluatieperiode gestegen met 7,5% (+ 3.143). Eind 2023 bevatte het ANBI-register 45.146 instellingen met een ANBI-status. Begin 2016 waren er 42.003 instellingen als ANBI geregistreerd. De cijfers met betrekking tot de tussenliggende periode zijn minder eenvoudig te rapporteren. Dat komt door de wijze van registratie door de Belastingdienst. Voor de werkzaamheden van de Belastingdienst is het van belang dat het ANBI-bestand op het moment van raadplegen juist weergeeft wat de ANBI-status van een instelling is. Daarmee is de registratie van ANBI's dynamisch en niet gericht op het *aantal* instellingen dat in het bestand was opgenomen in het verleden. Anders gezegd, er is geen periodieke registratie – bijvoorbeeld aan het begin of einde van het jaar – van het aantal instellingen in het ANBI-bestand. Wij hebben dit nader toegelicht in paragraaf 4.1.

De Belastingdienst registreert voor intern gebruik de algemeen nut categorie waarin een instelling het beste past. Uit de indicatieve cijfers blijkt dat de grootste geregistreerde categorie zijn de religieuze, levensbeschouwelijke en spirituele instellingen, welke ongeveer een kwart van het totaal aantal ANBI's bedragen. Deze instellingen vormen samen met instellingen in de categorie welzijn (ongeveer een vijfde), culturele instellingen (culturele ANBI, 17%) en instellingen met de categorie ontwikkelingssamenwerking (10%) circa driekwart van het totaal aantal ANBI's. De omvang van andere categorieën varieert van 0,3% tot 5%.

In ons onderzoek hebben wij niet kunnen vaststellen wat het totale vermogen van een ANBI is, hoeveel vrijwilligers of medewerkers betrokken zijn bij ANBI's, welke activiteiten de instellingen uitvoeren of welke omvang bestedingen hebben. Dit komt omdat gegevens niet centraal doorzoekbaar worden geregistreerd. Informatie over deze onderwerpen wordt ook niet op een andere manier centraal aangeleverd aan of verzameld door de Belastingdienst. Informatie is enkel

decentraal beschikbaar: instellingen zijn verplicht gegevens te publiceren op hun eigen website (zie publicatieverplichting, paragraaf 4.3.4).

SBBI's en steunstichtingen SBBI's

Er is geen sprake van een doorlopende SBBI-status, zoals dat bij ANBI's wel geldt. De voorwaarden voor de SBBI worden getoetst bij behandeling van de aangifte schenkbelasting of erfbelasting. Er zijn volgens de Belastingdienst geen cijfers bekend over het aantal instellingen dat jaarlijks een beroep doet op de SBBI-regeling en 'toegekend' krijgt: dit wordt niet geregistreerd. De steunstichtingen SBBI worden wel geregistreerd, maar het gaat hier over de periode vanaf 2016-2023 om slechts enkele steunstichtingen SBBI per jaar.

Hoe is het gebruik van de ANBI- en SBBI-regelingen in de periode 2016-2023 (aantal aanvragen en toekenningen)?

In de evaluatieperiode ontving de Belastingdienst jaarlijks tussen de 1.600 en 2.400 aanvragen voor de ANBI-status. Van deze aanvragen wordt ieder jaar meer dan driekwart toegekend. De Belastingdienst registreert niet hoeveel instellingen een beroep doen op de SBBI-regeling in de aangifte noch hoeveel daarvan worden toegekend.

Wat is het effect van de verbeteringen die zijn doorgevoerd naar aanleiding van de vorige evaluatie (aanscherping integriteitstoets en automatische toekenning ANBI-status voor overheidsinstellingen)?

Integriteitstoets

De aangepaste integriteitstoets geeft de Belastingdienst meer mogelijkheden om de ANBI-status in te trekken. In de uitvoeringspraktijk is de ANBI-status van instellingen nog nooit alleen op basis hiervan ingetrokken. De uitbreiding van het aantal misdrijven waarvoor de ANBI-status kan worden ingetrokken, heeft daardoor geen meetbaar effect.

Automatische toekenning ANBI-status publiekrechtelijke lichamen

In theorie heeft de aanpassing van de automatische toekenning aan buitenlandse publiekrechtelijke lichamen ervoor gezorgd dat minder instellingen ongezien gebruik (kunnen) maken van de ANBI-regeling, en dat de Belastingdienst beter toezicht kan houden op geldstromen van en naar het buitenland. Wij hebben niet kunnen vaststellen dat dit in de praktijk wordt gerealiseerd. Niet vastgesteld kan worden hoeveel instellingen er vanaf 2021 niet langer gebruik maken van de ANBI-regeling vanwege deze aanpassing. Vóór 2021 werden de publiekrechtelijke lichamen die gebruik maakten van de regeling niet geregistreerd, waardoor vergelijking niet mogelijk is. De aanpassing lijkt in ieder geval geen of slechts geringe impact te hebben op het aantal aanvragen en de toezichtslast bij de Belastingdienst.

Wat zijn de voor- en nadelen van de huidige renseigneringsverplichting voor ex-ANBI's?

De informatieplicht ('renseigneringsverplichting') voor ex-ANBI's zorgt voor relatief hoge administratieve lasten bij de Belastingdienst en instellingen, terwijl de opbrengsten gering lijken. De regeling is met name niet effectief voor instellingen die doelbewust zich aan toezicht wensen te onttrekken. Daarmee is de regeling ten aanzien van dit aspect naar onze mening niet doeltreffend en niet doelmatig. Bovendien draagt de informatieplicht slechts beperkt bij aan de toezichts- en handhavingsmogelijkheden van de Belastingdienst. De manier waarop de informatie wordt aangeleverd, in PDF, betekent dat de aangeleverde gegevens deels handmatig moeten worden ontsloten. Dit staat datagedreven toezicht in de weg. Tegelijkertijd overlapt de informatieplicht voor ex-ANBI's met bestaande aangifte- en informatieverplichtingen, en levert het daarom slechts

beperkt extra informatie op. Ten slotte is de informatieplicht relatief eenvoudig te ontgaan door een instelling naar het buitenland te verplaatsen.

Het voordeel van de regeling is dat deze de Belastingdienst (iets) beter overzicht geeft van de vermogens en geldstromen bij ex-ANBI's. Daarnaast is het een relatief lichte consequentie van het verlies van de ANBI-status voor instellingen die te goeder trouw zijn.

Wat zijn de voor- en nadelen van het geven van een groepsbeschikking ANBI op basis van bepaalde kenmerken?

Door aan te sluiten bij bestaande toezichtstructuren en communicatiekanalen biedt de groepsbeschikking de Belastingdienst betere mogelijkheden voor informatieverzameling, toezicht, handhaving en communicatie richting instellingen in de groep ten opzichte van alleenstaande ANBI's. Instellingen die aangesloten zijn bij de groepsbeschikking, zijn hier zeer positief over omdat het administratieve lasten vermindert en het begrip van de regeling verbetert.

De groepsbeschikking is echter niet voor alle instellingen geschikt. De volgende elementen zijn naar onze mening van belang om de groepsbeschikking goed te laten werken:

- a. Er is sprake van een groep waarbinnen intern toezicht (denk aan zelfregulering of een koepelbrede auditcommissie) is georganiseerd.
- b. Er is binnen de groep sprake van kennisdeling.
- c. Er zijn zeer vergelijkbare werkzaamheden of organisatievormen binnen de groep.

Wat zijn de redenen dat de ANBI-status (niet) wordt aangevraagd?

De redenen om de ANBI-status (niet) aan te vragen, hebben wij onderzocht door middel van een vragenlijstonderzoek en interviews. Hieruit blijkt dat instellingen zowel om fiscale als niet-fiscale redenen de ANBI-status aanvragen. De belangrijkste fiscale reden is de giftenaftrek voor donateurs. Dit is voor vier op de vijf instellingen in het vragenlijstonderzoek een reden om de ANBI-status aan te vragen. Belangrijke niet-fiscale redenen voor een aanvraag zijn de erkenning als een goed doel (de ANBI-status als keurmerk) en het kunnen ontvangen van subsidies omdat subsidieverstrekkers daarnaar vragen. Deze twee niet-fiscale redenen zijn voor ruim twee derde van de instellingen een reden voor de aanvraag. Uit gesprekken blijkt dat de fiscale en niet-fiscale redenen twee kanten van één medaille zijn. Zowel het belastingvoordeel als de ANBI-status als keurmerk helpt instellingen bij fondsenwerving. Instellingen die weinig tot geen fondswerving doen, geven aan dat de ANBI-status als keurmerk dan helpt bij samenwerking met andere instellingen en de status van de organisatie in de brede maatschappij.

Instellingen die besluiten de ANBI-status niet aan te vragen, doen dit met name omdat zij geen fiscaal voordeel zouden ontvangen door de status. Bijvoorbeeld omdat zij geen schenkingen en erfenissen ontvangen.

Wat is de werking van het ANBI-loket op internet en wat is de behoefte daaraan bij de doelgroep?

Over het algemeen is ons beeld dat de groep die bereikt wordt met het ANBI-loket overeenkomt met de beoogde doelgroep waarvoor het loket is gestart: kleine en middelgrote aanvragers van de ANBI-status. Grotere instellingen en instellingen die externe (fiscale) adviseurs inschakelen, maken vrijwel geen gebruik van het ANBI-loket omdat deze informatie voor hen minder relevant is als doelgroep. Ons beeld is dat het bestaan van het ANBI-loket gewaardeerd wordt. Uit ons onderzoek volgt echter geen eenduidig beeld van de werking ervan. De meningen over de informatie op het ANBI-loket lopen bijvoorbeeld uiteen van relevant voor de praktijk en in begrijpelijke taal tot weinig praktijkgericht en in moeilijke taal.

Wat is het maatschappelijk draagvlak voor de ANBI- en SBBI-regelingen?

Er is maatschappelijk draagvlak voor belastingvoordelen voor instellingen die zich inzetten voor de maatschappij. Dit hebben wij getoetst door panelonderzoek onder de Nederlandse bevolking. De meerderheid (52%) is in algemene zin vóór belastingvoordelen voor instellingen die zich inzetten voor de maatschappij. Een kwart is niet voor en niet tegen en 13% is tegen. Een minderheid (38%) is bekend met de begrippen ANBI en SBBI en bijbehorende regelingen. De meerderheid heeft niet specifiek van deze regelingen gehoord.

Een kwart van de respondenten zou eerder geld geven aan een instelling met een ANBI-status dan een instelling die deze niet heeft. Eén op de zeven zou eerder vrijwilligerswerk doen voor een ANBI of SBBI dan voor een andere instelling. Opvallend is dat veel respondenten ervan uit lijken te gaan dat er een bepaalde mate van overheidscontrole is op bestedingen van ANBI's. Dit impliceert dat het een soort keurmerk is en dat daarbij een controle hoort of de ontvangen donaties goed worden gebruikt.

6.2 Vooruitkijken

Kan het bestedingscriterium voor ANBI's worden aangescherpt en zo ja, wat zijn de voor- en nadelen daarvan?

Het bestedingscriterium (of 'anti-oppoteis') is erop gericht om het vermogen van ANBI's daadwerkelijk ten goede te laten komen aan het algemeen nut. Het criterium is nu een open norm. Wij zien twee aandachtspunten die belangrijk zijn voor de vraag of dit moet worden aangepast. Ten eerste de interpretatievraag. Doordat het criterium een open norm is, kan de regeling nu goed inspelen op de diversiteit van werkzaamheden en soorten instellingen in het ANBI-bestand. Aan de andere kant biedt het minder zekerheid, voor instellingen die aan de norm moeten voldoen en voor de Belastingdienst die erop moet toezien. Een tweede aandachtspunt is de informatievoorziening aan de Belastingdienst. Op dit moment heeft de Belastingdienst geen totaaloverzicht van het vermogen van instellingen of hun bestedingspatronen. Daardoor is datagedreven toezicht op het bestedingscriterium bijzonder lastig. Wij constateren dat het knelpunt bij het toezicht van de Belastingdienst met name bij het tweede aandachtspunt ligt.

Een mogelijke aanpassing van de regeling moet in lijn daarvan worden gezien. Het ligt onzes inziens daarom niet voor de hand om aanvullende *inhoudelijke aanpassingen* te doen in de regelgeving, maar in te zetten op informatievoorziening aan de Belastingdienst. Hierbij kan de aangekondigde portal de Belastingdienst helpen om instellingen te identificeren en beter toezicht te houden op instellingen die een bepaalde periode geen uitgaven hebben gedaan.

Wat voor andere mogelijkheden zijn er om te zorgen dat instellingen niet onterecht voordelen genieten van de ANBI-status?

In ons onderzoek hebben wij niet kunnen vaststellen hoeveel instellingen onterecht voordelen genieten van de ANBI-status, noch in welke vorm of welke geldstromen daarmee gemoeid zijn. Door het gebrek aan generaliseerbare data is er niet meer dan anekdotisch bewijs te geven van de vormen en omvang van oneigenlijk gebruik van de ANBI-regeling. Daarom is er op dit moment ook geen manier om objectiveerbaar te onderbouwen welke andere aanpassingen van de ANBI-regeling nodig zouden kunnen zijn.

Het gebrek aan data kwam ook naar voren uit de vorige evaluatie. Dat er nog steeds maar beperkte data beschikbaar zijn, geeft wat ons betreft aan dat er op korte termijn ingezet moet worden op het verbeteren van de informatiepositie van de Belastingdienst. Alleen dan kunnen onderbouwde aanpassingen van de regeling worden voorgesteld. Wat ons betreft is de aankondigde portal cruciaal voor de benodigde informatieverzameling. Daarin zou onzes inziens de

minimaal benodigde informatie voor toezicht moeten worden verzameld. Wij noemen bijvoorbeeld de informatie die nu via de standaardformulieren moet worden gepubliceerd. Ervaringen uit bijvoorbeeld het Verenigd Koninkrijk laten namelijk zien dat uitgebreide rapportages via een portal veel extra administratieve lasten opleveren voor de toezichthouder én de instellingen, terwijl ze maar beperkte extra toezichtmogelijkheden bieden.

De portal biedt overigens ook enkele automatische toezichtmogelijkheden die een groot deel van het handmatige administratieve werk dat de Belastingdienst nu verricht kan overnemen. Zo zou de ANBI-status bijvoorbeeld kunnen worden ingetrokken wanneer instellingen een aantal jaar niet voldoen aan de publicatieplicht, zoals bijvoorbeeld in de Verenigde Staten gebeurt. We merken op dat dit enkel tot een sluitend systeem van toezicht leidt als ook de regeling voor ex-ANBI's wordt aangepast voor instellingen die misbruik van de regeling maken (zie hieronder).

Zijn er alternatieven mogelijk en wenselijk voor de renseigneringsverplichting voor ex-ANBI's?

De informatieverplichting draagt beperkt bij aan handhaving door de Belastingdienst en daardoor ook beperkt aan de doeltreffendheid van de ANBI-regeling. Een aanpassing zou onzes inziens wenselijk zijn als er sprake is van oneigenlijk gebruik of misbruik van de ANBI-status. De ANBI-regeling bevat nu maar beperkte handhavingsmogelijkheden om ervoor te zorgen dat het ANBI-vermogen van deze instellingen op afzienbare termijn (alsnog) ten goede komt aan het algemeen nut.

In dit onderzoek hebben we niet kunnen vaststellen in welke mate oneigenlijk gebruik of misbruik voorkomt en welke geldstromen hiermee gemoeid zijn. Ook uit andere (recente) onderzoeken is dit niet nauwkeurig te destilleren. Dit zou nader onderzocht moeten worden voordat besloten wordt welke aanpassing gepast is.

Is het mogelijk om een afrekenverplichting in te voeren als een instelling de ANBI-status verliest en zo ja, hoe ziet zo'n afrekenverplichting eruit? Wat zijn de voor- en nadelen van zo'n afrekenverplichting?

Wij zien verschillende aanpassingsmogelijkheden en alternatieven voor de huidige informatieplicht. Deze variëren van een beperkte aanpassing tot een vergaande stelselwijziging:

1. Een sanctie voor een beperkte groep: instellingen waarvan de Belastingdienst de ANBI-status intrekt en waar sprake is van misbruik. Dit biedt de Belastingdienst betere handhavingsmogelijkheden ten opzichte van instellingen waar sprake is van misbruik. Aan de andere kant ontziet deze optie instellingen die te goeder trouw zijn en bijvoorbeeld vanwege de beperkte opbrengsten van de ANBI-regeling, de administratieve lasten van de ANBI-status of uit privacyoverwegingen geen ANBI-status meer wensen. Als deze optie wordt gekozen, gaat onze voorkeur uit naar een sanctie zoals een verplichte uitkering van het ANBI-vermogen aan een andere ANBI of een schenking van het volledige ANBI-vermogen aan een algemeen nuttig doel. Een fiscale 'strafheffing' – het voldoen van schenkbelasting over het ANBI-vermogen – is ook mogelijk. Het nadeel van een fiscale heffing is echter dat het ANBI-vermogen uiteindelijk niet wordt ingezet waarvoor het ooit bedoeld was: het algemeen nut. Daarom heeft dit niet onze voorkeur.
2. Een regeling voor álle instellingen die de ANBI-status verliezen: een verplichting om het ANBI-vermogen te besteden binnen een periode van een aantal jaar na verlies van de status (de huidige informatieverplichting kent geen tijdsbeperking). Deze optie zorgt ervoor dat ANBI-vermogens van ex-ANBI's binnen afzienbare tijd alsnog worden besteed aan het algemeen nut. Tegelijkertijd worden de administratieve lasten voor de Belastingdienst en de instelling beperkt tot een aantal jaar na het verlies van de status. Deze optie biedt instellingen ook de

mogelijkheid om te blijven voortbestaan na het verlies van de ANBI-status. Een nadeel van deze optie is dat instellingen die vanwege niet-fiscale redenen de ANBI-status willen laten vervallen – instellingen die bijvoorbeeld weinig giften ontvangen en verder geen gebruik maken van de belastingfaciliteiten voor ANBI's maar wel hoge administratieve lasten ervaren – in hun voortbestaan kunnen worden beperkt.

3. Het invoeren van een algemene belastingplicht voor stichtingen en verenigingen. Wij zien dat de knelpunten in het toezicht op voormalige ANBI's sterk overeenkomen met knelpunten die meer algemeen van toepassing zijn op alle stichtingen en verenigingen. Daardoor zou een alternatief voor de informatieplicht gevonden kunnen worden in aanpassing van de fiscale behandeling van *alle* stichtingen en verenigingen. Een algemene vennootschapsbelastingplicht, met objectvrijstellingen voor algemeen nuttige activiteiten zou bijvoorbeeld een optie kunnen zijn. Dit biedt voordelen met betrekking tot de informatievoorziening aan de Belastingdienst en daarmee de toezichtmogelijkheden. Een belangrijk nadeel van deze optie is dat het nog grotere administratieve lasten oplegt aan instellingen, die vaak afhankelijk zijn van vrijwilligers en al aan veel andere wet- en regelgeving moeten voldoen. Ook voorzien wij discussies rond de belastingplicht, zoals vragen met betrekking tot een fiscale openingsbalans, die overeenkomen met het invoeren van belastingplicht voor andere instellingen zoals gemeenten en woningcorporaties in het verleden.

Wat zijn de overeenkomsten en verschillen van de ANBI-regelgeving ten opzichte van (sectorale) regelgeving waarop elders toezicht is en hoe kan daar beter op worden ingespeeld? Het gaat hierbij niet zozeer om een vergelijking als wel dat er elders al toezicht en handhaving plaatsvinden.

Onze bevinding over de sectorale regelgeving is dat naast de ANBI-regelgeving er op diverse manieren toezicht wordt gehouden op instellingen. We constateren dat sectorale regelgeving en zelfregulering in bepaalde gevallen (zie paragraaf 3.1) overeenkomsten vertoont met de ANBI-regeling (bijvoorbeeld de KvK-info, beleidsplan, financieel overzicht/jaarrekening en jaarverslag en dergelijke). Omdat veel informatie al (verplicht dan wel wegens zelfregulering) openbaar wordt gemaakt, kan het gebruik maken van deze informatie de lastendruk voor zowel de Belastingdienst als ANBI-instellingen verlagen; het op meerdere plaatsen openbaren van gedeeltelijk dezelfde informatie is niet efficiënt. Er zijn ook verschillen tussen de ANBI-eisen en de sectorale afspraken/samenwerking en zelfregulering, die volgens ons te verklaren zijn door de specifieke regelgeving die voor een bepaalde sector geldt. Bij zelfregulering (zie het voorbeeld van FIN) is het zelf opleggen van transparantie, het openbaar verantwoording afleggen en daarmee vertrouwen creëren een belangrijk thema. Het slotbeeld van de sectorale vergelijking is dat er sprake lijkt te zijn van een dubbeling van openbaar gemaakte/beschikbare informatie die is gebaseerd op sectorale regelgeving, afspraken en zelfregulering, en dat instellingen en Belastingdienst hier last van hebben c.q. efficiënter gebruik kan worden gemaakt van wat al beschikbaar is. Uit ons onderzoek volgt duidelijk dat er al veel informatie voorhanden is, maar niet centraal beschikbaar voor het ANBI-team. Nader onderzoek naar mogelijke doublures zou hier meer inzicht in kunnen geven.

Op welke wijze worden algemeen nuttige instellingen en organisaties die het sociaal belang behartigen erkend in andere landen? Wat is het doelbereik van die regeling(en) en welke leerpunten zijn er voor de Nederlandse regelgeving?

Nederland is niet alleen in het aanbieden van (fiscale) voordelen aan maatschappelijke organisaties. Alle lidstaten van de Europese Unie hebben bijvoorbeeld enige vorm van erkenning voor instellingen van algemeen of sociaal belang opgenomen in hun wetgeving. Voor dit onderzoek

hebben wij gekeken naar de regelingen in België, Denemarken, Duitsland, Frankrijk, Italië, Slovenië, Verenigd Koninkrijk en de Verenigde Staten. Nederland bevindt zich qua aantal instellingen per 100.000 in de middenmoot in vergelijking met deze landen. Gelet op de verschillende rechtssystemen in deze landen en de ver uiteenlopende regelingen voor algemeen nuttige instellingen en sociaal belang behartigende instellingen, kunnen er geen algemene conclusies aan deze vergelijking worden verbonden. Er zijn diverse aandachtspunten met betrekking tot specifieke onderdelen in de regeling. Dit betreft met name het punt van geautomatiseerd toezicht op de publicatieplicht, concretisering van normen in het bestedingscriterium en de consequenties van het verlies van de status. Zie paragraaf 3.2, 4.3.1, 4.3.4 en 4.4.5.

Welke verbeteringen van het ANBI-loket zouden er mogelijk zijn?

Uit de enquêtes en de gesprekken volgt geen eenduidig beeld van de werking van het ANBI-loket. We constateren dat de meningen over bijvoorbeeld de informatie van het ANBI-loket uiteenlopen van duidelijk tot lastig vindbaar en moeilijke tot begrijpelijke taal. Verbeteringen zouden daarom onder meer kunnen zijn dat het ANBI-loket meer bekendheid krijgt en dat de informatie van het ANBI-loket meer aansluit bij de oorspronkelijk beoogde doelgroep: aspirant-ANBI's. Uit het onderzoek volgt namelijk dat grote(re) instellingen en instellingen met (fiscale) adviseurs geen gebruik van het loket lijken te maken en dat de website van de Belastingdienst in enige mate een doublure lijkt te zijn.

Conclusies en aanbevelingen

In de voorgaande hoofdstukken hebben wij stilgestaan bij de sectorale en internationale context van de ANBI- en SBBI-regelingen en de uitvoering van de regelingen beschreven. Daarmee hebben wij de deelvragen van dit onderzoek beantwoord. In het vorige hoofdstuk hebben wij een samenvatting gegeven van onze bevindingen.

In dit hoofdstuk gaan we in op de conclusies met betrekking tot het hoofddoel van dit onderzoek: de doeltreffendheid en doelmatigheid van de ANBI- en SBBI-regelingen. Zoals beschreven in paragraaf 2.5 gelden de volgende definities voor doeltreffendheid en doelmatigheid:

- a. *Doeltreffend*: dat instellingen die het algemeen nut beogen (en ook realiseren) dan wel een sociaal belang behartigen daadwerkelijk als zodanig erkend worden en, omgekeerd, dat instellingen die niet aan de voorwaarden voldoen, niet voor de ANBI- dan wel SBBI-regeling in aanmerking komen.
- b. *Doelmatig* houdt in dat dit doel bereikt wordt tegen aanvaardbare kosten.

Hieronder presenteren wij eerst onze conclusies met betrekking tot de doeltreffendheid en doelmatigheid van de (culturele) ANBI-regeling. Daarna gaan wij in op aanbevelingen voor doeltreffendheid en doelmatigheid van de regeling en verbetermogelijkheden. Vervolgens presenteren wij onze conclusies over de doeltreffendheid en doelmatigheid van de (steunstichting) SBBI-regeling en volgen onze aanbevelingen.

7.1 Doeltreffendheid en doelmatigheid van de (culturele) ANBI-regeling

Wij onderscheiden drie fases in de uitvoering van de ANBI-regeling die van belang zijn voor de doeltreffendheid en doelmatigheid van de regeling. Ten eerste de aanvraag voor de ANBI-status. Als de Belastingdienst een aanvraag voor de ANBI-status toekent, gaan instellingen 'door de poort' en komen zij in de tweede fase: toekenning van de ANBI-status door middel van een voor bezwaar vatbare beschikking. Instellingen die de ANBI-status verliezen – op eigen verzoek of door intrekking door de Belastingdienst – komen ten slotte in de derde fase: de ex-ANBI.

Hieronder gaan we in op de doelmatigheid en doeltreffendheid van de regeling in deze drie fases. We merken op dat de aanvraagfase vaak voorafgegaan wordt door een periode van oriëntatie. Tijdens deze periode wint de instelling eventueel informatie in over de regeling en overweegt zij om een aanvraag in te dienen. Wij zien dit als integraal onderdeel van de aanvraagfase.

Doeltreffendheid

Aanvraagfase

Voor wat betreft de aanvraagfase, kan uit de gesprekken het beeld worden gedestilleerd dat gesprekspartners de ANBI-regeling in het algemeen als doeltreffend beschouwen. Instellingen die het algemeen nut beogen, worden volgens gesprekspartners daadwerkelijk als dusdanig

aangemerkt en krijgen een ANBI-beschikking. Ook lijkt de regeling, op basis van ons vragenlijstonderzoek, breed bekend en instellingen die in aanmerking komen, weten de weg naar de aanvraagprocedure te vinden en zien weinig reden om geen aanvraag in te dienen. Tegelijkertijd moet worden opgemerkt dat dergelijke bevindingen gebaseerd zijn op een relatief klein aantal respondenten en een kleine en selecte groep, en dat (zoals genoemd in paragraaf 1.4) deze bevindingen niet generaliseerbaar zijn naar de hele populatie aan instellingen die in aanmerking komen.

In het onderzoek is geconstateerd dat instellingen mogelijk andere redenen kunnen hebben om de ANBI-status aan te vragen (bijvoorbeeld ANBI-status als keurmerk en dat subsidieverstrekkers de ANBI-status eisen om in aanmerking te komen voor subsidie). Tegelijkertijd kunnen aan deze bevindingen echter geen conclusies worden verbonden omdat harde cijfers/data ontbreken over bijvoorbeeld het aantal instellingen dat het algemeen nut beoogt en gebaat zou kunnen zijn bij een ANBI-status, maar geen aanvraag indient. Zo is bijvoorbeeld aangegeven dat kleinere organisaties opzien tegen de administratieve lasten. Zij vinden die niet altijd opwegen tegen de eventuele fiscale voordelen voor donateurs of de mogelijkheid eventueel meer fondsen te kunnen werven.

Instellingen met de ANBI-status

In de fase na toekenning van de ANBI-status is er weinig tot geen zicht op de mate van doeltreffendheid. De ANBI-status wordt op grond van de toetsing van de aanvraag toegekend en in principe niet getoetst op basis van werkzaamheden die een instelling al doet. Daardoor is er altijd een mate van onzekerheid over de ANBI-werkzaamheden van een instelling op het moment van het aanmerken als een algemeen nut beogende instelling en erna. Uit ons onderzoek volgt dat er, na het toekennen van de ANBI-status, weinig (toe)zicht is op de substance en activiteiten van de instellingen in het ANBI-register. Terwijl juist uit bijvoorbeeld die feitelijke werkzaamheden van de instelling blijkt dat de instelling uitsluitend of nagenoeg uitsluitend het algemeen belang dient of bijvoorbeeld met het totaal van haar algemeen nuttige activiteiten geen winstoogmerk heeft. De Belastingdienst registreert in de systemen niet op detailniveau, waardoor relevante data ontbreken en er bijvoorbeeld weinig zicht is op het aantal ANBI's dat daadwerkelijk actief of juist slapend is. Ook is daardoor onbekend welke verschillende soorten en maten ANBI's er zijn en in hoeverre er 'onterecht' gebruik van de regeling wordt gemaakt. Onze constatering is dat in de fase na het aanmerken als een algemeen nut beogende instelling er weinig (toe)zicht is op of instellingen blijvend voldoen aan de eisen uit de Awr en de Uitvoeringsregeling Awr. Uit de sectorale vergelijking (paragraaf 3.1) blijkt echter wel dat er meer inzicht is te verkrijgen van instellingen die een Erkend Doel (CBF) zijn en blijven, dan wel via bijvoorbeeld zelfregulering en codes het toezicht hebben geregeld. In deze situaties van zelfregulering en codes wordt echter niet direct getoetst op de ANBI-eisen.

Kortom, er kan geen harde conclusie worden getrokken over de vraag of de ANBI-regeling daadwerkelijk doeltreffend is. Dat geldt voor wat betreft de doeltreffendheid van het aanmerken als een algemeen nut beogende instelling. Ook voor de fase na het aanmerken als een algemeen nut beogende instelling kan, gelet op de beperktheid van de data en het beperkte (toe)zicht op de instellingen in het ANBI-bestand, geen uitspraak worden gedaan over de doeltreffendheid.

Doelmatigheid

Doelmatig houdt in dat het doel van de ANBI-regeling bereikt wordt tegen aanvaardbare kosten. Doordat er maar een zeer beperkt beeld kan worden gegeven van de doeltreffendheid van de ANBI-regeling, is het op basis van het beschikbare onderzoeksmateriaal op dit moment ook niet mogelijk uitspraken te doen over de doelmatigheid van de regeling. Er kan namelijk alleen sprake zijn van doelmatigheid als er inzicht is in de mate van doeltreffendheid. Hoewel er weinig vergelijkingsmateriaal beschikbaar is, blijkt overigens wel uit een zeer ruwe analyse dat het ANBI-

team uit relatief weinig fte bestaat en de uitvoeringskosten laag zijn ten opzichte van Engeland en Wales. Uit het onderzoek is verder niet gebleken wat aanvaardbare kosten zijn om het doel van de regelingen te bereiken.

Aanbevelingen

Het onderzoek maakt duidelijk dat er nog verbetering mogelijk is in het inzichtelijk krijgen van de doeltreffendheid en de doelmatigheid. Daarom is onze eerste aanbeveling dat er meer zicht moet komen op de gegevens die de Belastingdienst nodig heeft. Een portal of andere wijze van digitalisering die de taakuitvoering voor het ANBI-team ondersteunt, zou een goede aanzet hiervoor zijn. Het gaat dan om zowel gegevens rondom het aanmerken als een algemeen nut beogende instelling en de periode daarna als een instelling de ANBI-status heeft (onder meer de categorie, vermogenspositie en baten en lasten, en of zij voldoet aan de publicatieverplichtingen). We adviseren nader te onderzoeken welke databronnen de Belastingdienst kan gebruiken om bijvoorbeeld inzicht te krijgen of instellingen daadwerkelijk actief of juist slapend zijn, welke verschillende soorten en maten van ANBI's er zijn en in hoeverre er misbruik/oneigenlijk gebruik wordt gemaakt van de regeling. Mogelijk relevante informatie zou deels ook gehaald kunnen worden uit reeds bestaande informatiebronnen/databases die ingezet worden voor toezicht door andere partijen (vergelijk bijvoorbeeld het toezicht bij CBF of FIN of waar het toezicht al elders is geregeld in sectorale regelgeving) of andere doelen (bijvoorbeeld transparantie en verantwoording). Daarnaast zou in het kader van doeltreffendheid en doelmatigheid meer ingezet kunnen worden op vormen van sectorale regelgeving, codes en zelfregulering, naast de eigen toezichtactiviteiten van de Belastingdienst. Dit vermindert, zo blijkt uit ons onderzoek, de toezichtlast van de Belastingdienst, en ook de lasten voor de instellingen.

Vanuit een evaluatieperspectief bevelen wij aan om beleidsmatig duidelijker te omschrijven op welke doelgroep de ANBI-regeling is gericht. Op dit moment is het niet vast te stellen of het jaarlijkse aantal van circa 45.000 ANBI's een groot, gemiddeld of klein deel van de totale doelgroep van de regeling is. Dat komt omdat een duidelijke omschrijving van die doelgroep ontbreekt; zijn dit *alle* algemeen nuttige instellingen, of alleen de algemeen nuttige instellingen die daadwerkelijk gebruik kunnen maken van de belastingvoordelen die met de ANBI-status samenhangen?¹⁵⁹ Gelet op het fiscale karakter van de regeling zouden wij het laatste logisch vinden. Daarbij bedoelen wij expliciet niet te zeggen dat wij pleiten voor een aanscherping van de voorwaarden voor de ANBI-status: een beleidsmatige omschrijving van de doelgroep zou er alleen toe moeten dienen om bij toekomstige evaluaties beter inzicht te krijgen in de doeltreffendheid van het beleid. Pas als duidelijk wordt welk aandeel van de totale doelgroep nu gebruik maakt van de ANBI-regeling, kan overwogen worden welke eventuele beleidsaanpassingen er nodig zijn om het doelgroepbereik en de doeltreffendheid te vergroten.

7.2 Doeltreffendheid en doelmatigheid van de (steunstichting) SBBI-regeling

SBBI

Doeltreffendheid

Ook bij de SBBI-regeling gaat doeltreffendheid over de vraag of instellingen die het sociaal belang behartigen daadwerkelijk in aanmerking komen voor de SBBI-regeling. Er is echter vrijwel geen

¹⁵⁹ Dat wil zeggen, daadwerkelijk donateurs hebben die gebruik maken van de giftenaftrek, schenkingen of erfenissen ontvangen die boven de vrijstellingsgrenzen van de Successiewet uitkomen of anderszins *fiscaal* (geen reputatie- of fondswervings-) voordeel krijgen door de ANBI-status.

zicht op de mate waarin er gebruik wordt gemaakt van de SBBI-regeling. Cijfers of een register ontbreken en niet vast te stellen is hoeveel instellingen een beroep op de SBBI-regeling hebben gedaan. Wel leeft het beeld dat er weinig gebruik wordt gemaakt van de regeling. Ook de geringe bekendheid onder zowel het bredere publiek als onder de doelgroep lijkt erop te wijzen dat er weinig gebruikt wordt gemaakt van de regeling door instellingen die daar mogelijk wel voor in aanmerking komen. Vanuit dat oogpunt kan geconcludeerd worden dat de regeling weinig doeltreffend is, puur omdat er weinig gebruik van wordt gemaakt. Op het moment dat een instelling eenmaal onder de SBBI-regeling valt, kan wél vrij zeker worden gesteld dat het daadwerkelijk de juiste instellingen zijn. Dit pleit voor enige mate van doeltreffendheid, maar zonder gegevens over de aantallen kan aldus niet bepaald worden hoe doeltreffend de regeling precies is.

Doelmatigheid

Het beeld heerst dat de SBBI-regeling slechts met een beperkte inzet van de Belastingdienst gepaard gaat. In die zin zou geconcludeerd worden dat de regeling doelmatig is, puur omdat het weinig middelen kost. Omdat er weinig zicht is op de mate waarin de doelen bereikt worden, is het echter lastig te zeggen of daarmee ook daadwerkelijk sprake is van doelmatigheid.

Steunstichting SBBI

Bovenstaande geldt in nog veel sterkere mate voor de steunstichting SBBI-regeling. Uit de cijfers blijkt dat er in zeer beperkte mate gebruik wordt gemaakt van de mogelijkheid tot het oprichten van een steunstichting SBBI, wat erop wijst dat de regeling voor steunstichtingen niet doelmatig noch doeltreffend is.

Conclusie

Gezien het zeer beperkte zicht op de mate waarin er gebruik wordt gemaakt van de (steunstichting) SBBI-regeling, kan er geen harde uitspraak worden gedaan over de doeltreffendheid en doelmatigheid van de regeling. Wel heerst er een breed beeld dat er in zeer beperkte mate gebruik wordt gemaakt van de regeling, wat mogelijk pleit voor een beperkte mate van doeltreffendheid. Daartegenover staat tegelijkertijd de relatief beperkte inzet op de regeling vanuit de Belastingdienst, wat bij enig doelbereik pleit voor doelmatigheid, maar daadwerkelijke conclusies kunnen hier niet aan verbonden worden.

Aanbevelingen

Als eerste bevelen we aan om data helder te krijgen over het doelbereik van de SBBI-regeling, zodat er een analyse kan worden gemaakt van de doeltreffendheid en doelmatigheid. Te denken valt aan het totaal aantal aanvragen (toegewezen en afgewezen), aantal vooroverleggen, omvang van schenkingen, categorie SBBI (soort organisatie) en de urenregistratie van betrokken belastingdienstmedewerkers. Op basis van nadere analyse kan dan inzicht worden gekregen in of en waar de SBBI-regeling mogelijk verbeterd kan worden. Vervolgens kan worden bepaald of het gebruik van de SBBI-regeling gestimuleerd zou moeten worden, gelet op de huidige beperkte bekendheid met de regeling, door het creëren van bekendheid. Tegelijkertijd is de aanbeveling daarbij te onderzoeken of meer bekendheid (naar verwachting) ook daadwerkelijk gepaard zal gaan met meer gebruik van de regeling.

Bijlagen

- Bijlage 1: Interviewleidraden
- Bijlage 2: Geraadpleegde documenten
- Bijlage 3: Internationale vergelijking
- Bijlage 4: ANBI- en SBBI-enquête
- Bijlage 5: Resultaten ANBI- en SBBI-enquête
- Bijlage 6: ANBI-enquête
- Bijlage 7: Resultaten ANBI-enquête
- Bijlage 8: Vragen panelonderzoek
- Bijlage 9: Resultaten panelonderzoek
- Bijlage 10: Overzicht gesprekspartners
- Bijlage 11: Overzicht deelnemers validatiesessie
- Bijlage 12: Vragenlijstanalyse
- Bijlage 13: Cijfermatige informatie ANBI-registratie

Bijlage 1. Interviewleiden

Bijlage 1a. Interviewleiden voor verkennende interviews evaluatie ANBI- en SBBI-regelingen

Van: Berenschot Datum:
Aan: Respondenten onderzoek Status: Intern vertrouwelijk
Onderwerp: Interviewleiden voor verkennende interviews Evaluatie ANBI- en SBBI-regelingen

Introductie

Particuliere filantropie speelt een belangrijke rol in Nederland, waarbij in 2022 €5,3 miljard werd geschonken aan goede doelen. De ANBI-status biedt fiscale voordelen aan instellingen die het algemeen maatschappelijk belang dienen. In 2010 werd de SBBI-status toegevoegd voor sociale organisaties zoals buurt- en sportverenigingen, die ook toegang kregen tot fiscale voordelen. De wetgeving rondom ANBI's en SBBI's is sindsdien verder aangepast om uitvoering, toezicht en financiering te verbeteren.

Het Ministerie van Financiën heeft bureau Berenschot gevraagd om een onderzoek te doen naar de mate waarin de (culturele) ANBI- en (steunstichting) SBBI-regeling doeltreffend en doelmatig is. Onderdeel van het onderzoek is het bepalen van het effect van de verbeteringen die zijn doorgevoerd n.a.v. de vorige evaluatie (aanscherping integriteitstoets en automatische toekenning ANBI-status voor overheidsinstellingen).

Interviews

In het kader van dit onderzoek organiseert Berenschot een aantal verkennende interviews met sleutelfiguren rondom de ANBI- en de SBBI-regeling. Doel van de interviews is om een algemeen beeld over de ANBI- en de SBBI-regeling met betrekking tot de werking van de regelingen, de context en uitvoeringsvraagstukken op te halen, en de richting van het onderzoek te bepalen.

U bent uitgenodigd voor een van deze interviews. Het doel van het interview is om algemene informatie te verzamelen en de richting van het onderzoek te bepalen. Hieronder staan enkele vragen per thema die we graag met u willen bespreken. Afhankelijk van uw expertise kunnen we bepaalde thema's minder of niet behandelen, terwijl we op andere thema's dieper ingaan.

Vragen per thema

Introductie

- Wat is uw betrokkenheid bij / bekendheid met de ANBI- en SBBI-regelingen?
- Bent u bekend met de totstandkoming (wetgeving en beleid) van de ANBI- en SBBI-regelingen?
- Wat is volgens u het doel van de ANBI- en SBBI-regelingen?
- Bent u bekend met de [vorige evaluatie](#) en de geadviseerde verbeteringen (aanscherping integriteitstoets en automatische toekenning ANBI-status voor overheidsinstellingen)?
 - In welke mate zijn deze aanbevelingen doorgevoerd, volgens u?
 - Wat is het effect van deze verbeteringen, volgens u?

Gebruik van de regeling

- Heeft u een beeld bij het gebruik van de ANBI- en SBBI-regelingen in de periode 2016-2023?
- Wat was het doelbereik van de ANBI- en SBBI-regelingen (aantal ANBI's en in welke sectoren)?
- Wat zijn, volgens u, de redenen dat de ANBI- en SBBI-status wordt aangevraagd?
- Wat zijn, volgens u, de redenen dat de ANBI- en SBBI-status niet wordt aangevraagd, wanneer dit wel zou kunnen?
- Zou dit, volgens u, iets moeten betekenen voor het vervolg van de ANBI- en SBBI-regelingen?
- In welke mate wordt oneigenlijk gebruik gemaakt van de ANBI- en SBBI-regelingen en/of heerst het beeld dat er oneigenlijk gebruik wordt gemaakt van de regelingen?
- In welke mate wordt ongewenst gebruik gemaakt van de ANBI- en SBBI-regelingen en/of heerst het beeld dat er ongewenst gebruik wordt gemaakt van de regelingen?
- Hoe vindt toezicht plaats op het (oneigenlijke) gebruik van de ANBI- en SBBI-regelingen?
- Wat voor (andere) mogelijkheden zijn er om te zorgen dat instellingen niet onterecht voordelen genieten van de ANBI-status?

Bestedingscriterium

Het bestedingscriterium houdt in dat een ANBI niet meer vermogen mag aanhouden dan "redelijkerwijs" nodig is voor de continuïteit en doelactiviteiten van de instelling. Vermogen dat is verkregen door een schenking of erfenis mag wel in stand worden gehouden als de schenker of erflater dat heeft bepaald. (vastgelegd in: art. 1b uitvoeringsregeling Awr)

- Wat zijn de voor- en nadelen van het bestedingscriterium?
- Zijn er verbeterpunten ten aanzien van het bestedingscriterium?

Renseigneringsverplichting

Instellingen die op of na 1 januari 2013 hun ANBI-status verliezen én op dat moment meer dan € 25.000 'ANBI' vermogen hadden, zijn verplicht jaarlijks gegevens aan de Belastingdienst door te geven. Het gaat om de hoogte van het eigen vermogen op het moment dat de ANBI-status werd beëindigd, het verloop van het ANBI-vermogen na verlies van de status, het bedrag dat de instelling heeft uitgegeven aan ANBI-doelstellingen en de bedragen en ontvangers van schenkingen door de instelling. Opgeven kan door middel van een formulier.

- Wat zijn, volgens u, de voor- nadelen van de huidige renseigneringsverplichting voor ex-ANBI's?
- Zijn er alternatieven mogelijk en wenselijk voor de renseigneringsverplichting voor ex-ANBI's?

Groepsbeschikking

Een groep instellingen, van een specifieke categorie of die met elkaar verbonden zijn, kunnen met een groepsbeschikking in één keer allemaal tegelijkertijd worden aangewezen als ANBI. Bijvoorbeeld instellingen die horen bij de Vereniging Openbare Bibliotheken of een groep kerken. (art. 1e uitvoeringsregeling Awr)

- Wat zijn de voor- en nadelen van het geven van een groepsbeschikking ANBI op basis van bepaalde kenmerken?
- Zijn er alternatieven mogelijk en wenselijk voor het geven van een groepsbeschikking ANBI?

Afrekenverplichting

Een afrekenverplichting houdt in dat een ex-ANBI na een bepaalde tijd alsnog belasting betaalt over de giften die fiscaal gefacilieerd zijn ontvangen.

- Is het mogelijk om een afrekenverplichting in te voeren als een instelling de ANBI-status verliest en zo ja, hoe ziet zo'n afrekenverplichting eruit?
- Wat zijn volgens u de voor- en nadelen van zo'n afrekenverplichting?

Maatschappelijk draagvlak

- In welke mate zijn inwoners, volgens u, bekend met de ANBI- en SBBI-regelingen?
- Wat is, volgens u, het maatschappelijk draagvlak voor de ANBI- en SBBI-regelingen?

ANBI-loket

- In welke mate werkt het ANBI-loket op internet zoals beoogd?
- In welke mate zijn gebruikers van het ANBI-loket tevreden met de dienstverlening?
- Welke behoefte heeft de doelgroep ten aanzien van het ANBI-loket?
- Welke verbeteringen van het ANBI-loket zouden er mogelijk zijn?

Verhouding tot andere (sectorale) regelgeving

- Wat zijn overeenkomsten van de ANBI-regelgeving ten opzichte van (sectorale) regelgeving waarop elders toezicht is?
- Wat zijn verschillen van de ANBI-regelgeving ten opzichte van (sectorale) regelgeving waarop elders toezicht is?
- Hoe kan volgens u beter ingespeeld worden op de overeenkomsten?
- In hoeverre leiden de verschillen volgens u tot problemen in de uitvoering, zowel voor de Belastingdienst als de betrokken instellingen?

Ter afsluiting

- Heeft u adviezen ten aanzien van het verbeteren van de ANBI- en SBBI-regelingen?
 - Op welke manier kan de doeltreffendheid worden verbeterd?
 - Op welke manier kan de doelmatigheid worden verbeterd?
- Welke sleutelfiguren zijn belangrijk om te spreken in het kader van de huidige evaluatie?
- Heeft u aandachtspunten voor de huidige evaluatie?

Bijlage 1b. Interviewleidraad verdiepende interviews evaluatie ANBI- en SBBI-regelingen

Van: Berenschot Datum:

Aan: Respondenten onderzoek Status: Vertrouwelijk

Onderwerp: Interviewleidraad Evaluatie ANBI- en SBBI-regelingen

Introductie

Particuliere filantropie heeft een belangrijke plaats in de Nederlandse samenleving. Mede als erkenning voor deze belangrijke rol van particuliere filantropie, bevat de fiscale wetgeving verschillende faciliteiten voor algemeen nuttige en sociaal belang behartigende instellingen.

Het Ministerie van Financiën heeft Berenschot gevraagd om een evaluatie te doen naar de mate waarin deze regelingen – meer specifiek de (culturele) ANBI- en (steunstichting) SBBI-regelingen - doeltreffend en doelmatig zijn in de periode 2016-2023.

Doeltreffend betekent hier dat instellingen die het algemeen nut beogen (en ook realiseren) dan wel een sociaal belang behartigen daadwerkelijk als zodanig erkend worden en, omgekeerd, dat

instellingen die niet aan de voorwaarden voldoen, niet voor een dergelijke status in aanmerking komen. *Doelmatig* houdt in dat dit doel bereikt wordt tegen aanvaardbare kosten.

Interviews

Hieronder staan enkele vragen per thema die we graag met u willen bespreken. Afhankelijk van uw expertise kunnen we bepaalde thema's minder of niet behandelen, terwijl we op andere thema's dieper kunnen ingaan. Uiteraard kunt u uw eigen onderwerpen inbrengen tijdens het gesprek.

Van het gesprek maken we een beknopt verslag dat we nadien aan u terugleggen. U kunt dan de eventuele feitelijke onjuistheden verwijderen, aanpassingen voorstellen of aspecten toevoegen die u mogelijk nog aan ons wilt meegeven. De gespreksverslagen worden door het onderzoeksteam van Berenschot gebruikt in het kader van dit onderzoek en worden niet met anderen gedeeld.

Vragen per thema

Algemeen

Introductie

- Wat is uw functie?
- Wat is uw betrokkenheid bij / bekendheid met de ANBI- en/of SBBI-regelingen?
- Met wie werkt u samen op dit gebied?

Gebruik van de ANBI/SBBI-regelingen

- Wat zijn, volgens u, de redenen dat de ANBI-, de culturele ANBI-status, de SBBI-status of de Steunstichting SBBI wordt aangevraagd?¹⁶⁰
- Wat zijn, volgens u, de redenen dat de ANBI-, de culturele ANBI-status, de SBBI-status of de Steunstichting SBBI niet wordt aangevraagd, wanneer dit wel zou kunnen?
- Zou dit, volgens u, iets moeten betekenen voor het vervolg van de ANBI- en SBBI-regelingen?
- Heeft u een beeld bij het gebruik (= aantal aanvragen) van de ANBI-, de culturele ANBI-status, de SBBI-status of de Steunstichting SBBI regelingen in de periode 2016-2023?
- Wat zijn volgens u de belangrijkste pluspunten en knelpunten in de uitvoering op het moment?
- Wat voor andere mogelijkheden zijn er om te zorgen dat instellingen niet onterecht voordelen genieten van de ANBI-status?
- Hoe wordt kennis van de uitvoeringspraktijk met de beleidsmakers gedeeld bij het opstellen van nieuwe of aangepaste regelgeving?

Evaluatie ANI/SBBI-regelingen 2017

- Bent u bekend met de [vorige evaluatie](#) en de geadviseerde verbeteringen (o.a. aanscherping integriteitstoets en automatische toekenning ANBI-status voor overheidsinstellingen - zie ook onderdeel II)?
 - In welke mate zijn deze aanbevelingen doorgevoerd, volgens u?
 - Wat is het effect van deze verbeteringen, volgens u?
- In welke mate wordt oneigenlijk gebruik gemaakt van de ANBI- en SBBI-regelingen en/of heerst het beeld dat er (geen) oneigenlijk gebruik wordt gemaakt van de regelingen?
- In welke mate wordt ongewenst gebruik gemaakt van de ANBI- en SBBI-regelingen en/of heerst het beeld dat er ongewenst gebruik wordt gemaakt van de regelingen?
- Hoe vindt toezicht plaats op het (oneigenlijke) gebruik van de ANBI- en SBBI-regelingen?

¹⁶⁰ Een 'ANBI-status' wordt verleend door de Belastingdienst bij beschikking (op verzoek van een instelling). Of een instelling kwalificeert als een SBBI wordt pas duidelijk op het moment dat zij een schenking of erfenis ontvangt.

- Wat voor (andere) mogelijkheden zijn er om te zorgen dat instellingen niet onterecht voordelen genieten van de ANBI-status?
- Bent u van oordeel dat er sprake is van overregulering en/of (grote/extra) administratieve lasten?

Maatschappelijk draagvlak

- In welke mate zijn inwoners, volgens u, bekend met de ANBI- en SBBI-regelingen?
- Wat is, volgens u, het maatschappelijk draagvlak voor de ANBI- en SBBI-regelingen?

ANBI-loket

- Bent u bekend met het ANBI-loket en wat het doel/taak ervan is?
- Wat is uw ervaring met de werking van het ANBI-loket? Denk bijvoorbeeld aan:
 - de toegankelijkheid (makkelijk te vinden)
 - Is de informatie relevant voor uw situatie?
 - Is de informatie duidelijk?
- Welke verbeteringen zou u voorstellen voor het ANBI-loket?

Verhouding tot andere (sectorale) regelgeving

- Wat zijn overeenkomsten van de ANBI-regelgeving ten opzichte van (sectorale) regelgeving waarop elders toezicht is?
- Wat zijn verschillen van de ANBI-regelgeving ten opzichte van (sectorale) regelgeving waarop elders toezicht is?
- Hoe kan volgens u beter ingespeeld worden op de overeenkomsten?
- In hoeverre leiden de verschillen volgens u tot problemen in de uitvoering, zowel voor de Belastingdienst als de betrokken instellingen?
- Bent u van oordeel dat er hier sprake is van overregulering en/of administratieve lasten?

Specifieke aspecten

In januari 2017 is de laatste evaluatie van de ANBI- en SBBI-regelingen gepubliceerd. Op basis van deze evaluatie, zijn er diverse wijzigingen in de regelingen voorgesteld. Ons onderzoek richt zich ook op het bepalen van het effect van deze wijzigingen. Daaronder vallen de volgende elementen:

Bestedingscriterium

Het bestedingscriterium houdt in dat een ANBI niet meer vermogen mag aanhouden dan "redelijkerwijs" nodig is voor de continuïteit en doelactiviteiten van de instelling. Vermogen dat is verkregen door een schenking of erfenis mag wel in stand worden gehouden als de schenker of erflater dat heeft bepaald. (vastgelegd in: art. 1b uitvoeringsregeling Awr)

- Wat zijn de voor- en nadelen van het bestedingscriterium?
- Zijn er verbeterpunten ten aanzien van het bestedingscriterium?

Renseigneringsverplichting

Instellingen die op of na 1 januari 2013 hun ANBI-status verliezen én op dat moment meer dan € 25.000 'ANBI' vermogen hadden, zijn verplicht jaarlijks gegevens aan de Belastingdienst door te geven. Het gaat om de hoogte van het eigen vermogen op het moment dat de ANBI-status werd beëindigd, het verloop van het ANBI-vermogen na verlies van de status, het bedrag dat de instelling heeft uitgegeven aan ANBI-doelstellingen en de bedragen en ontvangers van schenkingen door de instelling. Opgeven kan door middel van een formulier.

- Wat zijn, volgens u, de voor- nadelen van de huidige renseigneringsverplichting voor ex-ANBI's?
- Zijn er alternatieven mogelijk en wenselijk voor de renseigneringsverplichting voor ex-ANBI's?

Groepsbeschikking

Een groep instellingen, van een specifieke categorie of instellingen die met elkaar verbonden zijn, kunnen met een groepsbeschikking in één keer allemaal tegelijkertijd worden aangewezen als ANBI. Bijvoorbeeld instellingen die horen bij de Vereniging Openbare Bibliotheken of een groep kerken. (art. 1e uitvoeringsregeling Awr)

- Wat zijn de voor- en nadelen van het geven van een groepsbeschikking ANBI op basis van bepaalde kenmerken?
- Zijn er alternatieven mogelijk en wenselijk voor het geven van een groepsbeschikking ANBI?

Afrekenverplichting

Een afrekenverplichting houdt in dat een ex-ANBI na een bepaalde tijd alsnog belasting betaalt over de giften die fiscaal gefacilieerd zijn ontvangen.

- Is het mogelijk om een afrekenverplichting in te voeren als een instelling de ANBI-status verliest en zo ja, hoe ziet zo'n afrekenverplichting eruit?
- Wat zijn volgens u de voor- en nadelen van zo'n afrekenverplichting?

Ter afsluiting

Het doel van de ANBI/SBBI-regelgeving is, in overleg met de begeleidingscommissie, of deze regelingen doeltreffend en doelmatig zijn en welke verbeteringen er mogelijk zijn. *Doeltreffend* betekent hier dat instellingen die het algemeen nut beogen (en ook realiseren) dan wel een sociaal belang behartigen daadwerkelijk als zodanig erkend worden en, omgekeerd, dat instellingen die niet aan de voorwaarden voldoen, niet voor een dergelijke status in aanmerking komen. *Doelmatig* houdt in dat dit doel bereikt wordt tegen aanvaardbare kosten.

- Heeft u adviezen/tips ten aanzien van het verbeteren van de ANBI- en SBBI-regelingen?
 - Op welke manier kan de doeltreffendheid worden verbeterd?
 - Op welke manier kan de doelmatigheid worden verbeterd?
- Welke sleutelfiguren zijn belangrijk om mogelijk te spreken in het kader van de huidige evaluatie?
- Heeft u nog overige aandachtspunten voor de huidige evaluatie?

Bijlage 2. Geraadpleegde documenten

Voor dit evaluatieonderzoek is gebruik gemaakt van de volgende documenten (in alfabetische volgorde):

- Bakel, M.M.F.J. van, Wijkerslooth-Lhoëst, S.A.M. de, *Instellingen van algemeen of sociaal belang (FED Fiscale Brochures)*, Deventer: Wolters Kluwer 2020 (tweede druk).
- Bakel, M.M.J.F. van (2020). "Het vermogen van ANBI's: over fiscale oases en falend toezicht". *FTV* 2020/4/15
- Bakel, M.M.F.J. van, Tydeman-Yousef, M., & Vliet, W. van (2022). "Aftopping periodieke giftenaftrek: Arbitrair en onevenwichtig" *Weekblad voor Fiscaal Recht*, 7456, 1358-1366.
- Bekkers, R., Koolen-Maas, S., & Schuyt, T. (red.) (2024). *Geven in Nederland 2024: Maatschappelijke betrokkenheid in kaart gebracht*. Utrecht: Uitgeverij de Graaff. DOI: 10.17605/OSF.IO/G6VZC
- Bekkers, R., Leijten, I., & Van Leijenhorst, H. (2022). Toezicht op Algemeen Nut: Advies aan de staatssecretaris Fiscaliteit en Belastingdienst. Bijlage bij Van Rij, M.L.A. (21 juni 2022). Aanbieding rapport Toezicht op Algemeen Nut [Kamerbrief]. Geraadpleegd via <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2022/06/21/rapport-toezicht-op-algemeen-nut>
- Belastingdienst (geen datum) "Toelichting bij aanvraag (groeps)beschikking ANBI Algemeen nut beogende instelling", online formulier geraadpleegd op 25 februari 2025 van https://download.belastingdienst.nl/belastingdienst/docs/toelichting_aanvr_beschik_anbi_ib0641t5pl.pdf.
- Belastingdienst (geen datum), "Overzicht steunstichtingen SBBI", [belastingdienst.nl](https://www.belastingdienst.nl) (website), geraadpleegd op 12 december 2024 via https://www.belastingdienst.nl/wps/wcm/connect/bldcontentnl/belastingdienst/zakelijk/bijzondere_regelingen/goede_doelen/steunstichtingen_sbbi/overzicht_steunstichtingen_sbbi
- Bundesfinanzamt (geen datum), "Overview Charity Register", *BZST* (website), geraadpleegd op 24 december 2024 op https://www.bzst.de/EN/Businesses/Non-Profit/Charity_Register/Overview/overview_node.html
- Bundesfinanzamt (geen datum), "Zuwendungsempfängerregister," *BZST* (website), geraadpleegd op 24 december 2024 op <https://zer-poc.bzst.de/>
- Charity Commission for England & Wales (18 juli 2024), "Charity Commission annual report and accounts 2023 to 2024", *Gov.uk* (website), geraadpleegd op 26 februari 2025 op <https://www.gov.uk/government/publications/charity-commission-annual-report-and-accounts-2023-to-2024/charity-commission-annual-report-and-accounts-2023-to-2024>
- Charity Commission for England & Wales (20 december 2024), "Statutory guidance - The Charities (Annual Return) Regulations 2024", *Gov.uk* (website), geraadpleegd op 26 februari 2025 op <https://www.gov.uk/government/publications/charity-commission-annual-returns-regulations-2024/the-charities-annual-return-regulations-2024>
- Charity Commission for England & Wales (25 februari 2025), "Sector overview", *Gov.uk* (website), geraadpleegd op 26 februari 2025 <https://register-of->

charities.charitycommission.gov.uk/en/sector-data/sector-overviewCNVOS (2024). ngo sector: facts and numbers

- Cordery, C., & Deguchi, M. (2018). "Charity registration and reporting: A cross-jurisdictional and theoretical analysis of regulatory impact." *Public Management Review*, 20(9), 1332-1352.
- Cornilleau, A. (2020) "Legal Environment for Philanthropy in Europe: France country profile". Dafne-EFC Philanthropy Advocacy via https://www.transnationalgiving.eu/wp-content/uploads/2022/09/France_2020LegalEnvironmentPhilanthropy.pdf
- Department of the Treasury, IRS (2018). "Publication 4220 (Rev. 3-2018): Applying for 501(c)(3) Tax-Exempt Status" Catalog Number 37053T, geraadpleegd op 6 november 2024 op <https://www.irs.gov/pub/irs-pdf/p4220.pdf>
- Directorate of Legal and Administrative Information (Prime Minister), Ministry for Associative Life (1 januari 2023), "Recognized Association of Public Utility (ARUP)" *Service Public* (website). Geraadpleegd op 2 januari 2025 op <https://www.service-public.fr/particuliers/vosdroits/F1131?lang=en>
- Directorate of Legal and Administrative Information (Prime Minister), (1 januari 2024), "Foundation recognized as being in the public interest (FRUP)" *Service Public* (website). Geraadpleegd op 2 januari 2025 op <https://www.service-public.fr/particuliers/vosdroits/F31023?lang=en>,
- European Commission (2023). "Relevant taxation frameworks for Social Economy Entities." (Commission staff working document)
- European Community Foundation Initiative (2018). A guide to community foundations in Italy.
- Federale Overheidsdienst Financiën, "Aanvraagprocedure", *FOD* (website), geraadpleegd op 6 november 2024 op <https://financien.belgium.be/nl/vzws/giften/aanvraagprocedure>
- Federale Overheidsdienst Financiën, "Lijst met erkende instellingen" geraadpleegd op 6 november 2024 via <https://financien.belgium.be/sites/default/files/downloads/116-lijst-instellingen-20230216.pdf>
- Fici, A. (2023), *Public benefit status and CMD systems for associations and non-profit organizations in the EU*, Study requested by the JURI Committee of the European Parliament.
- Fici, A. (Ed.). (2023). *The Law of Third Sector Organizations in Europe: Foundations, Trends and Prospects*. Springer Nature.
- Foster, W & Sparer, D. (2022). 501(c)(3) Status for Housing Cooperatives.
- Hemels, S.J.C. (2013) "Wijzigingen voor ANBI's per 1 januari 2014", *FBN* 2013/58
- Hemels, S. (2024). "ANBI in Harmonie?" In *Essersbundel. Opstellen aangeboden aan prof. dr. PHJ Essers* (pp. 207-217). Wolters Kluwer.
- Hemels, S.J.C. (2023). "ANBI in de eenentwintigste eeuw: never a dull moment!" *KWEP* 2023/7.
- Hemels S.J.C., *NDFR Artikelsgewijs commentaar*, aantekeningen 5.1 en 29 bij art. 5b AWR, geraadpleegd 25 februari 2025
- IRS, "Revoked? Reinstated? Learn more", *IRS* (website), geraadpleegd op 2 januari 2025 op <https://www.irs.gov/charities-non-profits/automatic-revocation-of-exemption>
- Jansen, P.J.F. (2023). Noot bij "Kamerbrief met kabinetsreactie op rapport 'Toezicht op Algemeen Nut'". *NLFiscaal* 2023/0116.
- Koba, E. (2020) "Legal Environment for Philanthropy in Europe: Slovenia country profile". Dafne-EFC Philanthropy Advocacy
- LawyersDenmark.com (2024). Donations for Tax Minimization in Denmark
- Ludwig Forrest, King Baudouin Foundation; and Francis Houben, Legal & Tax Management SPRL (2024). Legal Environment for Philanthropy in Europe 2024. *Voor de landen België, Denemarken, Duitsland, Frankrijk, Italië, Slovenië, Wales, Engeland en Zweden*
- McConville, D., & Cordery, C. (2018). "Charity performance reporting, regulatory approaches and standard-setting". *Journal of Accounting and Public Policy*, 37(4), 300-314.

- Ministerie van Financiën (2001). 'De warme, de koude en de dode hand - van de werkgroep modernisering successiewetgeving.
- Ministerie van Financiën (2017), "Evaluatie van de praktijk rondom ANBI's en SBBI's."
- Ministerie van Financiën (2019), "Rapport uitwerking verbeteropties giftenaftrek en ANBI/SBBI-regeling."
- Ministerie van Financiën, (2025) "Fiscaal onderzoek naar het vermogen in familiestichtingen". Bijlage bij Oostenbruggen, T. van (17 februari 2025). Rapport onderzoek naar het vermogen in familiestichtingen [Kamerbrief]. Geraadpleegd via <https://open.overheid.nl/documenten/a8123d9c-ecd6-42d4-bddd-e7879996d5c7/file>
- Molenaar, D. (2017). "Dwaalspoor in de evaluatie van anbi's en sbbi's." *Nederlands Tijdschrift voor Fiscaal Recht*, 2017(530), 1-4.
- Moltmaker, J.K. et al., *De warme, de koude en de dode hand - rapport van de werkgroep modernisering successiewetgeving* (in opdracht van het Ministerie van Financiën). Den Haag 2000.
- OECD (2020), *Taxation and Philanthropy*, OECD Tax Policy Studies, No. 27, OECD Publishing, Paris, <https://doi.org/10.1787/df434a77-en>.
- Ørberg, M., & Lilja, T. (2024). *Legal Environment for Philanthropy in Europe 2024: Denmark*.
- OECD (geen datum). "Italy country fact sheet" in OECD Global Action "Promoting Social and Solidarity Economy Ecosystems", geraadpleegd op 2 januari 2025 op <https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/topics/policy-sub-issues/social-economy-and-social-innovation/country-fact-sheets/country-fact-sheet-italy.pdf>
- OSCR (2024). Sector Overview Report.
- Philea (2023). Public-Benefit Foundations in Europe Comparative analysis and aggregate figures across 26 countries.
- Pickering, A., Quick, E., & Kruse, T. A. (2014). *Rules to Give By: A Global Philanthropy Legal Environment Index*. Geraadpleegd 2 januari 2025 op <https://nexusglobal.org/wp-content/uploads/2018/06/RULES-TO-GIVE-BY-FINAL-Print-52-page.pdf>
- Rametta, R. (2022). "The Global Philanthropy Environment Index 2022: Italy Country Report." In *Global Philanthropy Environment Index*. Indiana University.
- Redactioneel commentaar op de Fiscale Verzamelwet 2021, *Vakstudie-Nieuws* 2020/21.2
- Redactioneel commentaar op Kabinetsreactie rapport 'Toezicht op Algemeen Nut'. "Kabinet verbetert toezicht op ANBI's met centraal digitaal aanleverpunt" (2023). *Vakstudie-Nieuws* 2023/3.3. p. 16-17.
- Relevante documentatie uit de parlementaire geschiedenis zoals opgenomen in de voetnoten.
- Republika Slovenija (2022). *AUDIT REPORT: Efficiency of granting the status of a non-governmental organisation operating in the public interest in the field of sports, social protection, environmental protection, nature conservation and development of non-governmental organisations*. Geraadpleegd op 23 december 2024 via https://www.rs-rs.si/fileadmin/user_upload/Datoteke/Revizije/2023/StatusNVO/ENG/status-of-a-non-governmental-organisation-infographic.pdf
- Republika Slovenija (2024). POREVIZIJSKO POROČILO Popravljalni ukrepi pri reviziji podeljevanja statusa nevladne organizacije v javnem interesu na področjih športa, socialnega varstva, varstva okolja, ohranjanja narave in razvoja nevladnih organizacij.
- Republic of Slovenia (n.d.) "Non-governmental organisations", *Gov.si* (website), geraadpleegd op 30 december 2024 via <https://www.gov.si/en/topics/non-governmental-organisations/>
- Salmon, J. (2023). *Private foundations and the 5 percent payout rule*. Philanthropy Roundtable. <https://prt-cdn.philanthropyroundtable.org/wp-content/uploads/2023/11/29142321/Private-Foundations-and-the-5-Percent-Payout-Rule.pdf>.
- Samenwerkingsconvenanten CBF respectievelijk Interkerkelijk Contact in Overheidszaken (CIO) met de Belastingdienst.

- Sepio, G. (2023). "Alloggio sociale anche temporaneo nelle nuove previsioni del Codice."
- Stevens, S.A. en Wijkerslooth-Lhoëst, S.A.M. de (2006). "Fiscale normen voor algemeen nut beogende instellingen", *WFR* 2006/113.
- Stevens, S.A. en Bakel, M.M.J.F. van "Modern (fiscaal) toezicht op algemeen nut beogende instellingen", *WFR* 2014/160
- Thöm, A. (2024). "Philea Country report: Germany Legal Environment for Philanthropy in Europe 2024". <https://philea.eu/wp-content/uploads/2024/11/Germany-Philea-2024-Legal-Environment-for-Philanthropy-in-Europe.pdf> geraadpleegd 2 januari 2025.
- Tydeman, M. (2022). *Op zoek naar de heilige graal: Een juridische en fiscaal onderzoek naar de anbi-categorie religie, spiritualiteit en levensbeschouwing*. Wolters Kluwer.
- Tydeman, M. (2023). "Kabinetsreactie rapport toezicht anbi's-een belangrijke stap voorwaarts." *FTV*, (9).
- Vakstudie Algemeen Deel, art. 5b AWR, aant. 3.10. Geraadpleegd 16 december 2024.
- United Nations, Department of Economic and Social Affairs, Population Division (2024). *World Population Prospects: The 2024 Revision* (website): <https://population.un.org/wpp/> geraadpleegd op 12 maart 2025.
- Verheuve, N. et. al. (2024). *Geven en nemen. Evaluatie giftenaftrek 2016-2021*. SEO Economisch onderzoek in opdracht van het Ministerie van Financiën.
- Vos, H. (oktober 2024). *ANBI groepsbeschikking: Hoe verder?* EHBO-Nederland (website). Geraadpleegd op 25 februari 2025 van <https://www.ehbonederland.nl/nieuws/anbi-groepsbeschikking-hoe-verder/>.
- Weitemeyer, B. (2023). "Governance and Regulation of Nonprofit Organisations in Germany: Insights and Suggested Reforms." In *Governance and Regulation of Charities* (pp. 158-184). Edward Elgar Publishing.
- Werkgroep van het Ministerie van Financiën en de SBF. *Rapport uitwerking verbeteropties giftenaftrek en ANBI/SBBI-Regeling*. Den Haag: 2019.
- Wijkerslooth-Lhoëst, S.A.M. de, en Kopinsky, M. (2015) "Recente ANBI-besluiten geen onverdeelde zegen?" *Vp-bulletin* 2015/7.
- Wijkerslooth-Lhoëst, S.A.M. de (2020). "De anti-oppoteis: handvatten voor een handleiding". *FTV* 2020/21.
- Wong, T. C., & Goldblum, C. (2016). "Social housing in France: A permanent and multifaceted challenge for public policies." *Land Use Policy*, 54, 95-102.

Bijlage 3. Internationale vergelijking

Selectie van landen

Onderzoek naar Europese wetgeving toont aan dat er in brede zin een onderscheid gemaakt kan worden tussen drie verschillende soorten wetten waarin de erkenning van maatschappelijke initiatieven is geregeld: fiscaal recht, sectorspecifieke wetgeving of rechtsvormenrecht.¹⁶¹ Het Nederlandse regime voor ANBI's en SBBI's valt binnen het fiscaal recht, evenals bijvoorbeeld onze buurlanden België en Duitsland. Dit betekent dat de erkenning van een instelling in de eerste plaats gericht is op het ondersteunen van de instellingen door toelating tot voordelen in de belastingwetgeving. De tweede categorie wetgeving, sectorspecifieke wetgeving, is van toepassing in bijna de helft van de Europese lidstaten. Deze soort wetgeving is te zien als een meer algemene benadering van maatschappelijke initiatieven. De wetgeving is niet enkel gericht op het bieden van fiscale voordelen aan de instelling, maar regelt in meer algemene zin de inrichting en het functioneren van maatschappelijke instellingen.¹⁶² Daarbij vult het soms lacunes in de wetgeving op rechtsvormen in een land, maar is het in ieder geval gericht op het in de breedte stimuleren van specifieke maatschappelijke initiatieven. Ten slotte maakt een kleine minderheid van Europese lidstaten gebruik van wetgeving die een instelling van algemeen of sociaal belang aanmerkt als rechtsvorm.¹⁶³

Wij hebben ervoor gekozen om dit onderscheid in soorten wetgeving als basis te nemen voor de selectie van landen in onze internationale vergelijking. Daarbij hebben wij een evenwichtige selectie trachten te maken van landen in elk van de wetssystemen en rekening gehouden met geografische spreiding binnen Europa. Wij hebben met name Europese landen geselecteerd omdat de erkenning van maatschappelijke instellingen en de faciliteiten die daaraan worden geboden vaak afhankelijk zijn van sociaal-culturele omstandigheden en de juridische traditie in een land.¹⁶⁴ Sociaal-cultureel is Nederland het meest vergelijkbaar met andere Europese landen. Verder valt Nederland binnen de continentale rechtstraditie, reden dat we met name landen in die traditie hebben geselecteerd. Om ook perspectieven vanuit een ander rechtssysteem te bieden, hebben wij tevens twee Angelsaksische landen toegevoegd, te weten het Verenigd Koninkrijk en de Verenigde Staten. We merken hierbij op dat het geen uitputtende selectie betreft. In onderstaande tabel zijn de landen weergegeven.

Uiteraard zijn rechtssystemen vele male complexer en genuanceerder dan waar een vergelijking van deze omvang recht aan kan doen. Daarom focussen wij in deze vergelijking niet op een integrale vergelijking maar op een uiteenzetting op hoofdlijnen. Wij leggen de nadruk op de regelgeving en procedures met betrekking tot de *erkenning* van instellingen, niet op de bijbehorende faciliteiten. Het gaat immers in de evaluatie van de ANBI- en SBBI-regelingen ook primair om erkenning van de juiste instellingen. In de internationale vergelijking gaan wij waar

¹⁶¹ A. Fici et al. (2023), p. 18-19.

¹⁶² A. Fici et al. (2023), p. 40.

¹⁶³ A. Fici et al. (2023), p. 46.

¹⁶⁴ N. Bitterová & H. Surmatz, 'The legal and fiscal environments for foundations in Europe – a comparative summary'. In: *Comparative highlights of foundation laws*, Philanthropy Europe Association (Philea) 2022, p. 12-13.

mogelijk in op opmerkelijke overeenkomsten of afwijkingen in erkenningsprocedures of voorwaarden ten opzichte van Nederland. Het uiteindelijke doel is om de belangrijkste leerpunten uit de systemen van de geselecteerde landen naar voren te brengen.

Deze bijlage omvat enkele verdiepende tabellen inzake de internationale vergelijking.

Overzicht instellingen verantwoordelijk voor erkenning

Land	Naam instelling
Nederland	Belastingdienst
België	Federale overheidsdienst Financiën
Denemarken	Skattestyrelsen
Duitsland	Finanzamt
Frankrijk	Ministère de l'intérieur
Italië	Ministero del Lavoro e delle Politiche Sociali
Slovenië	<i>Ministerie voor de sector waarin de instelling voornamelijk actief is</i> ¹⁶⁵
Verenigd Koninkrijk	Alle landen: HRMC Engeland & Wales: Charity Commission for England and Wales Noord-Ierland: Charity Commission for Northern Ireland Schotland: Scottish Charity Regulator
Verenigde Staten	IRS en eventueel bij desbetreffende staat

Figuur 18: Landentabel voor de evaluatie

Overzicht giftenaftrek in buitenland

Land	Particulieren	Ondernemers
België	Heffingskorting van 45% van de gift tot maximaal 10% van het netto-inkomen of € 392.200. Drempel voor giften is € 40 per instelling.	Aftrek tot maximaal 5% van inkomen of € 500.000.
Denemarken	Giften tot maximaal DKK 17,200 zijn aftrekbaar tegen marginaal tarief.	Giften tot DKK 17,200 zijn aftrekbaar. In specifieke gevallen zijn giften aan culturele instellingen die worden gesteund door de nationale overheid of gemeenten onbeperkt aftrekbaar.
Duitsland	Giften aftrekbaar tot 20% van het inkomen tegen marginaal tarief.	Giften aftrekbaar tot 20% van het totale inkomen of 0,4% van de som van de bruto-omzet en salarissen per jaar.
Frankrijk ¹⁶⁶	Heffingskorting tegen tarief van 66% tot 20% van bruto-inkomen.	Aftrek van 60% van de waarde van de gift tot € 20.000 of 0,5% van de jaaromzet voor giften aan endowment funds. Giften met een waarde tot € 2 miljoen aan algemeen nuttige instellingen kunnen tegen 60% van de waarde worden afgetrokken van de jaaromzet. Bedragen boven de € 2 miljoen mogen maar tot 40% van de jaaromzet worden afgetrokken als zij worden gedaan aan algemeen nuttige instellingen.

¹⁶⁵ Indien van toepassing wordt de aanvraag mede behandeld door andere ministeries – voor de overige sectoren waarin de instelling actief is.

¹⁶⁶ Cornilleau, A. (2020) 'Legal Environment for Philanthropy in Europe: France country profile'. Dafne-EFC Philanthropy Advocacy via https://www.transnationalgiving.eu/wp-content/uploads/2022/09/France_2020LegalEnvironmentPhilanthropy.pdf

Land	Particulieren	Ondernemers
Italië	Giften aftrekbaar tegen 30% van de waarde van de gift tot maximaal € 30.000 of 10% van het belastbaar inkomen. Daarnaast 0,5% van de inkomstenbelasting aan te wijzen door belastingbetaler als subsidie.	Giften aftrekbaar tot maximaal 10% van belastbaar inkomen.
Slovenië	Giften aftrekbaar tegen marginaal tarief tot 0,3% van het belastbaar inkomen.	Giften aftrekbaar tegen marginaal tarief tot 0,3% van het belastbaar inkomen.
Verenigd Koninkrijk	Geefsubsidie van gebruteerd bedrag gift tegen tarief inkomstenbelasting	Giften aftrekbaar van belastbaar inkomen tegen marginaal tarief.
Verenigde Staten	Giften aftrekbaar tegen marginaal tarief tot maximaal 60% van het bruto-inkomen (30% in specifieke gevallen).	Giften aftrekbaar tegen marginaal tarief met een maximum van 50% (30% in specifieke gevallen) van het bruto-inkomen zonder verliesverrekening.

Bijlage 4. ANBI- en SBBI-enquête

Evaluatie ANBI- en SBBI-regeling

Berenschot voert in opdracht van het Ministerie van Financiën een onderzoek uit naar de ANBI- en de SBBI-regelingen. Ons is gevraagd om over de periode 2016-2023 te onderzoeken of regelingen doeltreffend en doelmatig zijn. Dat houdt in dat wij evalueren of de instellingen die een algemeen nuttig of sociaal nuttig doel beogen ook als zodanig erkend worden. Wij kijken ook of dit tegen aanvaardbare kosten gebeurt. Ten slotte onderzoeken wij welke aanbevelingen er zijn om de regelingen te verbeteren.

U bent betrokken bij een goed doel, sociale organisatie of fondsenwervende instelling (met of zonder ANBI- of SBBI-status).

We willen u met deze enquête graag een aantal vragen stellen over uw organisatie. De vragenlijst is anoniem en kost ongeveer 5 minuten de tijd om in te vullen.

Alvast hartelijk dank voor het invullen van deze vragenlijst.

Algemene vragen

1. In welke categorie valt uw organisatie?
 - a. Culturele instelling (bijvoorbeeld musea, bibliotheken, theaters)
 - b. Religieuze instelling (bijvoorbeeld kerken, moskeeën)
 - c. Sportvereniging
 - d. Buurtvereniging
 - e. Zorginstellingen (ziekenhuizen, verpleeghuizen, jeugdzorginstellingen)
 - f. Gezondheidsorganisatie (fondswervers voor medisch onderzoek)
 - g. Particulier vermogensfonds
 - h. Muziekvereniging
 - i. Mensenrechtenorganisatie
 - j. Internationale hulporganisatie
 - k. Woningcorporatie
 - l. Instelling die werkt aan de bescherming van natuur & milieu
 - m. Instelling die zich inzet voor dierenwelzijn
 - n. Onderwijsinstelling (scholen, cursusaanbieders)
 - o. Anders, namelijk: [open antwoordmogelijkheid]
 - p. Weet ik niet
2. Hoeveel mensen werken er en/of doen vrijwilligerswerk bij uw organisatie?
 - a. 0-5
 - b. 5-25
 - c. 25-50
 - d. 50-100
 - e. 100+
 - f. Weet ik niet
3. Is uw organisatie lid van een brancheorganisatie?

- a. Ja, namelijk: [open antwoordmogelijkheid]
 - b. Nee
 - c. Weet ik niet
4. Heeft uw organisatie een winstoogmerk?
- a. Ja
 - b. Nee
 - c. Weet ik niet
5. Ontvangt uw organisatie giften of legaten (erfenissen)?
- a. Ja
 - b. Nee
 - c. Weet ik niet
6. Ben u bekend met de ANBI-regeling?
- a. Ja, ik heb wel eens gehoord van de ANBI-regeling
 - b. Ja, ik heb wel eens gehoord van de ANBI-regeling en weet grofweg wat het inhoudt
 - c. Ja, ik weet exact wat de ANBI-regeling inhoudt
 - d. Nee, ik weet niet wat de ANBI-regeling is

Een ANBI draagt bij aan het algemeen nut en kan bijvoorbeeld een goede-doelen organisatie, een museum, theater of een wetenschappelijk instituut zijn. Als een organisatie een ANBI-status heeft, zijn er bepaalde belastingvoordelen voor de organisatie, zij betalen bijvoorbeeld geen belasting als zij een schenking of erfenis ontvangen, of betalen minder energiebelasting. Als particulieren geld doneren aan een organisatie met een ANBI-status krijgen deze particulieren zelf ook belastingvoordelen, zoals giftenaftrek bij het doen van de belastingopgave. Deze aftrek wordt verhoogd als het een gift is aan een culturele ANBI.

7. Bent u bekend met de SBBI-regeling?
- a. Ja, ik heb wel eens gehoord van de SBBI-regeling
 - b. Ja, ik heb wel eens gehoord van de SBBI-regeling en weet grofweg wat het inhoudt
 - c. Ja, ik weet exact wat de SBBI-regeling inhoudt
 - d. Nee, ik weet niet wat de SBBI-regeling is

SBBI-organisaties zijn sociale organisaties zoals buurt- en sportverenigingen. Organisaties met een SBBI-status krijgen ook belastingvoordelen wanneer zij een schenking of erfenis ontvangen. De belastingvoordelen voor SBBI's en de mensen die geld aan deze instellingen zijn beperkter dan die voor ANBI-instellingen.

8. Is het voor u duidelijk welke voorwaarden er zijn om als ANBI of SBBI erkend te worden?
- a. *[5 punt Likert schaal van "zeer onduidelijk" tot "zeer duidelijk"]*
9. Heeft u wel eens gebruik gemaakt van het online ANBI-loket?
- a. Ja
 - b. Nee
 - c. Weet ik niet
10. Indien bij 9 antwoord ja is geselecteerd, dan: Kunt u aangeven in hoeverre u het eens bent met de volgende stellingen?
- [5 punt Likert schaal van "zeer onduidelijk" tot "zeer duidelijk"]*
- a. Het ANBI-loket is eenvoudig te vinden
 - b. Het ANBI-loket bevat informatie die relevant is voor mijn organisatie
 - c. De informatie op het ANBI-loket is duidelijk
11. Indien bij 9 antwoord ja is geselecteerd, dan: Welke verbeteringen zou u voorstellen voor het ANBI-loket?
- a. [open antwoordmogelijkheid]
12. Heeft uw organisatie een ANBI-status of SBBI-status?

- a. Ja, een ANBI-status
- b. Ja, een SBBI-status
- c. Nee, en dat overwegen we niet
- d. Nee, maar dat hebben we wel overwogen of (in het verleden) aangevraagd
- e. Weet ik niet

Vragen over de ANBI-status

13. Indien bij 12 a is geselecteerd, dan: Heeft uw organisatie de culturele ANBI-status?
- a. Ja
 - b. Nee
 - c. Weet ik niet
14. Indien bij 12 a is geselecteerd, dan: Heeft uw organisatie de ANBI-status via een groepsbeschikking?
- a. Ja
 - b. Nee
 - c. Weet ik niet
15. Indien bij 12 a is geselecteerd, dan: Sinds welk jaar beschikt uw organisatie over de ANBI-status?
- a. [open antwoordmogelijkheid]
16. Indien bij 12 a is geselecteerd, dan: Waarom heeft uw organisatie de ANBI-status aangevraagd? Meerdere antwoorden mogelijk.
- a. Het draagt bij aan het bereiken van het doel van de organisatie
 - b. Het is een erkenning van de organisatie als goed doel
 - c. Het draagt bij aan de reputatie/status van de organisatie
 - d. Het maakt financiering en fondswerving makkelijker, bijv. omdat het een voorwaarde voor subsidie is
 - e. Het maakt het eenvoudiger om vrijwilligers te werven
 - f. Er zijn belastingvoordelen voor mensen die aan de organisatie geven
 - g. Er zijn belastingvoordelen voor ons als organisatie zelf
 - h. Om korting op producten en diensten van commerciële partijen te ontvangen
 - i. Anders, namelijk: [open antwoordmogelijkheid]
17. Indien bij 12 a is geselecteerd, dan: In de praktijk, wat is voor uw organisatie de daadwerkelijk toegevoegde waarde van de ANBI-status?
- [5 punt Likert schaal van "helemaal oneens" tot "helemaal eens"]*
- a. Het draagt bij aan het bereiken van het doel van de organisatie
 - b. Het is een erkenning van de organisatie als goed doel
 - c. Het draagt bij aan de reputatie/status van de organisatie
 - d. Het maakt financiering en fondswerving makkelijker, bijv. omdat het een voorwaarde voor subsidie is
 - e. Het maakt het eenvoudiger om vrijwilligers te werven
 - f. Er zijn belastingvoordelen voor mensen die aan de organisatie geven
 - g. Er zijn belastingvoordelen voor ons als organisatie zelf
 - h. Om korting op producten en diensten van commerciële partijen te ontvangen
18. Indien bij 12 a is geselecteerd, dan: Naar uw inschatting, hoe groot is het financiële voordeel van de ANBI-status voor uw organisatie?
- a. [open antwoordmogelijkheid]
19. Indien bij 12 a is geselecteerd, dan: Kunt u aangeven in hoeverre u het eens bent met de volgende stellingen?
- [5 punt Likert schaal van "helemaal oneens" tot "helemaal eens" met als extra optie "weet ik niet" en "n.v.t."]*

- a. Het is voor mij duidelijk wat de organisatie moet doen om de ANBI-status te behouden
 - b. De informatievoorziening over de ANBI-regeling is duidelijk
 - c. Het kost de organisatie weinig moeite om te voldoen aan de voorwaarden van de ANBI-status
20. Indien bij 12 a is geselecteerd, dan: Hoe ervoer u de informatievoorziening tijdens en voorafgaand aan de aanvraag?
- a. *[5 punt Likertschaal van "zeer slecht" tot "zeer goed" met als extra optie "weet ik niet"]*
21. Indien bij 12 a is geselecteerd, dan: Heeft u andere opmerkingen ten aanzien van de ANBI-status van uw organisatie?
- a. [open antwoordmogelijkheid]

Vragen over de SBBI-status

22. Indien bij 12 b is geselecteerd, dan: Sinds welk jaar beschikt uw organisatie over de SBBI-status?
- a. [open antwoordmogelijkheid]
23. Indien bij 12 b is geselecteerd, dan: Waarom heeft uw organisatie de SBBI-status aangevraagd? Meerdere antwoorden mogelijk.
- a. Het draagt bij aan het bereiken van het doel van de organisatie
 - b. Het is een erkenning van de organisatie als goed doel
 - c. Het draagt bij aan de reputatie/status van de organisatie
 - d. Het maakt financiering en fondswerving makkelijker, bijv. omdat het een voorwaarde voor subsidie is
 - e. Het maakt het eenvoudiger om vrijwilligers te werven
 - f. Er zijn belastingvoordelen voor mensen die aan de organisatie geven
 - g. Er zijn belastingvoordelen voor ons als organisatie zelf
 - h. Om korting op producten en diensten van commerciële partijen te ontvangen
 - i. Anders, namelijk: [open antwoordmogelijkheid]
24. Indien bij 12 b is geselecteerd, dan: Wat is volgens u in de dagelijkse praktijk de toegevoegde waarde van de SBBI-status? *[5 punt Likertschaal van "zeer weinig toegevoegde waarde" tot "Veel toegevoegde waarde" met als extra optie "weet ik niet"]*
- a. Het draagt bij aan het bereiken van het doel van de organisatie
 - b. Het is een erkenning van de organisatie als goed doel
 - c. Het draagt bij aan de reputatie/status van de organisatie
 - d. Het maakt financiering en fondswerving makkelijker, bijv. omdat het een voorwaarde voor subsidie is
 - e. Het maakt het eenvoudiger om vrijwilligers te werven
 - f. Er zijn belastingvoordelen voor mensen die aan de organisatie geven
 - g. Er zijn belastingvoordelen voor ons als organisatie zelf
 - h. Om korting op producten en diensten van commerciële partijen te ontvangen
25. Indien bij 12 b is geselecteerd, dan: Naar uw inschatting, hoe groot is het financiële voordeel van SBBI-status voor uw organisatie?
- a. [open antwoordmogelijkheid]
26. Indien bij 12 b is geselecteerd, dan: Hoe ervoer u de informatievoorziening tijdens en voorafgaand aan de aanvraag?
- a. *[5 punt Likertschaal van "zeer slecht" tot "zeer goed" met als extra optie "weet ik niet"]*
27. Indien bij 12 b is geselecteerd, dan: Heeft u andere opmerkingen ten aanzien van de SBBI-status van uw organisatie?
- a. [open antwoordmogelijkheid]

Vragen over waarom geen ANBI- of SBBI-status overwogen door organisatie

28. Indien bij 12 c is geselecteerd, dan: Waarom heeft uw organisatie de ANBI- of SBBI-status niet aangevraagd? Meerdere antwoorden mogelijk.
- a. Onbekendheid met de regeling
 - b. Er wordt verwacht dat de organisatie niet aan de voorwaarden kan voldoen
 - c. Het beperkt de mogelijkheid om te beslissen over de eigen activiteiten
 - d. De administratieve lasten zijn te hoog
 - e. De mogelijkheden om bestuurders te vergoeden is te beperkt
 - f. De publicatie van gegevens tast de privacy van betrokkenen bij de organisatie aan
 - g. De organisatie ontvangt geen schenkingen of erfenissen
 - h. Het ontvangen van belastingvoordelen is onwenselijk
 - i. De organisatie gaat de ANBI- of SBBI-status nog aanvragen
 - j. Anders, namelijk: [open antwoordmogelijkheid]

Vragen over waarom ANBI of SBBI-status overwogen of aangevraagd

29. Indien bij 12 d is geselecteerd, dan: Waarom heeft uw organisatie de ANBI of SBBI-status op dit moment niet?
- a. De aanvraagprocedure loopt nog
 - b. De aanvraag is afgewezen door de Belastingdienst
 - c. De organisatie heeft de aanvraag ingetrokken
 - d. De ANBI-status is, na toekenning, door de Belastingdienst ingetrokken
 - e. De ANBI-status is, na toekenning, door de organisatie opgezegd
 - f. We hebben de ANBI of SBBI-status nog niet aangevraagd
30. Indien bij 29 a is geselecteerd, dan: Hoe ervaart u de informatievoorziening tijdens en voorafgaand aan de aanvraag?
- a. Zeer ondermaats
 - b. Ondermaats
 - c. Neutraal
 - d. Goed
 - e. Zeer goed
 - f. Weet ik niet
31. Indien bij 29 a is geselecteerd, dan: Is het voor u duidelijk welke voorwaarden er zijn om als ANBI erkend te worden?
- a. [5 punt Likert schaal van "zeer onduidelijk" tot "zeer duidelijk"]
32. Indien bij 29 b of d is geselecteerd, dan: Kunt u toelichten waarom? Meerdere antwoorden mogelijk.
- a. De doelstelling van de organisatie voldoet niet aan de voorwaarden
 - b. De werkzaamheden van de organisatie voldoen niet aan de voorwaarden
 - c. De bestuurders van de organisatie voldoen niet aan de voorwaarden
 - d. Het bestuur ontvangt een te hoge vergoeding
 - e. Het beleidsplan van de organisatie voldoet niet aan de voorwaarden
 - f. De organisatie houdt teveel vermogen aan
 - g. Niet (alle) informatie was online gepubliceerd
 - h. Anders, namelijk: [open antwoordmogelijkheid]
33. Indien bij 29 b of d is geselecteerd, dan: Hoe ervoer u de informatievoorziening tijdens en voorafgaand aan de aanvraag?
- a. Zeer ondermaats
 - b. Ondermaats
 - c. Neutraal

- d. Goed
- e. Zeer goed
- f. Weet ik niet

34. Indien bij 29 c of e is geselecteerd, dan: Kunt u toelichten waarom? Meerdere antwoorden mogelijk.

- a. Het doel en de werkzaamheden van de instelling wijzigen
- b. Het beperkt de mogelijkheid om te beslissen over de eigen activiteiten
- c. De administratieve lasten zijn te hoog
- d. De mogelijkheden om bestuurders te vergoeden is te beperkt
- e. De publicatie van gegevens tast de privacy van betrokkenen bij de organisatie aan
- f. De organisatie ontvangt geen schenkingen of erfenissen
- g. Het ontvangen van belastingvoordelen is onwenselijk
- h. Anders, namelijk: [open antwoordmogelijkheid]

35. Indien bij 29 c of e is geselecteerd, dan: Hoe ervaart u de informatievoorziening tijdens en voorafgaand aan de aanvraag?

- a. Zeer ondermaats
- b. Ondermaats
- c. Neutraal
- d. Goed
- e. Zeer goed
- f. Weet ik niet

36. Indien bij 29 f is geselecteerd, dan: Wat zijn overwegingen voor u om de ANBI- of SBBI-status wel of niet aan te vragen? Meerdere antwoorden mogelijk.

- a. Het draagt bij aan het bereiken van het doel van de organisatie
- b. Het is een erkenning van de organisatie als goed doel
- c. Het draagt bij aan de reputatie/status van de organisatie
- d. Het maakt financiering en fondswerving makkelijker, bijv. omdat het een voorwaarde voor subsidie is
- e. Het maakt het eenvoudiger om vrijwilligers te werven
- f. Er zijn belastingvoordelen voor mensen die aan de organisatie geven
- g. Er zijn belastingvoordelen voor ons als organisatie zelf
- h. Om korting op producten en diensten van commerciële partijen te ontvangen
- i. Anders, namelijk: [open antwoordmogelijkheid]

Vragen over het niet weten of de organisatie een ANBI- of SBBI-status heeft

37. Indien bij 12 e is geselecteerd, dan: U gaf aan dat u niet weet of uw organisatie beschikt over een ANBI-status of SBBI-status. We vragen u deze vragenlijst door te sturen naar iemand binnen hier organisatie die hier mogelijk meer over weet. Bij voorbaat dank!

Tot slot

38. Heeft u afsluitende opmerkingen of adviezen over de ANBI- en SBBI-regelingen?

- a. [open antwoordmogelijkheid]

Bijlage 5. Resultaten ANBI- en SBBI-enquête

Algemene vragen

1. In welke categorie valt uw organisatie?

Antwoordmogelijkheid	Aantal	Percentage
Culturele instelling (bijvoorbeeld musea, bibliotheken, theaters)	33	6%
Religieuze instelling (bijvoorbeeld kerken, moskeeën)	17	3%
Sportvereniging	18	4%
Buurtvereniging	19	4%
Zorginstellingen (ziekenhuizen, verpleeghuizen, jeugdzorginstellingen)	58	11%
Gezondheidsorganisatie (fondswervers voor medisch onderzoek)	5	1%
Particulier vermogensfonds	6	1%
Muziekvereniging	8	2%
Mensenrechtenorganisatie	5	1%
Internationale hulporganisatie	24	5%
Woningcorporatie	1	0%
Instelling die werkt aan de bescherming van natuur & milieu	17	3%
Instelling die zich inzet voor dierenwelzijn	2	0%
Onderwijsinstelling (scholen, cursusaanbieders)	4	1%
Anders, namelijk: [open antwoordmogelijkheid]	282	55%
Weet ik niet	13	3%
Totaal	512	100%

2. Hoeveel mensen werken er en/of doen vrijwilligerswerk bij uw organisatie?

Antwoordmogelijkheid	Aantal	Percentage
0-5	65	13%

Antwoordmogelijkheid	Aantal	Percentage
5-25	105	21%
25-50	65	13%
50-100	72	14%
100+	205	40%
Totaal	512	100%

3. Is uw organisatie lid van een brancheorganisatie?

Antwoordmogelijkheid	Aantal	Percentage
Ja	215	42%
Nee	198	39%
Weet ik niet	99	19%
Totaal	512	100%

4. Heeft uw organisatie een winsttoogmerk?

Antwoordmogelijkheid	Aantal	Percentage
Ja	5	1%
Nee	503	98%
Weet ik niet	4	1%
Totaal	512	100%

5. Ontvangt uw organisatie giften of legaten (erfenissen)?

Antwoordmogelijkheid	Aantal	Percentage
Ja	290	57%
Nee	160	31%
Weet ik niet	62	12%
Totaal	512	100%

6. Ben u bekend met de ANBI-regeling?

Antwoordmogelijkheid	Aantal	Percentage
Ja, ik heb wel eens gehoord van de ANBI-regeling	72	14%

Antwoordmogelijkheid	Aantal	Percentage
Ja, ik heb wel eens gehoord van de ANBI-regeling en weet grofweg wat het inhoudt	190	38%
Ja, ik weet exact wat de ANBI-regeling inhoudt	200	40%
Nee, ik weet niet wat de ANBI-regeling is	43	9%
Totaal	505	100%

7. Bent u bekend met de SBBI-regeling?

Antwoordmogelijkheid	Aantal	Percentage
Ja, ik heb wel eens gehoord van de SBBI-regeling	68	14%
Ja, ik heb wel eens gehoord van de SBBI-regeling en weet grofweg wat het inhoudt	96	20%
Ja, ik weet exact wat de SBBI-regeling inhoudt	40	8%
Nee, ik weet niet wat de SBBI-regeling is	282	58%
Totaal	486	100%

8. Is het voor u duidelijk welke voorwaarden er zijn om als ANBI of SBBI erkend te worden?

Antwoordmogelijkheid	Aantal	Percentage
Zeer onduidelijk	7	2%
Onduidelijk	62	13%
Noch onduidelijk, noch duidelijk	113	24%
Duidelijk	246	53%
Zeer duidelijk	35	8%
Totaal	463	100%

9. Heeft u wel eens gebruik gemaakt van het online ANBI-loket?

Antwoordmogelijkheid	Aantal	Percentage
Ja	44	10%
Nee	379	82%
Weet ik niet	40	9%
Totaal	463	100%

10. Indien bij 9 antwoord ja is geselecteerd, dan: Kunt u aangeven in hoeverre u het eens bent met de volgende stellingen?

Stelling	Helemaal mee eens	Enigszins mee eens	Noch eens nog oneens	Enigszins mee oneens	Helemaal mee oneens	Totaal
Het ANBI-loket is eenvoudig te vinden	12	14	8	4	3	41
Het ANBI-loket bevat informatie die relevant is voor mijn organisatie	15	16	5	3	2	41
De informatie op het ANBI-loket is duidelijk	14	15	7	4	1	41
Totaal						N=41

11. Indien bij 9 antwoord ja is geselecteerd, dan: Welke verbeteringen zou u voorstellen voor het ANBI-loket?
- Dit betrof een vraag met een open antwoordmogelijkheid. Vanwege de mogelijke herleidbaarheid presenteren wij hier geen van de antwoorden, een analyse van de antwoorden is verwerkt in de lopende tekst van dit rapport.*

12. Heeft uw organisatie een ANBI-status of SBBI-status?

Antwoordmogelijkheid	Aantal	Percentage
Ja, een ANBI-status	315	69%
Ja, een SBBI-status	5	1%
Nee, en dat overwegen we niet	43	9%
Nee, maar dat hebben we wel overwogen of (in het verleden) aangevraagd	46	10%
Weet ik niet	48	11%
Totaal	463	100%

Vragen over de ANBI-status

13. Indien bij 12 a is geselecteerd, dan: Heeft uw organisatie de culturele ANBI-status?

Antwoordmogelijkheid	Aantal	Percentage
Ja	24	11%
Nee	156	74%
Weet ik niet	30	14%
Totaal	210	100%

14. Indien bij 12 a is geselecteerd, dan: Heeft uw organisatie de ANBI-status via een groepsbeschikking?

Antwoordmogelijkheid	Aantal	Percentage
Ja	13	6%
Nee	119	57%
Weet ik niet	78	37%
Totaal	237	100%

15. Indien bij 12 a is geselecteerd, dan: Sinds welk jaar beschikt uw organisatie over de ANBI-status?

Dit betrof een vraag met een open antwoordmogelijkheid. De antwoorden verschillen vanaf 1974 tot en met 2024.

16. Indien bij 12 a is geselecteerd, dan: Waarom heeft uw organisatie de ANBI-status aangevraagd? Meerdere antwoorden mogelijk.

Antwoordmogelijkheid	Aantal	Percentage
Het draagt bij aan het bereiken van het doel van de organisatie	87	41%
Het is een erkenning van de organisatie als goed doel	135	64%
Het draagt bij aan de reputatie/status van de organisatie	122	58%
Het maakt financiering en fondswerving makkelijker, bijv. omdat het een voorwaarde voor subsidie is	141	67%
Het maakt het eenvoudiger om vrijwilligers te werven	27	13%
Er zijn belastingvoordelen voor mensen die aan de organisatie geven	145	69%
Er zijn belastingvoordelen voor ons als organisatie zelf	62	30%
Om korting op producten en diensten van commerciële partijen te ontvangen	11	5%
Anders, namelijk: [open antwoordmogelijkheid]	10	5%
Totaal	N=210	100%

17. Indien bij 12 a is geselecteerd, dan: In de praktijk, wat is voor uw organisatie de daadwerkelijk toegevoegde waarde van de ANBI-status?

Stelling	Helemaal mee eens	Enigszins mee eens	Noch eens nog oneens	Enigszins mee oneens	Helemaal mee oneens	Totaal
Het draagt bij aan het bereiken van het doel van de organisatie	68	59	54	18	11	236
Het is een erkenning van de organisatie als goed doel	132	52	22	2	2	236
Het draagt bij aan de reputatie/status van de organisatie	113	77	17	3	0	236

Stelling	Helemaal mee eens	Enigszins mee eens	Noch eens nog oneens	Enigszins mee oneens	Helemaal mee oneens	Totaal
Het maakt financiering en fondswerving makkelijker, bijv. omdat het een voorwaarde voor subsidie is	125	53	27	4	1	210
Het maakt het eenvoudiger om vrijwilligers te werven	11	37	101	30	31	210
Er zijn belastingvoordelen voor mensen die aan de organisatie geven	129	52	22	2	5	210
Er zijn belastingvoordelen voor ons als organisatie zelf	48	44	72	13	33	210
Om korting op producten en diensten van commerciële partijen te ontvangen	12	20	91	22	65	210
Totaal						N=210

18. Indien bij 12 a is geselecteerd, dan: Naar uw inschatting, hoe groot is het financiële voordeel van de ANBI-status voor uw organisatie?
Dit betrof een vraag met een open antwoordmogelijkheid. De antwoorden verschillen van geen financieel voordeel tot circa 100.000 euro voordeel.

19. Indien bij 12 a is geselecteerd, dan: Kunt u aangeven in hoeverre u het eens bent met de volgende stellingen?

Stelling	Helemaal mee eens	Enigszins mee eens	Noch eens nog oneens	Enigszins mee oneens	Helemaal mee oneens	Weet ik niet	Niet van toepassing	Totaal
Het is voor mij duidelijk wat de organisatie moet doen om de ANBI-status te behouden	105	65	17	7	7	8	1	210
De informatievoorziening over de ANBI-regeling is duidelijk	73	74	32	9	10	11	1	210
Het kost de organisatie weinig moeite om te voldoen aan de voorwaarden van de ANBI-status	74	68	28	28	10	14	0	210
Totaal								N=210

20. Indien bij 12 a is geselecteerd, dan: Hoe ervoer u de informatievoorziening tijdens en voorafgaand aan de aanvraag?

Antwoordmogelijkheid	Aantal	Percentage
Zeer ondermaats	1	0%
Ondermaats	7	3%

Antwoordmogelijkheid	Aantal	Percentage
Neutraal	49	23%
Goed	53	25%
Zeer goed	8	4%
Weet ik niet	92	44%
Totaal	210	100%

21. Indien bij 12 a is geselecteerd, dan: Heeft u andere opmerkingen ten aanzien van de ANBI-status van uw organisatie?

Dit betrof een vraag met een open antwoordmogelijkheid. Vanwege de mogelijke herleidbaarheid presenteren wij hier geen van de antwoorden, een analyse van de antwoorden is verwerkt in de lopende tekst van dit rapport.

Vragen over de SBBI-status

22. Indien bij 12 b is geselecteerd, dan: Sinds welk jaar beschikt uw organisatie over de SBBI-status?

Dit betrof een vraag met een open antwoordmogelijkheid. De antwoorden verschillen vanaf het jaar dat de SBBI-regeling beschikbaar was tot 2020.

23. Indien bij 12 b is geselecteerd, dan: Waarom heeft uw organisatie de SBBI-status aangevraagd? Meerdere antwoorden mogelijk.

Antwoordmogelijkheid	Aantal	Percentage
Het draagt bij aan het bereiken van het doel van de organisatie	4	100%
Het is een erkenning van de organisatie als goed doel	2	50%
Het draagt bij aan de reputatie/status van de organisatie	0	0%
Het maakt financiering en fondswerving makkelijker, bijv. omdat het een voorwaarde voor subsidie is	4	100%
Het maakt het eenvoudiger om vrijwilligers te werven	1	25%
Er zijn belastingvoordelen voor mensen die aan de organisatie geven	2	50%
Er zijn belastingvoordelen voor ons als organisatie zelf	0	0%
Om korting op producten en diensten van commerciële partijen te ontvangen	0	0%
Anders, namelijk: [open antwoordmogelijkheid]	1	25%
Totaal	N=4	100%

24. Indien bij 12 b is geselecteerd, dan: Wat is volgens u in de dagelijkse praktijk de toegevoegde waarde van de SBBI-status?

Stelling	Helemaal mee eens	Enigszins mee eens	Noch eens nog oneens	Enigszins mee oneens	Helemaal mee oneens	Weet ik niet/n.v.t.	Totaal
Het draagt bij aan het bereiken van het doel van de organisatie	0	1	1	1	1	0	4
Het is een erkenning van de organisatie als goed doel	1	0	0	2	1	0	4
Het draagt bij aan de reputatie/status van de organisatie	1	0	1	0	2	0	4
Het maakt financiering en fondswerving makkelijker, bijv. omdat het een voorwaarde voor subsidie is	0	2	0	0	2	0	4
Het maakt het eenvoudiger om vrijwilligers te werven	2	2	0	0	0	0	4
Er zijn belastingvoordelen voor mensen die aan de organisatie geven	0	2	0	1	1	0	4
Er zijn belastingvoordelen voor ons als organisatie zelf	2	0	0	1	0	1	4
Om korting op producten en diensten van commerciële partijen te ontvangen	3	0	0	0	1	0	4
Totaal							N=4

25. Indien bij 12 b is geselecteerd, dan: Naar uw inschatting, hoe groot is het financiële voordeel van SBBI-status voor uw organisatie?
Dit betrof een vraag met een open antwoordmogelijkheid. De antwoorden verschillen van geen financieel voordeel tot circa 15.000 euro voordeel.

26. Indien bij 12 b is geselecteerd, dan: Hoe ervoer u de informatievoorziening tijdens en voorafgaand aan de aanvraag?

Antwoordmogelijkheid	Aantal	Percentage
Zeer ondermaats	0	0%
Ondermaats	1	25%
Neutraal	0	0%

Antwoordmogelijkheid	Aantal	Percentage
Goed	0	0%
Zeer goed	1	25%
Weet ik niet	2	50%
Totaal	4	100%

27. Indien bij 12 b is geselecteerd, dan: Heeft u andere opmerkingen ten aanzien van de SBBI-status van uw organisatie?

Dit betrof een vraag met een open antwoordmogelijkheid. Vanwege de mogelijke herleidbaarheid presenteren wij hier geen van de antwoorden, een analyse van de antwoorden is verwerkt in de lopende tekst van dit rapport.

Vragen over waarom geen ANBI- of SBBI-status overwogen door organisatie

28. Indien bij 12 c is geselecteerd, dan: Waarom heeft uw organisatie de ANBI- of SBBI-status niet aangevraagd? Meerdere antwoorden mogelijk.

Antwoordmogelijkheid	Aantal	Percentage
Onbekendheid met de regeling	3	7%
Er wordt verwacht dat de organisatie niet aan de voorwaarden kan voldoen	11	27%
Het beperkt de mogelijkheid om te beslissen over de eigen activiteiten	3	7%
De administratieve lasten zijn te hoog	2	5%
De mogelijkheden om bestuurders te vergoeden is te beperkt	0	0%
De publicatie van gegevens tast de privacy van betrokkenen bij de organisatie aan	0	0%
De organisatie ontvangt geen schenkingen of erfenissen	16	39%
Het ontvangen van belastingvoordelen is onwenselijk	0	0%
De organisatie gaat de ANBI- of SBBI-status nog aanvragen	1	2%
Anders, namelijk: [open antwoordmogelijkheid]	2	12%
Totaal	41	100%

Vragen over waarom ANBI of SBBI-status overwogen of aangevraagd

29. Indien bij 12 d is geselecteerd, dan: Waarom heeft uw organisatie de ANBI of SBBI-status op dit moment niet?

Antwoordmogelijkheid	Aantal	Percentage
De aanvraagprocedure loopt nog	1	2%
De aanvraag is afgewezen door de Belastingdienst	10	22%

Antwoordmogelijkheid	Aantal	Percentage
De organisatie heeft de aanvraag ingetrokken	2	4%
De ANBI-status is, na toekenning, door de Belastingdienst ingetrokken	2	4%
De ANBI-status is, na toekenning, door de organisatie opgezegd	2	4%
We hebben de ANBI of SBBI-status nog niet aangevraagd	28	62%
Totaal	41	100%

30. Indien bij 29 a is geselecteerd, dan: Hoe ervaart u de informatievoorziening tijdens en voorafgaand aan de aanvraag?

Antwoordmogelijkheid	Aantal	Percentage
Zeer ondermaats	0	0%
Ondermaats	0	0%
Neutraal	1	100%
Goed	0	0%
Zeer goed	0	0%
Weet ik niet	0	0%
Totaal	1	100%

31. Indien bij 29 a is geselecteerd, dan: Is het voor u duidelijk welke voorwaarden er zijn om als ANBI erkend te worden?

Antwoordmogelijkheid	Aantal	Percentage
Zeer onduidelijk	0	0%
Onduidelijk	0	0%
Noch onduidelijk, noch duidelijk	0	0%
Duidelijk	1	100%
Zeer duidelijk	0	0%
Totaal	1	100%

32. Indien bij 29 b of d is geselecteerd, dan: Kunt u toelichten waarom? Meerdere antwoorden mogelijk.

Antwoordmogelijkheid	Aantal	Percentage
De doelstelling van de organisatie voldoet niet aan de voorwaarden	4	33%

Antwoordmogelijkheid	Aantal	Percentage
Er wordt verwacht dat de organisatie niet aan de voorwaarden kan voldoen	0	0%
Het beperkt de mogelijkheid om te beslissen over de eigen activiteiten	0	0%
De werkzaamheden van de organisatie voldoen niet aan de voorwaarden	3	25%
De bestuurders van de organisatie voldoen niet aan de voorwaarden	0	0%
Het bestuur ontvangt een te hoge vergoeding	0	0%
Het beleidsplan van de organisatie voldoet niet aan de voorwaarden	1	8%
De organisatie houdt teveel vermogen aan	0	0%
Niet (alle) informatie was online gepubliceerd	1	8%
Anders, namelijk: [open antwoordmogelijkheid]	6	50%
Totaal	N=12	100%

33. Indien bij 29 b of d is geselecteerd, dan: Hoe ervoer u de informatievoorziening tijdens en voorafgaand aan de aanvraag?

Antwoordmogelijkheid	Aantal	Percentage
Zeer ondermaats	1	8%
Ondermaats	3	25%
Neutraal	8	67%
Goed	0	0%
Zeer goed	0	0%
Weet ik niet	0	0%
Totaal	12	100%

34. Indien bij 29 c of e is geselecteerd, dan: Kunt u toelichten waarom? Meerdere antwoorden mogelijk.

Antwoordmogelijkheid	Aantal	Percentage
Het doel en de werkzaamheden van de instelling wijzigen	0	0%
Het beperkt de mogelijkheid om te beslissen over de eigen activiteiten	0	0%
De administratieve lasten zijn te hoog	1	25%
De mogelijkheden om bestuurders te vergoeden is te beperkt	0	0%
De publicatie van gegevens tast de privacy van betrokkenen bij de organisatie aan	0	0%

Antwoordmogelijkheid	Aantal	Percentage
De organisatie ontvangt geen schenkingen of erfenissen	0	0%
Het ontvangen van belastingvoordelen is onwenselijk	0	0%
Anders, namelijk: [open antwoordmogelijkheid]	3	75%
Totaal	N=4	100%

35. Indien bij 29 c of e is geselecteerd, dan: Hoe ervaart u de informatievoorziening tijdens en voorafgaand aan de aanvraag?

Antwoordmogelijkheid	Aantal	Percentage
Zeer ondermaats	1	25%
Ondermaats	0	0%
Neutraal	0	0%
Goed	1	25%
Zeer goed	0	0%
Weet ik niet	2	50%
Totaal	4	100%

36. Indien bij 29 f is geselecteerd, dan: Wat zijn overwegingen voor u om de ANBI- of SBBI-status wel of niet aan te vragen? Meerdere antwoorden mogelijk.

Antwoordmogelijkheid	Aantal	Percentage
Het draagt bij aan het bereiken van het doel van de organisatie	10	36%
Het is een erkenning van de organisatie als goed doel	12	43%
Het draagt bij aan de reputatie/status van de organisatie	15	54%
Het maakt financiering en fondswerving makkelijker, bijv. omdat het een voorwaarde voor subsidie is	16	57%
Het maakt het eenvoudiger om vrijwilligers te werven	3	11%
Er zijn belastingvoordelen voor mensen die aan de organisatie geven	15	54%
Er zijn belastingvoordelen voor ons als organisatie zelf	2	7%
Om korting op producten en diensten van commerciële partijen te ontvangen	2	7%
Anders, namelijk: [open antwoordmogelijkheid]	3	11%
Totaal	N=28	100%

Vragen over het niet weten of de organisatie een ANBI- of SBBI-status heeft

37. Indien bij 12 e is geselecteerd, dan: U gaf aan dat u niet weet of uw organisatie beschikt over een ANBI-status of SBBI-status. We vragen u deze vragenlijst door te sturen naar iemand binnen hier organisatie die hier mogelijk meer over weet. Bij voorbaat dank!

Tot slot

38. Heeft u afsluitende opmerkingen of adviezen over de ANBI- en SBBI-regelingen?

Dit betrof een vraag met een open antwoordmogelijkheid. Vanwege de eventuele mogelijke herleidbaarheid presenteren wij hier geen van de antwoorden, een analyse van de antwoorden is verwerkt in de lopende tekst van dit rapport.

Bijlage 6. ANBI-enquête

Introductie in het onderzoek

Berenschot voert in opdracht van het Ministerie van Financiën een evaluatief onderzoek uit naar de ANBI- en de SBBI-regelingen. Ons is gevraagd om over de periode 2016-2023 te onderzoeken of de ANBI- en SBBI-regelingen doeltreffend en doelmatig zijn. Daarnaast onderzoeken wij welke aanbevelingen er zijn om de regelingen op die punten te verbeteren.

U bent betrokken bij een organisatie met een ANBI-status of een organisatie die deze (recent) heeft aangevraagd. We willen u met deze enquête graag een aantal vragen stellen over de ANBI-status. De vragenlijst is anoniem en kost ongeveer 5 minuten de tijd om in te vullen.

Indien u niet op de hoogte bent over de ANBI-status van uw organisatie, vragen we u deze vragenlijst door te sturen naar iemand binnen uw organisatie die hier meer over weet.

Bij vragen of opmerkingen kunt u contact opnemen met Berenschot [contactinfo]

Dank voor het invullen van deze vragenlijst, mede namens het Ministerie van Financiën.

Introductie in de ANBI

ANBI staat voor Algemeen Nut Beogende Instelling. Een ANBI draagt bij aan het algemeen nut en kan bijvoorbeeld een goede-doelen organisatie, een museum, theater of een wetenschappelijk instituut zijn. Als een organisatie een ANBI-status heeft, zijn er bepaalde belastingvoordelen voor de organisatie, zij betalen bijvoorbeeld geen belasting als zij een schenking of erfenis ontvangen, of betalen minder energiebelasting. Als particulieren geld doneren aan een organisatie met een ANBI-status krijgen deze particulieren zelf ook belastingvoordelen, zoals giftenaftrek bij het doen van de belastingopgave. Deze aftrek wordt verhoogd als het een gift is aan een culturele ANBI.

Algemene en vragen

2. In welke categorie valt uw organisatie?
 - a. Culturele instelling (bijvoorbeeld musea, bibliotheken, theaters)
 - b. Religieuze instelling (bijvoorbeeld kerken, moskeeën)
 - c. Sportvereniging
 - d. Buurtvereniging
 - e. Zorginstellingen (ziekenhuizen, verpleeghuizen, jeugdzorginstellingen)
 - f. Gezondheidsorganisatie (fondswervers voor medisch onderzoek)
 - g. Particulier vermogensfonds
 - h. Mensenrechtenorganisatie
 - i. Internationale hulporganisatie
 - j. Instelling die werkt aan de bescherming van natuur & milieu
 - k. Instelling die zich inzet voor dierenwelzijn
 - l. Onderwijsinstelling (scholen, cursusaanbieders)
 - m. Wetenschappelijke instelling (universiteiten, onderzoeksbureaus)
 - n. Anders, namelijk: [open antwoordmogelijkheid]
 - o. Ik weet het niet.
3. Hoeveel mensen werken er en/of doen vrijwilligerswerk bij uw organisatie?

- a. 0-5
 - b. 5-25
 - c. 25-50
 - d. 50-100
 - e. 100+
4. Is uw organisatie lid van een brancheorganisatie?
- a. Ja, namelijk: [open antwoordmogelijkheid]
 - b. Nee
 - c. Weet ik niet
5. Heeft uw organisatie een ANBI-status?
- a. Ja
 - b. Nee
 - c. Weet ik niet

Vragen over de ANBI-status en uw organisatie [indien organisatie ANBI-status heeft]

6. Indien bij 4 ja is geselecteerd, dan: Heeft uw organisatie de culturele ANBI-status?
- a. Ja
 - b. Nee
 - c. Weet ik niet
7. Indien bij 4 ja is geselecteerd, dan: Heeft uw organisatie de ANBI-status via een groepsbeschikking?
- a. Ja
 - b. Nee
 - c. Weet ik niet
8. Indien bij 4 ja is geselecteerd, dan: Sinds welk jaar beschikt uw organisatie over de ANBI-status?
- a. [open antwoordmogelijkheid]
9. Indien bij 4 ja is geselecteerd, dan: Waarom heeft uw organisatie de ANBI-status aangevraagd? Meerdere antwoorden mogelijk.
- a. Het draagt bij aan het bereiken van het doel van de organisatie
 - b. Het is een erkenning van de organisatie als goed doel
 - c. Het draagt bij aan de reputatie/status van de organisatie
 - d. Het maakt financiering en fondswerving makkelijker, bijv. omdat het een voorwaarde voor subsidie is
 - e. Het maakt het eenvoudiger om vrijwilligers te werven
 - f. Er zijn belastingvoordelen voor mensen die aan de organisatie geven
 - g. Er zijn belastingvoordelen voor ons als organisatie zelf
 - h. Om korting op producten en diensten van commerciële partijen te ontvangen
 - i. Anders, namelijk: [open antwoordmogelijkheid]
10. Indien bij 4 ja is geselecteerd, dan: In de praktijk, wat is voor uw organisatie de daadwerkelijk toegevoegde waarde van de ANBI-status?
- [5 punt Likert schaal van "helemaal oneens" tot "helemaal eens"]*
- a. Het draagt bij aan het bereiken van het doel van de organisatie
 - b. Het is een erkenning van de organisatie als goed doel
 - c. Het draagt bij aan de reputatie/status van de organisatie
 - d. Het maakt financiering en fondswerving makkelijker, bijv. omdat het een voorwaarde voor subsidie is
 - e. Het maakt het eenvoudiger om vrijwilligers te werven
 - f. Er zijn belastingvoordelen voor mensen die aan de organisatie geven
 - g. Er zijn belastingvoordelen voor ons als organisatie zelf

- h. Om korting op producten en diensten van commerciële partijen te ontvangen
11. Indien bij 4 ja is geselecteerd, dan: Naar uw inschatting, hoe groot is het financiële voordeel van de ANBI-status voor uw organisatie?
- a. [open antwoordmogelijkheid]
12. Indien bij 4 ja is geselecteerd, dan: Kunt u aangeven in hoeverre u het eens bent met de volgende stellingen?
- [5 punt Likert schaal van "helemaal oneens" tot "helemaal eens" met als extra optie "weet ik niet" en "n.v.t."]*
- a. Het is voor mij duidelijk wat de organisatie moet doen om de ANBI-status te behouden
- b. De informatievoorziening over de ANBI-regeling is duidelijk
- c. Het kost de organisatie weinig moeite om te voldoen aan de voorwaarden van de ANBI-status
13. Indien bij 4 ja is geselecteerd, dan: Heeft u andere opmerkingen ten aanzien van de ANBI-status van uw organisatie?
- a. [open antwoordmogelijkheid]

Vragen over de ANBI-status en uw organisatie [indien organisatie ANBI-status niet heeft]

14. Indien bij 4 nee is geselecteerd, dan: Heeft uw organisatie de ANBI-status aangevraagd?
- a. Ja
- b. Nee
- c. Weet ik niet
15. Indien bij vraag 13 ja is geselecteerd, dan: Waarom heeft uw organisatie de ANBI-status op dit moment niet? Meerdere antwoorden mogelijk.
- a. De aanvraagprocedure loopt nog
- b. De aanvraag is afgewezen door de Belastingdienst
- c. De organisatie heeft de aanvraag ingetrokken
- d. De ANBI-status is, na toekenning, door de Belastingdienst ingetrokken
- e. De ANBI-status is, na toekenning, door de organisatie opgezegd
16. Indien bij vraag 14 a is geselecteerd: Hoe ervaart u de informatievoorziening tijdens en voorafgaand aan de aanvraag?
- a. *[5 punt Likert schaal van "zeer onduidelijk" tot "zeer duidelijk"]*
17. Indien bij vraag 14 a is geselecteerd: Is het voor u duidelijk welke voorwaarden er zijn om als ANBI erkend te worden?
- a. *[5 punt Likert schaal van "zeer onduidelijk" tot "zeer duidelijk"]*
18. Indien bij vraag 14 antwoord b of d is geselecteerd, dan: Kunt u toelichten waarom? Meerdere antwoorden mogelijk.
- a. De doelstelling van de organisatie voldoet niet aan de voorwaarden
- b. De werkzaamheden van de organisatie voldoen niet aan de voorwaarden
- c. De bestuurders van de organisatie voldoen niet aan de voorwaarden
- d. Het bestuur ontvangt een te hoge vergoeding
- e. Het beleidsplan van de organisatie voldoet niet aan de voorwaarden
- f. De organisatie houdt teveel vermogen aan
- g. Niet (alle) informatie was online gepubliceerd
- h. Anders, namelijk: [open antwoordmogelijkheid]
19. Indien bij vraag 14 antwoord b of d is geselecteerd, dan: Hoe ervaart u de informatievoorziening tijdens en voorafgaand aan de aanvraag?
- a. *[5 punt Likert schaal van "zeer onduidelijk" tot "zeer duidelijk"]*
20. Indien bij vraag 14 antwoord b of d is geselecteerd, dan: Is het voor u duidelijk welke voorwaarden er zijn om als ANBI erkend te worden?

- a. *[5 punt Likert schaal van "zeer onduidelijk" tot "zeer duidelijk"]*
21. Indien bij vraag 14 antwoord c of e is geselecteerd, dan: Kunt u toelichten waarom? Meerdere antwoorden mogelijk.
- a. Het doel en de werkzaamheden van de instelling wijzigen
 - b. Het beperkt de mogelijkheid om te beslissen over de eigen activiteiten
 - c. De administratieve lasten zijn te hoog
 - d. De mogelijkheden om bestuurders te vergoeden is te beperkt
 - e. De publicatie van gegevens tast de privacy van betrokkenen bij de organisatie aan
 - f. De organisatie ontvangt geen schenkingen of erfenissen
 - g. Het ontvangen van belastingvoordelen is onwenselijk
 - h. Anders, namelijk: [open antwoordmogelijkheid]
22. Indien bij vraag 14 antwoord c of e is geselecteerd, dan: Hoe ervaart u de informatievoorziening tijdens en voorafgaand aan de aanvraag?
- a. *[5 punt Likert schaal van "zeer onduidelijk" tot "zeer duidelijk"]*
23. Indien bij vraag 14 antwoord c of e is geselecteerd, dan: Is het voor u duidelijk welke voorwaarden er zijn om als ANBI erkend te worden?
- a. *[5 punt Likert schaal van "zeer onduidelijk" tot "zeer duidelijk"]*

Vragen over het ANBI-loket

24. Heeft u wel eens gebruik gemaakt van het online ANBI-loket?
- a. Ja
 - b. Nee
 - c. Weet ik niet
25. Indien 23 ja is geselecteerd, dan: Kunt u aangeven in hoeverre u het eens bent met de volgende stellingen?
- [5 punt Likert schaal van "helemaal oneens" tot "helemaal eens"]*
- a. Het ANBI-loket is eenvoudig te vinden
 - b. Het ANBI-loket bevat informatie die relevant is voor mijn organisatie
 - c. De informatie op het ANBI-loket is duidelijk
26. Indien 23 ja is geselecteerd, dan: Welke verbeteringen zou u voorstellen voor het ANBI-loket?
- a. [open antwoordmogelijkheid]

Tot slot

27. Heeft u afsluitende opmerkingen of adviezen over de ANBI-status?
- a. [open antwoordmogelijkheid]

Bijlage 7. Resultaten ANBI-enquête

Algemene en vragen

1. In welke categorie valt uw organisatie?

Antwoordmogelijkheid	Aantal	Percentage
Culturele instelling (bijvoorbeeld musea, bibliotheken, theaters)	13	4%
Religieuze instelling (bijvoorbeeld kerken, moskeeën)	15	5%
Sportvereniging	3	1%
Buurtvereniging	1	0%
Zorginstellingen (ziekenhuizen, verpleeghuizen, jeugdzorginstellingen)	8	3%
Gezondheidsorganisatie (fondswervers voor medisch onderzoek)	20	7%
Particulier vermogensfonds	6	2%
Mensenrechtenorganisatie	10	3%
Internationale hulporganisatie	77	27%
Instelling die werkt aan de bescherming van natuur & milieu	28	10%
Instelling die zich inzet voor dierenwelzijn	17	6%
Onderwijsinstelling (scholen, cursusaanbieders)	7	2%
Wetenschappelijke instelling (universiteiten, onderzoeksbureaus)	1	0%
Anders, namelijk: [open antwoordmogelijkheid]	79	27%
Ik weet het niet.	4	1%
Totaal	289	100%

2. Hoeveel mensen werken er en/of doen vrijwilligerswerk bij uw organisatie?

Antwoordmogelijkheid	Aantal	Percentage
0-5	56	19%
5-25	102	35%
25-50	40	14%

Antwoordmogelijkheid	Aantal	Percentage
50-100	38	13%
100+	53	18%
Totaal	289	100%

3. Is uw organisatie lid van een brancheorganisatie?

Antwoordmogelijkheid	Aantal	Percentage
Ja	151	52%
Nee	124	43%
Weet ik niet	14	5%
Totaal	289	100%

4. Heeft uw organisatie een ANBI-status?

Antwoordmogelijkheid	Aantal	Percentage
Ja	286	99%
Nee	2	1%
Weet ik niet	1	0%
Totaal	289	100%

Vragen over de ANBI-status en uw organisatie [indien organisatie ANBI-status heeft]

5. Indien bij 4 ja is geselecteerd, dan: Heeft uw organisatie de culturele ANBI-status?

Antwoordmogelijkheid	Aantal	Percentage
Ja	15	6%
Nee	206	87%
Weet ik niet	16	0%
Totaal	237	100%

6. Indien bij 4 ja is geselecteerd, dan: Heeft uw organisatie de ANBI-status via een groepsbeschikking?

Antwoordmogelijkheid	Aantal	Percentage
Ja	9	4%
Nee	196	83%

Antwoordmogelijkheid	Aantal	Percentage
Weet ik niet	32	14%
Totaal	237	100%

7. Indien bij 4 ja is geselecteerd, dan: Sinds welk jaar beschikt uw organisatie over de ANBI-status?

Dit betrof een vraag met een open antwoordmogelijkheid. De antwoorden verschillen vanaf 1973 tot en met 2024.

8. Indien bij 4 ja is geselecteerd, dan: Waarom heeft uw organisatie de ANBI-status aangevraagd? Meerdere antwoorden mogelijk.

Antwoordmogelijkheid	Aantal	Percentage
Het draagt bij aan het bereiken van het doel van de organisatie	119	50%
Het is een erkenning van de organisatie als goed doel	178	75%
Het draagt bij aan de reputatie/status van de organisatie	170	72%
Het maakt financiering en fondswerving makkelijker, bijv. omdat het een voorwaarde voor subsidie is	168	71%
Het maakt het eenvoudiger om vrijwilligers te werven	17	7%
Er zijn belastingvoordelen voor mensen die aan de organisatie geven	202	86%
Er zijn belastingvoordelen voor ons als organisatie zelf	80	34%
Om korting op producten en diensten van commerciële partijen te ontvangen	15	6%
Anders, namelijk: [open antwoordmogelijkheid]	10	4%
Totaal	N=236	100%

9. Indien bij 4 ja is geselecteerd, dan: In de praktijk, wat is voor uw organisatie de daadwerkelijk toegevoegde waarde van de ANBI-status?

Stelling	Helemaal mee eens	Enigszins mee eens	Noch eens nog oneens	Enigszins mee oneens	Helemaal mee oneens	Totaal
Het draagt bij aan het bereiken van het doel van de organisatie	86	79	45	14	12	236
Het is een erkenning van de organisatie als goed doel	152	58	17	3	6	236
Het draagt bij aan de reputatie/status van de organisatie	149	59	22	3	3	236
Het maakt financiering en fondswerving makkelijker, bijv. omdat het een voorwaarde voor subsidie is	127	65	27	4	13	236

Stelling	Helemaal mee eens	Enigszins mee eens	Noch eens nog oneens	Enigszins mee oneens	Helemaal mee oneens	Totaal
Het maakt het eenvoudiger om vrijwilligers te werven	15	46	109	32	34	236
Er zijn belastingvoordelen voor mensen die aan de organisatie geven	175	38	14	2	7	236
Er zijn belastingvoordelen voor ons als organisatie zelf	64	46	63	19	44	236
Om korting op producten en diensten van commerciële partijen te ontvangen	11	27	84	29	85	236
Totaal						N=236

10. Indien bij 4 ja is geselecteerd, dan: Naar uw inschatting, hoe groot is het financiële voordeel van de ANBI-status voor uw organisatie?
Dit betrof een vraag met een open antwoordmogelijkheid. De antwoorden verschillen van geen financieel voordeel tot meerdere miljoenen euro voordeel.

11. Indien bij 4 ja is geselecteerd, dan: Kunt u aangeven in hoeverre u het eens bent met de volgende stellingen?

Stelling	Helemaal mee eens	Enigszins mee eens	Noch eens nog oneens	Enigszins mee oneens	Helemaal mee oneens	Weet ik niet	Niet van toepassing	Totaal
Het is voor mij duidelijk wat de organisatie moet doen om de ANBI-status te behouden	136	70	16	7	2	5	0	236
De informatievoorziening over de ANBI-regeling is duidelijk	96	90	29	14	2	4	1	236
Het kost de organisatie weinig moeite om te voldoen aan de voorwaarden van de ANBI-status	100	83	25	19	5	4	0	236
Totaal								N=236

12. Indien bij 4 ja is geselecteerd, dan: Heeft u andere opmerkingen ten aanzien van de ANBI-status van uw organisatie?
Dit betrof een vraag met een open antwoordmogelijkheid. Vanwege eventuele / mogelijke herleidbaarheid presenteren wij hier geen van de antwoorden, een analyse van de antwoorden is verwerkt in de lopende tekst van dit rapport.

Vragen over de ANBI-status en uw organisatie [indien organisatie ANBI-status niet heeft]

13. Indien bij 4 nee is geselecteerd, dan: Heeft uw organisatie de ANBI-status aangevraagd?

Antwoordmogelijkheid	Aantal	Percentage
Ja	2	100%
Nee	0	0%
Weet ik niet	0	0%
Totaal	2	100%

14. Indien bij 4 nee is geselecteerd, dan: Waarom heeft uw organisatie de ANBI-status op dit moment niet? Meerdere antwoorden mogelijk.

Antwoordmogelijkheid	Aantal	Percentage
De aanvraagprocedure loopt nog	1	33%
De aanvraag is afgewezen door de Belastingdienst	1	33%
De organisatie heeft de aanvraag ingetrokken	0	0%
De ANBI-status is, na toekenning, door de Belastingdienst ingetrokken	1	33%
De ANBI-status is, na toekenning, door de organisatie opgezegd	0	0%
Totaal	3	100%

15. Indien bij 4 nee is geselecteerd, dan: Hoe ervaart u de informatievoorziening tijdens en voorafgaand aan de aanvraag?

Deze vraag is niet beantwoord door de potentiële respondent (N=1).

16. Indien bij 4 nee is geselecteerd, dan: Is het voor u duidelijk welke voorwaarden er zijn om als ANBI erkend te worden?

Deze vraag is niet beantwoord door de potentiële respondent (N=1).

17. Indien bij 4 nee is geselecteerd, dan: Kunt u toelichten waarom? Meerdere antwoorden mogelijk.

Antwoordmogelijkheid	Aantal	Percentage
De doelstelling van de organisatie voldoet niet aan de voorwaarden	0	0%
De werkzaamheden van de organisatie voldoen niet aan de voorwaarden	1	50%
De bestuurders van de organisatie voldoen niet aan de voorwaarden	0	0%
Het bestuur ontvangt een te hoge vergoeding	0	0%
Het beleidsplan van de organisatie voldoet niet aan de voorwaarden	0	0%

Antwoordmogelijkheid	Aantal	Percentage
De organisatie houdt teveel vermogen aan	0	0%
Niet (alle) informatie was online gepubliceerd	0	0%
Anders, namelijk: [open antwoordmogelijkheid]	1	50%
Totaal	2	100%

18. Indien bij 4 nee is geselecteerd, dan: Hoe ervaart u de informatievoorziening tijdens en voorafgaand aan de aanvraag?

Antwoordmogelijkheid	Aantal	Percentage
Zeer onduidelijk	1	50%
Onduidelijk	1	50%
Noch onduidelijk, noch duidelijk	0	0%
Duidelijk	0	0%
Zeer duidelijk	0	0%
Totaal	2	100%

19. Indien bij 4 nee is geselecteerd, dan: Is het voor u duidelijk welke voorwaarden er zijn om als ANBI erkend te worden?

Antwoordmogelijkheid	Aantal	Percentage
Zeer onduidelijk	1	50%
Onduidelijk	0	0%
Noch onduidelijk, noch duidelijk	0	0%
Duidelijk	1	50%
Zeer duidelijk	0	0%
Totaal	2	100%

20. Indien bij 4 nee is geselecteerd, dan: Kunt u toelichten waarom? Meerdere antwoorden mogelijk.

Voor deze vraag is er geen potentiële respondent (bij vraag 14 is geen c of e geselecteerd).

21. Indien bij 4 nee is geselecteerd, dan: Hoe ervaart u de informatievoorziening tijdens en voorafgaand aan de aanvraag?

Voor deze vraag is er geen potentiële respondent (bij vraag 14 is geen c of e geselecteerd).

22. Indien bij 4 nee is geselecteerd, dan: Is het voor u duidelijk welke voorwaarden er zijn om als ANBI erkend te worden?

Voor deze vraag is er geen potentiële respondent (bij vraag 14 is geen c of e geselecteerd).

Vragen over het ANBI-loket

23. Heeft u wel eens gebruik gemaakt van het online ANBI-loket?

Antwoordmogelijkheid	Aantal	Percentage
Ja	18	8%
Nee	193	82%
Weet ik niet	24	10%
Totaal	235	100%

24. Indien 23 ja is geselecteerd, dan: Kunt u aangeven in hoeverre u het eens bent met de volgende stellingen?

Stelling	Helemaal mee eens	Enigszins mee eens	Noch eens nog oneens	Enigszins mee oneens	Helemaal mee oneens	Totaal
Het ANBI-loket is eenvoudig te vinden	4	4	2	5	3	18
Het ANBI-loket bevat informatie die relevant is voor mijn organisatie	4	6	5	2	1	18
De informatie op het ANBI-loket is duidelijk	3	5	5	2	3	18
Totaal						N=18

25. Indien 23 ja is geselecteerd, dan: Welke verbeteringen zou u voorstellen voor het ANBI-loket?

Dit betrof een vraag met een open antwoordmogelijkheid. Vanwege de eventuele mogelijke herleidbaarheid presenteren wij hier geen van de antwoorden, een analyse van de antwoorden is verwerkt in de lopende tekst van dit rapport.

Tot slot

26. Heeft u afsluitende opmerkingen of adviezen over de ANBI-status?

Dit betrof een vraag met een open antwoordmogelijkheid. Vanwege de eventuele mogelijke herleidbaarheid presenteren wij hier geen van de antwoorden, een analyse van de antwoorden is verwerkt in de lopende tekst van dit rapport.

Bijlage 8. Vragen panel-onderzoek

Vragen panelonderzoek

- ANBI staat voor Algemeen Nut Beogende Instelling. Bent u bekend met de ANBI-regeling?
 - a. Nee, ik ben niet bekend met de ANBI-regeling
 - b. Ja, ik heb wel eens gehoord van de ANBI-regeling, maar weet niet wat het inhoudt
 - c. Ja, ik weet wat de ANBI-regeling inhoudt
 - d. Ja, ik weet wat de ANBI-regeling inhoudt en ik heb er wel eens mee te maken gehad
- SBBI staat voor Sociaal Belang Behartigende Instelling. Bent u bekend met de SBBI-regeling?
 - Nee, ik ben niet bekend met de SBBI-regeling
 - Ja, ik heb wel eens gehoord van de SBBI-regeling, maar weet niet wat het inhoudt
 - Ja, ik weet wat de SBBI-regeling inhoudt
 - Ja, ik weet wat de SBBI-regeling inhoudt en ik heb er wel eens mee te maken gehad

ANBI staat voor Algemeen Nut Beogende Instelling. Een ANBI draagt bij aan het algemeen maatschappelijk belang. Het kan bijvoorbeeld een goed doel, een museum of een liefdadigheidsinstelling zijn. Een organisatie moet de ANBI-status aanvragen bij de Belastingdienst. Als een organisatie de ANBI-status krijgt, zijn er bepaalde belastingvoordelen voor de organisatie zelf én de mensen die geld aan de organisatie geven.

SBBI staat voor Sociaal Belang Behartigende Instelling. SBBI-organisaties zijn sociale organisaties zoals buurt- en sportverenigingen. Een organisatie moet de SBBI-status aanvragen bij de Belastingdienst. Als organisatie een SBBI -status krijgt, ontvangen mensen die geld geven aan de SBBI een belastingvoordeel.

- In hoeverre bent u er voor of tegen dat instellingen die zich inzetten voor de maatschappij een belastingvoordeel krijgen?
 - a. Helemaal voor
 - b. Meer voor dan tegen
 - c. Niet voor, niet tegen
 - d. Meer tegen dan voor
 - e. Helemaal tegen
 - f. Weet ik niet
- Zou u eerder geld geven aan een instelling die een ANBI/SBBI-status heeft dan een instelling die dat niet heeft?
 - a. Ja
 - b. Nee, maar ik vind andere keurmerken wel belangrijk (bijvoorbeeld CBF)
 - c. Nee, ik kijk alleen naar wat een instelling doet
 - d. Nee, vanwege een andere reden. Namelijk: [open antwoordmogelijkheid]
 - e. Weet ik niet

- Indien 4 a is geselecteerd, dan: U zou eerder geld geven aan een instelling die een ANBI/SBBI-status heeft dan aan een instelling die dat niet heeft. Kunt u uitleggen waarom?
 - [open antwoordmogelijkheid]
- Indien 4 b, c of d is geselecteerd, dan: U zou niet eerder geld geven aan een instelling die een ANBI/SBBI-status heeft dan aan een instelling die dat niet heeft. Kunt u uitleggen waarom niet?
 - [open antwoordmogelijkheid]
- Zou u zich eerder vrijwilligerswerk doen voor een instelling die een ANBI/SBBI-status heeft dan een instelling die dat niet heeft?
 - a. Ja
 - b. Nee, maar ik vind andere keurmerken wel belangrijk (bijvoorbeeld CBF)
 - c. Nee, ik kijk alleen naar wat een instelling doet
 - d. Nee, vanwege een andere reden. Namelijk: [open antwoordmogelijkheid]
 - e. Weet ik niet
- Indien 7 a is geselecteerd, dan: U zou eerder geld geven aan een instelling die een ANBI/SBBI-status heeft dan aan een instelling die dat niet heeft. Kunt u uitleggen waarom?
 - [open antwoordmogelijkheid]
- Indien 7 b, c of d is geselecteerd, dan: U zou niet eerder geld geven aan een instelling die een ANBI/SBBI-status heeft dan aan een instelling die dat niet heeft. Kunt u uitleggen waarom niet?
 - [open antwoordmogelijkheid]

Bijlage 9. Resultaten panelonderzoek

Resultaten panelonderzoek

a. ANBI staat voor Algemeen Nut Beogende Instelling. Bent u bekend met de ANBI-regeling?

Antwoordmogelijkheid	Aantal	Percentage
Nee, ik ben niet bekend met de ANBI-regeling	702	62%
Ja, ik heb wel eens gehoord van de ANBI-regeling, maar weet niet wat het inhoudt	181	16%
Ja, ik weet wat de ANBI-regeling inhoudt	170	15%
Ja, ik weet wat de ANBI-regeling inhoudt en ik heb er wel eens mee te maken gehad	80	7%
Totaal	1133	100%

b. SBBI staat voor Sociaal Belang Behartigende Instelling. Bent u bekend met de SBBI-regeling?

Antwoordmogelijkheid	Aantal	Percentage
Nee, ik ben niet bekend met de SBBI-regeling	1031	91%
Ja, ik heb wel eens gehoord van de SBBI-regeling, maar weet niet wat het inhoudt	45	4%
Ja, ik weet wat de SBBI-regeling inhoudt	34	3%
Ja, ik weet wat de SBBI-regeling inhoudt en ik heb er wel eens mee te maken gehad	23	2%
Totaal	1133	100%

c. In hoeverre bent u er voor of tegen dat instellingen die zich inzetten voor de maatschappij een belastingvoordeel krijgen?

Antwoordmogelijkheid	Aantal	Percentage
Helemaal voor	283	25%
Meer voor dan tegen	306	27%
Niet voor, niet tegen	272	24%
Meer tegen dan voor	79	7%

Antwoordmogelijkheid	Aantal	Percentage
Helemaal tegen	68	6%
Weet ik niet	125	11%
Totaal	1133	100%

- d. Zou u eerder geld geven aan een instelling die een ANBI/SBBI-status heeft dan een instelling die dat niet heeft?

Antwoordmogelijkheid	Aantal	Percentage
Ja	306	27%
Nee, maar ik vind andere keurmerken wel belangrijk (bijvoorbeeld CBF)	57	5%
Nee, ik kijk alleen naar wat een instelling doet	408	36%
Nee, vanwege een andere reden. Namelijk: [open antwoordmogelijkheid]	45	4%
Weet ik niet	317	28%
Totaal	1133	100%

- e. Indien 4 a is geselecteerd, dan: U zou eerder geld geven aan een instelling die een ANBI/SBBI-status heeft dan aan een instelling die dat niet heeft. Kunt u uitleggen waarom?
Dit betrof een vraag met een open antwoordmogelijkheid. Vanwege de eventuele mogelijke herleidbaarheid presenteren wij hier geen van de antwoorden, een analyse van de antwoorden is verwerkt in de lopende tekst van dit rapport.

- f. Indien 4 b, c of d is geselecteerd, dan: U zou niet eerder geld geven aan een instelling die een ANBI/SBBI-status heeft dan aan een instelling die dat niet heeft. Kunt u uitleggen waarom niet?
Dit betrof een vraag met een open antwoordmogelijkheid. Vanwege de eventuele mogelijke herleidbaarheid presenteren wij hier geen van de antwoorden, een analyse van de antwoorden is verwerkt in de lopende tekst van dit rapport.

- g. Zou u zich eerder vrijwilligerswerk doen voor een instelling die een ANBI/SBBI-status heeft dan een instelling die dat niet heeft?

Antwoordmogelijkheid	Aantal	Percentage
Ja	159	14%
Nee, maar ik vind andere keurmerken wel belangrijk (bijvoorbeeld CBF)	45	4%
Nee, ik kijk alleen naar wat een instelling doet	510	45%
Nee, vanwege een andere reden. Namelijk: [open antwoordmogelijkheid]	68	6%
Weet ik niet	351	31%

Antwoordmogelijkheid	Aantal	Percentage
Totaal	1133	100%

- h. Indien 7 a is geselecteerd, dan: U zou eerder geld geven aan een instelling die een ANBI/SBBI-status heeft dan aan een instelling die dat niet heeft. Kunt u uitleggen waarom?

Dit betrof een vraag met een open antwoordmogelijkheid. Vanwege de eventuele mogelijke herleidbaarheid presenteren wij hier geen van de antwoorden, een analyse van de antwoorden is verwerkt in de lopende tekst van dit rapport.

- i. Indien 7 b, c of d is geselecteerd, dan: U zou niet eerder geld geven aan een instelling die een ANBI/SBBI-status heeft dan aan een instelling die dat niet heeft. Kunt u uitleggen waarom niet?

Dit betrof een vraag met een open antwoordmogelijkheid. Vanwege de eventuele mogelijke herleidbaarheid presenteren wij hier geen van de antwoorden, een analyse van de antwoorden is verwerkt in de lopende tekst van dit rapport.

Bijlage 10. Overzicht gesprekspartners

In totaal hebben wij 30 (groeps)interviews gevoerd, variërend van verkennende- tot verdiepende gesprekken. Vanwege privacyoverwegingen hebben wij hier de namen van de gesprekspartners niet opgenomen. Deze zijn bekend bij zowel de onderzoekers als de begeleidingscommissie. Vertegenwoordigers en experts vanuit de volgende organisaties hebben deelgenomen aan de (groeps)interviews:

Overheid

- Belastingdienst (meerdere gesprekken met diverse en verschillende functionarissen)
- Ministerie van Financiën (meerdere gesprekken met diverse en verschillende functionarissen)
- Ministerie van Justitie en Veiligheid
- Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap
- Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport

Branche-/koepelorganisaties

- Centraal Bureau Fondsenwerving (CBF Toezicht op goeddoen)
- Comité*Nederlandse Sport Federatie (NOC*NSF)
- Contactorgaan Moslims en Overheid (CMO)
- Goede doelen Nederland
- Interkerkelijk Contact in Overheidszaken (CIO)
- Koninklijke Nederlandse Voetbalbond (KNVB)
- MissieNederland evangelische alliantie
- Stichting Cultuur+Ondernemen
- Vereniging Nederlandse Organisaties Vrijwilligerswerk (NOV)
- Vereniging Openbare Bibliotheken (VOB)
- Vereniging van Fondsen in Nederland (FIN)

Experts vanuit de volgende organisaties

- Centrum voor Filantropische Studies
- Erasmus Universiteit Rotterdam
- Nederlandse orde van Belastingadviseurs (NOB)
- Tilburg University
- Universiteit van Amsterdam
- Vereniging van Estate Planners in het Notariaat (EPN) / notariskantoor Davina & Partners

Steunstichtingen SBBI's

- Steunstichting 140-jarig bestaan Roeivereniging Willem III
- Vriezenveense Harmonie
- Voetbalvereniging JVC Cuijk
- Steunstichting Lustrum Twentse Roeivereniging Amycus 35 jaar

Bijlage 11. Overzicht deelnemers validatiesessie

In totaal hebben 15 personen de validatiesessie bijgewoond. Vanwege privacyoverwegingen hebben wij hier de namen van de gesprekspartners niet opgenomen. Deze zijn bekend bij zowel de onderzoekers als de begeleidingscommissie. Vertegenwoordigers en experts vanuit de volgende organisaties hebben deelgenomen aan de validatiesessie:

Overheid

- Ministerie van Financiën

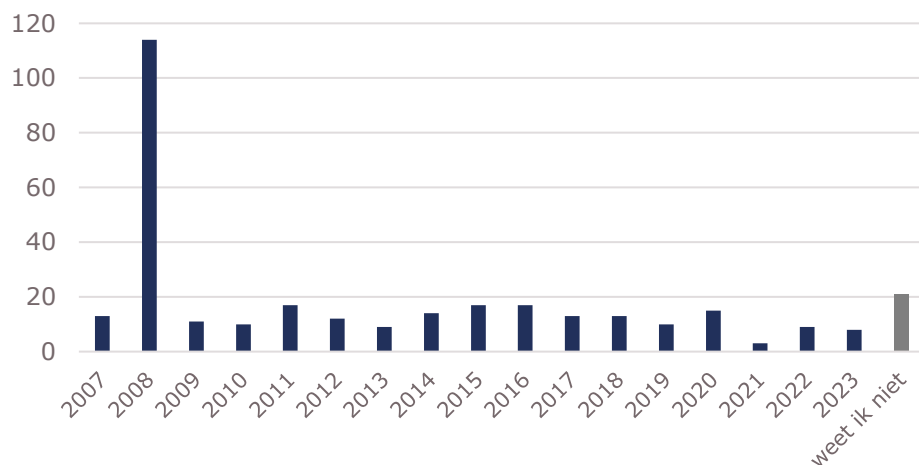
Branche-/koepelorganisaties

- Centraal Bureau Fondsenwerving (CBF)
- Comité*Nederlandse Sport Federatie (NOC*NSF)
- Goede doelen Nederland
- Interkerkelijk Contact in Overheidszaken (CIO)
- MissieNederland evangelische alliantie
- Vereniging Nederlandse Organisaties Vrijwilligerswerk (NOV)
- Vereniging Openbare Bibliotheken (VOB)
- Vereniging van Fondsen in Nederland (FIN)

Experts

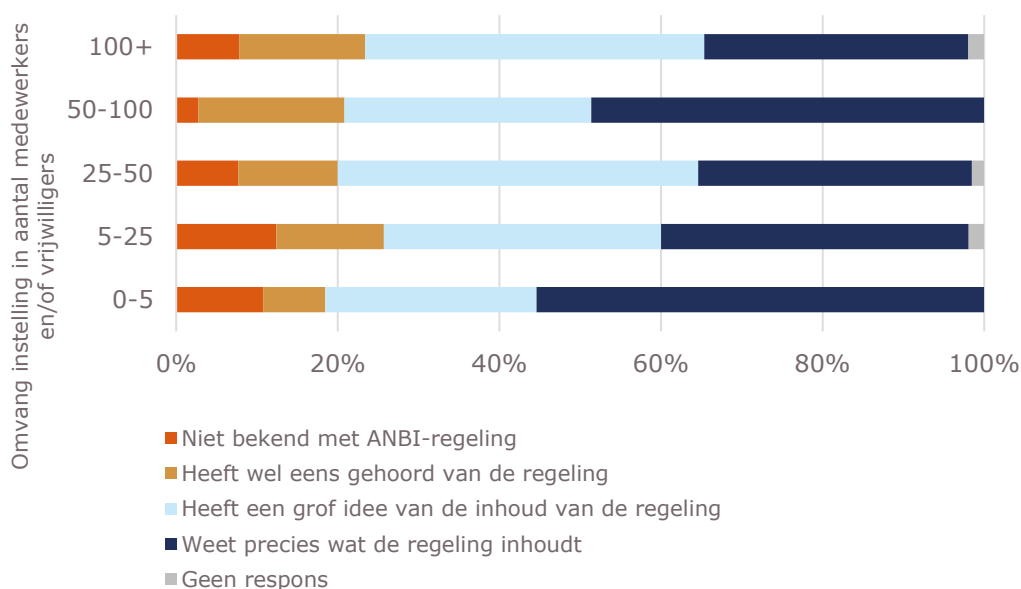
- Erasmus Universiteit Rotterdam
- Nederlandse orde van Belastingadviseurs (NOB)
- Universiteit van Amsterdam

Bijlage 12. Vragenlijstanalyse

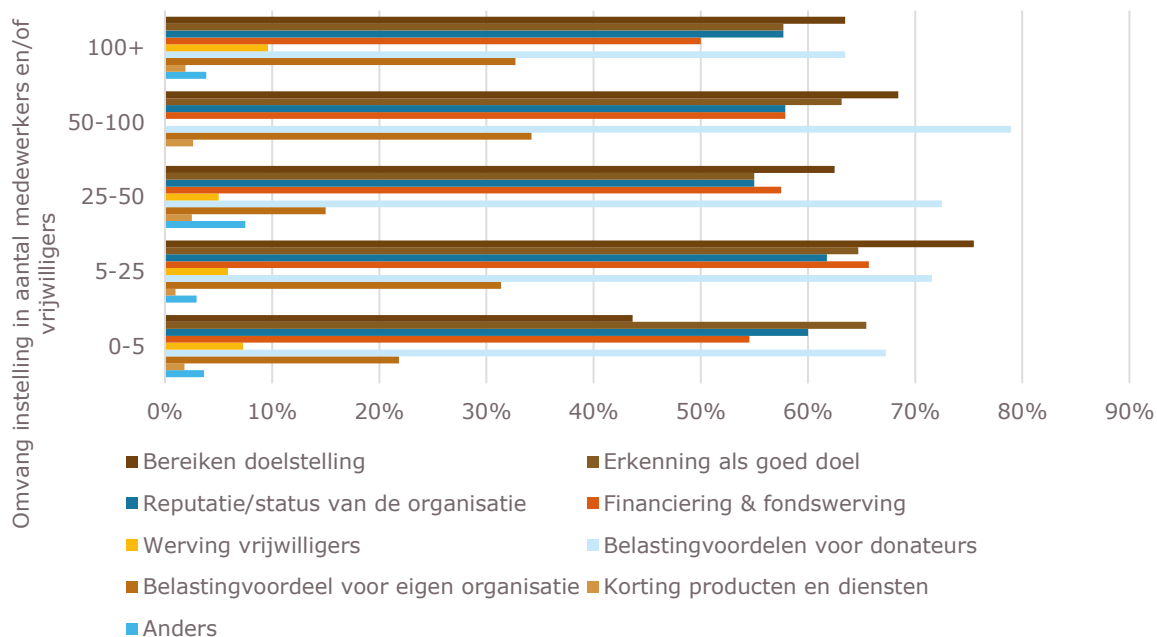

Figuur 190. Aantal instellingen met de ANBI-status in de twee vragenlijstonderzoeken uitgesplitst naar verkrijgingsjaar van de status

De mate van bekendheid met de regeling lijkt in zekere mate af te hangen van de omvang van de instelling. In alle categorieën is minstens 75% van de organisaties bekend met de hoofdlijnen van de regeling. Bij kleine instellingen (0-5 vrijwilligers en/of medewerkers) is het merendeel van de respondenten zeer goed bekend met de inhoud van de regeling, terwijl dit terugloopt tot ongeveer 35% bij de grotere instellingen. Kanttekening daarbij is dat er bij grotere organisaties meer mogelijke respondenten zijn en dat de kans verder toeneemt dat een respondent niet direct betrokken is bij de (financiële) administratie of de compliance bij een instelling.

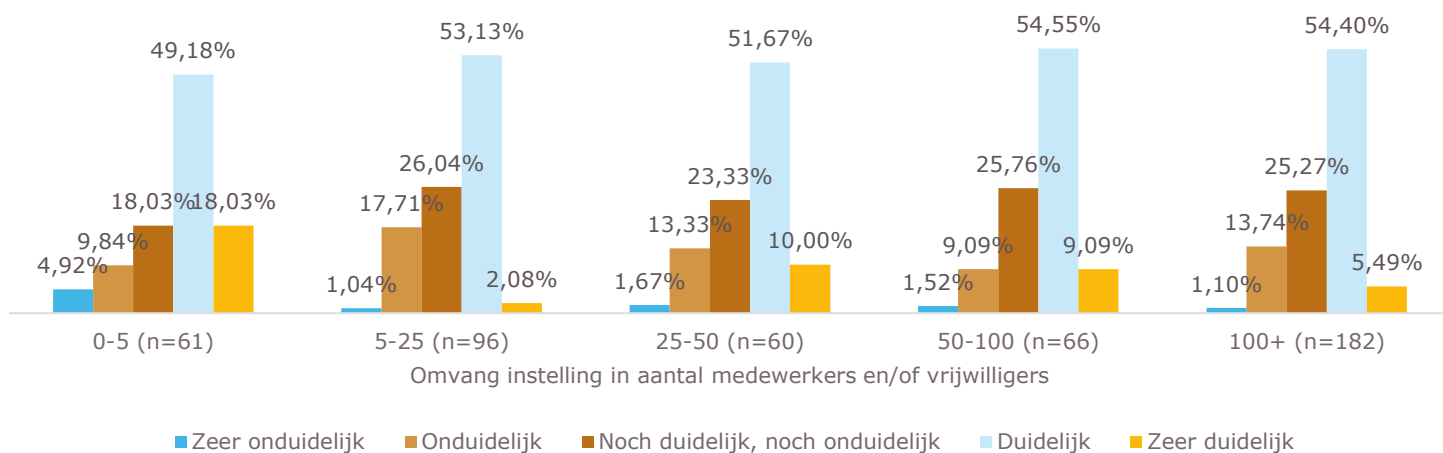
Figuur 20. Bekendheid met de ANBI-regeling ten opzichte van organisatieomvang [n=446]

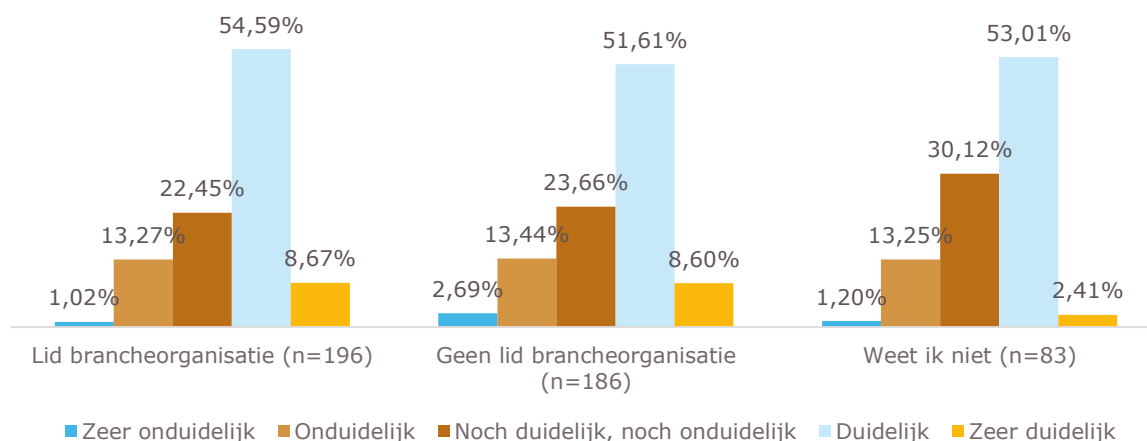
Figuur 21. Aantal respondenten dat aangeeft wat de reden is om de ANBI-status aan te vragen ten opzichte van organisatieomvang [n=446]

Figuur 223. Redenen om de ANBI-status aan te vragen zoals gerapporteerd door culturele ANBI's [n=39]

Figuur 234. Duidelijkheid bij respondenten over voorwaarden om als ANBI erkend te worden per organisatieomvang

Figuur 245. Duidelijkheid bij respondenten over voorwaarden om als ANBI erkend te worden

Gecombineerde resultaten aan gerapporteerde bijdrage van de ANBI-status in de praktijk door instellingen

Het draagt bij aan het bereiken van het doel van de organisatie	Aantal	Percentage
Helemaal mee oneens	23	5%
Enigszins mee oneens	32	7%
Noch eens noch oneens	99	22%
Enigszins mee eens	138	31%
Helemaal mee eens	154	35%
Totaal	N=446	100%

Het is een erkenning van de organisatie als goed doel	Aantal	Percentage
Helemaal mee oneens	8	2%
Enigszins mee oneens	5	1%
Noch eens noch oneens	39	9%
Enigszins mee eens	110	25%
Helemaal mee eens	284	64%
Totaal	N=446	100%

Het draagt bij aan de reputatie/status van de organisatie	Aantal	Percentage
Helemaal mee oneens	3	1%
Enigszins mee oneens	6	1%
Noch eens noch oneens	39	9%
Enigszins mee eens	136	30%
Helemaal mee eens	262	59%
Totaal	N=446	100%

Het maakt financiering en fondswerving makkelijker, bijv. omdat het een voorwaarde voor subsidie is	Aantal	Percentage
Helemaal mee oneens	14	3%
Enigszins mee oneens	8	2%
Noch eens noch oneens	54	12%
Enigszins mee eens	118	26%
Helemaal mee eens	252	57%
Totaal	N=446	100%

Het maakt het eenvoudiger om vrijwilligers te werven	Aantal	Percentage
Helemaal mee oneens	65	15%
Enigszins mee oneens	62	14%
Noch eens noch oneens	210	47%
Enigszins mee eens	83	19%
Helemaal mee eens	26	6%
Totaal	N=446	100%

Er zijn belastingvoordelen voor mensen die aan de organisatie geven	Aantal	Percentage
Helemaal mee oneens	12	3%
Enigszins mee oneens	4	1%
Noch eens noch oneens	36	8%
Enigszins mee eens	90	20%
Helemaal mee eens	304	68%

Er zijn belastingvoordelen voor mensen die aan de organisatie geven	Aantal	Percentage
Totaal	N=446	100%

Er zijn belastingvoordelen voor ons als organisatie zelf	Aantal	Percentage
Helemaal mee oneens	77	17%
Enigszins mee oneens	32	7%
Noch eens noch oneens	135	30%
Enigszins mee eens	90	20%
Helemaal mee eens	112	25%
Totaal	N=446	100%

Om korting op producten en diensten van commerciële partijen te ontvangen	Aantal	Percentage
Helemaal mee oneens	150	34%
Enigszins mee oneens	51	11%
Noch eens noch oneens	175	39%
Enigszins mee eens	47	11%
Helemaal mee eens	23	5%
Totaal	N=446	100%

Bijlage 13. Cijfermatige informatie

ANBI-registratie

	Toekenningen	Intrekkingen	Netto mutatie
22 januari 2025			44.793
	17	121	104
31-12-2024			44.897
	1.593	1.842	249
31-12-2023			45.146
	1.774	1.726	-48
31-12-2022			45.098
	1.626	2.297	671
31-12-2021			45.769
	1.825	1.553	-272
31-12-2020			45.497
	1.678	789	-889
31-12-2019			44.608
	1.672	44	-1.628
31-12-2018			42.980
	1.467	41	-1.426
31-12-2017			41.554

WIJ ZIJN BERENSCHOT, GRONDLEGGER VAN VOORUITGANG

Nederland is continu in ontwikkeling. Maatschappelijk, economisch en organisatorisch verandert er veel. Al ruim 85 jaar volgen wij als adviesbureau deze ontwikkelingen op de voet en werken we aan een vooruitstrevende samenleving. De behoefte om iets fundamenteels te betekenen voor mens en maatschappij zit in onze genen. Met onze adviezen en oplossingen hebben we dan ook actief meegebouwd aan het Nederland van vandaag. Altijd op zoek naar duurzame vooruitgang.

Alles wat we doen, is onderzocht, onderbouwd en vanuit meerdere invalshoeken bekeken. Zo komen we tot gefundeerde adviezen en slimme oplossingen. Die zijn op het eerste gezicht misschien niet altijd de meest voor de hand liggende. Juist deze eigenzinnigheid maakt ons uniek. Daarbij zijn we niet van symptoombestrijding. En gaan pas naar huis als het is opgelost.

Berenschot B.V.

Van Deventerlaan 31-51, 3528 AG UTRECHT

Postbus 8039, 3503 RA UTRECHT

030 2 916 916

www.berenschot.nls